భారతి—షష్ఠసంపుటము—భా. ౧.

వ్యాసకర్తల అకారాదిసూచిక

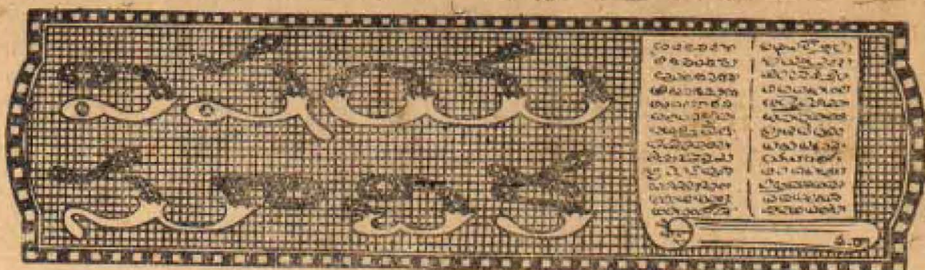
స

భారతి—షష్ఠసంపుటము—భా. ౧.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

*

ర

చిత్రములు

బహువర్ణచిత్రములు:—ప్రభాతము; ఆంధ్రబాలిక; నైవేద్యము; ఖమాచ (రాగిణి)
సాధారణచిత్రములు:—శ్రీయుత పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు, జె. యమ్.
గారు; ఆకస్మికఛాయాచిత్రములు 3; పూవుల గడియారము ౪; నాటకపాత్రలు 3; మైసూరుకళాపరిశ్రమలు-చిత్రములు ౧౫; వింతవస్తువులు ౪; ఇతరచిత్రములును.

చందాదారులకు

భారతి ౯ వ సంపుటము రెండవభాగమునకు సంబంధించిన వ్యాసములయు, వ్యాసకర్తల అకారాది సూచికలు, ముఖపత్రము, రానున్న సంచికతో వెలువడును.

—సంపాదకుడు, భారతి

ప్రశంస

బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు

సీ॥ రాణింపారఁ బ్రసిద్ధ వైజ్ఞానిక
భాసద్విమర్శ సత్ప్రభలనించి,
రమణీయ వర్ణవిరాజిత చిత్రప్ర
తిమరూపములను సందీప్తి నెరపి,
పఠనమాత్రమున సర్వజ్ఞానములనిడి
త్రిగుణతత్త్వంబులఁ దెలియఁబఱచి,
కమనీయ గీతికా కలితరీతి రచించు
క్రమకావ్యములఁ బంకమ్ముఁ బాపి,
గురువులై సర్వ విజ్ఞాన గరిమఁ దెలిపి,
జగతి లాలించు తల్లివై దిగులుఁ బాపి
యనుపమ విమర్శకాగ్రగతిఁ గనఁగఁ గథన
మునను మేటివి భారతీ, మాగుదవయ్య.

సంవత్సర జాతీయ గీతిక

కవికొండల వేంకటరావు .గారు

౧

హిమగిరిశిఖరము-వింధ్యనగేంద్రము-కన్యాకుమారీపదశింజీరము
స్ఫురితము-భరితము-చలితోల్లలితము
స్వాతంత్ర్యముచే-స్వాతంత్ర్యముచే
త మనహోయ్, కని, పని వినహోయ్, మనహోయ్ అనహోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

౨

జాహ్నవి, గౌతమి, కృష్ణ, పినాకిని, కావేరి, నర్మద, యమునా సింధులు
అహర్నిశాదులు-ఒకటేగా నము-కలలో-అలలో-అదే ప్రయాణము
స్వాతంత్ర్యముకై-స్వాతంత్ర్యముకై
త మనహోయ్, కని, పని వినహోయ్, మనహోయ్, అనహోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

3

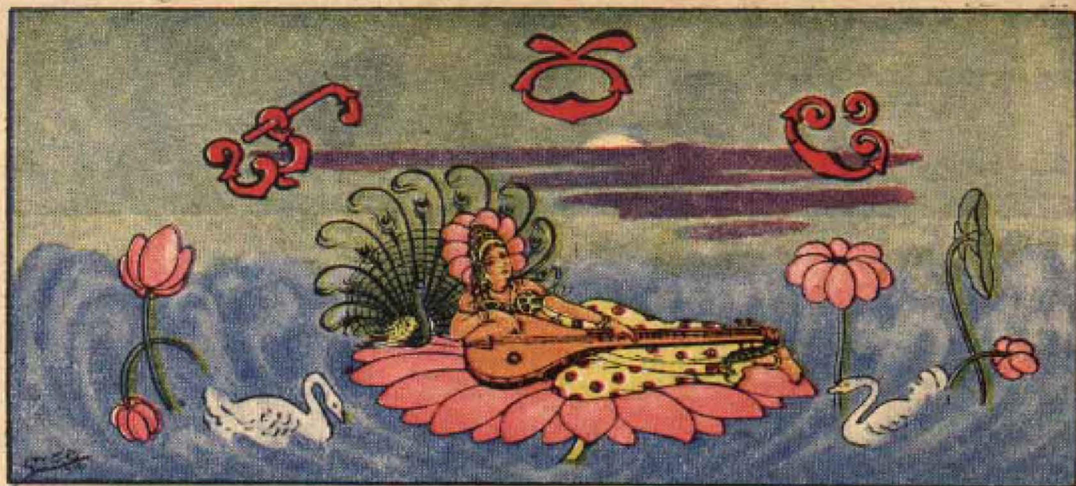
గుజరాత్, వంగ, అంగ, మరాటా, త్రిలింగ, తమిళ, కళింగమును జను
లజరులు-అమరులు-అనామయులుగా
స్వాతంత్ర్యము హేయ్! స్వాతంత్ర్యము హేయ్!
త మనహోయ్, కని, పని వినహోయ్, మనహోయ్, అనహోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

౪

నౌరోజీ తిలకులు, లజపద్దాసులు, దానిపథంబున, నలిగిన నొగిలిన
వెచ్చని నెత్తుటి దివిటీ వెలుగున
స్వాతంత్ర్యంబదె!-స్వాతంత్ర్యంబదె!
త మనహోయ్, కని, పని వినహోయ్, మనహోయ్, అనహోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

౫

ఇంగ్లండమెరిక, స్వీడన్, స్విట్జు, జపాను, జర్మని, కీవు, పరాసు,
అంబవిశ్వకళ కభివాదనమిదు
స్వాతంత్ర్యమురా, స్వాతంత్ర్యమురా
మనహోయ్, కని, పని వినహోయ్, మనహోయ్, అనహోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!

చెన్నపట్టణము, డిసెంబరు ౧౯౨౮ జనవరి ౧౯౨౯

సంపుటము ౬ విభవ సంవత్సరము పుష్యమాసము సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

ఆనందము జీవబ్రహ్మములకు సహజావస్థ. సకలజీవములును నిరతిశయానందమును గోరుచు జీవయాత్రను జేయుచున్నవి. ఆనందము జీవజాలమును జీవయాత్రయందు పోషించుచున్నది. ఆనందానుభవమున కనంతములైన సృష్టివిలాసములు ప్రత్యక్షసాధనములుగ నున్నవి. మహానుభావులు సృష్టివిలాసములందానందసందర్శనమును జేయుచులోకానందమునకు సాధనంబుల నుపదేశించుచున్నారు. ఆనందము దివ్యసౌధములందువలె పూరిగుడిసెలందును, కుబేరులందువలె నిరుపేదలందును, పండితులందువలె పామరులందును, నగరములందువలె వనములందును, అంతరిక్షమునందువలె భూమియందును, ధీరులందువలె భీరువులందును, సాధువులందువలె క్రూరులందును మహానుభావులకు ప్రత్యక్షమగుచున్నది. భారతీదేవి కంగోపాంగములైన చతుర్దశవిద్యలు, చతుష్షష్టికళలు, సకలసాహిత్యములు మానవుల కానందదాయకములై విశ్వకల్యాణమునకు సాధనములుగ నున్నవి.

భారతి అనంతములైన విశ్వవిలాసములకధిదేవత. భారతి—సావిత్రి, సరస్వతి, వరదాయిని, మహాదేవి, కళాస్వరూపిణి, పురుషార్థప్రదాయిని, ఆనందమయి. అనంత భారతీవిలాసములను శాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధించుచు జ్ఞానానందము ననుభవించుచున్నారు; కవులు వర్ణించుచు రసానందమును బడయుచున్నారు. గాయకులు పాడుచు నాదానందము ననుభవించుచున్నారు. శిల్పులు చిత్రించుచు రూపానందమును ప్రత్యక్షము చేసికొనుచున్నారు.

...న్యులు మహానుభావుల ననుసరించుచు ...దించుచున్నారు.

...నంతములైన భారతీవిలాసముల కాద్యం ...లు లేవు. ఆద్యంతములు లేని భారతీ ...స వైభవములకు నామరూపములను ...ది యానందమును గలుగజేసెడి మహాను ...లు ధన్యులు. అనంతములైన వైభవ ...ములతో వెలయుచున్న భారతీదేవివసం ...ముల నారాధకు లుపాసించి సేవించుచు ...దమును బొందుచున్నారు. భారతీదేవి ...రాయణుల కనురూపమైన ఫలమును ...ంచుచున్నది. భారతి ఎవరు సేవించిన ...న వారికి ప్రత్యక్షమై ఆనందమును ...ంచుచున్నది.

...ఖండమైన భారతీవిలాసములం దొక ...లాసమును ప్రదర్శించుటకు భారతి ... నామరూపములనుదాల్చినది. భారతికి ...ండ్లు నిండినవి. ఆరవయేడారంభమైనది. ...నుగ్రహమువలనను, ఆంధ్రమహాజనుల ...పోషణములవలనను భారతి క్రమవికా ... బొందుచు యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వ ...ను జేయుచున్నది. భారతి నాదరించి ...ముల పోషించుచున్న వారందఱు ...సాదమును బడయుచు నిర్వాహకుల ...ను స్వీకరింతురుగాత!

...రతియందలి గుణదోషములను గ్రహిం ... పండితులు సమర్థులు. నిర్వాహకులు ...భిమానముతో గుణములను గనుగొను ... దోషములను గనుగొనజాలరు. ...శోభితమై తాను ఆంధ్రహృదయ ...మును ప్రత్యక్షము చేయుటయే భార ...యోజనము. ప్రవృత్తియందు జాతీయా ...ు భావౌన్నత్యము మీద నాధారపడి యున్న విధమును ప్రపంచేతిహాసములు విశదము చేయుచున్నవి. భారతి నలంకరించుచున్న పద్యములు, కథలు, కావ్యవిమర్శనలు, నాటకములు, పరిశోధనలు, చిత్రములు, తత్త్వవిచారణలు, వింతలు, విశేషములు ప్రజాప్రబోధాయత్తమైన నవజీవనప్రభావమును విశదము చేయుచున్నవి. ప్రజాహృదయ వికాసమునకు భావవికాసము మూలబీజముగ నున్నది. జాతీయభావవికాసము కళాసాహిత్యరూపములను ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. ఆంధ్రహృదయస్వభావ మాంధ్రశిల్పమునందును, సంగీతసాహిత్యములందును, నిత్యజీవనమునందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ఆంధ్రశిల్పమునకు గల వ్యక్తిత్వమును ప్రాచీనమైన అమరావతి, అజంతా శిల్పములవలె వర్తమాన రామారావు చిత్రకళయును విశదము చేయుచున్నది. ఆంధ్ర సంగీత సాహిత్యహృదయమును ప్రాచీనకావ్యములవలె వర్తమాన కావ్యములును విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రహృదయ స్వరూపము స్త్రీలయందును పురుషులయందును, బ్రాహ్మణులందును, బ్రాహ్మణేతరులందును, పండితులందును పామరులందును వికాసమును బొందుచున్న విధమును కళాసాహిత్యస్వరూపములు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్ర సాహిత్య కళాప్రపంచము సర్వతోముఖమైన వికాసము నభిలషించుచున్నది. ఏతత్ఫలప్రాప్తికై భారతియును గతించిన అయిదేండ్ల యందును యథాశక్తిని పాటుపడినది. ఇంతవరకును భారతిని పోషించిన సాహిత్య కళోపాసకులకు వందనము లర్పించుచు ముందును సహాయము చేయుటకు వేడుచున్నాము. కావ్యకళావిలాసినియై, ఆనందదాయినియై భారతి వర్ధిల్లుటకు పరమేశ్వరు డనుగ్రహించుగాత!

మలేరియావల్లగలిగిన
...ృత్తువను సేనటోజన్‌వల్ల
పోగొట్టుడు

...ముఖ్యముగా మలేరియా జ్వరపీడితులైనవారు ...ను పోగొట్టుకొనుటకు సేనటోజనే రామబాణ ...డాక్టరు హెచ్. డబ్ల్యూ. యస్. అను ప్రసిద్ధమైన ...వైద్యుడు వ్రాయుచున్నాడు.

...క్వినైను మలేరియా జ్వరమును పోగొట్టును. ...గలుగు బలహీనతను పోగొట్టి దారుఢ్యమును ...జాలదు.

...అట్టివేళలందు శరీరమునకు శక్తిని చేకూర్చగల ...ఆహారము నివ్వవలెను. అదియే సేనటోజన్. సేన... అతిస్వల్పకాలములో రక్తములో చేరికగలిగి, ...ను శుభ్రపరచి, శరీరమునకు దారుఢ్యమును ...గలది.

...ండి సేనటోజను సేవించుటకు ప్రారంభింపుడు.

SANATOGEN

మంచి టానిక్ ఆహారము (2)

...స్టోరు లన్నిటియందును, దుకాణము ...యందును దొరకును.

...తయారు చేయునప్పుడుగాని, ప్యాకు ...నప్పుడుగాని చేతులతో తాకబడదు.

ఆంగ్ల భాషా పరిచయము లేనివారలకు బహుసులభముగ నేర్చుకొనుటకు తెలుగుఅర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.

ఇది 700 పేజీలు చక్కని కాలికోబైండు, భారతకథలు, ఆకథలకుసంబంధించిన 16 ఆర్టుపటములు గలిగియున్నది. దీనియందు ప్రతిపదమునకు తెలుగుఉచ్ఛారణ, ఇంగ్లీషుపదములు, అర్థముచేర్చి నేర్చుకొనువారలకు బహు

సులభముగ తెలియుటకు ముద్రించితిమి. ఇంగ్లీషుపాఠశాలలో 10 సం॥లు వేలకొలది రూ॥లు ఖర్చుచేసి సంపాదించినజ్ఞానమును యింటియందుండియే సంపాదింపవచ్చును. ఉపాధ్యాయుల అవసరములేదు. గ్రామోద్యోగులు, కరణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్లర్లు, వంటవారలు మరియుఇతర సిబ్బందులు వీరలకును, ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేని వారలకును, మా ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతి కుటుంబమునకును ఇది ముఖ్యావశ్యకము.

పుస్తకముల వెల రు. 2-0-0.

ఒకపుస్తకమే కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు అ. 8 యగును. 2 ప్రతుల నొకేసారికొనిన పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించెదము

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,

పోస్టుబాక్సు నెం. 167, మద్రాసు.

మూలములై యొప్పెవవి. 'కుఱు' అను మూలరూపము నందలి శకటరేఫము ద్విత్వమునుబొంది, 'కుఱ్ఱు' అయి శకటరేఫద్విత్వోచ్చారణము టకారరేఫములను గలిపి యుచ్చరించినట్లుండు గావున, కుఱ్ఱు—కుట్ట్రు అయి, రేఫజారిపోయి, 'కుట్టు' అనురూపమున, 'కుట్టుసురు' మొదలగుపదములలో దెనుగున గానవచ్చుచున్నది. 'కుఱు' కుఱుచయైన 'ఊసురు' అన్నపుడు, 'కుఱు', విశేషణ మగుటచే, 'ఱు'కారమునకు ద్విత్వమువచ్చినది. ఒకకాల మున ద్విత్వములేకుండగూడ విశేషణమైయుండుటయు కలదు. కావుననే కుఱుగద్దియ, కుఱుగలి, కుఱుగేలు, కుఱుమాపు మొదలగు పదము లేర్పడినవి. మనయాంధ్ర వైయాకరణులు, నిఘంటుకారులు, ఇది 'కుఱుచ'శబ్దమే యనియు, వృత్తియందు 'కుఱుచ' శబ్దమునకు మీదివర్ణము లోపింపగా, 'కుఱు' అనునది సిద్ధించునవియు దీని కచ్చుపరమైనచో అకారమునకు 'టు'కారద్వయ మాదేశ మగుననియు, నిట్లే కుట్టారుగ, కుట్టుముక, కుట్టుసురు, కుట్టాపికి, మొదలగు పదము, లేర్పడినవనియు జెప్పుదురు. 'చిఱు' మొదలగు శబ్దములలోగూడ నిట్లే ప్రాచీనభాషయందలి శకటరేఫాంతమగుపదము విశేషణమైనపుడా శకట రేఫమునకు ద్విత్వము కలుగుటయు, నాద్విత్వరేఫము 'ట్ర' యొదిపలుకబడుటచే'ట్ట్రి'గా నుచ్చరింపబడుటచేతను, 'చిఱ్ఱులిగల్' మొదలగు ప్రాచీనసమాసములు తెలుగున 'చిట్టెలుకలు' అనురూపమును బొంది ద్విత్వటకారముతోగూడినవైనవి. ఇది ప్రత్యేకముగా నామవాచకమైనపుడు రేఫోచ్చారణమే నిలచినట్లున్నది. కుఱ్ఱి, కుఱ్ఱడు—చిన్నపిల్లవాడు, పలచన (పలధాతువు); వెచ్చన (వే—ధాతువు) పచ్చన — (పస్ధాతువు). మొదలగువానిలోవలెనే ఈ 'కుఱు' అనుదానికి 'చ' అనునది చేర్పబడుచున్నది. ఈ 'చ' యనున దేపదమునొక్క యవశిష్టరూపమో విచారింపవలసియున్నది. సమాసములలో గనబడు 'కుఱు' అనురూపమే 'కుఱుచ' అనుపదముకంటె మిగుల ప్రాచీనమగుటకు సందేహము లేదు; 'కుఱుమట్టము' అనుపదము మఱొకటి కలదు.

✓ 'కుఱుకుఱు' అనగా 'అల్పము'

క. ఎఱసంజ కెఱసి విరిసెం
జెఱుచీకటు లెగసి గగనసీమన్ బలసెన్
గుఱుకుఱు తెగలై కనబడి
తఱచై వెనువెనక పెక్కుతారలు దోచెన్.

సమీపము అనువర్థముగల 'కుఱంగటు' అను ములోగూడ 'కుఱు' అనురూపము కనబడుచున్న "సమీపముగా జేరిన కొన్నివస్తువుల సమూహము" అన 'రాశి' అనువర్థమున 'కుఱుకు' అనుపదము ప్రాచీనమ హారమున నున్నట్లున్నది. ఇప్పుడు వాడుకలో లేకపో టచే క్రొత్తగా గనబడునుగాని భారతము ద్రోణప ములో

మ. కుఱుకుల్ గట్టె భటాంగకంబులు రణ
క్షోణిం బ్రవాహంబులై
పఱచెన్ నెత్తురు భూతకోటి విహరిం
పన్ బ్రస్తుతింపన్ సురల్

అని యుద్ధభూమిని భటుల యవయవములు వులు గట్టెననుటకు 'కుఱుకుల్' అనుపదము చక్క ప్రయోగింపబడినది. మనకు క్రొత్తగా గనబడు నిట్టి యోగములు భారతమున నడుగడుగునకు బొడగట్టుచ యుండును.

ఇది యాంధ్రతమిళములయందే కాక కన్నడ నను విశేషప్రచారములో నున్నట్లియున్నది. 'కు గడ్డ' = చిన్నగడ్డము; కుఱుగిడ = చిన్నచెట్టు, కుఱుద చిన్నకఱ్ఱ, కుఱుగొయ్య = చిన్నచెయ్యి, కుఱుగణి చిన్నబోయియుండుట, అనుపదములలో గానవచ్చు న్నది. తమిళమున కుఱుగు = చిన్నదగుట, చిన్నబోవు యను నర్థమున కలదు. దీనికి సంబంధించియే తెలుగ 'క్రుంగు' అనుధాతు వేర్పడియుండును, వాడు క్రు పోయినాడు. అదిక్రుంగిపోయినది. అనగా పొట్టియై క్రిందికి దిగిపోయినది, పొడవు అడగినది. అన్నయర్థ వచ్చినది. కావున తెలుగులో 'క్రుంగు' ధాతువు 'కుఱు' అనునదే మూలరూపమని తెలియవచ్చుచున్న కుఱు + అగు 'కుఱుగు—కుఱుంగు' అనిరూపయుండును.

డభాషలలోఁగూడ చిన్నదనము, పొట్టితనము
) అను వర్థమున 'కుఱుచు' 'కుఱచి' అను
లవు తెలుగున కుఱుజా అనియు గలదు.
అనుదానినుండియే, 'గుఱుజా' 'గుజ్జా'–
)అనుపదము లాంధ్రకన్నడముల నేర్పడియుం
గున మఱుగుజ్జా అను పదమునను, ప్రత్యేక
ాడు అను వర్థమునగూడ నీ 'గుజ్జా' పదము
న్నది. నిఘంటువులలో నిది 'కుబ్జ'శబ్దభవం
బడినను, ద్రావిడభాషలన్నిటిలో ననేకము
కు మూలంబైన 'కుఱు' అనుధాతువునుండి,
వదనుటయే సమంజసముగా గనబడుచున్నది.
"గుజ్జుకత్తి" అనగా చిన్నకత్తి (a small
మర–పొట్టిచెట్టు (a small tree). ఆచెట్టు
గుచున్నది అనియు, నందురు. ఇది మళ
"కొజ్జు" అనియు, తుళుభాషలో "గుజ్జు"
ాపములతో నున్నది. కన్నడమునందలి
తక్కువతనము అనువర్థము గల 'కుత్త'
eficiency) అనుపద మీ 'కుఱు' ధాతువు
ర్పడినట్లున్నది. కుఱు + త=కుఱుత=కుత్త–
నే యాంధ్రమున 'కొఱత' అనుపద మేర్పడి
'కుఱు' లోని మొదటి క కారముమీద
రము–'ఓ'కారముగా మాఱినది. ఇట్టిమూల
ని–ఉకారోకారములు. ఎ, ఓలుగా మాఱు
అచుగా గా న న గు ను; తమి. కుట్టు=
trike) తె. కొట్టు; తమి. కుడి= point
కొడి(దీపపుకొడి); తమి. కుడుపు=a stick
g drums, తె. కొడుపు; తమి. కుడై–
etc.) కావున, కుఱ్ త–కుత్త, అని కన్న
్డగా తెనుగున 'కుఱు','కొఱు','కొఱత',
పద మేర్పడినది.

కుఱు' 'కొఱు' అను రూపమును తెందు
కాలమున 'కుఱు'—'కిఱు' అనురూపము
యున్నట్లు కనబడుచున్నది. కిఱి— కిఱ—
—కెఱ—కొఱత—గుజ్జా మొదలగునవ
కే కుటుంబమునకు జెందినవనియే కిట్టెల్

(Kittel) పండితుని యభిప్రాయముగూడ నైయున్నది. ఇందలికకారము తరువాత నొకఇకారము వచ్చియుండుటచే నీతాలవ్యాచ్చు, ఆకకారమును తాలవ్య 'చ' కారముగా మార్చివేసినది. ఇట్టి తాలవ్యీకరణసూత్రే (palatalization) మార్యభాషలలోఁగాక ద్రావిడభాషలకుగూడ వర్తించుచుండుట సుప్రసిద్ధమే. (Cf– కివి = చెవి, కెంపు = చెన్ను, కెయ్ = చెయ్యి, కిడ= చెట్టు, కిటి=చిలుక ఇత్యాదులు) కావున 'కిఱి', 'చిఱి'– 'చిఱు' అయినది. ఇది యొక్క తెలుగునఁ నేకాక తమిళ మళయాళములగూడ 'చిఱు' అనురూపమును బొందియున్నది. కాని కన్నడమునను, తుళుభాషయందుమాత్రము కిఱి, కిరికిఱు, కిఱ, అనురూపములు కలవు. కన్న. కిఱి కుల, కిఱిగట్టె, కిఱియక్క, కిఱుకాల, కిఱుబులి, కిఱువె, లర్, ఇత్యాదులు 'క' కారముతోఁగూడినవై ప్రాచీన రూపమనుట నిశ్చయము గావున తులు కన్నడములలో ప్రాచీనరూపములు నిలచియున్నవనియు తెలుగులో నది యంతరించిపోయినవనియు దలఁపనగును. 'కొఱె' అను రూపముకూడ కన్నడమున 'కొఱెదిన, కొఱెప్రాణ(the point of death) ఇత్యాదులయందు కలదు.

పైని దెలుపబడిన క్రియారూపము 'కుఱుగు' అనునది ఈ 'కుఱ్' అనుధాతువునుండి యేర్పడినదే యని చెప్పబడియెఁగదా! ఇది యాంధ్రతమిళమళయాళభాషలలో గనబడుచున్నది. ఆంధ్రమునమాత్రము కొంత మార్పు బొందియున్నది. 'కుఱ్' అనునది కేవలవ్యాపారమును సూచించునదిగా లేకుండుటచేతనో ఏమో యీమూలరూపమునే ధాతువుగా గ్రహింపక యాంధ్ర కన్నడభాషాపై యాకరణులందఱును 'గు' అంతమందు గల 'కుఱుగు–(లేదా కుఱుగు)' నే ధాతువుగా గ్రహించుచున్నారు. దీనివంటిదే 'పెరు' అనుపదొకటికూడ కలదు. 'పెర్' కు 'పేర్' అనురూపముకూడ కలదు. అది పెరుగుచున్నది అనుటకు 'పెరుక్కు–అదు' అని తమిళమున జెప్పుదురు. ఈ 'పెరుగు', 'పెరుక్కు' లకు కొంత సంబంధముండునని తోచకమానదు. తెలుగులో ననేకధాతువులు 'గు' 'ఁగు' లతోఁగూడినవై కనబడుచున్నవి. కలుగు, చెలఁగు, తలఁగు, మలఁగు, వెలుఁగు, తొలఁగు,

తెలుగు, విరుగు, కఱగు, చెలుగు, తిరుగు, తునుగు, పెరుగు మొదలగు వానిలోని 'గు' ధాతుస్వరూపమునకు జెందినదిగానే తలంపబడుచున్నది. ఇట్లొక తెనుగువనే కాదు. కన్నడభాషా వైయాకరణులుగూడ 'గు' అంతముసే ధాతువుగా నెంచియున్నారు. కేశిరాజు శబ్దమణి దర్పణమున 'గు' అంతిమందుగల ధాతువుగా నెంచియున్నాడు. కేశిరాజు శబ్దమణిదర్పణమున 'గు' అంతమందుగల ధాతువుల ననేకములను దెలిపియున్నాడు. పోగు—గమనే, అగు—ప్రాదుర్భావే తొలగు—విభక్తౌ, కరగు—విలీనే, మడగు—గోపనే, మొఱగు—వాదన క్రియాయాం, మిఱుగు—చకచకాయమానే, మిగు—అతిక్రమణే, బిగి—బంధనే—ఇత్యాదులు. ఆంధ్రకన్నడవైయాకరణు లిట్లు 'గు' అంతముసే ధాతువుగా గ్రహించి వీనిపైని 'ఉన్నా' ద్యనుబంధములను వర్తమానాది కాలద్యోతకములుగా జేర్చి క్రియారూపములను నిష్పత్తిచేసిరను తమిళవైయాకరణులు మాత్రము యీ 'గు' అంతమును ధాతువుగా బరిగణింపక 'పెర్, పో, ఉణ్, వర్' మొదలగువానినే ధాతువులుగా గ్రహించి, వానిపైని వర్తమానార్థమున 'కిరు', 'గిరు' అనునవి చేర్పబడునని చెప్పుచున్నారు. కిరు—గిరు అనునవి వర్తమానార్థకప్రత్యయములుగా నిటీవలి ద్రావిడభాషావైయాకరణులచే గ్రహింపబడినవి. కాని, యీభాషకు బ్రథమవైయాకరణుడగు తొల్కాపియార్' అను నాయన రచించిన 'తొల్కాప్పియం' అను లక్షణగ్రంథమున 'కిరు—గిరు' అనిచెప్పక 'క్రియలకు జేర్పబడు ప్రత్యయములక్రింద కుం, డుం, తుం, ఱుం, అనునవి ఉత్తమపురుషబహువచనమునను, కు, డు, తు, ఱు అనునవి ఉత్తమైకవచనమునను వచ్చునని చెప్పి యిచ్చియున్నాడు. దీనినిబట్టి యీ 'గు' అనునది ధాతువుల కేదో యొకయర్థమున తిరువాతి జేర్పబడిన ప్రత్యయము వంటిదిగాని ధాతువునకు లేదా మూలరూపమునకే చెందినది కాదని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతేకాక ఈ 'గు' లేకుండగనే యనేకపదము లామూలరూపమునుండి బయలుదేరుచున్నపుడు, 'గు' అంతిమ క్రియారూపములకు మూలమన్న ననవచ్చును గాని భాషలో మూలరూపము, (Elemental form) అని చెప్పుట పొసగదు. 'తునుగు' దానినుండి, తునిగినది తునుగుచున్నది. మొదలగు క్రియారూపములను తునుక, తునుగుట, మొదలగు భావార్థకరూపములను నిష్పన్నంబై యుండవచ్చునుగాని, తుణి, తునియు, తుంకు, తుంపర, మొదలగుపదములలో 'గు'కు ప్రసక్తి లేకపోవుటచే 'తున్' అనునదే ధాతువని తలంపనగునే కాని, 'తునుగు' ధాతువనుట సమంజసముకాదు. ఆపదములలో 'గు' లోపించినదని చెప్పుటలో నర్థమేలేదు. ఆర్యభాషలలోవలె ధాతువు వ్యాపారద్యోతకమైయుండవలెననియు, తునుగు, వెలుగు మొదలగువానినుండియే క్రియారూపములు బయలుదేరుచున్నవిగావున నవియే ధాతువులై యుండవలయుననియు తలచి వీనికి పూర్వస్థితిని బరిశీలింపకుండుటయే వారు వీనిని ధాతువులుగా బరిగణించుటకుఁ గారణము. ఏదెట్లయినను మొత్తముమీద ద్రావిడభాషలన్నిటిలోను ధాతువున కేదోయొక కారణముచే 'గు' అనునది చివర వచ్చుట తటస్థించుచున్నది ఇదియొక పెద్ద విశేషము. ఇంతేకాక, ఇది భాషలో చాలా ప్రాచీనరూపమనికూడ తలంపదగియున్నది. ఈ 'కు' స్వరూపమును దెలియక తమిళులు 'కు' లేదా కిరు (కు + ఇరు), (గిరు)—అనుదానిని వర్తమానార్థక ప్రత్యయముగా జెప్పుదు, దానిని 'పెర్' 'వెల్' అను హలంతధాతువులకు జేర్చి వర్తమానార్థక రూపములను నిష్పత్తిచేయుచున్నారు. ఈ 'కు'—'గు' అనునది కాలద్యోతకమై యుండుటను మఱచిన తెనుగు కన్నడులు ఈ 'గు' అంతముసే ధాతువుగా పరిగణించి దానిపై కాలపురుషద్యోతకములగు వేఱుపదములనో, ప్రత్యయములనో చేర్చి రూపములను బడయుచున్నారు. పెరుగుచున్నది అని మనము చెప్పుచుండ, 'పెరుక్కిరదు' అని వారు చెప్పుచున్నారు. వీనిలో సమానభాగముగా గనబడుచున్న 'పెరుగు—పెరుకు' అనునది ప్రాచీన భాషకు జెందిన రూపమైయుండును. ప్రాచీన జనసంఘములలో తెలుగుకన్నడులు, తమిళులనుండి విడివడిన తరువాతి భాషను వ్యాకరించుటలో (analyse) వారు 'పెరుగు' అనుదానినే ధాతువుగా గ్రహించి దానిపైని 'చు' 'ఉన్న' అనువానిని కాలద్యోతకములుగా జేర్చియుండ, యీ తమిళులు, 'పెరు' నే ధాతువుగా గ్రహించి

'ఇు'-'గు'-'ఇరు'లను కాలద్యోతకములుగా జేర్చిరి.
ఏ 'అది'-'అదు' అనునవి లింగద్యోతకపదములు
పెరుగుచున్నది" అనియు "పెరుక్కి-అదు" అనియు
నవి. ఇట్లు తెలుగున ధాత్వవయవముగా దలంప
న్న 'గు' అనుదానికిని, తమిళమున వర్తమానార్థక
ముగా దలంపబడుచున్న 'గిరు' (గు+ఇరు)
'గు' కును సన్నిహితసంబంధము కలదనియే,
అవి రెంటి యనియే నా యూహ.

దీనినిబట్టి వీనిలోని మూలరూపము 'గు' తో
డి కాదనియు, నీ 'గు' అనునది రెంట్లో యేదో
ర్థమున నా మూలధాతువునకు జేర్పబడిన యొక
యొక్క యవశిష్టరూపం(Remnant)బనియు తె
న్నది. ఈధాతువులనుండి 'గు' అవసరము లేకుం
భాషలో బయలుదేరిన పదజాలమే దీనికి నిదర్శ
పెర్' అనుధాతువునుండి— పేర్మి, తమి. పెరుమై-
మి. పెరిశి. పేరురము, పేరాశ, పెర్గడ, మొద
ము; 'వెల్' అనుదానినుండి వెల్ల, వెల్లన, వెల
, వెలి, వెండి, వెల్లి (కన్న) ఇత్యాదులును 'గు'
లేకుండగనే బయలుదేరియున్నవి.

ఇట్లు 'పెర్' 'వెల్' 'తుణ్' మొదలగునవియే
లైనచో వానినుండి క్రియారూపములను నిష్పత్తి
పు డీ 'గు' ను చేర్చుటకు గారణమేమి? ఇది
శిష్టభాగము అని విచారింపవలసి యున్నది.
అంతములగు ధాతువులనుండి బయలుదేరిన
నామవాచకములలో నీ 'గు' 'కు' గా మారు
ం జేసి (మొలకు—మొలక, కలగు—కలక;
తునుక; పోగు—పోక, (etc) ఒకప్పటి డీ 'గు' 'కు'
ముము బొందునదై యుండెనని తలంపదగును.
రకు' మొదలగు వానిలో 'క్కు' కనబడుచు
గిరేణ్' పోగ్గిన్రెన్, 'వర్గిరేన్—వర్గిన్రెన్'
న్' మొదలగువానిలో 'గు' కనబడుచున్నే
. కావున నొకకాలమున ప్రాచీనతమిళమున
గు, వరగు, సెయ్గు, పిరగు, అను 'గు'
పములకు ఇరు+ఏణ్ అనిగాని, లేదా ఇన్+అు (తు) అనిగాని కాలపురుషద్యోతక ప్రత్యయములను జేర్చియుండురనుట సంభావ్యముగా నున్నది.

ప్రాచీనద్రావిడభాషలలో వర్థభేదమును దెలుపుట కార్యభాషలలోవలె ప్రత్యయాదులు లేవనియు, నాయర్థభేద మొకపదమునకు మఱియొకపదము చేర్చుటచేతనే కలుగుచున్నదనియు, నొకవాక్యమందలి యర్థము అందలి పదముల విశేషణవిశేష్యభావ సంబంధముమీదనే యాధారపడి యున్నదనియు నీభాషలయందలి విభక్తిప్రత్యయములను బరిశీలించినచో దెలియగలదు. 'మరత్తాల్' 'మరత్తిణ్' 'నాచేత' 'చెట్టువలన' మొదలగువానిలో 'ఆల్' 'ఇన్'-చేత, వలన-యనునవి మొదట పదములేరై యర్థభేదమును సూచించుటకుగా మొదటి పదమునకు జేర్పబడి, తరువాత ప్రత్యయము లెట్లయినవో అట్లే పోగు, వెలుగు, పెరుగు, తునుగు మొదలగువానిలోని 'గు' పో, వెల్, పెర్, తున్, అను ధాతువులను క్రియలుగా మార్చుటకు జేర్పబడి, తరువాత వర్తమానార్థద్యోతకముగా గ్రహింపబడిన 'అగు' అను సహాయక్రియయొక్క యవశిష్టభాగంబై ప్రత్యయరూపమును దాల్చినదని యూహింపదగియున్నది. పెర్+అగు=పెరగు అనగా పెద్దదగుట. 'వెండిచెంబు' అన్నపుడు వానికి విశేషణవిశేష్యభావ మెట్లు కుదిరినదో అట్లే రెండుధాతువులను జేర్చినపుడును వాని కాదికాలమున విశేషణవిశేష్యభావము కుదిరియుండును. పెరగు అనగా పెద్దదైనది అగుట అనునర్థము వచ్చియుండును. అట్లే వెళ్+అగు=వెళగు, వెలుగు=తెల్లనైనది, ప్రకాశమైనదగుట. తుణ్+అగు=తునగు, తునుగు=ముక్క అగుట; తర్+అగు=తరగు, తరుగు=తక్కువదైనదగుట; మెల్+అగు=మెలగు = మెలమెలబాడుట; చలించుట; పో+అగు=పోగు=పోవునదగుట; వా+అగు=వాగు, నోరు (ధ్వని)కలదిఅగుట; పెణ్+అగు=పెనగు=పెనునది అగుట; కుఱ+అగు=కుఱగు, కుఱుంగు, క్రుంగు=తగ్గిపోయినది, క్రిందికి పోయినది, పొట్టిది, అగుట—ఇట్లీరూపము లేర్పడియుండును. 'మరం' అనుదానికి ఇతరపదము తోడి (ఆల్—ఇన్, ఓడు etc.) సంబంధమును జూపుటకుగా అనగా సంబంధార్థమున 'అత్తు'-(అదు) అనున దొకటి చేర్పబడి

తరువాత కొంతకాలమునకు దానియర్థము రూపుమాసి పోవుటచే, "మరత్తు" అనునది కేవలము విభక్తిప్రత్యయములను జేర్చుటకుగా నేర్పరుపబడిన 'అంగము'(declensional base)గా నెట్లు గ్రహింపబడుచు వచ్చినదో, అట్లే యీ 'అగు' కు సంబంధించిన 'గు' అను దానితో జేరిన పెరుగు, వెలుగు, పోగు మొదలగునవి కూడ ధాతువులుగనే గ్రహింపబడజొచ్చినవి. ఈ 'గు' అనునది కేవల ధాత్వవయవము కాదనియు, ఏకో యొక యర్థమున జేర్పబడినదే యను విషయము ద్రావిడభాషలలో తొలి వ్యాకరణంబగు తొల్కాప్పియములోని క్రియాపరిచ్ఛేదసూత్రము మనకు స్పష్టముచేయుచున్నది. తొల్కాప్పియనార్ ధాతువులకు 'కు, టు, తు, డు' అను ప్రత్యయములు వచ్చునని చెప్పుటచే, ఇవి ధాత్వవయవములు కావని మాత్రము స్పష్టముగా దెలియవచ్చుచుండె నేకాని వీనిలో నేవి యే యే కాలముల వచ్చునో యను విషయమున నాతని యభిప్రాయము నిశ్చయింప వీలులేనట్లున్నది.

ఏది యెట్లయినను ప్రాచీనభాషలో నీ'గు' వర్ణాంతరూపము లేర్పడిన తరువాతనే తెలుగు కన్నడములు ప్రాచీనభాషనుండి విడిపడియుండును. కావుననే యీ ధాతువులనుండి క్రియారూపములు చేయు మార్గ మాయా భాషలలో భేదించుట తటస్థించినది. తమిళులు పోగు, పెరుగు, మొదలగు ధాతువులకు 'ఇలు' 'ఇన్దు' అను మఱి యొక సహాయక్రియ (auxiliary verb) ను జేర్చి దానిపై పురుషవాచకరూపములను చేర్చుటకు మొదలు పెట్టగా, తెలుగువారు ఉరు, (ఉన్ను – ఉండు) అను ధాతువుతో సంబంధించిన 'ఉన్న' అనుదానిని జేర్చి, దానిపై పురుషవాచకరూపములను గలిపి వర్తమానరూపములను జేయ మొదలుపెట్టియుందురు. ఇట్లు పెరుగు + ఇర్ + ఏన్ = పెరుగిన్ఱేన్' పోగు + ఇరు + ఏన్ = పోగిఱేన్ మొదలగున వేర్పడగా, పెరుగు + ఉన్న + అను = పెరుగు (చు)న్నాను. పోగు + ఉన్న + అను = పోవు (గు) (చు)న్నాను అనురూపము లేర్పడియుండును. ఈమధ్య వచ్చిన 'చు' అనునది ప్రేరణార్థకమున గొన్ని ధాతువులలో చివర నేర్పడినదై, కొంతకాలమున కాయర్థమును గోలుపోయి, కేవలప్రత్యయముగా జేర్పబడుచువచ్చినదేమో యని సందేహము కలుగుచున్నది. తొల్కాప్పియర్ నాటికే 'గు' 'గుం' మొదలగునవి వర్తమానార్థక ప్రత్యయములుగా దలంపబడుటంజేసి 'గు' అంతములగు రూపము లప్పటికి చిరకాలముక్రిందటనే యేర్పడియుండవలయును.

ఇంతేకాక భాషలలో వర్తమానార్థకరూపములే యర్వాచీనములనియు, ప్రాచీనకాలమున నొకప్పుడు తద్ధర్మార్థక రూపమునంటివే త్రికాలములయందు నుపయోగపడుచున్నట్లాంధ్రద్రావిడ భాషలయందు రెంటనుగూడ నిదర్శనములు కనబడుచుండుటచే నీ క్రియారూపముల పరిణామమును బట్టి ద్రావిడభాషల ప్రాచీనతనుగూర్చి కొంత మనమూహించుటకవకాశము కలుగునట్లు తోచుచున్నది. ఇట్లే పదముల చరిత్రము భాషాచరిత్రజ్ఞానమునకు దోడ్పడుచుండును.

...ర్పణము

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి గారు

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

లో నిగ్గలిక ద్రొక్కి మగ్గుచున్న-పుల్గుఁ బొడగాంచి విస్మయంబున మునింగి
నిట్ట నిలుచుండి బోయ నిర్నిమిష దృష్టిఁ-జేష్టలందక్క యొక్కింత సేపుగడపె.

తదనంతరంబున నలెండు.

ఇమ్మొయి సాహసంబు గలదే? విలసత్కరుణారసార్ద్రచి
త్తమ్మున నిట్లొసంగునె పతంగము స్వాంగ? మహో! విహంగ
సంఘమ్మున దీని కీడగు ఖగంబు జగంబున నున్నదొక్క? ని
క్కమ్ముగ నొక్కవేలు పగుఁ గాక కపోతమనంగఁ జెల్లునే.

కటకటా! జ్వలదగ్ని శిఖాకలాప-మెగసి తనకోమలాంగంబు నేర్చుచుండ
నెట్లు సైరించె? నా బాధ నీ పులుంగు-కొఱలు నావేశమున మేను మఱచె నోటు?

అగ్గలమైన సీతువున నంగము కొంగరవోవ మృత్యువుక
డగ్గఱియున్న నన్గని హుటాహుటిఁ బల్లెకు నేగి ముక్కుతో
నగ్గిని దెచ్చి కోటరమునందలి గూటినిగాల్చి నాచలిక
దగ్గనొనర్చి కూర్చెనుగదా! ముద మియ్యది నాకు ముందరన్.

కట్టా! దీనల దనియక-పెట్టుము నా కన్నమనుచుఁ బీడించితి లేఁ
బిట్టక దుట్టతుదకు నా-పొట్టం బెట్టుకొని నీచపుంగతిఁ గంటిన్.

లోకు లీకరణిం బ్రాణిలోకమునకు-మేలు గావించుచుంద్రు కాఁబోలు సతముఁ
బుట్టువుందొట్టి యుపకృతి పొంతఁబోని-కట్టిఁడిని నేను నాకెట్టి గతులుగలవొ?.

'భగవంతుఁడు నన్నేటికి-జగమునఁ బుట్టించె? నాదు జన్మంబునకుక
నగుఫలమెయ్యది? యని లో-వగవక నాజీవనమ్ము" వమ్మొనరిచితిన్.

ధర్మశాస్త్రజ్ఞులెల్ల రెద్దానిఁ "బరమ-పాతకనిదాన మిది" యంచుఁ బల్కుచుందు
రట్టి హింసయె నావ్రతం బయ్యె నెపుడు-నకట నాపాప మేనాఁటి కడఁగిపోవు!

పడకటింటిముచ్చటలు

ఇందు పడకగదు లెట్లుండవలసినదియు, దాని నేవిధముగ నలంకరింపవలసినదియు, భార్యాభర్తలు పడకటింట్లో నెట్లెట్లు ప్రవర్తింపవలసినదియు, వారి సరసాలాపములు, సక్రమ సంయోగవిధానము, రతివిధములను ముద్దులు, ముద్దులలో నిరకములు, స్త్రీలను గుద్దిదుకొను విధానములు, ముద్దుల నెఱుంగని వారెట్లుండవలెనదియు, మొదలైన ముఖ్య విషయములెన్నియో గలవు. ప్రతివారు తప్పక బఠింపవలయును. చిత్రపటము లెన్నియో గలవు. వెల ఆణాలు

పురుష ప్రేమ రహస్యములు.

ఇందు స్త్రీ పురుష జాతులును, ఏయే జాతిపురుషు డేయేజాతి స్త్రీకి దగునదియును, స్త్రీని పురుషు డెట్లు వశపరచుకొనవలసినదియు, ప్రేమప్రవాహ విచ్ఛిత్తిగమనము, వ్యభిచారదోషము, అనుకూలదాంపత్యము, సాంసారికజీవనము, వైవాహికములు, శయ్యాసుందర మర్మములు, సతీపతుల సరసల్లాపములు, యౌవ్వనము, పుంసత్వవిహీనదోషములు, శుక్లనష్టము, అపరిమిత సంయోగాభిలాషవలన దోషములు, గర్భధారణము, సత్సంతానమును బడయవలసిన మార్గములు ఈ మొదలయిన యంశము లీ "స్త్రీ పురుష ప్రేమరహస్యము" అను గ్రంథమునందు సవిపరముగ విశదీకరింపబడెను. ఇయ్యదిఆంధ్రులకు ప్రతి స్త్రీ పురుషుల గృహములందు బఠనీయగ్రంథముగ నుపయోగింపబడవలయును. మరియు దీనియందనేక చిత్రపటము లత్యంతముద్దుగా సందర్భానుసారముగ పొందుపఱుపబడినవి.

వెల రూ. 1. వి. సెం ర్త486.

మహారాజ పుస్తకశాల,
అరుణాచల మొదలి వీధి, మద్రాసు.

(రిజిస్టర్డు) **ఇంజెక్షను లేహ్యము** (రిజిస్టర్డు)

నిమిషమునకే గొప్పగుణము. 40 దినములకుసరిపడు 5 తు॥ డబ్బీ రు.40 ఇంతవరకు యిట్టి ఔషధరాజము లేదు.

ఎట్టిరోగము లెట్టికష్టదశలోనుండినను దీర్ఘాయువుశక్తినిచ్చి రోగములమాపి, సంశయములనిల్పునట్టి ఘనౌషధము. ప్రపంచములో యిట్టిమహోత్కృష్టౌషధ మేరిచేతను తయారుచేయబడియుండలేదు. పటాటోపప్రకటనల గాంచి మోసపోయినవారు దివ్యౌషధముల తృణీకరించుటవల్ల గొప్పచిక్కులనొందెదరు. కష్టరోగములు, కుష్ఠవ్రణములు, సవాయి, సెగజాడ్యములు, మూర్ఛ, పిచ్చి, చెవుడు, మశూచికములు, వాటిఅంగవైకల్యములు, గ్రుడ్డి, నపుంసకత్వము రోగములుచెప్పినట్లునివారణచెందును. గ్యారంటీ, గ్యారంటీ. రతులములకుతక్కువగా కోరరాదు అట్లుపంపుటకువీలుండదు.

నిమిషమునకొకసారి రోగిని మంచిస్థితిలోనికిదెచ్చును. పూచీగా ఒక్కమోతాదుకే మంచిగుణము. జర్మనీ, జపాను, యింగ్లండు, అమెరికా, యిటలీ, టర్కీ, గ్రీసు, ఫ్రాన్సు ఆస్ట్రేలియా, ఆఫ్రికా ఇతర మహాదేశములందున్న మేధావంతులు దీని నిర్మాణరహస్య మెరుంగరు. ఆంధ్రమండలమునందిది మాచేతనే తయారుచేయబడినది. ఈఔషధ మూలమున మీరోగముకుదరనిచో మీసొమ్ము మీకు నిరాక్షేపణగా తిరిగిపంపివేయుదుము. వివరములకు 2 అ॥ స్టాంపును, కేటలాగునకు రు 1 న్ని పంపించవలెను. కార్డువ్రాసిన జవాబీయబడదు.

ఆర్డరుతో సగముసొమ్మున్ను, రోగియొక్క ఛాయాపటము పంపించవలెను. అనేకులు ఏజన్సీలీయుడని వ్రాయుచున్నారు. వారీక్రిందనిబంధనలు గమనించవలెను. మదరాసు రాజధానిలోనివారు రు 300 లున్ను యితర రాజధానీల వారు రు 500 లున్ను ధరావత్తు చెల్లింపవలెను. వీరికే ఏజన్సీలీయబడును. ఇంకను ఏజన్సీవివరములు కావలయువారు 8 అణాలు తపాలుబిళ్లలు పంపవలెను. ది జర్మన్ ఇంజెక్షన్ లేహ్య మాన్యుఫేక్చరింగు కంపెనీ- (రిజిస్టర్డు)

వృద్ధగౌతమి, గాడిలంక, ముమ్మిడివరంపోస్టు [ఈస్టుగోదావరిజిల్లా.]

వి. రా:—అనేకులు వెలతగ్గింపుమనుచున్నారు. వారికట్లు తగ్గించలేమని విన్నవించుచున్నాము.

శ్రీయుత పండిత మోతీలాలునెహ్రూగారు, అధ్యక్షులు

౪౩-వ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, కలకత్తా

శ్రీ. జె. యమ్. సేనుగుప్తగారు, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు

౪౩-వ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, కలకత్తా

నాజూకైన పనితనము! అద్భుతమైన అందము!!

మావద్ద ఒక బేరము చేసిన, తరువాత మీ రెప్పుడు మావద్దనే బేరము చేయుదురు. ఇతరులకు కూడ సిఫార్సు చేయుదురు.

మా సంగతి మేమే తెలుప మాకిష్టము లేదు. మమ్ములను మా వ్యాపార పద్ధతుల గురించి యితరులు యేమి తెలుపునది గమనింప ప్రార్థితులు.

నమ్మకమునకు, అందమునకు, సుప్రసిద్ధమైన పనితనమునకు, మెఱుగుకు,

నగల దుకాణము

(1) మొదటిరకము సీమకమలములు, పుష్యరాగములు, కెంపులు, సవరం బంగారు, సీమవెండి మొదలగువాటిచే తయారుచేయబడిన నగలు సిద్ధముగా నున్నవి.

(2) సాదా ఉంగరములు, కెంపులు, పుష్యరాగములు, కెంపు సీమకమలములు చేర్చికట్టబడిన జడబిళ్ళలు, తోడులు, మాటీలు, నాగరలు, హంసబిళ్ళలు, యెంతధరలో కావలసినను సరాఫరా చేయబడును.

(3) నవనాగరికమునకు తగిన పలురకముల నాణ్యమైన బంగారు గాజులు, వంకీలు, నాగవత్తులు, నెక్ చెయినులు, వడ్డాణములు మొదలగునవి తయారుగా నున్నవి.

4 వెండిపూలబుట్టలు, లైటుకూజాలు, టీ కాఫీ సెట్లు, టూర్న మెంటు కప్పులు, పన్నీరుచెంబులు, చందనగిన్నెలు, వెండి బంగారు మెడలులు మొదలగునవి సిద్ధముగా నున్నవి.

5 పూజకు అర్హమైన వెండివిగ్రహములు, పటములు ఎంతఎత్తులో, ఎంతసైజులో కావలసినను మావద్ద హాజరులో నున్నవి.

ముఖ్యగమనింపు

అప్పటమైన సీమకమలములకు, కెంపులకు, పుష్యరాగములకు సవరం బంగారుకు, వెండికి పూచీనిచ్చెదము.

ఉమిడి బంగారుశెట్టి అండు సన్సు,

సీమకమలములు, బంగారు, వెండినగల వర్తకులు,

పరిశ్రమశాల:—	షోరూం:—
226, గోవిందప్పనాయుని వీథి, మద్రాసు.	28, చైనాబజారురోడ్డు, మద్రాసు.

పిడుగు వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,

వైద్యగ్రంథములు

...ంతామణి 2 సంపుటములు	8	0
...జీయము	7	0
...హృదయము సూత్రస్థానము	6	0
శారీరస్థానము	1	8
నిదానస్థానము	2	0
చికిత్సాస్థానము	4	8
కల్పస్థానము	0	12
ఉత్తరస్థానము	6	0
...ము, శారీరస్థానము ప్రాచీనము	2	8
...ర సంహిత	3	0
...రి నిఘంటువు సవరణప్రతి	2	8
...పాఠము (గుణపాఠము)	2	8
...మంజరి	0	8
...రత్నాకరము	0	12
మేలుప్రతి	1	0
...తరంగిణి	0	12
మేలుప్రతి	1	0
...జీవనము, లోలంబరాజీయము	0	8
...రత్నము, స్త్రీరోగబాలరోగచికిత్సలుగలవు	1	4
...సారము	2	8
...మృతము ఇందులో అజీర్ణమంజరి చేరియున్నది	1	4
...గుణకల్పకము	2	8
...కల్పద్రుమము శరీరపుష్టివిధానము	1	8
...లజ్ఞానము	0	4
...త్రమాల, నాడీనిర్ణయము	0	4
...నము	0	3
...దానము [నూతనకూర్పు]	3	0
...ల్పము [గోపాలాచార్యులు]	1	4
...రత్నాకరము	0	12

జ్యోతిష గ్రంథములు

యవనజాతకము	0	8
జాతకాలంకారము	0	6
ఆరూఢరత్నసిద్ధాంజనము	0	8
జ్యోతిషార్ణవనవనీతము అట్టలైండు	1	8
,, కలికోబైండుచేసి పేరుకూడముద్రించినది	2	0

పోకల శేషాచలనాయని విరచితము

శ్రీకృష్ణబోధామృతమను 12 రాజులకథలు	0	12
పరమపదమార్గము	0	8
వసిష్ఠజనకసంవాదము	0	8
నిర్వచనస్వరదర్పణము	0	8
సరుగీతలు, టీ-తాత్పర్యము	1	4
శ్రీకృష్ణరుక్మిణీసంవాదంబను సుజ్ఞానశాస్త్రము	0	8
షట్చక్రవర్తుల ఇంద్రజాలపుకథలు	0	8
సుజ్ఞానరత్నావళి	0	8
ఆంధ్రపంచీకరణము	0	2
అచలసద్గురుసంకీర్తనలు	0	6
జనకశుకభిక్షుసంవాదము	0	8
జడభరతోపాఖ్యానము	0	8
శుద్ధనిర్గుణతత్వకందార్థములు [అచ్చులోనున్నది]	0	12

చిలకపాటి-వేంకటరామానుజశర్మ విరచితము

వినోదకథాకల్పవల్లి	3	0
కాళిదాసచరిత్రప్రకరణము	1	8
చమత్కారకథాకల్లోలిని 1 భాగము	0	12
,, 2 భాగము	0	12
శ్రీమదాంధ్రభోజచరిత్ర అచ్చుపడుచున్నది	1	0

N. B. ఇవిగాక, అనేకసంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు మొదలైనవాట్లకును, అచ్చుపనులకును వ్రాసిన బదులియగలరు. క్యాటలాగు నుచితము.

ఇదివరలో అచ్చుపడిన గ్రంథములన్నియును సవరణ చేయుచున్నాము.

2/40, పెద్దనాయనివీధి, మద్రాసు.

...ర్హలమైన
...ంకుమపువ్వు

...గాంచిన శ్రీ విష్ణు
... కుంకుమపువ్వుకంటె
..., గుణమైనదియునిర్మ
...ు మార్కెటునందు
...ు లేదు.

పరశువేదిశోకిన
యినుము
బంగారమగునట్లు

మా వి. ఎచ్. ఆర్. మార్కుగలమిస్కీయింగువను మీ ఆహార పదార్థములలో నుపయోగించిన మీ భోజన పదార్థమును మిక్కిలి రుచికరముగాను,సంతోషదాయకముగా నుండుట మీరెరుగుదురు. మీ ఆరోగ్యమును బాగుగా కాపాడును.

వి.ఎచ్. ఆర్. మస్కీయింగువనే మీ కోరికను సఫలపరచువనుసంగతి దృఢనిశ్చయము అంగడివాని వల్లనువర్తకునివల్ల నుమోసపోయి మరియొక రకమును కొనకుడు మీకు వి. ఎచ్. ఆర్. ఇంగువయేకావలెనని చెప్పుడు, లేక యీదిగువ విలాసమునకువ్రాసి తెప్పించి కొనుడు.

...న్‌దాస్ హిర్‌జీ అండుకంపెనీ, 34. గోవిందప్పనాయునివీధి, మదరాసు.

...ములు! **50 రహస్యగ్రంథముల సారాంశము.** 2 వ కూర్పు!!

ఇట్టిగ్రంథ మిదివరలో ప్రకటింపబడియుండలేదు. యువతీ యువకులు ప్రేమించుకొను టెట్లు? ప్రేమరహస్యములు, మందిరాంతర రహస్యములు స్త్రీ పురుషులలోని జాతులు, ఆయాజాతుల ప్రకృతులు, సంతానవాంఛ లేనివారు అవలంభింపవలసిన విధులు—గర్భనిరోధనకుగల సులువుమార్గములు, అనుకూల దాంపత్యమునకు వలయు విషయము లన్నియు నిందు గలవు. షుమారు... చిత్రములు 260 పేజీలు వెల 1 రూపాయి మాత్రము (పోస్టేజి వేరు)

ఎన్. వి. గోపాల్ అండుకో., 37,తిరుపల్లివీధి,మద్రాసు.

కృష్ణా అండ్ కో

...ంగ్లీషు స్వదేశీజవుళీవర్తకులు **243-244** చైనాబజారురోడ్డు మదరాసు.

...ంగ్లీషు స్వదేశీజవుళి వ్యాపారమును మేము చాలకాలమునుండి కొనసాగించు...ు. మా ఖాతాదారులందరును సంపూర్ణముగా సంతృప్తినందియున్నారు. ఒకసారివచ్చి ...లో మీకే తెలియును. మమ్ములను గురించి అధికముగా మేమే తెలుపుటకు వా...ము.

...నరకములు పట్టీలు, ట్వీడులు, అల్పాకాలు, ఫ్లానలులు, పాప్లినులు, టస్సరులు, కాలికట్ జర్మను ...లు వగైరా గలవు.

పొదుగు శుకాంగనన్ జదివి బుట్టను బెట్టితిఁ; దల్లిదండ్రులన్
వదలనిగోరువంక మెడ వంచితిఁ; ద్రుంచితిఁ గుంజసీమలన్
బొదలు కపోతదంపతులఁ; బొంగుచు నేసితిఁ జూడి మోపునన్
గదలని లేడిపిండుఁ; బెఱకల్మషముల్ దడవంగ నేటికిన్.

శాకాదుల మెసవి యసం-ఖ్యాకములగు భూతములు సుఖస్థితిపై నీ
లోకమున లేవొకో? యవి-వేకమ్మున నేన యిట్టివెంగలి నైతిన్.

ఉత్తమ మానవజన్మం-బెత్తియు నేఁ జెడితి జ్ఞానహీనుఁడనై; లో
కోత్తరచరిత్రఁ బుల్గు బు-ధోత్తంసస్తోత్రమునకు యోగ్యంబయ్యెన్.

స్వార్థమును వీడనాడి పరార్థమునకు-నర్థమును మానమును మేని నప్పగించు
పుణ్యమూర్తి చరిత్రంబపో సమస్త-జగతి కాదర్శమై సుప్రశస్తిఁ గాంచు.

మంజులంబుగఁ బెక్కు ధర్మములు వల్కు-చేతలం దొకఁడే ననుష్ఠింపలేని
వదరుఁబోతుల కీఁక సిగ్గు వచ్చుఁగాత-మేత దల్పకపోతవిఖ్యాతచరిత.

క్షుద్రుఁడనై గాఢ తమో-నిద్రారతి నున్ననన్ను నిర్వ్యాజకృపా
ముద్రిత హృదయంబునఁ గడు-భద్రంబుగ మేలుకొల్పెఁ బక్షి గురుండై.

తగుబుద్ధి సెప్పెఁ బావుర-మిఁక మానెద జీవహింస; నెడఁబాసెద నీ
చగుణంబులఁ; గామంబులఁ-దెగటార్చెద; విడతు సంసృతిన్; ధర్మరతిన్.

గురువుల సేవించెద; నీ-శ్వరతత్త్వ మెఱింగెదన్; భవంబులఁ ద్రుంతున్;
నిరుపమ నిరుపద్రవ సు-స్థిరతర కైవల్యసౌఖ్య సిద్ధిం గాంతున్.

అని పెక్కుభంగుల విచారించి యంతరంగంబునం బొంగిపొరలు వైరాగ్యభాగ్యంబునం జేసి హింసావృత్తిమ్ము నెడఁబాసి తుచ్ఛంబులగు విషమోహభోగంబుల రోసి పురుషార్థంబునందు డెందంబుం బదిలపఱచి యుండె నయ్యవసరంబున.

వలఁ జిక్కియున్న పుల్గులు-చలిగాలికి వడలి తాళఁ జాలక జీవం
బుల మీఁది యాసలెల్లం-దొలఁగ విలాపించుచుండె దుర్భరచింతన్.

ఆయార్తనాదములు విని-బోయం డెద మిపుల జాలి పొంగారఁగ "నా
రాయణ నారాయణ నా-రాయణ" నాపాప మెక్కరణి రూపడఁగున్.

అంచు నవ్వలం దరిసి.

మొలఁగల కత్తి దీసి వల ముక్కలు ముక్కలు చేసి యుచ్చులన్
బలితములైన చిక్కములఁ బట్టి రయంబునఁ గోసి కాల్వలై
జలజల నస్రుతోయములు జాల్కొనఁ బుల్గులనెల్ల నల్లవో!
వెలలిచె; నేటి కెట్టి సువివేకిముగల్గెఁ గసాయిబోయకున్.

అంత నతండు దనకొదవిన యెఱుక బలిమిం బారలౌకిక చింతాసాగర నిమగ్నుం డయి యంద నిలువంబడియుండెఁ; బదంపడి బంధవిముక్తిం గనిన విహంగంబులు మెల్ల మెల్లన ఱెక్కల నల్లార్చుచుఁ బరిసరతరుశాఖల నధిరోహించెఁ; బిదప మూర్ఛా మగ్నయై యొడలెఱుంగక పడియున్న కపోతి యప్పుడ మేల్కాంచి యున్మిషితలోచనయై నలువలంకులఁ గలయం దిలకించి చెలువుని గానక.

జీవితనాయక, నీవు-న్నావొకొ? జీవంబుతోడ; నాతికి యుష్మ
త్పావనరూపముఁ జూపఁ గ-దేవల్లభ, యంచు లేచె ధృతిదూరముగన్.
లేచి యనలంబు కడ్రవాలి చూచె నందు-లీనమగుచున్న మగని సుజ్ఞాన ఖనిని
చూచినంతనె శోకంబు చుట్టు ముట్ట- నిట్టు విలపించెఁ గానయు బిట్టు వగవ.

వల్లభ, వల్లభ! మంటం-ద్రెళ్లితె? యీదీనురాలి దిక్కెవ్వరఁటం
చుల్లంబునం దలంచితి-చెల్లరె! నీకింత కఠినచిత్తము తగునే?

ఇది భవదధీన జీవిత-గద! దీనిం డించి పోవఁగా నకటా! నీ
హృదయ మెటులియ్యకొనె? నా-కెది తెరు? విఁకఁ జేయుకార్య మెయ్యది నాథా?

నాకడుపు నిండుటకు మును-నీకుతిం జూడవెపుడు; నేనించుక బా
ధాకలితనైన నోర్వవు-నీకూరిమి పేరిమి న్గణింపఁ దరంబే.

లలిత లావణ్య పల్లవ వితాన లతాంత సముపేత మంజుకుంజములయందు
గ్రావ్రస్రవన్నదీ కమలశీకరసిక్త శీతలాద్రిప్లవ శ్రేణులందు
బాలరసాలద్రుజాల కోమల లతా స్తోమాంచితారామసీమలందు
సుందర వికచారవింద మందిర దీర్ఘికా మనోహరతీరభూములందు
నిరుపమవిశుద్ధ హర్షవార్నిధితరంగ-డోలికాపంక్తులందు నూయేల లూపి
నన్ను మదిఁ దేల్చి నట్టి నీ నవ్యలీల-మఱతునే నాథ, యెన్నిజన్మములకైన?

పతి మరణానంతర మీ-క్షితి నొక్క- నిమేష మేని జీవనయాత్రకై
సతి గడపుట దుస్సాధ్యం-బతిదుష్కర మని యెఱుంగవా హృదయేశా?

కుసుమకోమలమైన నీ గొనబు మేను-వీతిహోత్రున కెట్టు లర్పించి తకట!
అతిథి సేవాపరాయణం బైన నీదు-చిత్త మెంతకుఁ బెరరేచె జీవితేశ?

నేన నీకంటెమును మరణింతు నంచు-నాకొఱకుఁ గుందితివిగదా నాథ, నీవు
తుదకు నాకంటె మును నీవ త్రుంగి తకట!-యేగడియ కెద్దిమూఁడునో యెవ్వఁడెఱుఁగు?

ప్రాణపతి, నాకు నీవు నీకేను నెట్టి-విప్రియంబుల నెపుడుఁ గావింపము గద
యేల యీలీల నీకొఱ కేడ్చునతికిఁ-గానుపింపవు నీవు నిష్కారణముగ ?

మూర్ఛయందున్న నన్ను కన్మొఱఁగి యిదియ-సమయమని యెంచి క్షణభిన్నసౌహృ
దగుచు నన్నిటడించి నీ వమరపురికిఁ-జేరఁదలఁచితె? నీ కిట్టి సేఁత తగునె? [దుండ

"సుదతీ! నామదినుండె దీవెపుడు" నంచుఁ మత్ప్రియార్థంబు నీ
వెది భాషించితో! దానిఁ గైతవమఁటం చేనిప్డు దూహింతు న
య్యది నాథా, మెఱమెచ్చు గానియెడ నీ వంగచ్యుతిం జెంద నం
దద నాదేహ మొకింత భంగము? నిఁకేలా వేఁయి సిద్ధాంతముల్?

అని భర్తృమరణ సంజనిత దుఃఖాతిరేకంబునఁ బెక్కు-భంగులఁ గొంతడవు పనవి పనవి పదంపడి యెఱుక తఱచుగల దగుటం జేసి నాకింక నెద్ది కర్తవ్యమని యూహించి తానున్ను విన్న సతీ ధర్మంబుల సంస్మరించి.

మగని ననుగమించి మరణించు నిల్లాలు-పతియుఁ దానుఁ బుణ్యగతుల కేగి
యతులసౌఖ్యపదవి నంది భవంబులఁ-ద్రెంచునంచు బుధులు దెల్పవిందు.

కావున జీవితేశ్వరు నెయిదుటయు నాకిపు డవశ్యాచరణీయం బని నిశ్చయించి జేని నుద్దేశించి.

నీ యొడలిలోన నగపాలు నిలిపి బోయ-కప్పనమ్మొనరింతె? శేషాంగ మిట్లు
దీనఁగల్గునె పూర్ణాతిథేయ సుకృత? -మతిథి కర్ధాన్నమిడుట న్యాయంబె నాథ?

ఏపుణ్యమునం దైనను-నాపాలి సొంగకుంటె నాథా, మును? నేఁ
డీపుణ్యకార్యమందున్-నాపాలిని బంచుకొంట నాయంబ కదా!

నీ యనితర వితరణమున-బోయకు నుదయించె సుప్రబోధము దానన్
నాయురులఁ ద్రెంపె నాతఁడు-పోయె దురంతంబు నాదు పుణ్యముకతనన్.

సురుచిరనందన విహాగీ-పరిరంభణములకు నీవు పాల్పడుటకు ముం
దరుదెంచి నిన్నుఁ గూడె ద-నలిలేని మనంబుతోడ ననలాధ్వమునన్.

నాథ, యిపుడే నినుం జేరినను "గపోతి-యిస్సిరో! జీవితేశ్వరు నెడసి పుడమి
రెండు మూఁడు నిమేషంబు లుండనోర్చె"-ననెడిసడి నాకుఁ దప్పనే (?) యక్కటకట!

నెలతో వెన్నెల దొలఁగున్-జలదముతో నరుగు మెఱుపు చానలు తమభ
ర్తల ననుగమించు వారని-తెలిపెడిని విచేతనములుఁ దెల్లముగాఁగన్.

రమ్యకుసుమంబ వీవు సౌరభమ నేను-నిండునెల వీవు పండువెన్నెలను నేను
పనమ వీవు తదర్థసంపదను నేను-కలదె యన్యోన్య విప్రయోగంబు మనకు?

అని పలికి సన్నగిల్లు ననలంబుం జేరువ చిదుగుల నెగఁద్రోచి దరికొల్పి యావేశ వికాస
హార్షంబులు ముప్పిరిగొన నిప్పుం జుట్టివచ్చి.

ఉల్లమునం గపోతవిభు నుజ్జ్వలమూర్తిఁ దలంచి "నిల్వు మో
వల్లభఁ పోకుపోకు మిదె వచ్చితి వచ్చితి" నంచుఁ బల్కుచున్
నల్లవొ! మంటలో దుమికి నాథునిడాపటఁ బవ్వళించి తాఁ
ద్రెళ్లె జగంబునన్ నిజసతీత్వము నెల్లరు మెచ్చునట్లుగన్.

అంత నగ్గువ్వ జవ్వని.

నవ్యప్రభావిభాసుర-దివ్యవిమానంబు నెక్కి దీపించు పతిన్
భవ్యగుణుఁ గూడి సజ్జన-సేవ్యంబగు నాకమునకుఁ "జివ్వు"న నేగెన్.

అచ్చట నచ్చర లెదురై-వచ్చియు స్వాగతము నడిగి వాలిన మోదం
బచ్చుపడ నమ్మిథునమున-కెచ్చిరి హారతులు విబుధులెల్లఁ జెలంగన్.

పదంపడి.

నందనవనహారిచందన-మందారాదిక సురద్రుమముల నమందా
నందంబు చింద నప్పులుఁ-గుందోయి సుఖించుచుండెఁ గూరిమిపేర్మిన్.

బోయఁ డిట నట్లుచనిన కపోత మిథున-వర్తనమ్మును గాంచి "వహ్వా" యఁటంచు
మెచ్చి తానును నట్లుగా నిచ్ఛగించి-తుచ్ఛ దేహాభిమానంబుఁ ద్రుంచివైచి.

ఆలుబిడ్డలమీఁది యాసల విడచి-పోల నైహిక బంధములనెల్లఁ గోసి
అఖిలేంద్రియమ్ముల నాత్మ నడంచి-నిఖిలేశు నెడఁదలో నియతిమై నిల్పి
ముక్తకేశుండయి మునివృత్తిఁదాల్చి-ముక్తికాంతాకరమ్మును బట్ట నెంచి
రయమున దుర్గమారణ్యంబు సొచ్చి-పయనమయ్యెను మహాప్రస్థానమునకు.

నిడువాలికముండులు దన-యొడలింగడుఁ జీల్ప నెత్తురుడుగక నడవన్
దడపుచునుండ నతం డది-యెడఁదడవక నడచుచుండె నెడలని కడఁకన్.

ఇట్టు లయ్యెఱుకుఁ జెట్టి పట్టి బెట్టిదంపు టిక్కట్టులనేని సరకుగొనక దీక్షాబలంబు
గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి పుణ్యభూమి యను నాస నుత్తరాభిముఖుండై
పోవం బోవ.

దావానల మొక్కెడ-ద్యావాభూమ్యంతరములఁ దగ నలమి వన
శ్రీహోవఁగఁ దీండ్రించుచు-నా విమలాత్మునకు బోయ కడ్డంబయ్యెన్.

అతం డందుల కెంతయు సంతసించి.

ఓ పరమేశ్వర, మత్కృత-పాపంబుల నెల్లపైఁచి భవసంబంధ
వ్యాపారముఁ బాపఁగదే-నీ పాలం బడితి దిక్కు- నీవ దయాబ్ధీ!

అని ప్రార్థించుచు నించుక-యనుమానములేక తద్దవానలమం దో
య్యనఁజొచ్చి మైఁ దొఱఁగి పా-వన దేవత్వంబువడసి వన్నియకెక్కెన్.

ంగలక్షణశేషము - తన్నామ విచారణము

కొత్త సత్యనారాయణ గారు

త్రవాఙ్మయమున ముక్కు మొగముగల
షానుశాసక గ్రంథములలోఁ బ్రౌఢ
ణమును గూడ నొక్కటిగఁ బరిగణింప
. ఈ గ్రంథమునకు నేతద్గ్రంథకర్తలే
యమును బ్రకటించి యుండిరి. అం

లింగలక్షణశేషము" అనునది.
నామ మేతద్గ్రంథవిషయమై యెంతవఱ
య్యెనో యయ్యెది యిట నించుకంత
ంచుటయే ముఖ్యోద్దేశము.
క్షణపద మనేకార్థములకు బోధకమై
. అలంకారగ్రంథములు లక్షణగ్రంథ
ు, ఛందోగ్రంథములు లక్షణగ్రంథము
భాషానుశాసకగ్రంథములు మున్న
. లక్షణగ్రంథము లనియుఁ జెప్పఁ
్నవి. ఇట్లు ఆలంకారికులను, ఛాంద
(ఛందోగ్రంథకర్తలు), వైయాకరణు
క్షణికులని వ్యవహరించుట నైజము.
ామందు నిందలి తృతీయార్థమే చెప్ప
చెప్పినచో "ఆంధ్రభాషానుశాసక
లకు" అని యుపర్యుక్త "త్రిలింగ
పదమున కర్థము తేలినది. ఆ గ్రంథ
శేషము- అనఁగాఁ దదుద్దిష్టవిషయ
శేషగ్రంథ మియ్యది యని ఫలితా

ర్థము. ఆ ఫలితార్థమే యిట విచారణీయ విష
యమై యున్నది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున లక్షణగ్రంథముల
తీరు ద్వివిధముగఁ గన్పట్టుచున్నది.

పూర్వపుటాంధ్రలాక్షణికు లనేకులు
సంస్కృతభాషయందును నఖండపాండితీమండి
తులు గాన, సంస్కృతభాష "అతిపవిత్రమైన
దనియు నం దెట్టివిషయము ప్రతిపాదితమైనను
నయ్యది పూజ్యము, ప్రామాణికమునయ్యెడు
ననియుఁ దలఁచి యాంధ్రభాషావిషయములను
గూడ సంస్కృతభాషయందే కూర్చి గ్రంథ
ములు రచించిరి. అట్లు కూర్చి రచింపఁబడిన
వానిలోఁ జేరినవే ప్రథమాచార్యులయు, ద్వితీ
యాచార్యులయు భాషానుశాసకగ్రంథములు.
ఈ మార్గ మిట్లుండ మఱికొందఱు పూర్వోక్త
విషయములను సులభమగు వచనరచనను దె
లుపఁదగువానిని ఆంధ్రభాషయందే పద్యగ్రంథ
ములయందుఁ బ్రతిపాదించియున్నారు. ఆంధ్ర
భాషాభూషణము, అప్పకవీయము కవిసంశయ
విచ్ఛేదము మున్నగునవి ఈ తెగలోఁ జేరినవి.

ఏతదుభయవిధ గ్రంథములలో నేదైనకై
నను బ్రకృతగ్రంథము శేషగ్రంథముగా నుండ
వలయును గదా! అది యెంతవఱకుఁ బొస
గునో విచారింతము.

మొదటి తెగలోఁ జేరిన ద్వితీయాచార్యుల "వికృతివివేకము"లోని పెక్కు విషయములే ప్రకృత ప్రౌఢవ్యాకరణమునందును బ్రతిపాదింపఁబడినవి. వాని నిట దిఙ్మాత్రముగ నుదాహరింతును.

(౧)

సంధి ర్నిత్యం ప్రత్యయాచాత్తథార్యాదిగ స్యచ. —(అథర్వణులు. సంధిపరి. ౪ శ్లో.)

క్రోష్టృతౌవాచకంబులగు వార్యాంబాద్యర్థక శబ్దంబులు పరంబులగుచో నన్నియచ్చులకును సంధి నిత్యము. ప్రౌఢవ్యాకరణ. సంధి. ౧ సూ.

(౨)

శ్లో. మానార్థా న్నిత్య మేకత్వ మేదు స్స్యాత్పరిమాణకే.
—అథర్వ. సంధి. ౬ శ్లో.

పరిమాణార్థంబునం బ్రథమైకవచనమునందు రెండు వర్ణకంబగు. —ప్రౌఢ. తద్ధి. ౧౬ సూ.

(౩)

శ్లో. కేచి ద్వదన్త్యథైకత్వ మనుస్వార మకారయోః.
—అథ. సంధి. ౧౨ శ్లో.

ప్రాసంబున మకారంబు పరంబగుచో ద్రుతంబునకు మకారాదేశంబగు. —ప్రౌఢ. సంధి. ౨౨. సూ.

(౪)

శ్లో. ఏకత్వే సస్యవాచిత్వం బహుత్వే ధాన్యవాచితా,
లోపాదేశ వికారాస్తు తత్ర తత్ర ప్రదృశ్యతే.
—అథర్వ. అజన్త. ౬౩.

సస్యవాచకశబ్దంబులును
—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౨౯ సూ.

తెలుచుగ ధాన్యవాచక శబ్దములును,
—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౩౬ సూ.

(౫)

శ్లో. అర్థభేదే క్వచిచ్ఛబ్దాదిగా స్యాచ్చ తతో౽పి డుక్,
సామంత్రణే డుక్ హ్రస్వ స్స్యాత్ బహుతా
త్వత్ర నేష్యతే. —(అథర్వ. అజన్త. ౬౧ శ్లో.)

తెనుఁగునం గొన్ని తత్సమదేశ్యశబ్దములకం కెం బరంబుగ నేకవచనంబున నీచత్వద్యోతకంబయి 'యిగా' యను నొక్క శబ్దంబును దానిపై డువర్ణకాదులునుం జూపట్టెడి. సంబోధనంబున డువర్ణకంబు చూపట్టదు. తుది దీర్ఘంబునకు హ్రస్వంబు వైకల్పికంబు.
—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౨౨ సూ.

(౬)

శ్లో. క్వచి దామంత్రణే కానో వైకృతాత్పరతో మతః.
—అథ. అజన్త. ౬౨.

దేశ్యంబులం గొన్నియెడల స్త్రీవాచక స్త్రీసమంబులగు సంబోధ్యవాచకశబ్దంబులమీఁద నేకవచనంబునఁ గానశబ్దం బొందును, అలయును నవ్యయంబొందునుగానం బడియెడి; అలదీర్ఘాంతమునగు.
—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౧౫ సూ.

(౭)

శ్లో. పూజ్యత్వేవ ద్రుతః కారుః
ఖేదకంతూభయాత్మకమ్;
తచ్ఛబ్దస్యాశ్చ బహుత్వే స్యా
త్తథా తత్ర ద్రుతస్థితిః.
—అజన్త. ౬౩ శ్లో.

తెలుఁగుగా స్త్రీసమంబులగు దేశ్యశబ్దంబులకుఁ గడపలఁ గొన్నింటికి నేకవచనంబునం బూజ్యతయందు గారుశబ్దంబగు. —ప్రౌఢ. శబ్ద. ౩౯ సూ.

డుమంతంబులగు తత్సమాదిశబ్దంబులకుం గొన్నిటికి ద్వితీయా బహువచనంబుమీఁదం బూజ్యతయందు గారునకు మాఱుగ వారగు.

(ఇంచుకంత సవరణము)—ప్రౌఢ. శబ్ద. ౪౧సూ.

(౮)

డశావాచకే స్యతు న్న్యంతతా తత్ర దృశ్యతే.
—అథర్వ. అజన్త. ౬౫ శ్లో.

అమహదర్థంబున భిన్నవస్తుసముదాయం బర్థమ
నీకవచనంబున నంతాదుల తకారంబునకు ద్విరు
్వంబగు. —ప్రౌఢ. శబ్ద. ౫౨ సూ.

(౯)

ాదశాదిసంఖ్యాయా మునోదుశ్చ పబిందుకః;
ః క్వచి దున్మాత్ర మాదేశ స్స్యాత్ర త్తథావతా.
—అథ. అజన్త. ౭౬. శ్లో.

ఒకండ్వాదులు పరంబులగునప్పుడుముగ మున్
—ప్రౌఢ సమాస. ౨౨ సూ.

దికి రెండిరుదొమ్మిదులు బరంబులగునపుడు
ర్వక డకారంబును ద్విరుక్తనివర్ణంబును బిందు
పంబుగ దివర్ణంబున కగు.
—ప్రౌఢ. సమాస. ౨౩ సూ.

(౧౦)

తృ_లకసంబంధో
షత్రినాహితిక్ళద్భవేత్.
—అథ. అజన్త. ౯౩ శ్లో.

ద్యంబునకుఁ గులకంబగు.
—ప్రౌఢ. వాక్యపరిచ్ఛే. ౨౩ సూ.

ట నుభయత్ర ఉదాహరణము తుల్యము.)
(తా నొకొండు పండు చెచ్చెరన్) ఇత్యాది.

(౧౧)

త్కురాదిచతుర్వర్ణపర్యంతం జనవామసు;
స్యాద్యతి వర్ణానాం శబ్దే రాజాదికే పరే.
త్వం క్వచి చ్చాత్వం క్వచి ఢత్వం క్వచిత్పతా;
ర్మత్వం యథాయోగ మన్యచ్చ వ్యవహారతః.
—అథ.

కర్మధారయంబు బిరుదాద్యుత్తరపదంబయ్యె
నేని ద్వ్యత్కురాదంత స్త్రీప్రుం సంజ్ఞావాచకంబగు పూర్వ
పదంబు నంత్యాక్షరంబున కంతట దీర్ఘంబు బహుళం
బుగా నగు. —ప్రౌఢ. సమాస. ౨ సూ.
(ఇంచుక సవరణము.)

(౧౨)

శ్లో. క్వచి న్నవర్ణే జేర్లోపః క్వచి డ్డోశ్చ తథా భవేత్;
క్వచి త్తదర్థే డయుగం క్వచి న్న స్యేచ్చ లోపవాన్.
—అథర్వ.

ఒకానొకచోఁ దద్ధర్మార్థకంబులగు నుండు, చును,
గరుకొనులు ప్రశ్నార్థకైకారపరకంబులగునపుడు వాని
కడ యచ్చులకు లోపంబు విభాషనగు. అగుచో నుండు
డకారంబునకు నకారంబగు.

—ప్రౌఢ. క్రియా. ౨సూ.

(౧౩)

శ్లో. క్వచి త్సమాసాంతగస్య శబ్దస్యాదావపి స్థితిః.
ఉదా. విన్నకన్నవారు,-(అథ.హలన్త. ౧౮ శ్లో)

ద్వంద్వంబునం బూర్వపదాంత్యావయవంబునకు
లోపంబొండెయగు. —ప్రౌఢ. సమాస. ౩౨ సూ.

(౧౪)

శ్లో. ద్వంద్వం కేషాంచి దిష్ట స్స్యాత్ త్వార్థశబ్దేన కుత్ర
చిత్. —అథర్వ. హలన్త. ౧౮ శ్లో.

భావ ద్వంద్వంబునం దొలిపదంబు టవర్ణంబునకు
లోపంబగు. —ప్రౌ. సమా. ౩౧.
(ఇటమాత్రము కొంత మార్పుకలదు.)

(౧౫)

శ్లో. ప్రార్థనార్థే భవే న్నాన్తా త్క_దేత్యర్థ విశేషతః.
అథ. క్రియా. ౧౪ శ్లో.

ప్రార్థనంబునం దెన్నవ్యయాంతక్రియలమీఁదఁ
గదకదవుపూర్వకంబు లన్నారు లనుప్రయుక్తంబునగు.
—ప్రౌఢ. క్రియా. ౯ సూ

ఈ విధముగ వికృతివివేకస్థ గ్రంథస్థవిషయములను గొన్నిటిని స్వీకరించుచుఁ గావలయు నన్నమార్పులు చేయుచుఁ బ్రౌఢవ్యాకరణ కర్తలు స్వీయగ్రంథమును బెంపొందించిరి.

ఇది యిట్లుండ బేరులోని త్రిలింగలక్షణ పదమునకు ఆంధ్రభాషలోఁ దల్లాక్షణిక విషయములను జర్చించియున్న గ్రంథములని యర్థమనియు,వాని కీప్రౌఢవ్యాకరణము శేషగ్రంథ మనియు నందు రేమో! అదియును బొసఁగి యుండ లేదు.

కారణమేమన పూర్వోక్తగ్రంథములలోఁ జేరియున్న "కవిసంశయవిచ్ఛేదము" మున్నగు లాక్షణికగ్రంథములయం దుక్తములగు నంశముల నే కొన్నిటిని ప్రకృతగ్రంథకర్తలు ముచ్చటించియున్నారు. అవియును నీక్రింద స్థాలీపులాకన్యాయముగ నుదాహృతము లైనవి.

(౧)

క. మనమునను, మనమునం దన
మనమునయం దనఁగ మఱియు మనమందనఁగాఁ
దనరారి పెక్కు తెఱఁగులఁ
బనిగొను నీస ప్తమీ విభక్తులు కృతులన్.
—కవిసంశయవిచ్ఛేదము. ౨వ తరంగము. ౭౫ పద్య.

ఉదంతంబు లగు మహత్తుల కందువర్ణకము పరబగునపుడునవర్ణకంబగు. —ప్రౌఢ. శబ్దం. ప. ౨౧సూ.

(౨)

తే. తొడతెయాంధ్రవిభక్తులతోడఁ గలసి
సంస్కృతసమాసములు కొన్ని జగతిఁ బరగు
సిరభుజబలంబున జితత్రిపురుషుఁ డంబి
కామనోవల్లభుం డను కరణిధరణి.
కవి సం. ద్వితీయ తరం. ౧౪ పద్య.

కొన్నియెడల సిద్ధసమాసమధ్య గతపదంబులతోఁ దద్భిన్నపదంబుల కన్వయంబుచూపఁబడెడి.
—ప్రౌఢ. సమాస. 3౫ సూ.

(3)

తే. ఎఱుకఁగలవారె యనుచోట నెఱుకగలరె
యిట్టివారె యనెడుచోట నిట్టిరెయగు
సేయఁగలవారె యనుచోట సేయఁగలరె
యనుచు, లోకప్రసిద్ధోక్తియగుట శర్వ!
—కవి సం. ద్వి. తరం. ౧౦౧ పద్య.

అట్టి, ఇట్టి, ఎట్టి విశేషణంబుల మీఁది తచ్ఛబ్దవకారంబునకు లోపంబు విభాషనగు.
—ప్రౌఢ. సమా. ● సూ.

(౪)

పురమునందలివారని పొసఁగ బలుకు
నెడఁబురంబునవారని యిడఁగవచ్చు.
—కవి. ప్రథ. తరం. ౧౨౪ పద్య.

షష్ఠీతత్పురుషంబులందు నగాగమంబు విభాషనగు. —ప్రౌఢ. సమాస. ౧ సూ.

(ఉభయత్ర ఉదాహరణములు తుల్యములు)

(౫)

క. అగునను క్రియతోఁ బాసియుఁ
దగుఁ బెక్కువిభక్తులం బ్రథమఁ జెందును భ
క్తగణదయమానచిత్తుం
డగజాధిపుకీర్తి దిశల నలమె ననంగన్.
—కవి. ప్రథమ త. ౪3 పద్య.

ఒక్కచో సమాసాంతర్గత విశేష్యంబులకగు విశేషణంబుల షష్ఠికిని బ్రథమ చూపఁబడెడి.
—ప్రౌఢ. కారక. ౨౧ సూ.

ఇట్లే అన్యము లనేకములు.

ఈ తీరునఁ బ్రౌఢవ్యాకరణకర్త పెక్కువిషయము లన్యగ్రంథములనుండి గ్రహించి

...డ యథాతథముగ మఱియొక్క-చో
...oత రేణ వివరించుచు వ్రాసిన గ్రంథము
...గలతుణ శేష" మెట్లగును?

...కాని యొకవేళ వికృతివివేకగ్రంథాదు
...ప్రౌఢవ్యాకరణ కర్తలు చూడలేదం
...! అది యసంగతము.

...నయో ప్యంగతిం యస్తు కరోతి కవితా కృతౌ,
...స్య అత్యంతదోషతా న్ద్రుమ-వి ప్నహి కథ్యతే.

అను ద్వితీయాచార్యుల వాక్యమును
...గ్రంథకర్తలు ప్రత్యతుముగ స్వీయగ్రంథ
...నుట్టంకించిరి.

ఇదియును గాక అథర్వణకారికల నా
...oదర్భముల నడుకుచు నహోబలపతిపండి
...కాంధ్రశబ్దచింతామణికి వ్యాఖ్యానము
...రియుండిరిగదా. అట్టి గ్రంథవిషయమై:

...అకంబుడుబహువ్రీహి —దూ సం. ౯ సూ.
...వి నహోబలపతి పండితుండు మిశ్రబహువ్రీహి
కాని యట్లగుట దుర్ఘటంబు.

...ఢవ్యాకరణకర్తలే అహోబలపతిగ్రంథ
...నిరసించియున్నారు.

...క బక్కృతగ్రంథమున సామాన్య
జూడ నూతనముగ రచింపఁబడినవి
...వ్యాకరణ శేషవిషయములు కొన్నిమా
చిన్నయసూరిగారు తమ వ్యాకరణ
బూర్వగ్రంథప్రతిపాదిత విషయముల
...ులను ఆదరణీయప్రయోగ బాహు
...లేమి చేతనో, మఱి యేయుద్దేశముచే
...యుపేక్షించుటయు, ఖండించుటయు సం

భవించినది. అట్టి యుపేక్షిత, ఖండిత విషయ
ములను మాత్రముఁ గొన్నిటినిఁ బక్కృతగ్రంథ
కర్త లవధానమున నుద్ధరించుచు వివరించి
యున్నారు.

ఉపేక్షిత విషయములు

(౧)

రోశబ్దం బొండు, సంబోధనంబున స్త్రీవాచకం
బునకుఁ బరంబుగనగు. —ప్రౌఢ. శబ్ద. ౧౪ సూ.

(౨)

శ్లో. దీర్ఘ హ్రస్వ ద్వర్ణ నిర్దేశే ప్రత్యయేఽన్యత్రచక్వచిత్;
కేషాంచి త్ప్రత్యయే నైవ తత్ప్రయోగస్తు సమ్మతిః.
—అథర్వ. అజ న్త. ౨౪ శ్లో.

నిర్దేశవిధానోచ్చారణంబులం దఱచుగ నవర్ణాదు
లుకారప్రత్యయాంతంబులును, రవర్ణమిథ ప్రత్యయాం
తంబును నగు. —ప్రౌఢ. సంజ్ఞ. ౨ సూ.

ఒకచో హ్రస్వంబు, దీర్ఘంబగు.
దీర్ఘంబు దీర్ఘంబ. —ప్రౌఢ.

ఖండిత విషయములు

శ్లో. గ్రామ్యం త త్తద్విధా సాధు కలకంఠముఖాహితాః.
—అథర్వణుండు
—(అథ. సంజ్ఞా. ౭౯ శ్లో.

లక్షణవిరుద్ధంబగు భాష గ్రామ్యంబు.

ఈ భాష ప్రయోగమున కనర్హంబు. బాలవ్యా
కరణము. —(సంజ్ఞా. ౨౨ సూ. బాలవ్యా.)

ఇట నీయుభయ విషయములను గాంచి
ప్రౌఢవ్యాకరణ కర్త

"గ్రామ్యంబు త త్తజ్జాతివర్ణంబునం బ్రయోగా
ర్హంబగు"

అని సవరణరూపముగ సూత్రించియున్నాఁడు.

ఈ విషయము లిట్లుండఁ బకృతగ్రంథము కేవలము "బాలవ్యాకరణశేష"మని యనుటయుఁ గొన్నియెడలఁ బొసఁగదు. బాలవ్యాకరణసాధితరూపములను దదుద్దిష్టవిషయములనే ప్రకృతగ్రంథమునఁ గొన్నిటిని గ్రంథకర్తలు పేర్కొనియుండిరి.

అన్నిమొదలగు శబ్దము లాఱును ద్విప్రభృతి సంఖ్యావాచకంబులును, మహదర్థంబులును బహువచనాంతంబులగు—

అని బాలవ్యాకరణము చెప్పియుండ

అండజ్వాదులు నిత్య బహువచనాంతంబులు.

ప్రౌఢ-శబ్ద. ౩౫ సూ.

అని ప్రత్యేకతః ప్రౌఢకృతి వర్ణించియున్నది.

జడ్డక్కరంబుతోఁ బదాదిస్వరంబు గూడుచో జడ్డకు లోపంబు లేదు.— బాల. ప్రకీర్ణ. ౯ సూ.

యెద్దియో నూతనవిషయమన్నట్లు,

"ద్విత్వరహితంబగు ద్వితీయావిభక్తి యుకారము న కచ్చు పరంబగుచో సంధి రాదు.—

ముక్తలక్షణ వివేచనము.

అని ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త వ్యర్థముగఁ జెప్పవలసివచ్చె.

ఈ విధముగఁ గొన్నిపట్టులమాత్రము జూచినచో, ప్రకృతగ్రంథము "బాలవ్యాకరణశేషగ్రంథ"మనుటకును జంకు కలుగుచున్నది.

ఇఁక నేతద్గ్రంథమునకుఁగల "ప్రౌఢవ్యాకరణ"మను నామాంతరమును గూర్చియు నొకింత ముచ్చటింపవలయును.

గీర్వాణభాషయందు, 'బాలమనోరమ' యను గ్రంథమునకు "ప్రౌఢమనోరమ" యను గ్రంథముండిన ట్లుండవలయునని తలఁచియుం దనకాలమున బాలవ్యాకరణమునకు మిక్కి ఖ్యాతియుండుటం జేసి దానికిఁ బ్రతిద్వంద్విగనుండవలయునని భావించియు నేతద్గ్రంథకర్తలు ప్రౌఢపదవిలసితనామధేయమును స్వీయగ్రంథమునకు నెలకొల్పిరి. కాని సూత్రఘటనాసామర్థ్యంబునను, గ్రంథప్రణాలికా నిపుణతయందును, రవ్వంతేనియు బాలవ్యాకరణమునకు సరిరాదు కదా ప్రౌఢత్వ మించుకంతైనను గానరాదు.

ఇఁకఁ బ్రౌఢత్వమన్న పూర్వవ్యాకరణముల నుదాహృతములు, సాధితములు గాని ప్రౌఢప్రయోగములను మాత్ర మనేకములను బ్రకృతగ్రంథము సాధించి, యేతద్రూపప్రౌఢతను మాత్ర మాపాదించుకొనియున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఈ క్రమముననే గ్రంథమున కుంచిన నామద్వయమును నేతిబీరకాయ చందముగ వెలసియుండుటం జేసి, దానికి సవ్యర్థతను సంపాదింప నయితికాదయ్యె.

కాని నామకరణ మెట్లున్నను వస్తు వా దరణీయమైనచోఁ జాలదా? యని యందురేని ఆ విషయమున మీకన్న ముందుగ మేమే తల యూఁప సంసిద్ధులము.

ఆంధ్రపండితులు కేవలము సంస్కృత వాసనా పటిమచే "ప్రయోగమూలం వ్యాకరణమ్; ప్రయోగశరణా వైయాకరణాః" యను మాటలను మఱచి, సంస్కృతవాఙ్మయము

ాంధ్రమును వ్యాకరణముచే సాధింపవల ు సభినివేశముతో భారతేతర ప్రయో కనాదరము చూపియుండ నయ్యది గతమని భావించి భాషావ్యాకరణము ల సంబంధ మరసియున్న వాఁడగుటచేఁ గ్రంథకర్త ఆదరణీయప్రయోగము ుత్యేకతః చూపించుచు, వానికి సూత్ర ూత్రించుచు, నూతనమార్గమును నైపు ఁ ద్రొక్కి, యాదరణీయుఁడు, చిరస్మర డు నయి యుండుట సిద్ధము.

పూర్వవ్యాకరణములను బఠించినవారల కీ గ్రంథమును భాషయం దెంతయో ప్రవేశ మిప్పించి, వాఙ్మయజ్ఞానమునకుఁ జేయూఁత యొసగుచుఁ, గర్తృతావిషయమున విశేష ప్రయాసమునకు లోనైన యేతద్గ్రంథకర్తల గౌరవాధిక్యమును బ్రకటించుచు రాణించుచున్నదని భావించి పాఠకమహాశయులను విషయాంతరమునకుఁ బోవ నభ్యనుజ్ఞ నర్థించుచుంటిని.

చిత్ర నాటకము

పురిపండా అప్పలస్వామి గారు

అనుదినమ్ము నీ విపుల నాట్యాలయమున
సరిగ వేళకు తెరఁదీసి తెరను వాల్చి
అర్థమే కాని నాటక మాడు చుందు
వోయి నాటకసూత్రధారీ! యిదేమి!

కల్పము లతీత మైపోవుఁ గాని నాట
కమ్ముమాత్ర మెన్నఁడు సమాప్తమ్ము కాదు
కడచు రంగమ్ము వెండియుఁ గంటపడదు
చనిన పాత్రల కిఁకఁ బ్రవేశమ్ము లేదు
తవిలివచ్చు వారలకు నంతమును లేదు
ఎవరి మెప్పింప నెంచాఁక నీ యనంత
చిత్రనాటక మిటు ప్రదర్శింతువోయి!

౧

రాజు

పరివ్రాజకులకు సాష్టాంగ నమస్కారములు. కవు- కు వందనములు.

కవి

ప్రభువులవారికి నిత్యానందము కలుగునుగాక.

సన్యాసి

శిష్యులకు నారాయణపాదభజన సామ్రాజ్యము కూడ కలుగునుగాక.

రాజు

కవులకు భవిష్యత్తుకాచఫలకము వలెనే సుస్పష్టమటగా?

సన్యాసి

భవిష్యత్తు అనంతము. కవులకు స్పష్టమయ్యే భవిష్యత్తు లిప్తామాత్రము.

రాజు

జ్యోతిష్కులకో?

సన్యాసి

వారి బ్రతుకువలెనే దృశ్యాదృశ్యము.

రాజు

వారిద్దరికే సామ్యభేదములెట్లు?

సన్యాసి

కవివాక్యములకు నిత్య సత్యస్థితి ఉన్నది. కాలజ్ఞుని వచనము తాత్కాలిక సత్యనిర్దేశ మాత్రము.

రాజు

సన్యాసివచనమో?

కవి

శిలాశాసనము. కాదు శ్రీమన్నారాయణ శాసనము.

రాజు

కవివరా, లోకానందము కోసము మేము చేసిన ఈకార్యమునకు ఎంతవరకు స్థిరత్వమున్నది?

కవి

సృష్టిస్థితిలయములు లోకములకు వలెనే సామ్రాజ్యములకు కూడ సామాన్యమను ఈ ఆశ్రితుని మాటలు తమకు కోపకారణము కాకూడదు.

రాజు

సత్యముపై కోపించు దుర్బలచిత్తుడనా నేను? పరివ్రాజకా, ఈ నా కార్యమును గురించి తమ అభిప్రాయము?

సన్యాసి

ఈ మీ కార్యమునకు సుస్థిరత్వమున్నది.

రాజు

మీ మీ వాక్యముల సత్యాసత్యముల నిర్ణయించు సామర్థ్యము అమరకోటికే ఉన్నది.

సన్యాసి

స్వకార్య స్థిరత్వవిచారణ ఈ దేహమున్నంతవరకే.

కవి

...ి భేదించిన ఆ కోరిక నశించునని.

రాజు

...త్మకము కలుగుటకు కూడా ఈ దేహమే ...లు నాకడ్డుపడుతున్నది. పోనీ కాని ...ర్యమును గురించి ప్రజలేమనుకొనుచు ...?

కవి

...షమును ప్రజలకు గోరుముద్దలు పెట్టి ...చుచున్నారు సార్వభౌములని.

సన్యాసి

...ఖములను చవిచూపుచున్నారు సార్వ ...లని

రాజు

...వాక్యములలో సత్యమెంతవరకు?

కవి

... ప్రభువులే తండ్రులు.

సన్యాసి

... ప్రభువులే దేవుళ్ళు.

రాజు

...హాపరములు పాలకుల హస్తగతము

సన్యాసి

...ర్తించనివారి విషయముననే 'రాజ్యాం ... ధ్రువ'మ్మను వచనము.

రాజు

...ర్తించితినా లేదా అని భయము.

సన్యాసి

అందుకు మీ కార్యమే సాక్షి.

కవి

చిత్రకళా దేవికి నిత్యనివాసమైన కృతకాద్రి వలెనున్న ఆ శిలామంటపమే సాక్షి.

సన్యాసి

దానిని తామరమొగ్గవలె తేల్చివేయుచున్న అధ్యాత్మకీర్తన కల్లోలినీ తరంగములే సాక్షి.

కవి

అనంతమైన ఆ ప్రజా సమూహముయొక్క దుఃఖమంతా ఆకాశనైల్యమున మాయమైనది. అనంతమైన ఆ ప్రజాసమూహము యొక్క హాసములవల్ల ఆ శిలామంటపము పాల సముద్రములో లక్ష్మియైనది.

సన్యాసి

ఆ ప్రజల పాటలలో శ్రీకృష్ణుని వేణువున్నది. ఆ ప్రజల ఆటలలో శివుని తాండవమున్నది. ఆ ప్రజల హృదయములలో సృష్టికర్తకు కమలాసన మున్నది.

రాజు

ఈ సామ్రాజ్యమును స్థాపించి పోషించునది సన్యాసులూ, కవులూ. ఇప్పుడు నాకు మార్గదర్శకులు కూడా వారే. అయితే ఈమంటపమునకు నామకరణము చేస్తిరా తాము?

సన్యాసి

పునాది వేసినప్పుడే నామకరణము చేసినవి ప్రజల హృదయములు.

రాజు

ఏమని?

కవి

మహార్ణవమి మంటపము అని.

౨

కవి

స్వామీ, నమస్కారము.

సన్యాసి

కవీ, ఏమి పనిమీద వచ్చావు?

కవి

సందేహము తీర్చుకోవాలని.

సన్యాసి

కాలము సందేహాలు తీర్చుతుందిగదా.

కవి

కాలమునంటి ఉండడమునకు శక్తి చాలదుగదా మానవులకు.

సన్యాసి

అవును, ఏమది?

కవి

కవుల వాక్యములకు నిత్యసత్యస్థితి ఉన్నదన్నారు తాము.

సన్యాసి

అవును.

కవి

రాజుగారి కార్యమునకు లయస్థితి నేను చెప్పాను.

సన్యాసి

అవును.

కవి

తామా కార్యముకే సుస్థిరత్వము సెలవిచ్చారు.

సన్యాసి

అవును.

కవి

ఈ వాక్యములు సమన్వయము చేసికోలేకుండా ఉన్నాను స్వామీ.

సన్యాసి

రాజు కార్యములో ప్రజాహితము ఇమిడి ఉన్నది.

కవి

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

ఆ ప్రజాహితములో ఐహికాముష్మికములు ఇమిడి ఉన్నవి.

కవి

అవును స్వామీ.

సన్యాసి

ఐహికమునకు లయస్థితి ఉన్నది. కాబట్టి నీ వాక్యములకు సత్యస్థితి వచ్చింది.

కవి

చిత్తము.

సన్యాసి

ఆముష్మికమునకు సుస్థిరత్వము నే చెప్పిన మాట.

కవి

.

సన్యాసి

నిరూపించడ మెట్లని మళ్ళీ నీ సందే

కవి

స్వామీ.

సన్యాసి

ట్టున నిలబడి నిశ్చలమనస్సుతో
ఏమి కనిపిస్తుంది?

కవి

లముగావున్న కాలసముద్రము.

సన్యాసి

ద్రములో మనుష్యుడు తన శక్తితో
కట్టడములన్నీ నశించుచున్నవి.

కవి

సన్యాసి

డు తన మేలుకోసమే చేసుకొన్న
న్నీ నశిస్తున్నవి.

కవి

సన్యాసి

ములు మునిగిపోతున్నవి. ఎడారు
ములు లేస్తున్నవి. సముద్రములు
మన్నవి.

కవి

సన్యాసి

ఈకల్లోలములో నశించనిది ఏమైనా ఉన్నదా?

కవి

ఉన్నదానికే శాశ్వతత్వము.

సన్యాసి

పరమాత్మనుద్దేశించిన కార్యములు మాత్రమే కాలసముద్రములో తేలియాడుతూ, పైకెగసి సూర్యునితో కలసి అతని కాంతిని వృద్ధిచేస్తున్నవి.

కవి

మన రాజుగారి కార్యము ఏమి అవుతోంది?

సన్యాసి

ఆకార్యబీజముకు నిత్యత్వము వచ్చింది.

కవి

బాహ్యరూపమున్నదా?

సన్యాసి

బాహ్యరూపము కాలసముద్రములో కరిగిపోయింది.

కవి

మరి ఈ కార్యముకు సృష్టి స్థితి లయములు ఉన్నట్లేకదా.

సన్యాసి

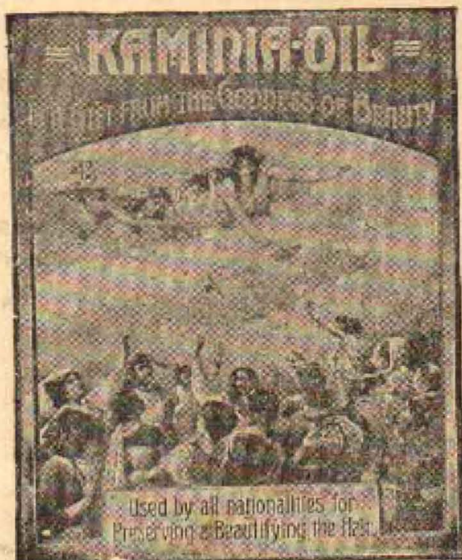
కార్యబీజము నశించలేదంటినిగా. అందుచేతనే సుస్థిరత్వమున్నదన్నది.

కవి

తమ మాటలు అర్థముచేసుకొంటాను. సెలవు.

ఏల మీరు కామినియాతైలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిష్టరు చేయుబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియాతైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను ఆపును.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియాతైలము సువాసనతైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియాతైలము పుర్రెకు చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు, ఆలోచింపుడు, ఆర్డరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—"ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసనతైలములు విభజింపబడి, పరీక్షచేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినీయా వాసనతైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చలువను గలిగించును."

పి. యు. ఆర్. కార్వెల్లో, ఎస్. ఏ. పర్జను, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:— "కామినియాతైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుర్రెకు త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిఫార్సుచేసితిని."

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1—0—0	వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0—6—0
బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2—10—0	,, ,, ,, 0—12—0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియాతైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతనిపేరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్డరును మాకు నేరుగా పంపుడు. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆశపడి పేరులేని వర్తకుగుణములు గలవి, తక్కువరకమువి "శ్రేష్ఠమైనదని" తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోసపోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియాతైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

...టులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్‌బహార్‌ను వుపయోగించుడు

కొన్ని బిందువులను మీ చేరుమాలుపై చిలికినతోడనే యింపగు,పుష్పసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్లవ్యాపించును.

ఇంతటిరమ్యమైన, మనోహరమైనవాసనను నీవు బజారులోకొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

'ఆటోదిల్ బహార్' అను పేరును యిపుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమారుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకులేనప్పటయత్వమును చెందుదురు.

½ ఔన్సు	బుడ్డి	వెల	రు.	2–0–0
¼ ,,	,,	,,	రు.	1–4–0
1 డ్రాము	,,	,,	రు.	0–12–0
మాదిరిసీసా		,,	రు.	0–2–0
సువాసనగలకార్డులు			రు.	0–1–0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి 'ఆటోదిల్ బహారు' అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్నిచోట్లను అమ్మబడును.

సోల్ ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,
285, జుమ్మామసీదు బజారు, బొంబాయి.

...ప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననుసరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, దేహ ...యితరచోట్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడిశము, గొంతు ... కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెణుకునొప్పులు, మొదలగు ...ైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

'ఆడమేన్స్ సైప్రెస్ సాల్వ్'

...నిచే మాన్పనగును. ఇది వుపశాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా ...తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే ...మొద లంటుపోయి తత్క్షణమే నిన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలిగించును. ...లు దీనివల్ల లాభపడిరి.

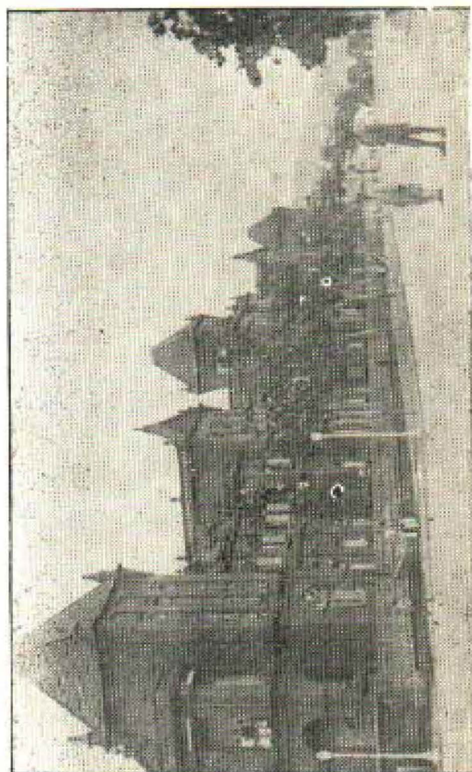
వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1–0–0. వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణా ...ంపిలుడబ్బీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

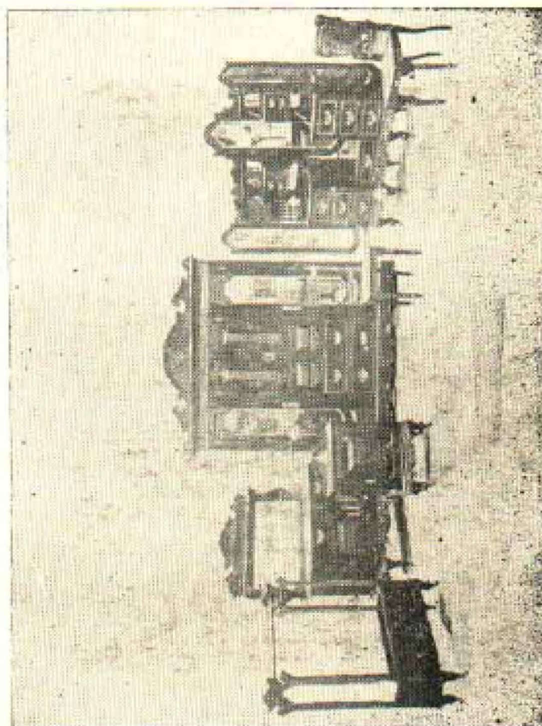
మెస్సర్సు:—ఎ. వి. పారెక్, 259, చైనాబజారు, మద్రాసు.

...ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,
285, జుమ్మామసీదుబజారు, బొంబాయి.

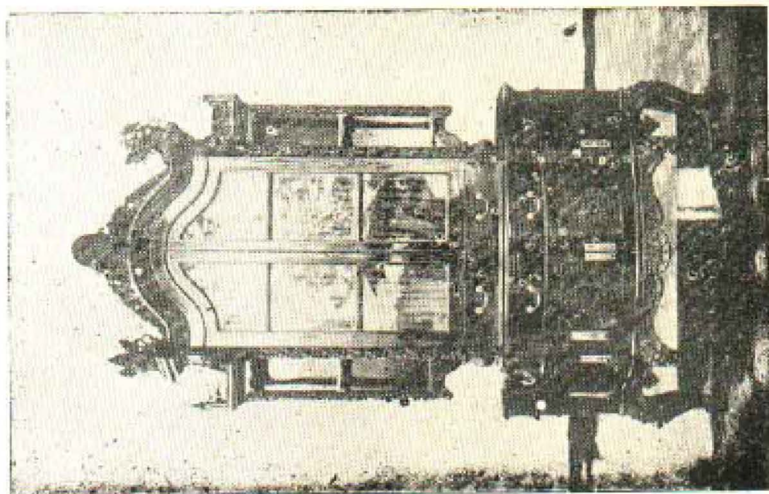
మైసూరు కళాపరిశ్రమలు—చిత్రములు

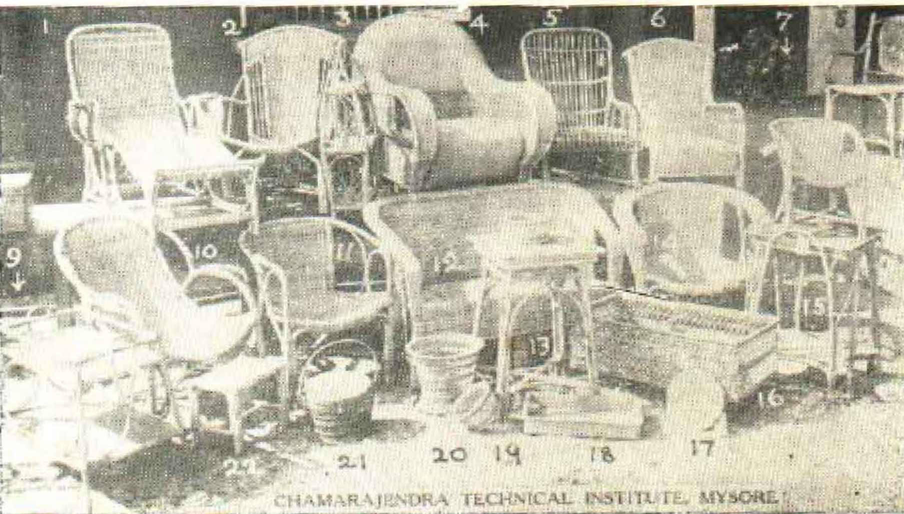
(౧) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయము, మైసూరు

(౨) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాలయ విద్యార్థులు తయారుచేసిన సామానులు

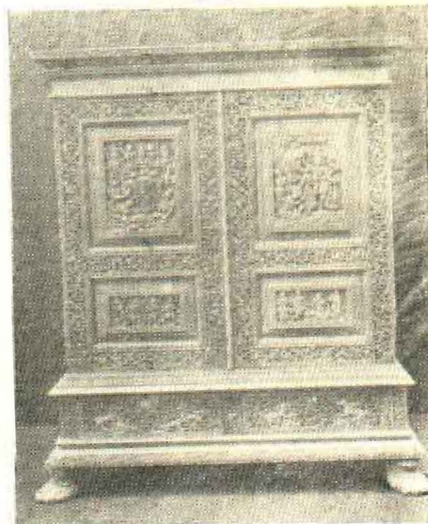
(౩) నమూనా బీరువా

(౪) చామరాజేంద్ర సాంకేతిక విద్యాశాలయందు తయారయిన పేముసామానులు

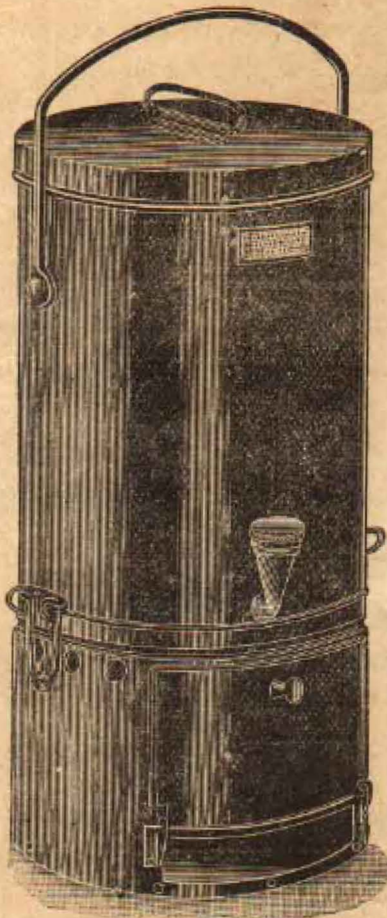
(౫) గంధపుమ్రాని చేతికఱ్ఱ

(౬) అందమైన గంధపుమ్రాని నగలపెట్టె - చిన్నది

'వాపిని'

పేటెంటు అభివృద్ధి చేయబడిన ఆవిరి కుక్కరు

కుక్కరులన్నిటిలోను 'వాపిని' అనునదియే కడపటిది. దీనికై మీరందరును వేచియున్నారు. దీనిని చూచినంత మాత్రముననే ఒకటి మీవద్ద యుండవలెనని మీరు తప్పక కోరెదరు.

బాయిలరు వలె గట్టిగానుండి, ఆభరణమువలె ప్రకాశించుచు, అన్నియు పూర్తిగా గల వంటసామానులు. పైభాగమంతయు ఇత్తడితో తయారు చేయబడినది. లోనగలపాత్రలు అల్యుమీనియముతో తయారుకాబడి యున్నవి. మూయుట సులభము, పరిశుద్ధముచేయుట సులభము.

నీరు ఎంతవరకుండునది కనబడుచునే యుండును. ఇతర కుక్కరులయందుండు లోపములేవియు 'వాపిని' యందు లేదు. ఇది చక్కగా పనికి ఉపయోగించుటకే తయారు చేయబడినది కాని ఆటవస్తువుమాత్రము కాదు. ఏరకము వంటవస్తువులు అవగా బొగ్గు లేక స్పిరిట్ లేక గ్యాసు లేక కిరసన్ పొయ్యి మొదలగువాటిలో దేనినైనను ఉపయోగించవచ్చును.

ధర రూ 12-8-0 నుండి రూ 25 ల వరకు గలదు.

పూర్తివివరములకు వ్రాయుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండు ఫర్మాటికల్ వర్క్సు,

లిమిటెడ్; కలకత్తా.

బర్మా-భారతదేశములలో మాకు చాల ప్రసిద్ధి కలదు

ండి సామానులు

బంగారు సామానులు

పరిశుద్ధమైనట్టియు అందమైనట్టియు

ఉపయోగకరమైనట్టియు వస్తువులు

త—కలితీలేని వెండిని అనగా చాదీవెండిని కాసులబంగారమును మాత్రమే యుపయోగించెదము. మేము తయారుచేసిన ప్రతివస్తువపైనను మా డయమండు ట్రేడుమార్కు తప్పకుండ నుండును.

ు—మా నమూనాలు అన్నియును క్రొత్తరకముగాను బహుసొగసుగాను యుండును. ఈకాలమునందలి నవనాగరీకులు ఆమోదింపబడిన పద్ధతులపైని వెండిసామానులను సాటిలేని నూతనస్వరూపములతో తయారుచేయించుచున్నాము.

ాగము—కలితీలేని వెండిసామానులను కొనుటవలన ధనవష్ట మేమియును కలుగదని వేరుగాచెప్ప నక్కరలేదు. "ఏది శ్రేష్ఠమైనదో అదియే యెల్లప్పుడును చౌకయైనది" అను సామెతప్రకారము వస్తువును కొనునప్పుడు అది యెన్నియేండ్లు మన్నునను విషయమునుబట్టియే ధరను నిర్ణయింపవలసియుండును.

ాయింట నుంచుకొనుటకును ఒకరి కిచ్చుటకునుగూడ చూచినంతమాత్రమునసే మీ కాశ కలిగింపగల వెండిసామానులు మావద్ద నున్నవి.

ులైన సామానులును మావద్ద సమృద్ధిగా నున్నవి. వానిలో మంచివానిని మీ రెన్నుకొనుటలో మీరు కోరినచో నిపుణులగువారు మీకు సలహానిచ్చుటకు సిద్ధముగా నుందురు. బహుమతిచేయుటకు యేరకము వెండిసామానులు కావలసినను అనుకూలమైనవానిని యెన్నుకొనుటలో మే మన్నిసౌకర్యములను కలుగజేసెదము.

తి—నవరత్నముల వ్యాపారమునందు మే మేపద్ధతి నవలంభించియున్నామో ఆపద్ధతిని వెండి బంగారు సామానుల వ్యాపారమునందుగూడ మే మవలంభించియున్నాము. మోసములేకుండను కిమ్మతుచేయు నట్టియు సరుకులను యిచ్చుటయే మాపద్ధతి!

లు—ఏరకము వస్తువులకైనను మేము నమోనాలను సిద్ధపరిచి కోరినవారి నమోనాలను ఎస్టిమేటులను పంపించెదము.

మీ ఆదరణను కోరుచున్నాము.

రాజ్‌మల్ లల్లాభాయ్ అండు కో,

డయిమండు మర్చెంట్సు అండు జ్యూయలర్సు,

గోల్డు అండు సిల్వరు స్మిత్సు,

బజారు, తిరుచునాపల్లి. 313, ఎస్ప్లనేడు, మదరాసు.

సన్యాసి

ఆలోచన, అనుభవము, మననము నిగూఢ సత్యమును బయల్పరచగలవు.

కవి

చిత్తము.

3

కవి

చంద్రుడా, పూర్వమిక్కడ పట్టణమున్నట్లు జ్ఞాపకము. ఇప్పుడేమైనది?

చంద్రుడు

నన్నెందుకు అడుగుతావు?

కవి

నీవు ఆదినుండీ సృష్టిని చూస్తున్నావు కాబట్టిన్నీ, ఆ మార్పులు కనిపెట్టుతూ ఉన్నావు కాబట్టిన్నీ.

చంద్రుడు

నీకు ఆ మార్పులు అసామాన్యము కాబోలు; నాకు సామాన్యమే.

కవి

నిత్యపరిచయమువల్ల సామాన్యత్వము పదార్థములకు పట్టినా వాటి విలువకు లోటు ఉండదు కదా!

చంద్రుడు

ఆ విలువలు కట్టదగ్గవారుంటే నీవు చెప్పిన మాట వాస్తవమే.

కవి

అందుకనే నేనడుగుతున్నాను.

చంద్రుడు

నీవు ఎవరవు?

కవి

నేను కవిని.

చంద్రుడు

సత్యతత్త్వము వెల్లడిచేసేవాడవనా నీ అభిప్రాయము?

కవి

కావచ్చు. నీ కళ్లముందర సామ్రాజ్యాలు వైభవముతో వెలిగినవి. నీ కళ్లముందరే అవి నశించినవి. నీకు వాటి చరిత్ర గుర్తేగదా.

చంద్రుడు

సామ్రాజ్య డోలికల మీాదా, సామ్రాజ్య సమాధుల మీాదా నా దృష్టి ఒక్కమాదిరిగానే పడుతుంది.

కవి

అందుకనే నే వేసే ప్రశ్న.

చంద్రుడు

భూమిని అడగలేకపోయావు? సామ్రాజ్యభారాలు వహించేదీ, బరువు దింపుకొనేదీ అదే కదా?

కవి

భారమనే దృష్టి దానికి ఉంటుంది కాబట్టే దానిని అడగలేదు.

చంద్రుడు

నీవు చెప్పినట్లు ఇక్కడ పట్టణమున్నమాట వాస్తవమే.

కవి

...దేమయినట్లు?

చంద్రుడు

...ప్పుడు మనుష్యుల పట్టణము, ఇప్పుడు మృగ...ల పట్టణము.

కవి

...లు?

చంద్రుడు

...లు మృగముల పట్టణము. తరువాత మను...లదైనది. ఇప్పుడు మృగములు తమ హక్కు... పొందినవి.

కవి

...నుష్యుల పట్టణమును గురించే నే వినదలచు...న్నాను.

చంద్రుడు

... ఇచ్ఛకు ఎంత ఔన్నత్యమున్నదో వారి...వమునకు కూడా అంత ఉన్నతి వచ్చినది.

కవి

...టివారి వైభవమునకు ఆనాటి మనుష్యుల...క కొలతబద్ద అన్నమాట.

చంద్రుడు

...డైనా యీనాడైనా అంతే.

కవి

... కోరికలో ఇమిడినవారి వైభవ మెటు...దో?

చంద్రుడు

...భవనములు, చిత్రశాలలు, జంతువాహ...లు, నృత్యసమృద్ధి, గానకళావికాసము, కవిత్వవైభవము, చీని చీనాంబరములు, చవులూరు తిళ్లు, సుగంధములు......

కవి

వట్టి గుణవాచకములవల్ల సమష్టివైభవము సన్నగిల్లుతున్నది.

చంద్రుడు

వీటికితోడు వీటిని అనుభవించుటకు నిర్భయత్వమూ, దుఃఖలేశత్వమూ కలుపుకో.

కవి

అంతేనా?

చంద్రుడు

అంతేకాదు. ప్రజాబాహుళ్యముమీద నిర్దిష్ట కాలములో నిర్దిష్ట దేశముమీద వాటిని వ్యాపింపచెయ్యి.

కవి

అది వారి వైభవమా?

చంద్రుడు

నాశనము గుణముగా గలవారి వైభవము.

కవి

శాశ్వతత్వచిహ్న మేమీ లేదా?

చంద్రుడు

ఈ పాడుపడ్డ పట్టణమునంతా వెదికితివికదా నీకేమీ గోచరించలేదా?

కవి

అవి రాతికాలువలు, ఇవి గజశాలలు, అవి అంతఃపురములు, ఇవి కేళీసరస్సులు......

చంద్రుడు

వీటి శైథిల్యములో శాశ్వతత్వ చిహ్నమున్నదా?

కవి

లేదేమో!

చంద్రుడు

కారణము?

కవి

తాత్కాలిక సుఖసంపాదకత్వము వాటి గుణమనుకొంటాను.

చంద్రుడు

సరి.

కవి

అవి దేవాలయములు......

చంద్రుడు

వాటిసంగతి ఏమిటి?

కవి

అక్కడచేరిన భక్తుల నిత్యప్రార్థనలే పరమునకు బాటలైనవి.

చంద్రుడు

ఆ బాటలకు లేదా శాశ్వతత్వము?

కవి

ఉండదా మరి?

చంద్రుడు

ఆ కట్టడము చూశావా?

కవి

ఆ, దానిపేరేమిటి?

చంద్రుడు

అది ఒక రాజు హృదయకమలము నుండి బయలు వెడలిన సౌరభము.

కవి

ఎందువల్ల?

చంద్రుడు

భక్తుని ప్రార్థనా, కవి గీతమూ, గాయకుని గానమూ, నటునినృత్యమూ ఆ రూపము పొందినవి.

కవి

అది శిథిలమైనదే.

చంద్రుడు

ఆ రాతి కట్టడము శిథిలమైనది.

నీకు గోచరముకాని పరమునకు పోయే పూలబాటలు శిథిలము కాలేదు.

కవి

ఎట్లు?

చంద్రుడు

అప్పుడు మనుష్యసముద్రము ఉప్పొంగి అలలుగా వచ్చి దానిని తాకినది.

కవి

నృత్యగీతాదులు ప్రార్థనారూపముగా ఆ తావు నుండి పైకెగసినవా?

చంద్రుడు

అవును. నేడు నా చలవలో మనుష్యేతర లోకము ఆతావుననే సుఖమును పొందుచున్నది.

కవి

అరణ్యాక్రాంతమైనదని దుఃఖించుట విశాల దృష్టి కాదన్నమాట.

చంద్రుడు

నసే తరుచుగా గంధర్వులు విలాస
నేడు సంచరిస్తూ ఉంటారు.

కవి

చంద్రుడు

ఖేచరులకు విడిది.

కవి

చంద్రుడు

యానము చేయు విద్యాధరుల విమా
ఆ తావు విశ్రమస్థానము.

కవి

విషయములన్నీ అనుభవసిద్ధములు
. నాకు ఊహామాత్రదృష్టములు.

చంద్రుడు

ముసుండి నాగలోకమునకు విహా
నాగకన్యకలకు ఆ తావు మజిలీ.

కవి

చంద్రుడు

హానము లన్నింటికీ ఆ తావు లీలా
.

కవి

వైభవమేనా ఇది?

చంద్రుడు

ముచూడలేక మీరు కళ్లనీరు పెట్టు

కవి

చూచుశక్తిలేదు కదా మరి.

చంద్రుడు

మీ బుద్ధి కతీతమైన కార్యములు జరగవచ్చు
నని నమ్మకమున్న చాలును.

కవి

దాని పేరడిగినాను. చెప్పినావు కావు.

చంద్రుడు

మనుష్యేతరలోకము పెట్టినపేరా?

కవి

అది నాకెందుకు? మానవులు పెట్టినపేరు?

చంద్రుడు

మానవులుపెట్టినపేళ్లు నానాటికీ మార్పుజెంది
పోయినవి.

కవి

నేడు మిగిలినపేరు?

చంద్రుడు

నేటి మానవులుపెట్టిన పేరున్నది.

కవి

అదే నాకు కావలసినది.

చంద్రుడు

ఈ స్థలము పాడుపట్టణము.

కవి

ఆ తావు?

చంద్రుడు

దసరాదిబ్బ.

కవి

మహర్నవమి మంటపమా!

శాలివాహన శకాబ్దములు

కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రి గారు

వింధ్య దక్షిణమునందంతటను ఇదివఱకును వ్యవహారమునం దవిచ్ఛిన్నముగా వచ్చుచున్న శకాబ్దములకు మూలపురుషుడు శాలివాహనుడను విషయము సుప్రసిద్ధము. ఈ శాలివాహన నామము సుమారు నాలుగువందల యేబది సంవత్సరములు సామ్రాజ్యమేలిన ఆంధ్రచక్రవర్తులలో నొకరిదిగా నుండవచ్చుననుటలో వివాదము లేదు. క్రీ. పె. ప్రథమశతకో త్తరార్ధమునకు దక్షిణాపథమున జ్వలించు సార్వభౌమవంశ మదియొక్కటియే కదా!

ఆ సార్వభౌములలో ఎవడు ఈ అబ్దక ర్తయో కనుగొనుటకు మనకు ప్రత్యక్షసాధనము లెవ్వియును లేవు. ఆంధ్రసార్వభౌముల పట్టిక నిచ్చిన మత్స్యవాయువిష్ణు భాగవతపురాణములలో నేదియును శాలివాహన నామము నుదాహరింప లేదు. శాసనములలో నుండిగూడ ఫలానా చక్రవర్తి శాలివాహనుడని తేలలేదు. కనుక ఈ విషయమును అనుమానద్వారా నిర్ణయింపవలసియున్నది.

ఆంధ్రచక్రవర్తులలోని హాలుడే శాలివాహనుడని యనేకపండితు లనుమానించుచున్నారు. గాథాసప్తశతీకారుడగు సాతవాహనుడు హాలుడేయనియు, శాలివాహన శబ్దము సాతవాహనశబ్దవికారమనియు వారి యభిప్రాయము. పైవాదము చాలవఱకు యుక్తముగానే యున్నది. హాల శాలి శబ్దములు రెండుగూడ (ధాన్యార్థకసంస్కృతశాలిశబ్ద మిచ్చట నుద్దేశింపబడలేదు.) సాతశబ్దభవములనియే నా యభిప్రాయము. తవర్గీయములగు తదలు లకారముగా మాఱుట భాషలలో ననేకప్రదేశములందు కన్పట్టుచున్నది. ఆర్ద్రక—ఆర్ద్ర (కప్రత్యయరహితమై)—అద్ద—అల్లము. విదర్భ—విదర్—విద—వెద—వెల * (వెలనాడు). కత్థ—కత్త—కల్ల (అసత్యాత్మశ్లాఘనము) గోదావరీ—గోదా—గోలా: గోలా అను నది గోదావరీనదీపరమగు ప్రాకృతపదము. (ప్రా. వ్యా. ౧-౩-౧౦౫ చూడుము). తృణశూన్య—తణసొన్ని—తణసొల్లి. (ప్రా. వ్యా. ౧-౨-౧౧౧). ఇత్యాదు లుదాహరణములు. మళయాళములో నిప్పటికిని తకార పొల్లును లకారపొల్లుగానే యుచ్చరించుట వాడుక. వారు అసలు గాయత్రీమంత్రమునుగూడ "తల్సవితుర్వరేణ్యం" అని యారంభించి "ప్రచోదయాల్" అని ముగింతురు. ఇప్పుడు సాతశబ్దము సాలశబ్దముగా మాఱుట భాషాపరిణామసిద్ధాంతమునకు విరుద్ధముగాదని తేలినది. సాలశబ్దమే సాలిశబ్దమైనపిమ్మట సాలివాహనశబ్దము సంస్కృతచ్ఛాయగా నుండకపోవుటవలన మధ్యకాలకవులు దానిని శాలివాహనశబ్దముగా తీసుకొని యుందురని నాయూహ. ఇక సాలవాహనశబ్దములో 'నామైకదేశే నామగ్రహణ' న్యాయమున సాలశబ్దమును మాత్రము సాతవాహన నామముగా తీసుకొనినపిమ్మట సకారము హకారముగామాఱి "హాల" అయినది యని నా యనుమానము. సకారము హకారముగా మాఱుటకు సింధు—హిందు ఇత్యాది విదేశభాషోదాహరణములుగాక, దశ—దస—దహ ఇత్యాది మహారాష్ట్రి ప్రాకృతోదాహరణములు గూడ గలవు. "చతురూ ర్హోహాలో †శాతవాహనే" అను ప్రాకృత వ్యాకరణమునందలి ఝూడాదిగణ సూత్రాంతర్గతసూత్రము చతురూర్థ హాలశబ్దములు సాతవాహనునందు వర్తించు దేశ్యపదము లనుచున్నది. మహారాష్ట్రి దేశ్యపదములకు

---

* "స్వీయాన్వదంతి త్రైలింగాః పరకీయాన్విదర్భజాః, ఉభయంకర్ణకమిత్యాహు నోభయం దగ్ధరాష్ట్రిజాః." ఈ చాటు శ్లోకములో కవి వెలనాటివారిని విదర్భజులనియు, వేగినాటివారిని దగ్ధరాష్ట్రిజులనియు చెప్పినాడు. ఈ శ్లోక మెవరిదోగాని కర్ణాపరంపరగా వచ్చుచున్నది. త్రిలింగశబ్దము త్రికలింగభవమని నాయూహ.

† బృహత్కథా జన్యమగు కథాసరిత్సాగరములో సాతవాహన అనుపాఠము కన్పట్టుచుండ ప్రాకృత వ్యాకరణమున శాతవాహన అనుపాఠము కన్పట్టుచున్నది. రెండవది లేఖక ప్రమాదమూలకమేమో?

ప్రకృతమే మూలమైనందున సాతశబ్దభవము
టకు ఈసూత్రము విరోధింపదు. సామాన్య
ను మించిన వికారములను పొందినపదములను
ములనుగా పరిగణించునట్లు తెలియుచున్నది.
శబ్దము సాతవాహన శబ్దభవము గాకపోయినను
వాహనశబ్ద తుల్యార్థకమగు చతురోధ శబ్దభవ
న్నది. సాతవాహనశబ్దమున కర్థము సాతుడు
గా గలవాడు. చతురోధ శబ్దమున కర్థము
ప్రోయబడినవాడు. ఈ చతురుడు సాతు
నవలెను. ఈ సాతుడు సింహరూపధారియగు
బృహత్కథా పీఠిక చెప్పుచున్నది. ఆ పీఠికను
డే రచించియుండిన పక్షమున నది అనపోహ్య
గాని దాని నతని తరువాతివారు రచించియు
పీఠికలోనే గలదు. వారు దంతకథలను విని
ందురు. ఆ దంతకథలలోగూడ కొంత సత్య
దు. అది ప్రత్యేకముగా విమర్శింపవలసిన
గనుక ఇప్పుడు విడిచివేయుచున్నాను.

కృష్ణాపరపర్యాయుడగు అరిష్టశాతకర్ణికి
హాలుడు సార్వభౌముడైనట్లు చరిత్రకారులు
న్నరు. బృహత్కథా పీఠిక సాతవాహనుని
పకర్ణియని చెప్పుచున్నది. ఈ కొపనుండు
తకర్ణిలోని నామైకదేశమేమో? ఈ దీప
ష్ఠానములో రాజుగానున్నట్లు బృ. పీ. చెప్పు
రిత్రమునకు ఈ కథను అవిరుద్ధముగా చేయు
అనుమానము నాశ్రయింపవలసి యున్నది.
ర్ణి ధాన్యకటకమునందు సార్వభౌముడై
నిసోదరుడు దీపకర్ణి రాజప్రతినిధియై ప్రతి
ండి రాజ్యమేలుచుండి యుండును. ఆ కా
యాచారప్రకారము రాజప్రతినిధులు రాజా
వహరింపబడుదురు. విదిశాపాలకుడు అగ్ని
తండ్రి పుష్యమిత్రుని కాలములోనే విదిశా
వ్యవహరింపబడుట యిందులకు నిదర్శనము.
ధిపదవి అతనితరువాత సాతవాహనునకు వచ్చి
యుండును. సాతవాహనుడు (హాలుడు) అరిష్టుని యనంతరము సార్వభౌముడు అయియుండును. ఇతడు ప్రతిష్ఠానమున నున్నపుడే గుణాఢ్య శర్వశర్మల కాశ్రయదాత యయ్యెను.

శాలివాహనుని జన్మముగురించి రెండు కథలు గలవు. ఒకటి అతడు బ్రాహ్మణునకు కుంభకార కన్యయందు పుట్టెనని చెప్పుచున్నది. ఇంకొకటి అవ్యక్తరాలగు (అప్రౌఢయగు) బ్రాహ్మణ కన్యకు మానవసంపర్కము లేకయే అతడు పుట్టినట్లు చెప్పుచున్నది. ఇది క్రీస్తుజన్మ కథను కొంచెము పోలియున్నది. ఈ రెండు కథలలో రెండవ కథయే బృహత్కథా పీఠికకు చేరువగానున్నది. అచ్చట ఒక ఋషికన్యకు యక్షసంపర్కము వలన నితడు పుట్టినట్లుకలదుగదా! కనుక దీనిలోనే కొంతసత్యముండవచ్చును. ఒకశాసనములో నొక సాతవాహనరాజు తన నామాంతమున "సాతకానీనో" అని వేసుకొనియున్న దానిని నాకు చదివినట్లు జ్ఞాపకము. అది యెవరి శాసనమో అదిమాత్రము నాకు జ్ఞాపకములేదు. ఈజ్ఞాపకము సత్యసంవాదయగునెడల ఈ పేరు రెండవ కథకు గొప్ప బలమిచ్చుచున్నది. సాతవాహనునకే సాతకానీనుడని యింకొక పేరుండునెడల నచ్చట కానీనశబ్దము అతని జన్మసూచకమనుటలో సంశయముండదు. కేవల జ్ఞాపకాధారముపై నిలిచియున్నందున యీయుక్తిని నేను నొక్కి చెప్పజాలకున్నాను. నేనున్న యీ తిరువణ్ణామలలో నాంధ్రగ్రంథాలయము లేనందున నేను మూలము వెతకుట కవకాశము లేకపోయినది. ప్రకృతము ననుసరించెదను.

ఇదివఱకు చూపిన కారణములనుబట్టి సాతవాహన శాలివాహనశబ్దములు ప్రకృతి వికృతులనియు, హాలుడే సాతవాహనుడనియు తేలినది. అయినను హాలుడే అబ్దకర్తయనుటకు ఈ కారణములు సరిపోవు. ఈ సాతవాహనశబ్దము తరువాతి రాజులకు కులనామముగా నుండుటచే శాలివాహనశబ్దముగూడ అట్లగుట సంభవమే. అందువలన ఆది సాతవాహనుడు అబ్దకర్తయా? అతని

బృహత్కథా పీఠికప్రకారము ఇతడు కన్నతండ్రిగాడు, పెంపకపుతండ్రి. వేఱు సంతానము లేనివాడు.

తరువాతవచ్చిన సాతవాహనరాజులలో నింకొకడు అబ్దకర్తయా? అను విషయము నిప్పుడు విచారింపవలసియున్నది. చరిత్రకారుడు స్మిత్తు ఇచ్చిన లెక్కప్రకారము పురీంద్రసేనశాతకర్ణీ అబ్దకర్తయని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. పురీంద్రసేనుడు క్రీ. శ. ౭౯వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కినట్లు స్మిత్తు తలంచుచున్నాడు. స్మిత్తు హాలుడు క్రీ. శ. ౬౯వ సంవత్సరమున సామ్రాజ్యసింహాసన మెక్కినట్లు అభిప్రాయపడుచున్నాడు. ఈచరిత్రకారుడు తనలెక్కను ఊహాలపై నిర్మించెనుగాని అన్యోద్య ప్రమాణద్వారా నిర్ణయించియుండలేదు. అందువలన పురీంద్రసేనుడే అబ్దకర్తయని యితని లెక్కపై మాత్రమాధారపడి చెప్పుట సాధ్యముగాకున్నది. మఱి తొమ్మిది సంవత్సరములు కలుపుకొని హాలుడు క్రీ. శ. ౭౮వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కినట్లు ఒప్పుకొనుటయే యింతకంటెను యుక్తియుక్తముగా నుండును. హాలునిప్రసిద్ధిగూడ అందుకు తగియున్నది. హాలుడే అబ్దకర్తయనుటకు అనుమాన ప్రమాణము చాల నలుసు తోడ్పడుచున్నను ఒక గట్టిప్రతిబంధక మడ్డుపడుచున్నది.

అది యేది? శాలివాహనునకు అబ్దములకు మధ్యనుండు శకశబ్దమే. ఈశకశబ్దము కాలవాచకముగా ప్రాచీన వాఙ్మయములో నెచ్చటను ఉదాహరింపబడలేదు. 'శక్' ధాతువులోనుండి పుట్టిన శబ్దమిది. సమర్థుఁడు అను నర్థ మిచ్చునదియై యున్నది. శకులు అను నొకజాతి రాజులు ఉజ్జయినిలో నుండి చాలకాలము రాజ్యమేలినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది. అందువలన శాలివాహనశకాబ్దములు అనుమాటలో మధ్యనుండు శకశబ్దము ఆ నామము గల యొక్క వ్యక్తినిగాని శకజాతి రాజునుగాని చెప్పితీరవలెను. ఈ శకశబ్దమునకు శాలివాహనునితో సామానాధికరణ్యముగాని అబ్దములతో గాదు. శాలివాహ శకుని అబ్దములనియే యచ్చట అన్వయమని తాత్పర్యమ

అయ్యా, యుధిష్ఠిర విక్రమార్క శాలివాహ నాగార్జున విజయాభినందన కల్కిశకము లాలు అ నొక ప్రసిద్ధి యున్నందున శకశబ్దము అబ్దములతోడ అన్వయించునంటిరేని ఆవాదము నిలువగూడినది గాదు శాలివాహనశకాబ్ద వ్యవహారము స్థిరపడినపిమ్మట అర్వా చీన గణిత గ్రంథకర్తలు శకశబ్దము కాలపర్యాయమ భ్రమపడి అందటితోడను ఈ శకశబ్దమును జోడించిర న్నారు. అది యొక్క ప్రమాణము కాజాలదు. విక్రమా ములకు 'విక్రమసంవత్'అని వ్యవహారము గలదేగాని వి మశకమని వ్యవహార మిప్పటికిని లేదు. జ్యోతిష గ్రంథమ లందు శాకే అని యెచ్చట వచ్చినను శాలివాహనశకాబ్ద అర్థము చెప్పబడుచున్నది. శకసంబద్ధమైనది శాక అని నిర్వచనము. ఉదీచ్యుల గ్రంథములలోగూడ ఈ శా శబ్దము శాలివాహనశకాబ్దపరముగానే వ్యవహరింపబ చువచ్చినది.

"శాకశ్శరాంభోధియుగోనితో హృతో
మానం ఖతర్కై రయనాంశకాః స్మృతాః."

జ్యోతిర్విదాభరణము, ౧ అధ్యా. ౧౮ శ్లో.

శాలివాహన శకాబ్దములలో ౪౪౫ తీసివేసి ౬౦ హరింపగా శేషము అయనాంశలు అగునని ఈశ్లోక త్పర్యము. ఇచ్చట శాకశబ్దమును విక్రమసంవత్సరము చేసిన అనేక సిద్ధాంతములకు విరోధము వచ్చును. ఈ జ్యో తిర్విదాభరణకర్త కాళిదాసుడు. సుప్రసిద్ధ కాళిదా డే అనువాదముతోనే నేకీభవింపజాలకపోయినను గ్రంథము ప్రాచీనమని నే నంగీకరింతును. *

* ఈ జ్యోతిర్విదాభరణములోని కొన్ని అధ్యాయము అద్భుతకల్పనలతో నిండియున్నది. అందువలన నిత తాను వర్ణించిన విక్రమునకు సమకాలికుడని చెప్పుటకు సంశయము కలుగుచున్నది. విక్రమునకు మూడుకో పదాతులు, పదిలక్షలు గుఱ్ఱములు, ఇరువదినాలుగువేల ఏనుగులును, నాలుగులక్షలు నావాదళమును ఉన్నట్లు ఇతడు యాత్రకై అయిదుకోట్ల శకులను సంహరించి శాకప్రవర్తకుడైనట్లును ఆ అధ్యాయములో కన్పట్టుచున్న దానిలోనే నవరత్నశ్లోకమున్నది. పై కల్పనలు నమ్ముటకు వీలులేనట్లున్నవి. మొదటి అధ్యాయములోని అ నాంశ శ్లోకమువలన శా. శ. ౪౪౫ కి తరువాతి వాడని స్పష్టమగుచుండ కొన్ని అధ్యాయమువలన ఈకవి క్రీ.పూ

శకపదము రాజవాచకమేగాని కాలవాచకము
నకు నా కింకొక ప్రబల సాక్ష్యమున్నది. అది
గా-అత్యంత ప్రాచీనుడగు చాళుక్యమంగళేశ్వరుని
ము. (బాదామి గుహాశాసనము).

దానిలో నిట్లున్నది:—

" శ్రీమంగళేశ్వరో రణవిక్రాంతః ప్రవర్ధమాన
సంవత్సరే ద్వాదశే శకనృపతి రాజ్యాభిషేక సంవ
త్సరేషు పంచసుశతేషు......"

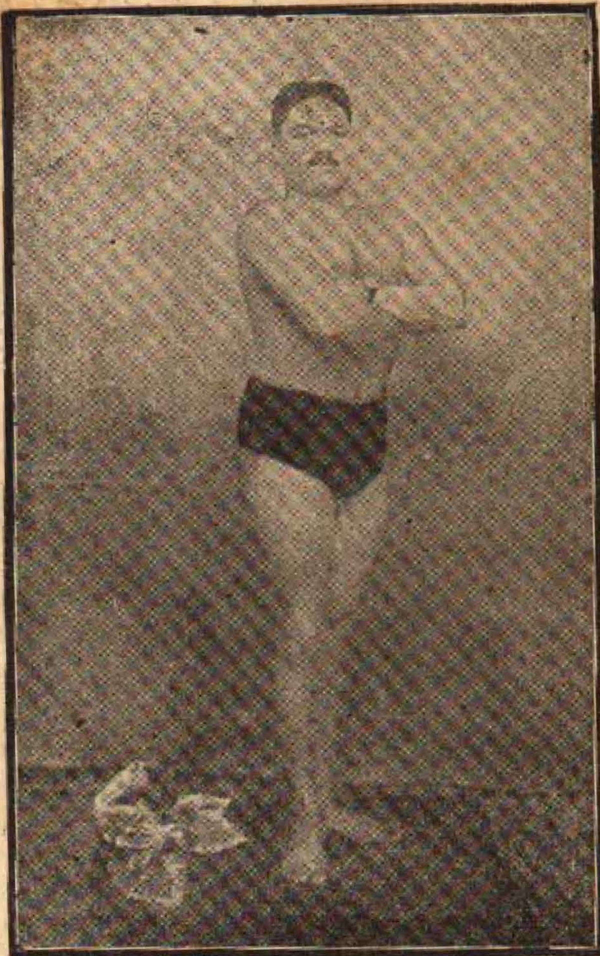
ఈశాసనములోని 'శకనృపతి రాజ్యాభిషేక సంవ
' అను ముక్క మనకు రెండు విషయములను
లుచున్నది. అబ్దకర్తయగు నృపతి శకనామకుడు
జాతీయుడు. అబ్దములు అతని పుట్టుకనుండి ఆరం
లేదు. అతని రాజ్యాభిషేక వర్షము నుండియే
చినవి.

ఈ నృపతి శకజాతీయుడనుటకు శాలివాహన పద
పుచున్నది. అంతియేగాక స్వశత్రువులగు శకుల
రట నొకయుగమును వైదికు లారంభింతురని గాని
జుచే నారంభింపబడిన దానిని పిమ్మట ఆదరిం
ని నమ్ముటకు వీలు లేదు. కనుక యీ నృపతి శక
డు గాడు. అతని నామము మాత్రము శకుడు.
ాలివాహనవంశమునకు చేరినవాడని శాలివాహన
పదము చెప్పుచున్నది. ఎవ డీశాలివాహన శకుడు? గౌతమి
పుత్ర శ్రీశాతకర్ణి అని ప్రసిద్ధిచెందియున్న రెండవ విలి
వాయకురుని తండ్రియు, వాసిష్ఠీ పుత్రుడగు మొదటి విలి
వాయకురుని కుమారుడునగు శకసేనుడే యీ శకనృపతి
యని నా యనుమానము. భీమసేనుని భీముడన్నట్లు శక
సేనుని శకుడని నామైకదేశనామగ్రహణ న్యాయముచే
వ్యవహరించుట సంభవము. ఈశకసేనునకు శివశాతకర్ణి యని
యు, శివల కురుడనియు నామాంతరములు గలవు. ఇతడు
మాఢారీపుత్రుడు. ఇతడు క్రీ. పూ. ౮౪లో సింహాసన
మెక్కినట్లు స్మిత్తు ఊహించుచున్నాడు. ఏడు సంవత్సర
ములు తగ్గించి క్రీ. పూ. ౭౭లో ఇతని రాజ్యమారంభించి
నది యని నేను చెప్పినయెడల అది చరిత్రకారాశయమునకు
చాల చేరువగా నేయుండును. శకసేనుడే తన రాజ్యాభి
షేక సంవత్సరము మొదలుకొని క్రొత్త సంవత్సరముల
నేర్పాటు చేసెనని నేనూహింపను గాని గౌతమీపుత్రుడు
శకయవనాదులను జయించి ఆంధ్రసామ్రాజ్య కీర్తిని
భరతఖండమునం దంతటను విస్తరింపజేసిన పిమ్మట పితృ
గౌరవముచే తనతండ్రి రాజ్యారంభవర్షమునుండి శకాబ్ద
ముల నేర్పాటు చేసియుండునని నా యూహ. మున్ముందు
పరిశోధనల వలన దీనిసత్యము బయల్పడవలసియున్నది.
ఇప్పటికి తర్కబలమంతయు శకసేనుని శకనృపతిగా
చెప్పుటకే అనుకూలమై యున్నది.

ప్రాంతపువాడగు సంపత్కర్త సభలో నున్నట్లు చూపబడుచున్నది. జ్యోతిర్విదాభరణ కవిత్వము చాల క్లిష్ట
యూదిదోషములతో కూడుకొనియున్నది. ఇది రఘువంశాది కర్తయొక్క కృతియని చెప్పుట సాధ్యము
. అతని బాల్యకవిత్వమేమో యని చెప్పుటకు సాధ్యముకానట్లు కవి కొన అధ్యాయములో తాను రఘు
ావ్యత్రయమ్ము చేసినపిమ్మటనే ఈ జ్యోతిర్విదాభరణమును చేసితినని చెప్పుకొనుచున్నాడు. చతుర్థశ
ాబ్దమున సింహాసన మెక్కిన గుప్తచక్రవర్తి చంద్రగుప్త విక్రమాదిత్యునిగా గూడ జ్యోతిర్విదాభరణ
చెప్పుట సాధ్యముగాదు. అసలు జ్యోతిర్విదాభరణ గ్రంథమే క్రీ. శ. ౫౭౩లకు తరువాత పుట్టినది.
ర్త పురాణకర్తలు తమకృతులను కృష్ణద్వైపాయనునకు ముడిపెట్టినట్లు తన కృతిని కాళిదాసునకు
యుండవచ్చును. అతని సమకాలికుడుగా విశ్వసింపబడు విక్రముని వర్ణించి ముందు వారిని వెనుకవారిని
ముచేసి అతని సభకు చేర్చి యుండవచ్చును.

"క్రొత్త శక్తి, బాల్య తేజస్సు"

ఎండి మ్రానై పోయిన చెట్టు వసంతకాలములో తిరిగి యేలాగు చిగురించి శోభను వెదజల్లునో, మా జీవామృతమును యేయొక్కరు సేవింతురో వారి సమస్త దుర్బలతల

సంహరించి నాడులకు, నరములకు క్రమేణ బలము నొసగి పై చెప్పిన చిగురింతవలె మనుజుని కొక క్రొత్త శక్తిని, బాల్య తేజస్సును ఉద్భవింపజేయును. ఇది నా స్వానుభవము.

యం. ఎ. హరిశ్చంద్రరావుగారు, బ్రనా, ఇరాకు.
[జీవామృతము సేవించినపిదప తీయించుకొనిన ఛాయాచిత్రము.]

సా 1-కి వెల రు. 3-4-0

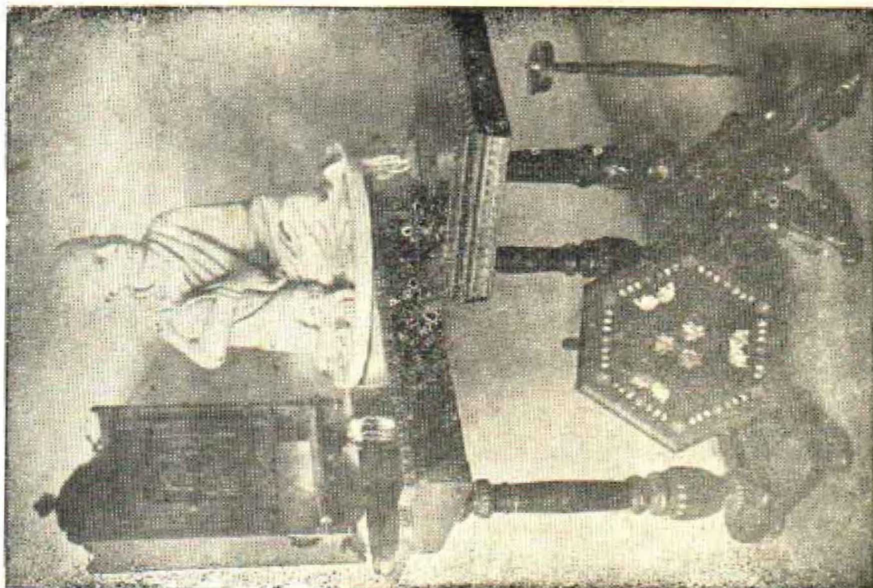
జీవామృతము

తేజస్సుకు - వీర్యవృద్ధికి - కండపుష్టికి

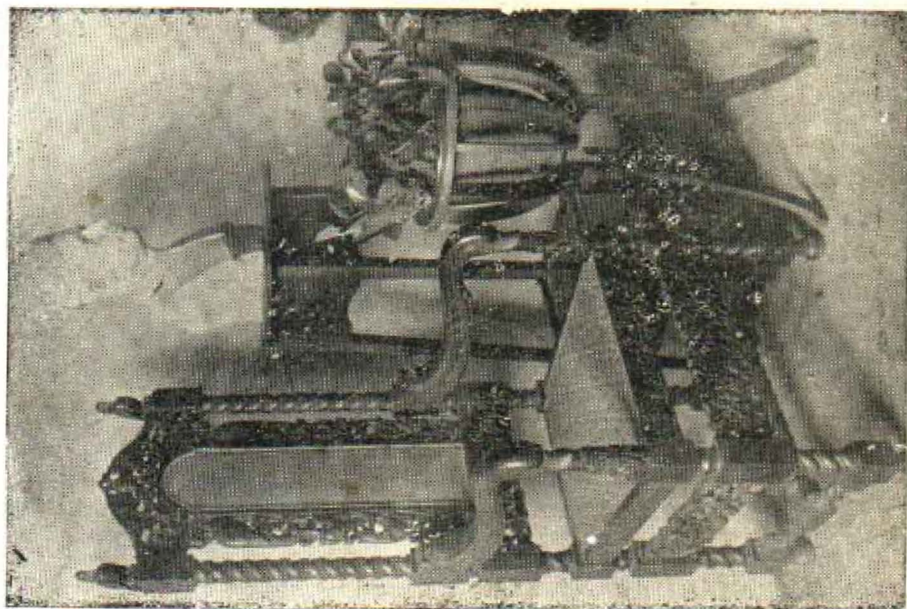
ఆయుర్వేదాశ్రమము

151, గోవిందప్పనాయక వీధి, తపాలుపెట్టె 287, మదరాసు.

ప్రతి మందులంగడి యందును దొరకును

౮. వెండి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన కొన్ని సామానులు

[illegible]. వెండి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన కొన్ని సామానులు

ఇవి చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాశాలయందు చేయబడినవి.

నల్ల చేవకట్టెలో సమర్పబడిన దంతపు
దత్తాత్రేయ విగ్రహము

(౧౦) చిత్తరువుపత్రము - గంధపుమ్రానిది ;
బెంగుళూరు కర్మాగారమున చేసినది

(౧౧) మేజాపై నుంచుకొను అద్దము

అంగుళీయకము

గర్భాం అప్పారావుగారు, బి.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నమున మేఘములు క్రిందిభాగము నావరించియుండెను, వర్షము పడుచుండెను. శీతల వాయుప్రచారము మిక్కుటముగా నుండెను. మోహనశ్యామసుందరుల సంభాషణ మగ్గములోనైనాడె వలె జరుగుచుండెను.

మోహనుడు శాలువ కప్పుకొని యొక్క కుర్చీపై కూర్చుండెను. శ్యామసుందరుడు పడక కుర్చీపై జేరబడి 'ఏమనుకమార్కా సిగరెట్టు' వెలిగించుచుండెను. శ్యామసుందరుడు సంభాషణనిమగ్నుడౌటచే చలిబాధ లక్ష్యము చేయకుండెను.

"చూడుము మోహనా! న్యాయవాదిమాత్రము స్వతంత్రజీవనముకలవాడాయేమి! సేవకవృత్తిలోనున్న వాడొకరిద్దరు యజమానులయాజ్ఞ శిరసావహింపవలెను. న్యాయవాదియు లోకులకు సేవచేయవలసినవాడే. కావున నిరువురికి సామ్యము లేకపోలేదు. ఏదైన పరమగహన మగు సేవకవృత్తియే" అని శ్యామసుందరుడు పలికెను.

"అదెట్లు? సేవకుడనువా డొకరిచిత్తవృత్తి ననుసరించి తిరుగవలెను. న్యాయవాది యీ విషయమున స్వతంత్రుడు. ఎవడు నాతని నాజ్ఞాపింపలేడు." అని మోహనుడు నుడివెను.

"న్యాయవాదిని కమ్ము. నేను పలికినదానిలోని సత్యమెరుగగల"వని శ్యామసుందరుడు నుడివెను.

"సరే! చూచెద"నని మోహనుడు పలికెను. సంభాషణపద్ధతి యట్లుండెను. చర్చ కడు కదలిక గలిగి యున్నను సారాంశమేమియు తేలలేదని శ్యామసుందరుడు తెలిసికొనెను. కొంతవరకు మూకీభావము వహించెను. అతని దృష్టి సిగరెట్టుపైబడెను. అయ్యది వెలుగుచుండ లేదు. కాన దానినుండికూడ నాతడు సారమేమియు గ్రహింపలేకుండెను. అందుచే మరల సంభాషణనుతిగెను.

"మోహనా! నీవు తర్కశాస్త్రజ్ఞుడవు. అయి
ఎన్నడు నేనేవిషయము నీ మనమున కెక్కింపలేదు."

"అది నా తప్పుకాదు. నీ వెన్నడట్లు చేయలే
కాని వాదముల ఫలితమంతే. నీ కట్టివాదమే తెలియును

ఈ మాటకు శ్యామసుందరుడు కోపము తెచ్చు
కొని "చివరకు నీ వట్టిమార్గమునే యవలంబించెదవు. త
హేతువులు చూపలేనపుడు నీవు మనశ్శల్యముల
వాక్కులు ప్రయోగింతువు. నీలోనున్న లోపమే యి
అని పలికెను.

"అదిగో! నీవు నీ యిష్టానుసారము మాటలు
యోగించెదవు. నేను నీతో వాగ్వాదమునకు పరిగా
నీవు పలికినపుడే నీవు పారపడితివని తలంపవు."

ఈ మాటపై శ్యామసుందరుడు సిగరెట్టు క్రి
పడవైచి కినితో నాసీనుడై తనకేబులోనుండి యుమా
తీసి సులోచనముల అద్దములు శుభ్రపరచి లేచి "నీ
న్యాయవాదినగుటకు దుర్బుద్ధి పొడమచున్నది.
జయమునొందుము. నేను పోయెద ననుచు శ్యామసుం
రుడు వెడలిపోయెను. మోహనుడు" ఆలోచనానిమగ్న
యుండెను.

* * * *

మోహనశ్యామసుందరులు ఆంధ్రనియోగి బ్రాహ
గాంశమునకు జెందినవారు; ఏకకుటుంబ జనితుల
మిత్రులు. మోహనునితండ్రి సోద్యోగమునకై
వాడలో నొకప్రత్యేకగృహము కట్టించి యుండుండెన
అంతకుపూర్వము కుటుంబమంతయు బందరులోనుండె
మోహన శ్యామసుందరులు పాఠశాలయందు క్రింది తర
తులలో ప్రవేశించునపుడు స్నేహము కుదిరెను. నా
నుండియు వారిమైత్రి దినదినాభివృద్ధి పొందెను. వస్త్ర
ధారణమున నేమి, అభిరుచులలోనేమి, యభిప్రాయ
లలోనేమి, పరిణామఫలితములలో నేమి వారెన్నడు నే

చివరకు కళాశాలా పరీక్షాఫలితములందు గూడ
పొందిరి.

" * *

డను వారి భావిజీవితము చింతనీయము. దాని
యింతవరకు వర్ణించియుంటిరి. మోహనునికి
దిగా ప్రవేశింప తలంపు. శ్యామసుందరుడు
వ్యయవాది పరీక్షయం దుత్తీర్ణుడైయున్న
సం జాలని కఠిమానము లేదు. తనమిత్రుడు
గా బ్రవేశించుటకు కృతనిశ్చయుడైయున్నం
ండవలంబింపని వృత్తిని దా నవలంబింప నిష్ట
సుటను తాను నహితమావృత్తిలో బ్రవేశింప
చు అప్పుడు మోహనుని విడిచి పైకేగను.
గా శ్యామసుందరుడు వీథిలోనికి రాగానే
మెఱపు మెఱసెను. అత డాకసమువంక
వ జేబులో సొమ్ముకై చేతులుమోర్చెను.
హ స్తములే పైకివచ్చినవి. మరల నింటి
. మోహనుని తల్లి కన్పడెను. ఆమెను
ఆమె "ఎందుకు! ఇంటిలోనే వెసలి
ఇసను అందు కాతడు సరియగుసమ త్తరు
నడిచిపోవలంచితి. వర్షము పడునట్లున్నది.
కట మెక్కిపోవలెను."

నుని తల్లి యాతనికి కొంత పైకమిచ్చెను.
పదివ యిచట లేనప్పుడు గృహవ్యాపార
కలుగుచున్నావని యామె యడిగెను. "ఏదో
భార్యకు కుశలమా?" అని యామె యడి
గా నాతడు గృహద్వారము దాటిపోయెను.

ది మధ్యాహ్నము మోహనుడు శ్యామసుం
చ్చెను. సేవకు లాతనితో శ్యామసుందరుడు
కొందనే షికారు వెడలెనని చెప్పిరి. వెంట
ఉత్సాహవిహీనుడై శ్యామసుందరు జనని
దకేగెను.

నా! ఈమండువేసవిలో నెచ్చటికి ప్రయా
మన్నావు? ఇప్పుడే శ్యాముడు షికారు
మా మె పలికెను.

మోహనుడు—మా పినతల్లి కుమార్తె పెండ్లి. "నేను గుంటూరు వెళ్లవలసియున్నది. నేను వెళ్లనిచో మా పినతల్లి కోపగించుకొనును. ఈ విషయము చెప్పుటకై వచ్చితిని. శ్యామసుందరుడు వచ్చు సమయమైనదని తలంచెదను."

శ్యామ. తల్లి—"ఏమైనసరే. ఇట్టియెండలో నీవు గుంటూరు వెళ్లరాదు. కడువాయాసపడెదవు. శ్యాము డెంతలో వచ్చునో చెప్పజాలను. బాంకికి వెళ్లెను. ఇంది రా! మోహనుడు గుంటూరు వెళ్లనున్నాడు. మార్గమున వేసికొనుటకై కొన్ని తములపాకు లిమ్ము."

మోహ—"అవునవును. వాకు హితమే. నేను వీని సేవించినప్పుడెల్ల నిన్ను స్మరించుచుండెదను."

ఈ మాట కామె నవ్వెను. ప్రక్కగదిలోనున్న శ్యాముని హృదయేశ్వరియు నవ్వెను. మోహనుడు చేతి గడియారము చూచికొనియెను. అప్పుడు శ్యాముని తల్లి రైలుబండికి వేళ యయినదని గ్రహించి మోహనునకు తములపాకులు తెచ్చుటకై వెడలెను. మోహనుడును లేచి శ్యామసుందరుని చదువు గదిలోనికి పోయెను. మార్గాయాసము పోవ మనోహరముగు నవల లేవైన నుండునని పుస్తకము లన్నియు వెదకెను. క్రొత్తపుస్తక మొకటి యాతని కంటబడెను. అది తీసి తెరచునరి కొక యుత్తరము అందు కనబడెను. కవరు పై విలాసము తనభార్యచే వ్రాయబడియుండెను. ఆమె శ్యామసుందరునికి తిరుపతినుండి వ్రాసినది. మోహనుని మామగారు తిరుపతిలో నుద్యోగముండుండెను.

అయిదారు దినములనుండి తనభార్య వృత్తాంత మేమియు తెలియమిచే నుత్సాహపూరితుడై యుత్తరము విచ్చెను. కాని యందలి ప్రథమాక్షరములే యాతనికంపి తునిజేసెను. ఎట్టకేలకో యాత డుత్తరమంతయు చదివెను. అందినట్లున్నది:

"ప్రాణప్రియా!

నాపై మీకుకోపమా? మా వదినయొక్క అడ్డుచే నేను మీకు త్తరము వ్రాయ వీలులేన్నది. పరిహాసప్రియు

రాలను నామె చూడకుండ ఉత్తరము వ్రాయ వీలులేకున్నది. అట్లు చూచినయెడ నాకు సిగ్గు. నేను ఉత్తరములు వ్రాయుటలో వెనుకబడితినని మీరు వ్రాయ మానరాదు. మానినచో నా మనసు నొచ్చును. మీ యుత్తరము వచ్చినచో రహస్యముగా చదివి దాని నాహృదంతరమున సర్వకాల సర్వావస్థల నుంచెదను. అందువిషయమై మీ రేమియు సందియపడవలదు. మీ వియోగము నే నొక్కక్షణమైన భరింపజాల. నా మనోవ్యాకులత మీ రెరుంగజాలరు. నా యంతశ్చక్షువుచే మిమ్మెప్పుడును గాంచుచుండెదను. నా విశ్రాంతిసమయమున నా మానసవీధిని మిమ్ము స్మరించుచుండెద. మీరును నన్నట్లాదరించుచుండెదరా? అందు సహస్రాంశమైన నాపై ప్రేమకలిగియుండెదరా? ఈ జబాబునకై నా మన మాతురపడుచుండును. దూరముగానున్న మీ యర్థాంగిని మరువకుడు.

"ఈ విషయము పైకి నడువరానిదైనను నాయాత్మను లోన తపింప జేయుచుండుటచే దాని వెడలగ్రక్కవలసెను. మదీయాభీష్టమెందు తీర్చెదరని మిమ్ము కోరుచున్నాను. ఆనాడు మనల జూడ నొక పార్సీయువతివచ్చినది. ఆమె యొక యంగుళీయకమును ధరించియుంట కంటిరిక దా. అనురాగము నెగజల్లుచున్న కెంపు ఆ యువతి యంగుళి కెంత సొంపు కలిగించుచుండెను? ఆ యువతిశరీరచ్ఛాయ యా సొంపును ద్విగుణీకృతము గావించియున్నది. అట్టిభాగ్య మనకు లేదు. శరీరకాంతి లేనంతమాత్రమున నంత చక్కని యాభరణము ధరించుట కభ్యంతర మేమి? నేను దాని ధరించుట మీ కిష్టమగునేని నొకటి నాకొఱకు పంపుడు. నా వ్రాతలో మార్దవము లేదు. దయయుంచి క్షమింపవేడుచున్న దాన. నిదుర వచ్చుచుండుటచే లేఖిని యిచ్చట నాగినది. సెలవుతీసికొనెద. మనసార నర్పించిన నా ప్రేమాంజలి గొనుడు.

త్వదీయ హృదయాంబుజ భ్రమర-భ్రమర."

మోహనుని తల గిరగిర తిరుగుచుండెను. అతని నాడీపరీక్ష నెవరైన జేయుదురేని ప్రాణములు వీడిపోవుచున్నవని పలుకవలసినదే! ఉత్తరమందలి ప్రత్యక్షరము

విషపూరితమగు శల్యమై మనస్సును బాధించుచుండెను. భ్రమర తన భ్రమర యేనా? యువతుల ప్రేమ యధోలోకమునకు ద్రోయవలసినదేనా? ఇవన్నియు నటనలేనా? మయూరము లాయారము గల పక్షులు; మాత యతికటువు. కేతకి పరిమళోద్గారి; కంటకావృతము. దంతపుబొమ్మలవలె ధవళకాంతుల వెదజల్లు శరీరచ్ఛాయ గలిగి విషపూరిత హృదయులగు ముదితల నెవడు నమ్మునో వానిజీవితము నిస్సారము. ఇట్టి యాలోచనచే మోహనుని మన సల్లకల్లోలమగుచుండెను. ప్రపంచకమంతయు నంధకారమగ్నమయ్యెను. ఒకచో నాసీనుడయ్యెను. 'శ్యామసుందరుడు నా బాల్యస్నేహితుడు. హామిత్రమా! పవిత్రహృదయా! నీవు నన్ను మోసపుచ్చితివా' అని తలంచుచుండెను.

కంకణారావములు చెలగ శ్యామసుందరుని భార్య గదిలోనికివచ్చెను. తమలపాకులు కొన్ని యాతనికిచ్చి "మీ రెప్పుడు తిరుపతినుండి తిరిగివచ్చెదర"ని యడిగెను. ఆసమయమున నీర్ష్యాసూయా క్రోధములు ముప్పిరిగొన

ం మండిపడుచుండెను. అతడే ప్రత్యుత్తరమీయ
మౌనవ్రతము గాంచి యాతని మోము దిక్కామె
ను. తన్ముఖ వివర్ణతకు బెగడొందెను.

"మీ శరీర మస్వస్థతగా నున్నదియా? కుంటూరు
ణము మానరాదా?" అని యాతనితో బలికెను.

అతడు మోటుగా "మానను" అనుచు లేచి మారు
డక వడివడి మెట్లుదిగి క్రిందికిపోయెను.

ఉపరిభాగమునుండి హఠాత్తుగా క్రిందపడిన యొక
పాత్రజింపరుమనుధ్వని ప్రతిధ్వనులతో గదినంత
ంపిన లక్షణము, మోహనుని చిడిముడిపోకడవలన
డు కలిగెను. ఇందిర జీవితమున నిట్టిచర్య నూత
ఆమెయెన్నడు మోహనునందట్టి లక్షణము గన
శ్యామసుందరు నామె పెండ్లియాడిన దినమునుండి
ను నామెయెడుట స్వేచ్ఛతో బ్రవర్తింపుచు నాత
వ్యవహారముల నామెకుత్సాహముకలిగించుచుండెను.
వ నిదియేమి? అట్టి విషయమెన్నడైన జరుగునని
తలంచలేదు. మోహనుడు కొలది నిముషముల క్రింద
డియున్న కుర్చీపై నామె యాసీనయై యందుకు
రణ మరయుచుండెను.

మేజాపై కొన్ని పుస్తకములుండెను. ఆ దినమే
మె సరిగా పేర్చియుంచినది. కాని వందునుండి
యున్న నూతన గ్రంథమొకటి యామె దృష్టి
ంచినది. దానిని తీసి తెఱచినది. భ్రమర
యుత్తరము కంటబడినది. ఉత్తరము చదివినది.
డు దాని నచ్చటమరచెనని యూహించినది. కాని
డచ్చోటు నావిధముగా బాయుటకు గతంబేమి?
ము మామెను పలుమఱు బాధించుచుండెను.
భావముతో నా యుత్తరము కవరులోనుంచి
విడిచెను. ఆలోచనా నిమగ్నయై యుండుటచే
వ్రాతగమనింపలేదు. ఈ త్తరమట్లు అజాగ్రత్తగా
మంచిదికాదని తలంచి తనపెట్టెలో దాచ
తన గదిలోనికేగి ట్రంకుపెట్టె తెఱచెను.
కవరుంచుచుండ పైవ్రాత కనబడెను. ఆమె
వెలవెల బారెను. ట్రంకు పైమూత ఆమె చేతిగాజులపైబడి దానిని పగులగొట్టి చేతికి గాయములు కలిగించెను. ఆ సమయమున నా గాయములు కలిగిన సంగతియే తెలియకపోయెను. విషయ నిర్ధారణకై యాలోచించుచుండెను. తత్క్షణమే మోహనునవస్థకు కారణమేమో కనుగొనెను. ఆమె మొగమంతయు పాలిపోయెను. నుదుటిపై చిరుచెమటలు క్రమ్మెను.

వెంటనే తనలో "భ్రమరకేమి పిచ్చియా? ఈ యుత్తరమునొక్క కవరిదికాకపోవచ్చును. ఈకవరులో వచ్చిన యుత్తరము మరియొకటి కావచ్చును." అని ట్రంకు పెట్టె యట్టె తెఱచియుంచి శ్యామసుందరుని చదువుకొను గదిలోనికేగి ప్రతిస్థలము వెదకెను. కాని యుత్తరము మఱొకటి కన్పడలేదు. దీనితో నామె హృదయాంధకారము మరింత దట్టమయ్యెను.

మోహన శ్యామసుందరుల హృదయములొక్కటియే యని ఇందిరకు తెలియును. అట్టి మైత్రి యెచ్చట నామె కాంచలేదు. ఈ హేతువుచేతనే భ్రమరతో నామె స్నేహముచేసెను. ప్రపంచమందలి వైభవమంతయు నాకు భ్రమరా మోహన శ్యామసుందరులందే యున్నది. ఇట్టి బంధమును విడగొట్టు దుర్దినము వచ్చినదని విచారించెను. ఆమె దృష్టికవరోధము కలిగించుచు కన్నీటి బిందువు లామె కన్నుల నావరించినవి.

ఇందిర మరల నిట్లు తలంచెను.

'మోహనబాబు తనకు భ్రమర వ్రాసిన యుత్తరమిచ్చుట మరచి నా ప్రాణవిభునకు వ్రాసిన యుత్తరము తీసికొని వెళ్లియుండును. లేదా. ఆ యుత్తరము నా ప్రియుని వద్దనే యుండ వచ్చును. భ్రమర తనకొకయుత్తరము వ్రాసియుండిన నాతో నా ప్రియుడు చెప్పకుండునా? అడిగి యీ యనుమాన పిశాచమును వదల్చుకొనియెద.'

అట్టియాలోచనయందు గంటలు గడచిపోయెను. తలనొప్పి మిషపై నాదినము గృహకృత్యములు వదల్చుకొనెను. రాత్రి ౮ గంటలకు శ్యామసుందరు డింటికి వచ్చెను. ప్రియురాలి యస్వస్థత తల్లివలన నెరింగి యామె పండుకొన్న స్థలమునకేగెను. కాని మునుపటిరీతి నాతని

బాహువుల నామె కంఠ మర్పించలేదు. ఇవన్నియు శ్యామసుందరుడు గమనింపలేదు. ఏదో యాలోచించు చుండెను. ముందు ఇందిరయే మాటాడెను. మోహనుడు గుంటూరు వెళ్ళినవిషయ మాత డెరుంగునేమో కనుగొనెను.

"అవును; అతడు నా కావిషయము వెల్లడించెను. తనతో రమ్మని నన్ను బలవంత పెట్టుచుండెను. అతడెప్పు డీస్థలము విడిచెను?"

"ఈ మధ్యాహ్నమే. మీరు షికారువెళ్ళిన తత్క్షణమే యాతడిక్కడను వెళ్ళెను."

"నీతోనేమైన చెప్పెనా?"

"ఏమియులేదు. కొన్ని తమలపాకులు అతని కిచ్చితిని. అవి తీసికొని యాతడు వెడలెను. భ్రమర సంగతి యేమి?"

తొట్రుపాటుతో "నా కేమి తెలియును?"

ఈమాటతో పెద్ద గాలివీచగా దీపమారి అంధకార మావరించినట్లామెకున్న యాకొంచె మాశయు తొలగిపోయి యామె మనసంతయు తమోమయమయ్యెను.

*   *   *   *

మోహనుడు గుంటూరు వచ్చిన తరువాత తన గృహము విషయము మరచెను. అతడచ్చటనుండవలసినది రెండు దినములే. అతనియందు మార్పాతని పినతల్లి గమనించెను. ఆనందమయుడగు నాత డిప్పుడు చింతాకులితు డయ్యెను. ఆటలలో పాల్గొనడు. తన యీడువారి గూడడు. అనవసరవిషయములగు నే విషయములందు ప్రవేశింపడు. ఒంటరిగా నుండును. మాటాడుటరుదు. ఏదైన ప్రశ్నకుత్తరము చెప్పవలసినపుడు వెడమూపు మూచును. 'విద్యాధిక్యమే యిట్టి నడతలకు కారణము. ఇప్పటి విద్యార్థుల స్వభావమే యిది' యని యాతని పినతల్లి తలంచెను.

బెజవాడ వెళ్ళి రమ్మని తనతండ్రి మోహనున కుత్తరము వ్రాసెను. కాని యాతని పినతల్లి మోహనునిశరీరస్థితి బాగులేదనియు, గుంటూరులోనే యున్నచో నారోగ్యముగానుండుననియు ప్రత్యుత్తరమిచ్చుటచే మోహనుని తండ్రి మారు వ్రాయక మోహను పేరవచ్చిన యుత్తరము లన్నియు నతనికి పంపించి వేయుచుండెను. అందు భ్రమర వ్రాసిన యుత్తర మొండు కలదు. దాని గాంచినంతనే మోహను డసూయాదోశ్శలతక మందహాస మొనరించెను. ఆ యుత్తరమొకవంక పడవైచి తక్కిన యుత్తరము లన్నియు జాగరూకతతో జూచి తుదకు భ్రమర లేఖను విచ్చి చదివెను.

"హితా!

మీ యుత్తరము చూడ నాకు గలిగిన యానంద మపరిమితము. మీరు నన్నంతగా ప్రేమించుటకు నాయందే గొప్పతనము కాన్పింపదు. శాశ్వతముగా నిట్టి దయ నాయందుండునట్లు దేవుడనుగ్రహించుగాక. మీ యందరకు దూరముగానుండుటచే నా హృదయ మెప్పుడు విచారయుతమైయుండును. దేవుడెన్నడు మనల నందర మరల బెజవాడలో సమావేశమగునట్లు చేయునో? మీరు నిరంతరమట్లు ఉత్తరములు వ్రాయనిచో నాకు మీపైగోపము కలుగకమానదు. పుణ్యక్షేత్రముల మరణము పొందువారల యాత్మలు శాంతినొందునని పెద్దలందురు. నా యాత్మ మీ యొద్దనేయుండుటచే పుణ్యక్షేత్రమగు నీ తిరుపతిలో నొకవేళ నాకు మరణము కలిగినను నాయాత్మ కట్టిశాంతి కలుగబోదు. ఇందిరకు మదీయ దృఢాలింగనము. మమ్ముజూడ మీరిచటికి రాగూడదా? ఈ సందర్భమున మీరు మరువవగని సంగతి యొకటి కలదు. గృహమేధి యిచ్చట పవిత్రాశీర్వాదములొందుటకు సహధర్మచారిణిలేనిది వలనుపడదు. జవాబున కెదురుచూచుచుండెదను.

ఇట్లు-భ్రమర."

సంగ్రహమును, సామాన్యమును అగు ఉత్తరము చదువుచున్నంతసేపు మోహనుని చిత్తము చికాకు నొందుచుండెను. మొదట దాని నచ్చట విసరదలంచెను. కాని యెట్లో దానిని తుదముట్ట చదివెను. ఈర్ష్యాగ్రస్తమగు నాతని చిత్తము తగినంత జాగ్రత్తతో దానిని చదువుట కిచ్చగింపలేదు. చివరమాట చూచినంతనే

నతో తన వామహ స్తమున నలిపివేసి కిటికీలో
రెను. మలగియున్న యు త్తరము కిటికీ ద్వారము
వెనుకకు త్రుళ్లి యూతని పాదములవద్ద పడెను.
ాత డేయాలోచనయందు మగ్నుడైయుండెనో
న యు త్తరము తీసి జేబునందుంచి యెద్పటికో

* * *

శ్యామసుందరు భార్య ఇందిర బెజవాడలోనే
ట నుండెను. ఇదివరకామె రెండుమూడు దిన
నెప్పుడు కాలమచ్చట నుండుట కిష్టపడ
ఇప్పుడ త్తింటికివెళ్లుట కింతయు నాతురపడ
తుల చి త్తవృత్తులు కనిపెట్ట జననులు చూచు
ఇందిర జనని తనపుత్రిక యేదియో విషయ
నచెందుచున్నదని గ్రహించి యామెను గని
డెను. పూర్వము శ్యామసుందరుడు కూడ నిం
గృహమునకు గొంపోవ తొందరపడుచుండెను.
క్కమారైన నాతడు అ త్తవారిల్లు త్రొక్క
మర తనకు వ్రాసిన యు త్తరము ఇందిర చదివి
నదని యతడు తలంచెను. దినములు గడచిన
భార్యను చూడబోవ సిగ్గుచెందుచుండెను. దిన
ొంటరిగా బయటనే గడుపుచుండెను. అప్పు
తల్లి యూతనితో ముచ్చటలాడుచు మాటల
నను తీసికొనిరమ్మని చెప్పుచుండెను. శ్యామ
ట్టినసమయమున కోపముచూపుచు వచ్చొటు
ండెను.

యు త్తరము మోహనునిభార్యనుండి గ్రహించి
ను లజ్జించుచుండెను. అందులకు తానే కార
నెను. మోహనునిభార్య కంత చనువిచ్చినం
నిందించుకొనెను.

కుటిలచి త్తలనియు, పురుషుల నడవడులు
యములం దెట్లు ప్రతిఫలించునో యెరుగ నళి
భ్రమరతో స్వేచ్ఛగా మాటాడనుండినయెడల
సహించుననియు తలంచెను. ఆహా! భ్రమర
చరోలు! బాల్యస్నేహితులగు మోహనశ్యా

మసుందరుల స్నేహబంధమును త్రెంచివేసినది. స్త్రీల ప్రవ ర్తనము హేయము. అను తలంపులు శ్యామసుంద రుని హృదయమును తినివేయుచుండెను.

గౌరవమును సూచించు ను త్తర మేదియు భ్రమర కాతడు పంపలేదు. ఉమ్మిడి రామయ్యసెట్టి సోదరులకు కొంతసైకముంపి భ్రమరపేర నొక యంగుళీయకము— భ్రమర కోరినరీతిది–పంపుమని వారికి తెలిపెను. ఇట్లు పంపించుటచే భ్రమర తన చెడుకోరిక యీడేరినను నయ్యది యనూయతో బంపబడెనని తలంచుననని యూత డుద్దేశించెను. వస్తువునుగాంచి పంపినవారెవరో తెలిసి కొనలేక హేయభావమున నయ్యది పంపబడెనని భ్రమర తెలిసికొనును. అని తలంచి యాత డు త్తరమై నను వ్రాయలేదు. అతడనుకొనినట్లే భ్రమర తాను కోరినవస్తువుతో ప్రేమపూర్వకమగు లేఖ లేనందుకు కడు విచారించుచు కన్నీరు కార్చెను.

పుష్పఫలసంభరిత తరు సమన్వితమగు తీరమును నదీప్రవాహము క్రమక్రమముగా పాడుచేయుచున్నట్లు అనుమానము, అసూయ, విశ్వాసహీనత, ముప్పిరిగొని యానందముతో కాలముగడుపుచున్న కుటుంబములను బాడుచేయు సమయమున సర్వశ క్తి స్వరూపుడగు దేవుడు తన యాజ్ఞాదండకలనముచే ప్రవాహము నడ్డుగా త్రిప్పి వేసెను.

* * * *

మోహనుడు బెజవాడకు మరలివచ్చెను. మును పటికంటె నిప్పటికి నాతనిలో చాల మార్పు కలిగెను. పెండ్లి అయినప్పటినుండి భార్యను విడిచి మోహనుడొం టరిగానుండు టెరుంగడు. కాన నుత్సాహవిహీనుడై యున్నాడని యూతనితల్లి తలచి భ్రమరను తీసికొని రమ్మని మోహనునితో జెప్పెను. అందుపై నాతడామె వైపు శూన్యవీక్షణములు పఱపగా నామె భయమొంది యూతనితో నా ప్రశంస చేయుటయే మానుకొనెను.

‘మోహనుడు తలుచు మాటాడడు. చిలువవ్వు మో మున నెన్నడు దోపదు. శ్యామసుందరుడైన రా మాని వాడు. ఒక్కమారైన నాతడిక్కడకు రాకపోవుట

యెంత శోచనీయము!' అని మోహనుని తల్లి తలంచుచు మోహనునిగాంచి "శ్యామసుందరు డెక్కడనున్నాడు? చాలదినములనుండి కాన్పించలేదు" అనెను. మోహనుడు "నాకేమియు వానినిగురించి తెలియ"దనుచు నచ్చోటు వీడి వెళ్లబోవ నాతనితల్లి "ఒకమారాతనియింటికి బోయి యీపూట భోజనమునకు పిలువుము." అనిచెప్పెను. అంత నాతడు "నేనొకరియింట భోజనమున కాహ్వానింప బడితిని. కావ నేనీపూటనింట భుజింపను. అనుచు వెడలిపోయెను.

ఏదో ప్రమాదము వాటిల్లెననియు దానిగూర్చి తెఱచియడుగుట కూడదనియుదలంచి ఆమె మిన్నకుండెను. దీని తెలిసికొనుటకు తగిన తెలివితేటలు కలది యిందిరయే యని యెంచి యామెను పిలువ సేవకురాలి నొకతెను బంపెను. ఇందిర రానియెడ తనకు గొప్ప ముప్పు వాటిల్లునని చెప్పుమనెను.

ఇందిరయు వెంటనే వచ్చెను. అక్కడకు వచ్చి నందువలన తన కేదైన నూతనవిషయము లభింపగలదని యెంచెను. శ్రీమర వ్రాసిన లేఖావృత్తాంతముగూర్చి తన చిత్తము తత్తరపడుచుండెను.

మోహను డింటలేడు. ఎవరియింటనో భోజనమునకే యేగెను. కావున నపరాహ్ణమునకు గాని రాడు. ఇది యిందిర కనుకూలము. మోహనుని తల్లి యిందిర నొక యేకాంత గృహమునకు గొంపోయి గడియవేసి యిందిర చేయిపట్టుకొని యిట్లనియెను. "మోహనుని చిత్తాస్వస్థతకు గారణమేమి? ఆతనిభార్య పేరెత్తిన సహింపడు. ఈ యుదయము శ్యామసుందరు నిచ్చటకు గాని రమ్మనికోర నవాదరణతో నిల్లువెడలిపోయెను"

అన నిందిరయు "నన్నావిషయమే బాధించుచున్నది. దీని మూలకారణ మారయవలెను. చిరకాలము నుండి నా కన్నవారియింటనున్న నాకు దాని నిజస్వరూపమెఱుంగ నెట్లు శక్యమగును?"

ఈ మాటలు చెప్పుచున్నపుడు పూర్వపు శీవి యిందిరయందు గన్పడలేదు. ముఖమునందలి కళయంతయు విచారముచే తగ్గినది ఈ విషయము గమనించినతోడనే యిందిరను గూర్చి మోహనుని తల్లి యెక్కువగా విచారించెను. కడు గారాబముతో నామె చెక్కిలి ముట్టి "నీవేదైన జబ్బుచే బాధ నొందుచున్నావా?" యని యిందిరను బ్రశ్నించెను.

ఇందిర ప్రత్యుత్తరము తత్క్షణ మీయజాలకుండెను. ఆమె కన్నులు బాష్పపూరితములయ్యెను. మోహనునితల్లి యాతురపడి తత్క్షణ మామెచేయిపట్టుకొని యాగదిలోనుండి భోజనగృహమునకు గొంపోయి "ముందు భుజింపుము. నీవలసియున్నావు. భోజనానంతరము మనము మాటాడవచ్చును" అనెను.

ఇందిర భోజనమువద్ద గూర్చుండెను. ఆమెను మోహనునితల్లి ప్రేమతో నాదరించుచు గావలసిన పదార్థముల వడ్డించుచుండెను. ఈయాదరణచే నిందిరకన్నులు మునుపటికంటె నెక్కుడు బాష్పములచే నిండెను. ఇంతకుముందు ఇందిర హృదయ మొక్కటియే విచార భూయిష్ఠమై యుండెను. ఇప్పుడు వీరి పరస్పర ప్రేమాతిశయములచే విచార మిరువురు పాల్గొనిరి. ఆ కారణమున నిందిరయందలి శాంతికి బలము తగ్గెను.

ఎట్లో భుజించి మోహనుడు చదువుకొను గదిలోనికి బ్రవేశించి మునుపటిశోభ లేనందులకు విచారించెను. పుస్తకములు మేజాపై చిందరవందరగా నుండెను. ఏ వస్తువు సరియగు స్థితిలో నుండలేదు. చినిగిన కాగితములు వార్తాపత్రికలు బల్లపైనను, క్రిందను కుప్పలుగా పడియుండెను. గదియంతయు ధూళిచే దట్టముగా కప్పబడి యుండెను. కొయ్యలపై దుస్తులుండక కుర్చీపై బడియుండెను. పడకకుర్చీపై మురికిదుస్తులు దొర్లాడుచుండెను. మోహను డందులేడు. కాని యాతని చిత్తస్థితియంతయు గదిలోనున్న వస్తువులస్థితి తెలియజేయుచుండెను. కొంతవరకు ఇందిర తన్నే మఱచియుండెను. ఒకటి తరువాత నొకటిగా కిటికీలన్నియు నామె తెఱచెను. గదిలోనున్న వస్తుజాలమును క్రమస్థితిలో నుంచనందుల కామె మోహనుని తల్లిని మనసులో నిందించుచుండెను.

మోహనుని తల్లి యాసమయమున భోజనము చేయుచుండెను. ఇందిర యింతలో నా వస్తుజాలమును

ను ంచుటకు యత్నించుచుండెను. మరికొ
న్నిటిని మూటకట్టి వేరుగానుంచెను. వొకొ్క
త్తాముల నామె తీసి మేజాబల్లలో నుంచెను.
త్తరములలో నొకటి భ్రమర వ్రాసినది కాంచెను.
ఈ త్తరము నలిపివేయబడియుండుటగాంచి విచా
గుంటూరులో మోహను డుండునపుడు చేరిన
మే యది. దానిని నలిపి పారుచేయ యత్నించి
ములో నాతడు దాచియుంచియుండెను. ఈర్ష్యా
మోహను డా యుత్తరమున కట్టి నుస్థితి కలిగించె
గాంచి దానిని పరికేసి చదివి భ్రమర దుష్టబు
రపడి కారణమారయుచుండెను. ఇంతలో మో
ల్లి గదిలో బ్రవేశించెను. తత్క్షణమే ఇందిరయు
మేజాబల్లపై నొక పుస్తకము క్రింద నుంచెను.
చారముతోనున్నట్టామె గ్రహించెను. కాని
దునువిషయమై ప్రశ్నింప నియ్యకొనలేదు. కొంత
వాత ఇందిర తన కన్నవారి యింటికి మరలెను.

* * *

ంకుమూడు దినములు పోయినపిదప మోహ
యిందిరను రప్పించెను. ఈ పర్యాయము మో
యిందిరను మనఃపూర్తిగా నాశీర్వదించెను.
హను డుండుగది ప్రవేశించెను. ఆమెను గాంచి
ను వెల్లబోయెను. ఆతని మోమునందలి వివర్ణత
పడనే యామెకు దుఃఖము పొరలివచ్చెను.
హరాకార మింతవివర్ణత బొందుట కద్భుత
ఆతని బిలువలేక పిలువలేక తుదకు "మీరెట్లు
అని ప్రశ్నించెను. "ఏకోయొకతీరుగనున్నాను."
ుగా బలికెను. "భ్రమర వార్తయేమైన మీకు
చ్చినా?" అని మరల బ్రశ్నించెను. మోహనుడు
మిన్నకుండి రేమియు పాలుపోక మేజాబ
యుత్తరమొండు తీసి యామె పైపు విసరెను.
లేఖను చదివెను. అందిట్లున్నది.

మా !
వద్దనుండి చాల దినములనుండి లేఖలేమియు
మీ పినతల్లిగారి కుమార్తె. వివాహమునకై
గుంటూరు పోవుచున్నట్లు మీ చివరలేఖలో వ్రాసితిరి. అక్కడ కార్యభారముచే నుత్తరములు వ్రాయ మీకవకాశము చిక్కలేదని మొదట తలంచితిని. విమల వ్రాసిన యుత్తరమువలన మీరు బెజవాడకు మరలివచ్చితిరని తెలిసికొంటిని. మీరు వచ్చి ఎనిమిది దినములు గతించినవి. ఇంతకాలములో నొక యుత్తరమైన వ్రాయుటకు మీ కవకాశము లేకపోయెనా? నేనుకూడ మీకు వ్రాయలేదు. అట్లు వ్రాయకుండుటకే నిశ్చయించితిని. ప్రతిదినము మీ యుత్తరమున కెదురు చూచిచూచి విసుగునొంది యట్టియాశ విడిచితిని.

మీకు నాపై కోపమా? ఇదివరకెన్నడు మిమ్మేదియు యాచింపలేదు. అట్లడుగుట నేరమా? అట్లయిన మరల నెన్నడేదియు నడుగను. నాకు మంచినీతి గఱపితిరి. ఏవో బహుమానముల కేనా స్త్రీలు పురుషుల పాదాక్రాంతలు కావలసినది? అట్లు తలంచి మీరు పొరపడితిరి. నా సంగతియా? నేనట్టిది భరింపగలను. కాని ప్రేమరహితమగు బహూకృతి నేనంగీకరింపజాలను.

అంత కాఠిన్యము మీరు నాయెడ వహించెదరని నేను కలనైన నెఱుంగను. నేను మీకు కోపము కలిగించియుండవచ్చును. అది మీ రెరుగుదురు. నా మనోవ్యాకులత తిరుపతి వెంకటేశ్వరు డెరుంగును.

దురదృష్టవంతురాలు,
భ్రమర"

ఈ యుత్తరము 'కవరు' లో నుంచుచు నిందిర "మీకీ యుత్తరమెప్పుడు చేరినది?" అని యడిగెను. "కొన్ని నిముసముల క్రిందటనే" యను జవాబు వచ్చెను. "ఆ బంగీయేమి?" అని మరల నిందిర యడిగెను. ఆ విషయప్రశంస యిష్టములేని స్వరముతో "నాకు తెలియు"దని యాతడు చెప్పెను. ఇందిర యాపలుకు పెడచెవిని బెట్టి మేజాబల్లవైపు నడచి దానిపైనున్న బంగీపట్టుకొని పైవిలాసము చూచి "ఇది తిరుపతినుండి వచ్చినట్లున్నది." అనెను. ఆ ప్రశంసయే మరల చేయుట యిష్టములేనివానివలె "కావచ్చును," అని మోహనుడు పలికెను. మోహనుడు దానిగూర్చి బాగుగా నెఱిగియుండియు నలక్ష్యభావమున

నున్నాడని గ్రహించి బంగీవిప్పెను. అందు అంగుళీయకము ముఖ్మల్ దిండున నమరియుండెను.

ఆమె దానిగాంచి భయకంపితయై మరల "మిక్కిలి

అందమగు నంగుళీయకము, దీని నెప్పుడుకొంటిరి?" అని యడిగెను. మోహనుడు కొంతవరకు ఖిన్నుడై "నాకు కూడ నీవలె దానిని గాంచుట నూతనమే." అనిపలికెను. ఈ విషయమామెకు పెద్దచిక్కుగానుండెను. "అయితే మీరు దీనిని భ్రమరకొఱకు కొనలేదా?" అని మోహనుని మరలనడిగెను. "ఇదివరకే దానికి జవాబుచెప్పితిని." అని కోపముతో బలుకుచు నస్థిమితచిత్తుడై యటునిటు గదిలో తిరుగుచుండెను.

తత్క్షణమే యిందిర బుద్ధి కేదియో గోచరించెను. ఆమె గదివిడిచి మోహనుని తల్లివద్దకువచ్చి యేమియో యామెతో జెప్పి వడివడి మెట్లుదిగి క్రిందికివచ్చెను. ఆమె కొరకు వేచియున్న బండినెక్కి కన్నవారియింటికి వెడలెను. ఇంతలో మోహనుడు బంగీనిగూర్చిన సంశయము తీరనందుకు విచారించుచుండెను. 'భ్రమర యంగుళీయకము పంపుమని శ్యామసుందరునికి వ్రాసియుండవచ్చును. అతడు పంపియుండవచ్చును. అయితే ఆ యంగుళీయకమిదియేనా? అదే యయినయెడ నామె రెండుగులకు తిరి పంపును?'

ఇట్టి యాలోచనలో నుండు సమయమున నింది మరల గదిలో ప్రవేశించెను. మోహనుడు ఆనందమును సూచించు నామె మోముగాంచి విభ్రాంతు డయ్యెను. అంత నిందిర "భ్రమరవ్రాసిన యుత్తరమొకటి యు మేజాపై నాదినము నేను గాంచితిని, అది నా కొకసా రీయవచ్చునా?" మోహనుడు దానిని పోల్చెను. ఇందిర దానిలో తేదీని గుర్తించెను. చిరునవ్వు నవ్వెను. తా తనవద్ద దాచియుంచిన లేఖయొకటి పైకితీసి మోహను నకు జూపుచు "మీ యుత్తరము మీరు కొనుడు. మీమ నింతకాల ముపేక్షతో జూడబడుచున్న యీ యుత్తరము మీ ప్రియమిత్రునిది. నేను దాని గొంపోయి యాతని కొసగెదను." వేయి క్రొవ్వువత్తులకాంతినిచ్చు విద్యుద్దీపము వెలిగింపబడగానే గదిలోని యంధకారము పంచబంగా మగునట్లు మోహనునకు ఈర్ష్యానుమానములచే గలిగి యజ్ఞానాంధకారము ఇందిర విజ్ఞానప్రాబల్యమున తొల పోయెను. మోహనుడు మైమరచెను. అప్రయత్నముతో నామె దారి కడ్డు నిలిచెను.

అర్థవంతముగు చిరునవ్వు నవ్వుచు నిందిర "భ్రమ రక్షేమము మీరు కోరదలేని వెంటనే తిరుపతికేగి యామె వద్ద మీ నేరమునకు క్షమాపణ కోరుకొనుడు." అనెను. "నన్నొకమారా యుత్తరమును జూడనిమ్ము" అని మోహ నుడన నిందిర యాతని కుత్తరమిచ్చి "మీకే యీ యుత్త రముపాక్కుదారున కిచ్చివేయుడని చెప్పను వెడలిపోయె ను. అనుమానజలదాచ్ఛాదితమగు మోహనుని హృ యాకాశము నిష్కల్మషమాయెను. సాయంసంధ్యారా గము అతని మోమున కండమిచ్చెను.

ఆయుత్తరములు రెండింటిని పరిశీలించి యేదీలో కట్టియేయని కనిపెట్టి యథార్థస్థితి తెలిసికొనెను. తనకు వ్రాసిన యుత్తరము శ్యామసుందరుని విలాస మున్న కవరులోను, శ్యామసుందరునికి వ్రాసినయుత్త రము తన విలాసమున్న కవరులోను పొరపాటున భ్రమర పెట్టెనని యతడు గ్రహించెను. తన తప్పిదమునకు కడు

చెను. శ్యామసుందరుని కలుసుకొనిన తత్క్షణమే
వెళ్ల నిశ్చయించెను.

యీయుత్తరము పాకెట్టు దానికిచ్చివేయుము."

* * * *

ఇందిర తన కన్నవారియింటికేగి తల్లిపాదముల
త్తవారియింటికి వెంటనే బయలుదేరెను.
ందరు డెట్లు మోసపోయెనో యెరిగింపుచు
ందిర పరిహాసోక్తుల నాడుచున్న సమయమున
డక్కడకు వచ్చి చేరి యాతని గాఢాలింగన
ెను. శ్యామసుందరు డాతని తిరిగి కౌగిలించి
ం గ్రహించి కన్నీళ్లు జార్చెను. మోహనునితో
వెళ్లి తిరుపతిప్రయాణమునకై యాతని పురికొ
అంగుళీయకము తన పట్టు చేరుమాలున జుట్టి
చేయిపట్టి "మోహనా! నామాటయొకటి
ము. నే నీయంగుళీయకమును బంపితి"నని
కరింపకుము. అంగుళీయకము భ్రమరకేరను
పంపుమని నగలవర్తకునికి వ్రాసితిని. ఇప్పటికి నామె నీవే దానిని బంపితివని తలంచియున్నది. ఆయభిప్రాయము మాత్రము నీవు తప్పింపకు. నేనెట్టి దురభిప్రాయమునను దానిని బంపలేదు. నేను నీవు క్షమింపగలవని యెరుగుందుము. కాని భ్రమరకు తెలసిన నన్ను క్షమింపదు. నేనామె విషయమున మోటుగా ప్రవర్తించితిని."

మోహను డందులకడ్డువచ్చి "నేను నిన్నుచాల నవమానపరచితిని. అట్టి ప్రియమిత్రునియందు నాకు విశ్వాసము లేకపోవు టెట్లు? నాకు నిన్నుగాంచ సిగ్గగుచున్నది." అని గద్గదస్వరముతో బలికెను.

* * * *

శ్యామసుందరుడు రైల్వేస్టేషనునకు మోహను ననుసరించెను. మోహనుడు బండియెక్కెను. అతడు తిరుపతి చేరినవెంటనే భ్రమరయున్న గదికేగెను. ఆమె విచారావస్థగాంచి యాతురతతో నామెను కౌగిలించి

"భ్రమరా! చిన్నచిన్న నేరములు క్షమింపబడనలెను. తిరుపతి వేంకటేశ్వరుడు మనల నొక్కటి చేయుగాక" యని పలికెను.

దశరథనిర్వేదము

శ్రీ వేంకట వీరరాజకవులు

భరతునకుఁ బట్టముం గట్టువాఁడ, రామ-భద్రుఁ గాన కంపఁగఁ గోర వల దటంచు
నెంత వేఁడిన కైకేయి స్వాంత మెట్టి-కఠిన పాషాణ సదృశమో కరఁగ దయ్యె!

“అద నిదె రాఘవుం బనుప యాగముఁ గాచి నిశాచరావళిం
గదిసి వధింప” నంచు నల గాధి సుతుం డనఁ, గొన్నినాళ్లకే
మదిఁ గలఁతన్ వహించితిఁ గుమార వియోగ భరాన, నిత్తఱిన్
బదియును నాలు గేఁడు లెటు వాసి చరించెద రామచంద్రునిన్!

“తనయుఁడ, నీకు సర్వ వసుధాస్థలిఁ బట్టముఁ గట్టెదన్ వడిన్
గొనుచుఁ ద్వదీయ వృద్ధజనకుం బరితృప్తు నొనర్పు” మన్ననో
టనె పదునాలుగేఁడు లకటా! ‘వనులందు వసింపు’ మంచు ని
న్నన గలనా! నితాంత కఠినాత్ముఁడ నై రఘురామచంద్రమా!

పొడమినదాది నిన్నుఁ బరిపూర్ణముదంబున నాదు కన్నులం
దడికొని పెంచి, నీ శుభములే నిరతమ్ము మదిం దలంచి, ఈ
పుడమి సమస్త మేలు దని పొంగుచు నుంటిని గాని ఇట్లు నీ
వడవులపాలు గావలయు నంచు గణింపఁగనైతిఁ బుత్త్రకా!

నారచీరలు దాల్చి దైన్యమున రామ-చంద్రుఁ డరుదెంచి ననుఁ గాంచి, “జనక! కాన
కరుగుచున్నాఁడ దీవింపు” మనిన నేమి-పలుకఁగలవాఁడ! తనయుని పాటుఁ గాంచి!
ధారుణీభార మూన నుత్తరు వొసంగ-వేఁడుటకు మారు తల్లి నీ కేమవత్స
రములు వని కేఁగ వేఁడిన రాముఁ గాంచి-కలఁగు కౌసల్యాశోకమ్ముఁ గాంచఁ దరమె!

మాయురే! ఒక్క-నిమిసంబుఁ బాయరాని-రామచంద్రు వియోగకారణముఁ దలఁచి
దినదినంబు కృశించు సతీలలామ-సీత నేఁజూడ నింక వీక్షింప నగునొ?

“పట్టభద్రునిఁ జేయవలె రాము”నని యిట్లు-నల్వుదే యంచుఁ గౌసల్య నుడువ
“ప్రథమసూనుని మాని భరతునా పట్టాభిషిక్తుఁ జేయుఁ” దని వసిష్ఠుఁ డడుగ
“ఏదోష మెంచి సహోదరు వని కంపఁగా నెంచి”తంచు లక్ష్మణుఁడు వలుక
“కైక మాయలఁ జిక్కి లోకైకవినుతు నిట్లొనరింతురే” యని జనము లనఁగ
నేమి ప్రత్యుత్తరమ్ము నే నిడుదు! పూర్వ-జన్మమున నెట్టి పాపంబు సలిపినానొ
ఎట్టివారికిఁ గాని మహీతలమున-కర్మ మనుభవనీయంబు గాకపోదు!

...త్యయము

వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు

౧

అగ్రహారీకుఁడైన నరసింహులుకు మొదటి
నుండియు మాలకాటఁడు పాలేరు. ఇపు
...రికి ఎనుబదేండ్లు.

కాటఁడు నమ్మిన బంటు. నరసింహు
...దొంగలు కొట్టినపుడు కాటఁడు ఆ దెబ్బ
...యు తానే తినెను. పని పట్టినపుడు పలు
...లు ముసురు రేలలో కాఱడవుల పయి
...దొరకార్యములు సాధించెను. ఊరంతయు
...పోవుచున్నపుడు తన శరీరము కాలినను
...గొనక దొరయిల్లు కాపాడెను. అతఁడు
...దొరమీఁద ఈఁగను వాలనీయలేదు.

నరసింహులుకూడ కాటని కఱవులలో
...డెను. పెండ్లి పేరంటములు చేసెను. ఇల్లు
...పెట్టెను. అన్నవస్త్రము లిచ్చెను. ఇటులు
...వలన పాలేరును పాలేరువలన దొరయు
...వృద్ధి చెందిరి.

ప్రాయము చెల్లినపయిని దొరకు
...లను కొడుకున్న పాలేరునకు రాముఁ
...కొడుకును గలిగిరి; కాని పాలేరు పెం
...ప్రసవించి మరణించెను. నరసింహుల
...లమున కాటఁడు మరల లచ్చియను
...పెండ్లాడెను. పెండ్లాడిన కొద్ది రోజు
...జబ్బుపడెను. అసలే వృద్ధాప్యము. అందులో

ఒకనాఁడు దొరయింటికి నలుగురు సాయమున అతికష్టముగా నడిచి వెళ్లెను. ఎదురుగా దూరమున కూర్చుండెను.

సోములు— ఛీ చండాల దర్శనము పొండు! దూరముగా పొండు! అనెను. కాటఁడు దూరముగా తొలఁగి తొలఁగి కూర్చుండెను.

గదిలో జ్వరశయ్యలో నున్న నరసింహులు—ఏమిరా నాయనా! ఏమిటీ? అనెను.

మాలఁడు భక్తిపూర్వకముగా ఫల సేల వేసాపెను

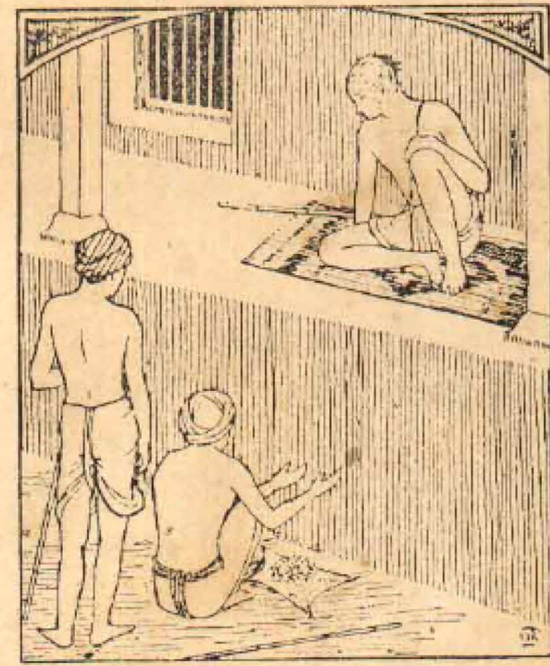
ఊహూ వింటివా? పాము చెవులు! ప్రొద్దుననే కాటఁడు, మధ్యాహ్నము కాటఁడు, సాయం

* ఇట్టి వాడుకమాటలు ఇందు ఉపయోగింపఁబడినవి.

కాలము కాటఁడు, ముందు కాటఁడు, వెనుక కాటఁడు, కాటఁడు, కాటఁడు! ఎందులకు వచ్చిన బ్రాహ్మణ్యము! అని సోములనెను.

నరసింహులు కర్రగొని వాకిటికి వచ్చి అరుఁగుపై కూర్చుండెను. మాలఁడు భక్తిపూర్వకముగా తల నేల మోపెను. బ్రాహ్మణుఁడాశీర్వదించెను. ఒకరి నొకరు ఆరోగ్యమును గుఱించి ప్రశ్నించుకొనిరి.

కాటఁడు— దొరా! ఇఁక నేను జీవింపఁగలననుకొనను. వేదన ఎక్కువగా ఉన్నది. నా కిఁక స్వామిసేవ తీఱిపోయినది. అనెను.

కాటఁడు... నరసింహులయెదుట ఒక మూటను విప్పెను

నరసింహులు కంటినీరు పెట్టుకొని— కాటా! నేనును పిన్నవాఁడనుగాను, నేఁడో రేపో నా పయనమును సునిశ్చితము. దాని కేమి? నీ వీఁక దుఃఖింపకుము. నారాయణ స్మరణ చేయుము. అనెను.

అదియే ఉపదేశముగా కాటఁడు నారాయణ మంత్రమును గ్రహించి తన కొడుకును దక్కఁ తక్కఁగల బందుగుల దూరముగా పొమ్మని నరసింహులయెదుట ఒక మూటను విప్పెను. నూఱు అఱకాసులు. వాని జూపి— అయ్యా! ఇది తమకడ సంపాదించినది. నా కొడుకు ఇఁక నవతి కొడుకు, అక్కఱలో తమరు విచారించి వానికి ఈయఁగోరుచున్నాను! అని మనవి చేసెను.

నరసింహులు కుమారుని బిలిచి ఆ ధన విషయము చెప్పి భద్రపఱిపించెను. కాటఁడు ముమ్మాఱు మ్రొక్కి సెలవుగొని నారాయణ స్మరణము చేయుచు వెళ్ళిపోయెను.

దొర అచటనే కూర్చుండి పలుమాఱులు ఆవలించెను. నరసింహులకు అదియే తుది సెలవుగా కానిపించెనా? అతఁడు నిట్టూర్చి ఆకాశము చూచుచు కూరుచుండెను. అతని కేమియు తోఁపలేదా? ధనముకన్న విలువగల పదార్థ మేమైన పోవుచున్నదా? ఔను. తానును అతఁడును ఒకరి వెనుక నొకరు దున్నిరి. పాండ్రపొలములను సుక్షేత్రములుగా మార్చిరి. రాత్రి చేని గట్లమీద ఒకరివెనుక నొకరు పరుండిరి. నీరు కట్టిరి; కోసిరి; కుప్పలు వేసిరి; నూర్చిరి. అక్కఱలో సంచులు సాయముపట్టి బండ్లకెక్కించిరి. వారికి ఇండ్లదగ్గఱనే దవ్వు. పనిలో ప్రేమలో ఒకటే చెయ్యి; ఒకటే మనసు.

కాటని బాహుబలమును, దానికన్న
ంగు విశ్వాసమును తన భాగ్యమునకు
ు. ఆ భాగ్యముచేతనే తాను బవంతి
కాటనికి పూరిల్లు వేయించెను. తాను
ను. కాటనికి పెండ్లిండ్లు చేయించెను.
ముచేతనే తన కుమారునికి చదువు
ను; రాముని కిరస్తానిబడిలో చదివిం
ట్టి కాటఁడు తనకడనేకాక ఇహలో
సెలవుగొని పోవుచుండఁగా ధనము
ువగల ఒకానొక పదార్థము తనను
పోవుటలేదా?

ఁకటిపడిన తరువాత నరసింహులు
నఁబోయెను. అముదపు దివ్వె వెలుఁ
ని కాయమును నరసింహులు కాం
తోష దుఃఖములు ఒకే తూరి.

చ్చి నా గతి యేమి యని నేలకు
చ్చెను. రాముఁడు దొరగారు వచ్చి
అఱచెను. కాటనికి స్పృహ లేదు.
లు జ్వరబాధచే వడఁకుచు వెను
ను.

సింహులు తన ఆస్తిలో మూఁడవ
ని కొడుకు రామునికి విల్లు వ్రాసి
లిపించి యిచ్చెను. రాముఁడు దానిని
దాఁచ నిచ్చెను.

ృహ వచ్చినపుడు దొరకును పాతే
నారాయణస్మరణము తక్క వేఱు
. శ్మశానాగ్నిలో మంటవెలుఁగున
ర్య లిరువురును ఒకరి నొకరు
ుచు పరలోక మేఁగిరి.

౨

సోమలు హైస్కూలులో స్కూలు ఫయినలుదాఁక చదివెను. ఆ హైస్కూలు వైదిక ట్రస్టీల చేతులలో పెరిఁగెను. దాన ప్రతి విద్యార్థికిని మతవిభాగమున సనాతన ధర్మములు, ఇంగ్లీషు టీకతో గీత పఠనీయములు. విభూతి, బిళ్లగోఁచి మొదలగునవి విధులు కావుకాని ఆదరపాత్రములు. సోములు వీనిని ముఖ్యముగా అనుష్ఠించెను. దిగువ తరగతులలో గెలుపొందెనుగాని స్కూలు ఫయినలు అతని దారిలో కొండవలె అడ్డుదగిలెను. తండ్రి గతించిన పదఁపడి చదువుటకు తీరిక లేక మానివైచెను.

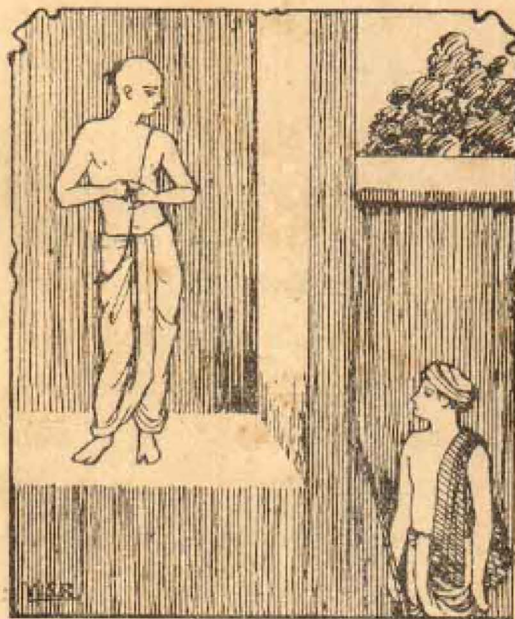
బ్రాహ్మణునకు సేద్యము పాడి గాదని సోముల మతమే కాని రాఁబడిని చూచి ఎత్తివేయలేదు. ఒకటి రెండు సంవత్సరములు అతిక్రమించిన పిమ్మట తాను చెప్పిన కూలి నాలికి ఎవరును రాకుండుట వలనను తన ఆచారమునకు మాలమాదిగలు పనికిరాకుండుట వలనను, 'శూద్ర స్సర్వస్య ఘాతకః' అని శూద్రునం దిష్టము లేకుండుటవలనను, విశేషించి తాను కష్టపడలేకుండుట వలనను వ్యవసాయపు కామాటము ఎత్తివేసెను.

రాముఁడు వచ్చి గోడచాటున నిలువఁబడి అయ్యా తమ తండ్రిగారికడ చిన్ననాట నుండియు నాతండ్రి పాలేరు. వారి రెండు స్థానములందు మనమున్నాము. మానాయన విశ్వాసమే నాకును గలదు. అదియు తమకు

విదితచరము. ఆ దయనే తమరు నా యందు ఉంపుఁడు. నేను వ్యవసాయ మంతయు చేసె దను. మీరు లోటుపాటులు సవరించుకొను చుండుఁడు. అని మనవి చేసెను.

సోములు—ఏమీ? 'వారి' 'మనము' 'మా నాయన'? చిత్తము దేవర యాజ్ఞ! శ్రోత్రిశ్రోత్రి! శ్రోత్రిశ్రోత్రి!!! చండాలుఁడు నాకు చెప్పుట?

రాముఁడు—అయ్యా! ఒప్పో తప్పో చెప్పితిని. తమకు ఇష్టము లేనిచో పోనిండు! విల్లు నాకు దయచేయుఁడు. నా కిచ్చిన పొల మును పొలుకిచ్చితిరి. దానినే ఖాయపఱచి

నా అనుమతి లేకుండ విల్లు వ్రాయుటకు నా తండ్రికేమి హక్కు?

ఆ అంబారము నా కిప్పింపుఁడు. కాదందురా ఈయేడు తమరే తీసుకొని ముందటికి నాకు విడుదల చేయు డనెను.

సోములు— ఏమిరా? నా అనుమతి లేకుండ విల్లు వ్రాయుటకు నా తండ్రి కేమి హక్కు? దొంగలూ దొంగలూ కలిసి ఊళ్ళు పంచుకొనిరఁట! చాలు నీమర్యాద. నీ మొగము చూడరాదు. ఛీఛీ లేచి పో! చేతనగుచో వ్యవ హారము చేసికో. మరి మాటాడకు. అని లోపలి నుండి విల్లు తెచ్చి ముక్కముక్కలు చేసి వానిమీద పాఱవైచెను. మరి రెండు కిటికీ లోనికిఁబోయి తలుపులు మూసికొనెను.

రాముఁడు ఆ కాకితపు ముక్కలకేసి చూచుచు చాలసేపు నిలువఁబడెను. నిలువఁ బడి నిలువఁబడి ఆ ముక్కల నన్నిఁటిని పోగు చేసెను. ఆతఁడు రొండి తడుముకొన లేదు. చుట్ట కాల్చుడు కాన అచట నిప్పుపెట్టె ఉండదు. ఇంటికి పరువున వెళ్లివచ్చి ఆ ముక్కల ప్రోవు నకు నిప్పుపుల్లగీచి అంటించెను. అది నిమిష మాత్రమున కాలిపోయెను. రాముఁడు వెను దిరిగి చూడక వెళ్లిపోయెను. రయ్యిమని గాలి తోలి ఆ కాలిన ముక్కలు ఎక్కడి వక్కడ కొట్టుకొని పోయెను. అచట దాని చిహ్నము కూడ లేదు.

సోములు రాత్రి సగపడ భోజనమయిన వెనుక రివ్వున లేచి వాకిటికిఁ బరువిడెను. ఇటులు పరువెత్తుట పాతికేసారు లాయెను గాన భార్య భయపడలేదు గాని పిచ్చియెత్తెనేమో యనిమాత్ర మనుకొనెను. సోములు కాగితపు ముక్కలు వెదకెను. ఒక ముక్కయేని ఆ యంధకారమున గానిపింపలేదు.

ఈ లోపుగా భార్య లాంతరు గొని ను. ఇపు డా వెలుఁగువ సోములకు మరి త్త అంధకార మధికమే ఆయెను. అతఁ ాశముదిక్కు చూచి పిడికిలించి విధవ! వాఁ కొనిపోయినాఁడు. కానీ! కోర్టున్నది. వాఁ న్నఁడు. ఈ యాస్తి వెల ఎంతయుండునో యు వ్యయము చేయింపక దీనిని వానికి నివ్వను అనుకొనుచు లోనికేఁగెను.

భార్య అనుగమించుచు 'మీారు విల్లు తిరని నేరము రాదుకదా కొంప తవ్వి?' ు.

సోములు అరుణనయనములతో, ఉబ్బిన లతో అదరు ముకు కెమరలతో భార్య చూచెను.

3

చ్చి యింటనున్న దెల్లయు పుట్టినిం కి నడపెను-ఇంటిపై నున్న కలప తప్ప. ొడుకుతో కయ్యము పెట్టుకొనెను; ు మాత్రము కీఁచులాడలేదు. కావున పక్షములను తానే పోరాడెను.

రాముఁడు తల్లిని బతిమాలుకొనెను. వినలేదు. ఇంటిలో సగమైన ఇమ్మని పెట్టెను. రాముఁ డిచ్చెను. వారిఁత కొఁత పిదప కుండయు కర్రయు తీసికొని నితో చెప్పకుండ పుట్టినింటికి లేచిపో కొలఁదినాళ్ల కే లచ్చి యన్నఁదమ్ములు ఆయిల్లు సోముల కమ్మివైచిరి.

రాముఁడు లోఁగడ అన్నము లేకపోవు టెఱుఁగఁడు. వండుకొనుట అసలే యెఱుఁగఁడు. రెణ్నాళ్లనుండి ఉపవాసము.

ఈ యవస్థ యంతయు బడిలో అతనితో చదువుకొన్న రెబెకా చూచెను. తలిదండ్రులకు తెలియకుండ అన్నము తెచ్చి నిద్రించుచున్న రామునిముంగల పెట్టెను. పరికించి చూచి వెళ్లిపోయెను. ఆదారిని బోవు ఫాదిరీతప్ప ఆవిషయ మితరు లెఱుఁగరు.

కొంతవడికి రాముఁడు మేలుకనెను. అన్నముచూచి—ఆహా భగవానుఁడా! నా యెడ నీ కెంత దయ! నా యాఁకలికూడ నీకు తెలిసెనా? అనెను.

అతని కన్నులనుండి నీరు జల జల రాలెను. వాకిటికి వచ్చి చూచెను. ఎవరును లేరు. భగవన్నామోచ్చారణము చేయుచు అన్నముముందు కూర్చుండి భుజించుచుండెను. కంచె యావలినుండి రెబెకా రెండుకన్నులును రామునిపై బడెను. రాముఁడును రెబెకాను చూచెను. ఆచూపులో అన్నదానముకన్న ఆత్మదాన మెక్కుడుగాఁ గానిపించెను. వినయపూర్వకముగా తలవాల్చెను. రెబెకా తలవంచి చిఱునవ్వుతో లోనికేఁగెను.

రాముఁడు రెబెకాకు అన్నమిడు నవకాశము మరల ఈయలేదు. కాని చూచుటకు మాత్ర మీాయకపోలేదు. రెబెకా రాముల రహస్య ప్రసంగములను రెబకా తలిదండ్రులు అవరోధింపలేదు. రెబెకా రాముని

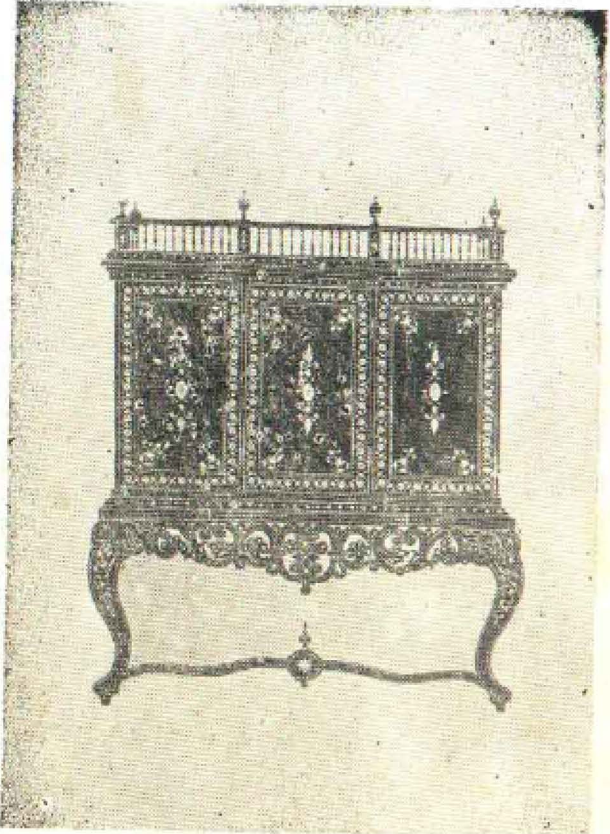
(౧౨) కఱ్ఱతెర

(౧౩) ౧౯౨౪వ సంవత్సరమున జరిగిన వెంబ్లి ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన కొన్ని సామానులు

(౧౪) నూకమాని కుర్చీ
దీనిని విడదీసి మరల కూర్చుకొనవచ్చును.

(౧౫) తాపడపు పనిచేసిన నూకమ్రాను బీరువా

కిరస్తాని మతమున కలియు మనెను. రాముఁడు కిరస్తాని మతమున నేమి యని యడిగెను. రెబెకా చెప్ప లేకపోయెను. రాముఁడు లోతుగా చూచెను.

ఒకనాఁడు ఫాదరీ రెబెకాతండ్రి విశాఖను (Issac) పిలిపించి-నీకుమార్తె రాముని ప్రేమించుచున్నట్లు నాకు తెలియును. దానికి నా ముద్దులు చెప్పవలెను. అయితే రాముని ఎంత వడిగా కిరస్తాని మతమున కలుపఁగలుగునో అంతవడిగా పెండ్లి చేసికొనవచ్చును. మీ రందఱు కలిసి ఏసు దయచే అతనిని వెంటనే మతమున కలుపుఁడు; పొండు. ఇదిగో, మత ములో కలిసిననాఁడే వాఁడు పంతులు. నీకూఁతురు పంతులమ్మ. తెలిసినదా? అనెను.

ఈ వార్త తెలుపుటకు విశాఖ రాముని కడకు వెళ్ళెను. రాముఁ డాలోచించుకొనుచు కూరుచుండెను. విశాఖ రాఁగానే లేచి గౌర వించి కూర్చుండఁబెట్టెను.

నీవు వెంటనే మతము పుచ్చుకొనవలె నని విశాఖ. ఏల? యని రాముఁడు. పుచ్చుకొ ననిచో రెబెకా నీయ వీలులేదని విశాఖ. నేను గర్భదరిద్రుఁడను; మతమున కలిసిన మాత్ర మున ఇత్తువా? అని రాముఁడు. ఆ మాటల కేమి? మతము స్వీకరించుచో పంతులు పగు దువు; మా అమ్మాయి పంతులమ్మ యగును అని విశాఖ.

గంభీరముగా ఆలోచించి రాముఁడు-నరే ఆలోచింతు ననెను. ఏసంగతియు రేపు చెప్పుమని విశాఖ యనెను. రాముఁడు సరి యనఁగా విశాఖ వెళ్లిపోయెను.

రాముఁడు వెంటనే సోములకడకు వెళ్లి అయ్యా! నాకు అన్యమతమున కలియవల వచ్చిన దుర్గతి పట్టినది. మా నాయన మీ కథ దాఁచినధన మీయఁగోరుచున్నాను అనెను

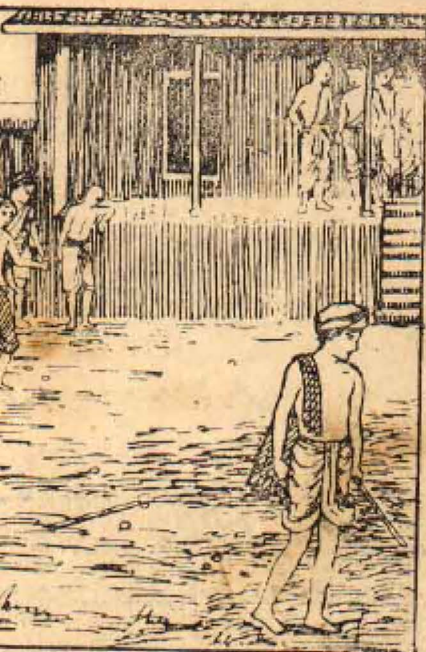
విశ్వవు! నీవు! నీ కొక అన్యమతము నీవు మతములో కలిసినంతమాత్రమున మా మతమునకు ఏమియు ధోకా లేదు లే.

అయ్యా. ఆ మాట అటుంచుఁడు. డబ్బు మాటచెప్పుఁడు.

ఆ మాట చెప్పఁ బడఁగనే సోముల కను లెఱ్ఱజేసి లోనికి బరుగెత్తి రివాల్వరు తెచ్చెను. తల్లి వెను వెంటనే వచ్చి నేరుపుగా లాఁగికొని నూతఁబాఱవైచెను. సోముల చండాలప్రేమ అని తల్లిని తిట్టి నూత దిగ ప్రయత్నమున నుండెను.

రాముఁ డచటినుండి పద్మనాభశాస్త్రి గారియింటికి వెళ్లెను. 'శుని చైవ శ్వపాకే చ బ్రాహ్మణా స్సమదర్శినః' 'శుని అంటే కుక్క యందునా నున్నూ శ్వపాకే అనఁగా కుక్కల తినే మాలమాదుగలందునా నున్నూ బ్రాహ్మ ణులకు ఒక టేచూపు' అని వినఁబడుచుండఁగా ఉపశాంతి కలిగి దూరముగా కూర్చుండెను. పద్మనాభశాస్త్రి రాముని చూచి పాఠము చెప్పుట చాలించి పదిమంది శిష్యులతో బయ టికి వచ్చెను. రాముఁడు దండప్రణామము చేసెను.

య్యలందఱు పక్కన నవ్విరి. పద్మనాభ
కోపము పెరిఁగెను. వాడలోని బ్రాహ్మ

ులందఱు వచ్చి నాళ్లనడుమ కేలవచ్చితివని
రాళ్లు రువ్వి కఱ్ఱలు విసరిరి."

వచ్చి నాళ్లనడుమ కేల వచ్చితివని
కఱ్ఱలు విసరిరి. రాముఁడు దెబ్బలు
మాటాడక వెళ్లిపోయెను.

ుఁ డింటికిఁబోయి ఇఁక అన్నము
, బైబిలు చదువుకొనచ్చును అని
ం.

ుఁ డామెఱునాఁడే మతమున కలిసి
యానెను. ఆమెఱునాఁడే రెబె
జ్జాడెను.

౪

జకరయ్యకు బైబిలుచే నోరు నిండెను గాని అన్నముచే కడుపు నిండలేదు.

రెబెకా జకరయ్య లిరువురు నెలరోజులు రెండుపూఁటలు ఫాదిరీ యింటిచుట్టూ తిరిగిరి. ఫాదిరీ తనకు నూటయేఁబది రూపాయ లిచ్చుచో పాతిక రూపాయల ఉద్యోగము నిప్పింతున నెను.

అయ్యా! అన్నముచే కడుపు నిండుట యొకటి; బైబిలుచే నోరు నిండుట యొకటి. ఈ రెండును నన్ను కిరస్తాని మతమునకు గుంజినవి. నేను పూటకూటికి టికాణా లేనివాఁడను. నూటయేఁబదిరూక లీయఁగలుగుట ఈ జన్మమున ఇఁక నసంభవము.

జకరయ్యా! ఓటిమాట యెందుకు? నీకెంత డబ్బున్నదో ఎవరివద్ద నున్నదో మాకు తెలియదూ? కాటఁమా కాసులమూటా అంద ఱకు తెలియును.

అయ్యా, కాదు కాదు. కాసులమూట మాట నిక్కమే. మా నాయన అప్పుండి వారి కిచ్చివేసెను గాని అది మాది కాదు.

ఫాదిరీ నవ్వి ప్రకృతము ఆఱురూపాయలకొకటి అయిదు రూపాయలకొకటి ఖాళీ ఉన్నవి మీ యిద్దఱు ప్రవేశింతురా? అనెను.

రెబెకా జకరయ్యలు సంతోష పూర్వకముగా అంగీకరించి వెళ్లిపోయిరి.

వారు దూరముగా వెళ్లుటచూచి ఫాదిరీ కంటిజోడు మేజాబల్లమీఁదఁ బెట్టి— తెలివితక్కువవారు— ఫూల్స్— ఇపు డేమయినది? ఒకటి ౧౫, మరొకటి ౧౦ వెరసి ౨౫. వీరికిచ్చునది ౧౧ తీసివేయఁగా ౧౪. ౧౨ ౧౪లు = ౧౬౮. ౧౫౦ ఇమ్మనఁగా సకల అబద్ధములూ ఆడినాఁడు. ఇపు డిఁక ఏఁటేట నూట అరువది యెనిమిది రూపాయలు అతిరాలా యిచ్చునుఁగాక అని అనుకొని గుడిలోనికి వెళ్లిపోయెను.

రెబెకా జకరయ్యలు పంతులమ్మగాను, పంతులుగాను ప్రవేశించిరి. రెబెకాకు పది, జకరయ్యకు పదియేను, అసలు జీతము. ఇది వారెఱుఁగరు. ఫాదిరీ వారికి గురుదేవుఁడు.

ప్రతి ఆదివారము, రెబెకా జకరయ్యలు చెరియొక పావలా ఏసుపేర ముడుపీయవలసి యుండెను. మరియు మరికొన్ని పండువులలో మరికొన్ని ముడుపులు కట్టవలసియుండెను. ఈ విషయమంతయు పర్యాలోచింపఁగా కుడిచేతితో ఇచ్చి ఎడమచేతితో లాఁగికొనినటు లుండెను. వీనికి చెల్లఁగా మిగిలిన ద్రవ్యము వారిరువురి పొట్టలకు చాలలేదు. ప్రొద్దుగ్రుంకులు బడిలో వాగి వాగి యింటికడ వారికి వాకట్టు.

ఫాదిరీ తమ జీతములో సగము హరించుచున్నటులు జకరయ్యకు కర్ణాకర్ణికగా తెలిసెను. జకరయ్య మొదటమొదట నమ్మలేదు కాని పిదపఁబిదప సత్యము తెలిసికొనఁగలిగెను.

జకరయ్య ఒకనాఁడు ఫాదిరీ దర్శనమునకు వెళ్లెను. అతఁడు బైబిలు చదువుకొనుచుండెను. జకరయ్య వందనముచేసి తన దైన్యము చెప్పికొని ప్రకృతము జరుగుచున్న అన్యాయమును పైకి పోనీయకుండ సర్దుపాటు చేసి తనను అనుగ్రహింపవలసినదనియు మతముయొక్క సత్యమునకు తాము తండ్రులనియు మనవిచేసికొనెను.

ఫాదిరీ చిఱునవ్వుతో—ఓరీ! మేము ఏసుకులమువారము, సాక్షాత్తు వారికి శిష్యులము. మీకును ఏసునకును సాక్షాత్సంబంధము లేదు. మాగుండా మీరు ఆ యేసుప్రభువు గుడి వాకి

"మీ వల్ల వారందరు మాకు బానిసలు. బానిసలయందు ఉంచవలసిన దయ మాయందు చాలఁగలదు."

టికి మాత్రము వెళ్లఁగలరు. మీ వల్ల వారందరు మాకు బానిసలు. బానిసలయందు ఉంచవల

మాయందు చాలఁగలదు. నేను
గినంత ఉపకారమును చేసివేసితిని.
చేతిలో ఏమియు లేదు. అనెను.

రయ్య తలవాల్చి—And unto him
teth thee on the one cheek offer
other; and him that taketh away
forbid not to take thy coat also—
ోపల అనుకొనెను. ఫాదిరీవద్ద సెలవు
ని వెళ్లిపోయెను.

ుది రోజులలోనే రెబెకా జకరయ్య
్యోగము ఉద్యాసిత మయినటులు

.

ికా అనాఁడు భర్తతో కిరస్తాని
ానిమతము అనెను. జకరయ్య చిఱు
నేను పద్మనాభ శాస్త్రిగారి యిం
పుడు వారు 'శుని చైవ శ్వపాకేచ
సమదర్శినః' అని చదువుచు నన్ను
తన్ని తగిలినారు. ఫాదిరీని చూడ
వారు 'For whosoever shall
ill of my Father which is in
the same is my brother, and
d mother' అని చదువుచున్నారు.
్యాయము చేయవలదని వేఁడుకొనఁ
ను ఏసునకును సాపాత్సంబంధము
ాఁగుఁడా మీరు ఏసుప్రభువు వాకి
ము వెళ్లఁగలరు. మీ నల్లవారం
బానిసలు అని తెగడెను. పైని డిస్మిస్
. కావున ఏమతములో తప్పు
నుష్యునిలోఁ గాక? మానవుల

కందఱకు ఒకటే మతము కలదు—సమదర్శి
త్వము అనెను.

అనాఁడు వారికి ధర్మసన్నములతో సరి
పోయెను. వారికి దైనందినము గీతాబైబిలుల
పారాయణఫలముతో పాటు క్షీపవాన్నవతఫల
మును సంపూర్ణముగా లభించుచుండెను.

౫

జకరయ్య ఉదరపోషణకు కాపు భోగయ్య
నాశ్రయించెను. ఆశ్రయింపగా నాశ్ర
యింపఁగా ఈ క్రింది పఠేకము కుదిరెను—
"సేద్యమునకు కొంత పొలమిచ్చి పెట్టుబడి
పెట్టుట; పంట సాఁబాలు; పెట్టుబడిలో సాలుకు
ఏఁబదిరూకలు చెల్లుపెట్టుట; పెట్టుబడిమీఁద
రూపాయి తొమ్మిదణాల సాలుసరి కాంపౌండు
వడ్డీ; ఇల్లూ దొడ్డి తాకట్టు." ఈనియమములతో
జకరయ్య అఱక కట్టి పొలమున అడుగుపెట్టెను.

జకరయ్య రెండుజాముల వఱకు దున్నఁ
గా సాయంకాలము వఱకు రెబెకా పెడ్డవేఁపును.
భర్త మోట తోలఁగా భార్య నీరు కట్టును.
వారిరువురును వోడివారు పోసి పెంచి ఊడ్చిరి;
మిఱపతోఁట పెట్టిరి; పొగాకుతోఁట వేసిరి.
రాత్రి రెబెకా రాటముమీఁద నూలుతీయుచు
భర్త బైబిలు చదివి చెప్పఁగా ఆలకించుచుండె
డిది.

జకరయ్యకు పాటకపు జాతిలో పలుకుబడి
ప్రబలము. బిషప్పు వచ్చినపు డెల్ల అతని
కొకనాఁ డతిథి.

ఈ గౌరవములలో అతఁడు తన సేద్య
ను మఱవలేదు.

ఒకనాఁడు రైలులో సోములును ఫాధి
యు కలిసిరి.

జకరయ్య మీా మీాఁద పిటీషను పెట్టు
ం కొనుచున్నారు.

దానికేమి? మీావిల్లుముక్కలూ కోర్టు
క్కునట.

జకరయ్య దుర్మార్గుఁడు.

జకరయ్య ఇన్ఫిడెల్, పతితుఁడు.

వానిని వంచుటకు ఏమి ఉపాయము?

మీాకు చేతనైన ఉపాయముచేయుఁడు;
ను మీాకు భయము రాకుండ జేయుదను.
సనరీకి ఎంత ప్రభావ మున్నదో మీా రెఱుఁ
రా?

ఎఱుఁగుదును ఎఱుఁగుదును. విమ్ము
మ్మనా?

క్రీస్తుమీాఁద ఒట్టు.

ఇరువురును రైలు దిగి పోయిరి.

పంటలు చక్కగా పండెను. పైరకు పైరా
నేలమీాఁద వాలుచున్న చామచిలుక
ను రెక్కలవలె నుండెను. పొగాకు మొక్కలు
న్ను కాల్పవలదు నన్ను కాల్పవలదు' అను
దముగా వెడఁదబారు టాకులతో చేతు
ద్ది నిలువఁబడెను. తమిద రైతులు తమ
మ్మనంతయు ఎన్నులకిచ్చి దివాలాతీసెను.

రేపు లేక ఎల్లుండి కోయవచ్చుననఁగా
భూతములలో కల్లోలము పుట్టెను. గాలి చెల
రేఁగెను. మబ్బులు కమ్మి తటిమి తటిమి ఉఱి
మెను. పాములవలె మెఱుపులు, ఫిరంగిగుండ్ల
వలె పిడుగులు, తుపాను. తన కూఁతురైన
భూమిని జలము పెద్దపులివలె గ్రసించెను. జడ
ముల కేటి పాడి?

జకరయ్య ఈ వ్యత్యయములో శైవా
చార్యులవలె జగదనిత్యతను తెలిసికొనెను.

పదిరోజులకుఁగాని భూతములకు సమ
త్వము కలుగలేదు.

జకరయ్య భోగయ్యవాకిట నిలిచెను.
భోగయ్య దైవికముగా పంట పాడగుటకు
చింతించెను. పిదప ఇట్లనెను—నీవు బాకీ తేల్చ
లేవు, ఈ సాలుకు పెట్టుబడిలో ఈయవలసిన
నేఁబదిరూకలు తెచ్చి యిచ్చితో పొలము
నీ క్రింద నుండునటులు చూతును. పండినను
ఎండినను మిమసరీవారు నీకంటె ఎక్కువ
డబ్బు ఇత్తుమనిరి, వారి కిచ్చెదను.

అయ్యా! నే నీయఁగలుగుదు ననియే
అడిగితిరా?

నన్నేఁక నేమియు అడుగవలదు. చేత
నైనచో పైకము తెమ్ము.

జకరయ్య మాటాడలేదు. భోగయ్య
సమాధానముతో పనిలేక కాఁబోలు లోనికి
వెళ్లిపోయెను.

రబెకా యింటికి వచ్చిన భర్తముఖము
చూచి స్థితిగతులు మాఱెనని తెలిసికొనెను.

కి అన్న మిడుట కింట నూకలు లేవు. నూలు
మ్మి నూకలు తెచ్చుటకు సాలెయింటికి
.

తఁ డొంటిగా కూర్చుండికూర్చుండి వగచి
యింటిలో అటిటు తిరుగుచుండెను.
చటికి విశాఖ వచ్చెను. అల్లుమామలు
ండిరి.

రయ్యా! మీనాయన నరసింహులుగారి
సులమూట దాఁచినట్లు వినుకలి. అదియు
నరసింహులుగారు నీకేదో విల్లు వ్రాసి
టులును వాడుక. దానివలన నే నీకు
పిల్ల నిచ్చితిమి. ఇట్టి కలవులో ఆ ధన
తెచ్చికొనవు? నీకు పిఱికితనమాయె
నడిగివచ్చెదను.

ను పెండ్లికాకమునుపే గర్భదరిద్రుఁడ
వా! కాసులమూట నీటిమూట. విల్లు

ాఖ ఆ మాటలు నమ్మలేదు. లేచి
యింటికి వెళ్లెను. ఆ యింటికి తాళము.
సమునకు అతఁడు కొండదరి తోఁట
యింటిలో కాఁపురముండెను. విశాఖ
వెళ్లెను. సోములు విశాఖను చూచి
వచ్చె ననుకొనెను. అటు లే
క్రమముగా తగవు పెరిఁగెను.
ోని కేఁగి తలుపులు మూసికొనుచు
ముక్కలను తీసికొని వాని నొంటిగా
మ్మనుము అని అఱచెను. విశాఖ
ళ్లెను.

సోములు దూరముగానున్న జకరయ్యను చూచెను. వస్త్రము కప్పికొని అరుఁగుమీఁద కూర్చుండెను. అతనికనులు చంద్రనిప్పులు. నరములు ఉఁకుతిత్తులు. మొగము కొలిమి. జకరయ్య నమస్కరించి నేలమీఁద దూరముగా కూర్చుండెను.

కాకితపు ముక్కలు తెచ్చితివా?

అయ్యా! నాఁడే తగులఁబెట్టితిని. మీకు ఆ సందేహము పోగొట్టుటకే వచ్చితిని.

ఈయవా? ఈయవా?

నిక్కము. తగులఁబెట్టితిని.

"కొండపై ప్రతిధ్వనింపక మునుపే జకరయ్య నేలపై వ్రాలెను."

ఇదిగో మా నాయన కళంకము మాపెదను. అని సోములు బట్టచాటున నున్న పిస్తోలు నెత్తెను.

ఏసు మిమ్ము రక్షించుఁగాక !

నీ యేసు నిన్నే రక్షింపలేఁడుచూడుము అని సోములు పేల్చెను. కొండ ప్రతిధ్వనింపక మునుపే జకరయ్య నేలపై వ్రాలెను. సోములు దగ్గఱకు వెళ్లి చూచెను. ఒక కాకితపు ముక్కయు లేదు. సోములు పాఱిపోయెను. జకరయ్య కష్టముగా లేచి దూరముగా వెళ్లి లోయలో పడిపోయెను.

క్రమక్రమముగా గ్రామమంతయు గుమిగూడెను. రెబెకా బియ్యపుమూటతో వచ్చి కాళ్లకాడ కూర్చుండి అతని మోమును నిబ్బరముగా చూచుచుండెను. అతనియత్తమామలు సోములను తిట్టుచు ఏడవఁదొడఁగిరి. జను లందఱు ఇంటిలోని కుతికిరి. శూన్యము.

పోలీసువారు వచ్చిరి. వారిమాట వినఁబడఁగనే జకరయ్య కనులు తెఱచెను. ఇన్స్పెక్టరు దగ్గఱకు వెళ్లి నీ మీఁద పిస్తోలెవరు పేల్చిరి ? అని అడిగెను.

జకరయ్య—నేనే

ఇన్స్పెక్టరు పెదవి విఱిచి—ఎందులకు ?

జకరయ్య—కేవలము నేనే నేనే నేనేఅని శ్వాసలు విడిచెను. రెబెకా మూర్ఛిల్లెను.

సుధాకర తత్త్వము

విక్రమదేవవర్మ గారు

సుధ యన నమృతంబు సున్నంబు నౌసుధా
కరుఁ డనంగ ధవళకిరణుఁడ సుమి
సుధ కిర వను సుద్ది సూరికల్పిత మగు
నమృతమునకు వసతి యగునె గ్రహము?

...ధన్యనైతిని!

శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయి గారు

...లా! లీలా! యింతవఱకేమి చేయుచుంటివే! అబ్బా! రాట్నమున్న నీకు తిండియు, నిద్రయు ...క్కరలేదుగదా! తండ్రిగారు నీకొఱకై వేచియు...రు. భోజన మొనర్చి తిరుగబోవలదా!' యనుచు ...లాబాయి లోపలినుండి తన ప్రేమపుత్రిక... లీలను పిల్చుచుండెను. 'వచ్చుచుంటి నమ్మా'యని ...మ లీల రాట్నము నక్కడ దిగవిడచి కదురు తీసి ...వాలో జాగ్రత్తపరచి తండ్రియొద్దకు జనియెను.

శ్రీనివాసరావుగా రప్పుడే భోజన మొనర్చి ...ు తోడుకొని కమలాబాయి అందిచ్చు తమలపాకు...పు లందుకొనుచు 'నేడెక్కడ నున్న లీల జాడ గానదే! పాఠశాలనుండి యింటికి వచ్చినదా? యని యేమెనొ ...బోవుచుండగనే లీల తండ్రిగారిం జేరి, 'నాయనా! ...రాబోవు డిసెంబరు నెలలో జరిగెడి కాంగ్రెస్ మహా...సభ జరుగబోయెడి వస్తుప్రదర్శనమునకై మా పాఠశా...లోపాధ్యాయులు యే బాలికలు చాల సన్నముగ నూలు ...తెత్తురో వారలచే నూలు పంచలు తయారుచేయించి ...ల కొక బహుమాన మిత్తుమని మడివియుండుటచే ...పాఠశాలనుండి వచ్చినదాది రాట్నమునద్ద నేయుంటిని. ...జాలస్యమునకు క్షమింపవేడెదనని పలికెను. ...మ్మా! నీ కార్యదీక్ష కెంతయు సంతసించితిని. లెమ్మ... ...జని భోజన మొనర్చి, నూలు వడికి నీ తోడిబాలిక... విజయలాభమంది నీ యుపాధ్యాయుల ఆదరమునకు ...తురాలవు కమ్మని, ఆశీర్వదించి తండ్రి ప్రొద్దుకట... వేవేగ కోర్టునకు వెడలెను.

శ్రీనివాసరావుగారు ఆ గ్రామమందు పలుకుబడి... ...న యొక సంపన్నగృహస్థు; శాంతస్వభావము గల... భూతదయాపరుడు; విరుద లబడి బరవలో దిగ... ధనతృష్ణాతురుడై స్వార్థమున్నది పీడకయుండు పెద్ద... మ్యులవలెగాక; తన కున్న కొద్దియో గొప్పయో ...సహాయార్థమై వినియోగించుచు, తోడివారు షుల మెప్పొందుచుండెడివాడు. కమలాబాయికూడ తన పతి సుగుణముల కేమాత్రము తీసిపోవక, పతి ఆదరణకు పాత్రమై ఆయన సత్సంకల్పములకు చేయూత నొసంగుచు తోటిస్త్రీజాతి కెల్ల తల మానికమై యొప్పుచుండెను. ఈ కమలా శ్రీనివాసదంపతుల కేకమాత్ర పుత్రిక లీల. లీల లీలలఱ గాంచుచు ఆ దంపతు లందుచుండెడి సంతోషమునకు మేరలేదు. అయిదేడులు వచ్చినతోడనే లీల తనకు తానై పాఠశాలకుం బోయి యుపాధ్యాయులు చెప్పెడి పాఠములం దధిక శ్రద్ధ వహించి వారియొక్క వినయ వివేకములతో ప్రవర్తించు తన సహచరులలో నగ్రగణ్యయై వెలుగుచుండెను.

సాయంకాలమయ్యెను. గోగణము తమతమ శాలలఁ జేరుచుండెను. పక్షులు నోట దొరకినది తమతమ నివాసములవైపు తిరుగుచుండెను. బాలురు, బాలికలు, పాఠశాలల విడిచి తమతమ పాఠములనూర్చి యొండొరులతో ముచ్చటించుకొనుచు ఇండ్లకు చేరుచుండిరి. లీలకూడ చేత పుస్తకములనిడి గృహముఁ జేరెను. కమలాబాయి లోన వంటచేయుచుండెను. వంటపనులలో తల్లికి కొంత సహాయమొనర్చి లీల తన చిన్నిపూదోటలోని మొక్కలెట్లున్నవో చూడనేగెను. శ్రీనివాసరావుగారు ఆఫీసునుండి యప్పుడే యింటికివచ్చిరి. కాలుసేతుల గడిగికొని బల్లపైనున్న వార్తాపత్రికను గైకొని చదువుచుండెను. కొంతసేపటికి 'లీలయెక్కడ?' యని యాయన సేవకు నడిగెను. 'అమ్మాయిగారిప్పుడే పూదోటలోనికేగియున్నా' రని సేవకుడు చెప్పెను. తిన్నగా తానుకూడ తోటలోనికి జని సాయంతన వనలక్ష్మికిం బోలె పశ్చిమాంబుధిని గ్రుంకనున్న వృద్ధభానుని అరుణకాంతులు ముఖమునందలము కొన చిన్నిచేతులతో గాలికెగురు ముంగురుల నెగద్రోసికొనుచు వసుమెనడుము తా బడిలో నేర్చుకొన్న జాతీయ గీతములం బాడుకొనుచు పూలమొక్కలనడుమ తిరుగాడు లీలంగాంచి 'ఆహా! అపార కృపామయుడగు భగవానుడెట్టి సుగుణఖనిని నాకు లభింపజేసినాడు! ఈ బా

ది మైసూరు అగ్రికల్చరల్
డైరీఫారం కంపెనీ లిమిటెడ్

లైఫ్‌స్టాకు కాంపెన్సేషను బ్యూరోతో కలిసియున్నది

స్థాపితము 1924

ప్రధాన కార్యాలయము:—బసవనగుడి, బెంగుళూరు

వ్యవసాయదారులకు, జంతువులుగలవారికిని ప్రత్యేకసౌకర్యముకలదు. దీని విశేషమైన లక్షణము లేవనగా.

లైఫ్‌స్టాకు రిజిష్ట్రేషను వడ్డీ తక్కువ

,, సర్టిఫికేటు హోల్డరులకు సులభమగు ఇన్‌స్టాల్‌మెంటు పద్ధతిని అప్పులుతీయుటకు హక్కుగలదు.

,, సర్టిఫికేటులు నాన్‌ఫార్‌ఫెయిటబుల్

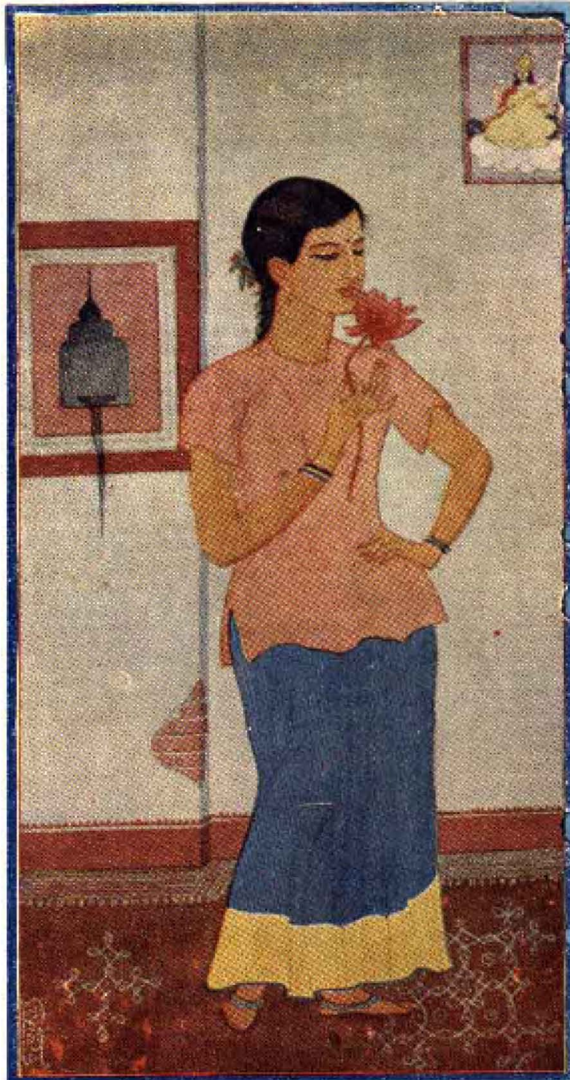
,, హక్కులు త్వరగ స్థిరపరచబడును

కావలెను:—హిందూదేశమందు ప్రతిచోటను, బర్మా, సిలోనులందును ఆర్గనైజింగు ఇన్‌స్పెక్టరులు, సూపర్‌వైజరులు, సబ్ ఏజంట్లు కావలెను.

పద్ధతులు:—జీతముగాని, కమీషనుగాని, లేక రెండునుగాని ఇవ్వబడును.

ఇతర వివరములకు:—మానేజింగు డైరెక్టరుకుగాని, యీక్రింద నుదహరించిన బ్రాంచీల ఆర్గనైజింగు ఇన్‌స్పెక్టర్లుకుగాని వ్రాయవలెను.

అమలాపురం	ఖుల్నా	నెల్లూరు
బరంపురం	కొప్పా	నౌగాంగు
కల్లికోట	కొట్టాయం	పుదుచ్చేరి
కోయంబత్తూరు	మచిలీపట్నం	రాణిపేట
గౌహతి	మధుర	సేలం
జోర్‌హాట్	నంద్యాల	తిరుచనాపల్లి
		విజయనగరం

ఆంధ్ర బాలిక

చిత్రకారిణి: శ్రీ సరస్వతిగారు, శారదానికేతనము, గుంటూరు.

లకు సదయహృదయమునకుం దోడు దేశభక్తికూడ నలవడినది! నాహృదయగతమగు ఆశచిగిర్చి పుష్పించి ఫలించు సూచనలు సుగుణమణియగు యీ లీలా మూలముగ భగవంతుడు నాకు గాన్పింపజేయుచున్నా' డని మనమున తలపోయుచు తదేకధ్యానమున ఆమెను వీక్షించుచుండెను. ఇంతలో ఇంటినుండి 'శ్రీనివాసరావుగారున్నారా?' అను కేక వినబడుటతోడనే ఆలోచనా పరంపరలో మునిగియున్న ఆయన 'ఇదిగో వచ్చుచుంటి' నని లోనికరిగెను. రాత్రి చీకటులు గ్రమ్ముకొనుటం జేసి లీల కూడ వనవిహారము చాలించి యింటిలోని కరిగెను.

౨

శ్యామసుందరుడు కొంచెము పొడవరి. దాదాపిరువది యేండ్లుండవచ్చును. విశాలనేత్రములు, ఆజానుబాహువులు, సమున్నత శరీరము, పసిడిచాయయుకల్గి అతడు చూపరుల కంతయు ముదముగూర్చుచుండెను. అతనికి సౌందర్యమునకు తోడు సహజసద్గుణములు సువర్ణమునకు తావి యబ్బినట్లు ఒప్పుచుండెను. అతని శరీరచ్ఛాయకు తోడు అతడు ధరించియున్న ఖద్దరువస్త్రములు అతని కొకవింతయందము కూర్చుచుండెను. అతడు అగ్రాహములో నున్న దొరతనమువారి కళాశాలయందు పట్టపరీక్షకు చదువుచుండెను. అతడు ప్రతిపరీక్షలోను అగ్రస్థానమలంకరించి రాజధానికంతయు ప్రథముడుగ నుత్తీర్ణుడగుచుండెడివాడు. ఈతనికి కేవలము విద్యయందే కాక హాకీ, క్రికెట్, టెన్నిస్ మొదలగు ఆరోగ్యాభివృద్ధి నొసగు వ్యాయామములయందు కూడ చాకచక్యము కడు మెండు. ఎన్నిమారులో నాతడు ఉపాధ్యాయ బృందముతో గలిసి దేశదేశాంతరముల కేగి తా నేర్చుకొన్న వ్యాయామ పరిశ్రమలయందు ఎదిరిబృందము నోడించి, సాగస్థలనంది తెచ్చుకొన్న కళాశాల కొక అలంకారమని పేరుపడసి జయలక్ష్మిని చేబట్టి పురమునకు, మరలెడి నృపతికైవడి జయజయ ధ్వానములతో గ్రామమునకు మరలుచుండెడివాడు. కాని ఈతని సుగుణములను గని విని మురియు భాగ్యము లేకుండగనే ఈతని తలిదండ్రులిహలోక సౌఖ్యములు వీడిపోయిరి. తలిదండ్రులు లేని

లోటు లేకుండ ప్రసాదరావుతమ్ముని అతిగారాబముతో చూచుచు కంటికి రెప్పవోలె కాపాడుచుండెడివాడు. ప్రసాదరావు కొంచెము ముంగోపముగలవాడు. తా ట్టినకుం దేటికి మూడేకాళ్లనువారిలో నొకడు. ఈతడు దొరతనమువారి కొలువునందుండి వారి అడుగులకు మడుగులొత్తుచు, స్వేచ్ఛకు తిలాంజలి నొసంగి స్వార్థము కోరుచుండు మహనీయులలో నగ్రస్థాన మలంకరి చెను. ఈతడు తమ్ముని ఎన్నిమారులో ఖద్దరువస్త్రము విడువుమని బోధించెను. కాని, విఫలమనోరథు డగు చు డెను. రాట్నమన్నను, ఖద్దరువస్త్రములన్నను, అతని జనియించెడి క్రోధ మింతింత కాదు. శ్యామసుందరుడు కళాశాలనుండి వచ్చినదాది మాతృసమానయగు వదిన లక్ష్మీబాయియొద్ద గూర్చుండి ఆమెకు రాట్నము వడక చుండుట నేర్పుచున్నప్పు డెంతయు మనమున విసుగ చెందుచుండెడివాడు.

ఫిబ్రవరినెల దేశమంతయు సైమనుకమిషను బహిష్కార కాందోళనలతో అల్లకల్లోలముగనుండెను. ఏప్ర కలజూచిన నీవార్తయే! యొవరినోట విన్న నీమాటయే నాడానగరమం దెక్కడచూచినను విద్యార్థులసంరంభ మే శ్యామసుందరుడు ప్రాతఃకాలకృత్యముల నెరవేర్చుకొ శుభ్రమైన ఖద్దరువస్త్రమును ధరించి జాతీయైకమత్య మునకు మూలకారణమనదగు జెండా చేతనిడి అన్న గా రంతవలదనుచున్నను తన భావిజీవితమెట్లు పరిణమించునో యను సందేహ మిసుమంతయును లేక దృఢదీక్షాపరుడై "మహాత్మగాంధీకి జయ్" అని కేకలిడుచు రణరంగము నరికట్టి వీరునికైవడి తోడి యువకుల ప్రోత్సహించుచు నగరసంకీర్తనలో పాల్గొనుటకై వెడలెను. సాయంకా మయ్యెను. పట్టణపురమందిరమంతయు స్వచ్ఛందసేవకు యుత్సాహముతో, బాలుర జయజయధ్వానములతో గూడ కర్మచారుల తత్తరపాటుతో అల్లకల్లోలము నుండెను. శ్యామసుందరుడు నాటిసభయందు స్వచ్ఛం సేవాదళనాయకుడై యెక్కడచూచిన తానయై నా కుల గంభీరోపన్యాసముల నతిశ్రద్ధగ నాలించుచు, మ మున నుత్సాహ తరంగములు మొలకలెత్త ఆవేశపూరి హృదయుడై ఒకచో గూర్చుండి తనలో తానిట్లు

ాడఁగెను. 'అయ్యో! ఈతయుపన్యాసముల వినిన
నారొమ్ములు జల్లుమనుచున్నదే! నేనింతవరకెంత
నైయుంటిని! దాస్యశృంఖలాబద్ధునిగ నొనర్చు
తీయవిద్య నేర్చుకొనుటయందు నా యమూల్య
మెంత వృథా ఖర్చుచేసితిని! ప్రపంచమున దైవ
స్వాతంత్ర్య దేవతలుగ పరిగణింపబడుచుండు
దాము తమ స్వేచ్ఛాజీవనమును నిగళబద్ధముగ
ంటయేకాక తమ భార్యాపుత్రికలగూడ దాస్య
ప్రబోధించి విద్యావిధానములకే దోసిలొగ్గింప
డ, ఇక వారలయందు జాతీయతాబీజములు
ట్లు పెట్లు! మన కన్నతల్లి మన దేశమాత, మన
మి యొక్క స్తవముల ఫాలంగ్రోలి ఆమె
ుమధుర, సుశీతల జలముచే, పెంపబడి కర్త
ులమై, ఆమె పరపదదళిత యగుచుండ గాంచి,
ులమై విలాసతరంగములలో మునిగి తేలుచుం
య్యో! తలచుకొన్న కొలఁది నాగుండె నీర
రెండక్షరముల తోకగతగిలించుకొని విరు
శేపడియుండు మహనీయులలో నేనొక్కఁడను
ప్రగా! అయ్యో! ఎంత యవివేకినైతి. ఎట్టి
నైతి. ఇకనైనను నాయీతుచ్ఛ దేహమును
మానవసేవకు అర్పించి, నా జీవితమును సార్థక
'సెదగాక' అని కృతనిశ్చయుడై అప్పటికి
గంటల రాత్రియగుటచే, అన్నగారేమందురో
న కాళ్లు ముందరపఘమును బంధించుచుఁడ
ములెను.

3

ను అమావాస్య. ఆకసమంతయు కటికచీక
రు మబ్బులచే, భయానకమై చూపట్టుచుం
ుగర్జనములు భయంకరశబ్దములు శ్రీనివాస
టియందుండెడివారల హృదయములు మరింత
చుండెను. నేటికి వారము దినములనుండి
ాపుగారు ప్రబలబాధచే పీడితులగుచున్నారు.
ుణులు అనేకులు రోగినిగాంచి నిరాశను
ుచుండిరి. లీలాకమలల హృదయములు పిడుగుల క్షోభిల్లుచుండెను. పిడుగుల ఫెళఫెళారావములు వారి భయకంపిత హృదయములను మరింత కలవరపరచుచుండెను. రోగి కడు నీరసించి, శల్యావశిష్టుడై యుండెను. కమలాబాయి విచారసంతప్త హృదయయై ఆర్తత్రాణపరాయణుండగు భగవంతుని వేనోళ్ల స్తోత్రముచేయుచు పతి పాదముల చెంత కడు నిశ్చలమానసయై గూర్చుండెను.

అర్ధరాత్రి. జగమంతయు గాఢాంధకారబంధురమై యుండెను. నక్షత్రముల కాంతిగూడ సన్నగిల్లెను. మిణుగురుపుర్వుల స్వల్పకాంతులు తక్క వేరొండు వెలుగు లేదు. ఆకసము మేఘావృతమై, వర్షమువచ్చెదు సూచనలు పొడసూపుచుండెను. ఇట్టి భయంకరసమయమున ఇర్వురు యువకులు ద్విచక్రశకటముల నధిరోహించి కడువేగముగ బోవుచు ఇట్లు సంభాషింప మొదలిడిరి.

"అయిన, రాధాకాంతా! డాక్టరుగారు యిప్పుడు వత్తురని యనుకొందువా? ఆయన సదయహృదయుడే. మన యజమానుని స్థితి నాలోచించిన బాగుగ గన్పట్టదు! మనలను తండ్రివలె ప్రేమించెడివాడు. ఎట్టివాడైనను మృత్యుముఖమున బడవలసినదేగదా. కానిమ్ము, దైవఘటన యెట్లున్నదో యెరుగ నేరికిరము?" ఇట్లు సంభాషించుచు వారు కొంతవడికి డాక్టరుగారి గృహమును సమీపించిరి. డాక్టరుగారు నిద్రించుచుండిరి. వారిని నిద్రనుండి మేల్కొలిపి సంగతంతయు విన్నవించిరి. డాక్టరు సురేంద్రనాథ్ గారు కడుదయార్ద్రహృదయుడగుటంజేసి శ్రమయని యెంచక అట్టి కటికచీకటి రాత్రి సమయమున తన పరికరముల చేతనిడికొని, బయలువెడలి కొంతవడికి గృహమును సమీపించెను. డాక్టరెప్పుడు వచ్చునో, ఏమిచెప్పునో అని వీధియరుగుమీద నిలిచి చూచుచుండిన లీల డాక్టరును గాంచినతోడనే ఒక్క పరువున లోనికిబోయి "అమ్మా! డాక్టరుగారు వచ్చిరే" యనుచు తల్లిం కేకెను.

సురేంద్రనాథ్ గారు తిన్నగ గదిలోనికిబోయి, రోగి హస్తమును చూచి పరీక్షించి ఒక్క వేడినిట్టూర్పు

విడిచెను. డాక్టరేమిచెప్పునోయని అత్యంతము నాతురులైన తల్లి కూతు లిరువురకును, డాక్టరుయొక్క నిరాశాసూచకదృష్టులు గాంచినంతనే ఏడ్పాగలేదు. "దీనావనా! దీనరక్షణబిరుదాంకా! మా తండ్రిని నా కుంచవా? మా తండ్రిని కాపాడవా?" యంచు లీల బోరన నేడ్వసాగెను. ఇంతలో 'అమ్మా! లీలా' యని తండ్రి పిల్చుచున్నటులయ్యెను. అంత లీల తండ్రియొద్దకు జని "ఏమి నాయనా! ఏలపిల్చితిరి?" యని యనుచుండగనే, శ్రీనివాసరావు తన గాత్రాలు కుమార్తెను కుప్పిగించి జీర్ణమైయున్న తనచేతులతో అదిమిపట్టుకొని హృదయముమీద నిడికొని, "నా కన్నతల్లీ, నా బంగారుమొలకా, నేను మిమ్ముల విడిచిపోవుచున్నాను. నాకు పరమేశ్వరుని ఆజ్ఞయైనది. మీరు విచారింపకుడు. మరణము జీవకోటికి సామాన్యమే! నిన్నొక యింటిదానిగ చేయజాలనైతిని. అదియె మనమున బాధించుచున్నది." అని యేమియో పలుకబోయి కఫము కుత్తుక కెగదన్నుటచే మాట్లాడజాలక కొంతవడికి "అమ్మా... నేను...పోవు...చున్నాను...మాతృ....దేశము...మాతృ...భూమిని... మరువ...వలదు...నా జీవితము...వృథాగా...గడిపి... వేసితిని...నీవైనను...భారతాంబ...ఋణము....దీర్చి ...యాదీనుని...ఆత్మకు...శాంతిగల్గింపుము...దీనురాలను...నీతల్లికి...ధైర్యము...చెప్పుము....నీతండ్రి.... నీకు ఇక...లేడు...శ్రీమన్నారాయణా ... ఓ లీలా ...కమలల...నెట్లు...గాచెదవో."

ఇట్లు పలుకుచు ఆయుదార హృదయుడు విశ్రాంతి దీర్చుకొనువాని భంగి జగద్రంగమును వీడి కన్నులు మూసుకొనెను.

ఇక నేమున్నది? శ్రీనివాసరావుగారి పంచభూతాత్మకమైన శరీరము పంచభూతములలో కలిసిపోయెను. లీలా కమలల హృదయము లెట్లుండునో వ్రాయుటకు కలమాడుట లేదు.

౮

"లక్ష్మి! లక్ష్మి! అబ్బా! మన శ్యామసుందరుడెట్టివాడయ్యెనే! దేశము, దేశసేవ, యివన్నియు వీనియందే ఆవిర్భవించియున్నవి. ఈఖద్దరుగుడ్డలు, యీ రాట్నములు యివన్నియు వీనికొరకే బ్రహ్మ సృష్టించెనుగాబోలు! ఇంకను వీడేమో గొప్పగొప్ప చదువులుచదివి బిరుదములంది, దొరతనమువారి కృపకు పాత్రుడుగానోపునని యెంతయో మురియుచుంటిని. నా తలపులన్నియు బూడిదగలిసిన పన్నీరాయెనే! తిన్న యింటికి వాసములు లెక్కపెట్టినటులు నాకే పంగనామములు పెట్టుచున్నాడు! తండ్రితో సమానుడవగు నా యాజ్ఞ లెక్కసేయక నిన్న తాను పాఠశాల బహిష్కరించు టెందులకు? పట్టపరీక్షకువెళ్ల సంసిద్ధుడైయుండి మధ్యకొరవితో తల గోకికొనునటు లీకృత్యము లేల? దొరతనమువారెంతయు సమర్థులు. వారేమి సేయ దలచినను ఒక్కతృటిలో నోవర్పగలరు. వారి కోపానలమున కాహుతియగుట కంటె వేరొండు లేదు." ఇట్లు యింకేమియో పల్కుచు మూర్తీభవించిన క్రోధదేవతవలె ప్రసాదరావు పడకకుర్చీమీద కూర్చుండి తమ్ముని రాక కెదురుచూచు చుండెను.

శ్యామసుందరుడు లోన నడుగిడుట తోడనే ప్రసాదరావు కనుబొమ్మలెగ్రవడ "ఎవరు వారు? ఓహో! శ్యామసుందరరావుగారా? తీరుబడి యైనదా? దేశనాయకులు మిమ్ములవిడచిరా? అసహాయోద్య మాందోళనలో ఎంతమందిమూర్ఖులు పాఠశాలలవిడచి, ఉద్యోగముల మాని, కూటికి గుడ్డకు మొఖమువాచి, దేశద్రిమ్మరులై, తిన్నచోట నిలువక, నిలిచినచోట నిద్రింపక, ఫకీరులవలె తిరుగుచుండుట లేదు? నీవు కూడ వారిగతినే అనుసరించుచున్నటులు తోచుచున్నది. కానిమ్ము! నీ ప్రారబ్ధమునకు నేనేమి చేయగలవాడను? వచ్చియు రానిమాటలతో, తప్పటడ్గులతోనున్న నిన్ను తండ్రిగారు తమ మరణసమయమందు నన్ను జేరంబిలిచి 'నాయనా! నీకు రెక్కలు వచ్చినవి. నీ తమ్ముడింకను చిరుతప్రాయము వీడలేదు. వానిని నీచేతులలో విడిచిపోవుచున్నాను. నీ తల్లి వానిబాల్యమందే గతించినదిగదా? ఇక వాని భారమంతయు నీదే. నీ తమ్ముని నీ వెటులు కాపాడెదవో?' అని నుడివియున్నందున నింతగ చెప్పవలసివచ్చెను." ఇట్లుచెప్పుచు ప్రసాదరావు పడకకుర్చీనుండి లేచి గదిలోనికివెళ్లి ఒక కవరుదెచ్చి తమ్మునిముందు విసరివైచి, ఇదిగో నీ పాఠ

...ధ్యాయులు సాయంకాలమున నే దీనిని
...న్నారు. దీనింగూర్చి నీయభిప్రాయము నకు
...ని పల్కెను.

...వరకు మంత్రముగ్ధునివలె, నిలువబడియున్న
...నకు ఉత్తరము తనకాలివద్ద పడినతోడనే
...గొంది భయకంపితహస్తములతో దానిని త్తి
... చదివెను.

...రా!

...మాకమీవు బహిష్కరణాంకోళనలలో
...నిన యువకులు పాఠశాలనుండి వెడలగొట్ట
...మా శాసనములను నీవు వినియేయున్నావు.
...లయందు అందరకంటె చక్కనుగ వృద్ధి
...గిన వాడవనియు, వినయ వివేక శీలాద్యాది
... గల్గినవాడవనియు ఎంచి యింతవరకున్న
...లు నీవు ఇట్టిపనులు చేసినను ఓపిక వహించి
...నేడు జరిగిన విషయమున, నీవే గాక, తాచెడ్డ
...చెరచినటులు తోడిసహోపాధ్యాయులవందర,
..., వారలకూడ పాఠశాలలనుమాన్పించి, యుత్స
...ల్గొనినందున నిన్ను పాఠశాలనుండి వెడల
..., పైఅధికారులు ఆజ్ఞాపించుచున్నారు.

ఇట్లు
ప్రధానోపాధ్యాయుడు.

...ఉత్తరము చదివినతోడనే శ్యామసుందరుని
...విచారానందము లొక్కటూరి, పరుగెడ
...నిశ్చేష్టుడై, నోటమాటలేక పదినిమిషము
... నిలువబడియుండెను. శ్యామా! భోజన
.... ఇంతకే తడవైనది' యని, పిలుచు లక్ష్మి
...పుటముల సోకినంతనే దీర్ఘాలోచనాపరు
...శ్యామసుందరుడు తెల్వొంది వదినా; ఇదిగో
... తన గదిలోనికి వెళ్లి యుత్తరీయముతీసి,
...పడవైచి, వంటయింటికై పు మరలెను.
...క్షించి మరది రాకకై నిరీక్షించుచుండెను.
...ను పాదప్రక్షాళన మొనర్చుకొని విస్తర
...నగూర్చుండెనేకాని, మనస్సు మనస్సులో

లేదు. ఎంతయో బాధపడువానివలె గన్పట్టుచుండెను, సంగతంతయు నెరిగియున్న లక్ష్మిబాయి "శ్యామా, ఏమటులుంటివి? సరిగా భోజనమైన చేయలేదే, భుజింపుము. నాయనా మీ యన్నగారిసంగతి నీవెరింగి యున్న దేకదా! వారికంత తోచిన నంతియేకాని వేరొండుగానరు. దైవనిర్దేశ మెటులున్న నటులగు విచారించి మనస్సును బాధింపచేయుట తక్క వేరొండు లేదు." అని పల్కెను.

శ్యామసుందరుడు వేవేగ భుజించి, తల్లివలె ఆదరించి లాలించి ప్రేమించిన కన్నకుమారుని భంగి ఆదరించెడి వదినగారితోనైనను మాట్లాడక చిన్నగ గదిలోనికేగి శయ్యపై వ్రాలి, రెండుచేతుల తల నదిమిపట్టుకొని 'ఆహా! సర్వేశ్వరా! ఎట్టి విషమస్థితికి తెచ్చితివి? నా మనోదార్ఢ్యము నెరుంగగోరియే నన్నిట్టి యిక్కట్టుల పాల్చేయుచుంటివా? నే నిప్పు డేమి చేయనగు! నాకేదిక దైన్యము? అంతేవాని నింతవానిగ నొనర్చి, విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి తన సర్వస్వము నన్నుగ భావించి పెంచుచున్న అన్నగారి యాజ్ఞ యొకవంక! దీనావనయై దిక్కులేక తనపుత్రులేరో తన్నుద్ధరించెదరని నమ్మి యున్న భారతమాత, శివాజీ, రాణాప్రతాప్ తిలక్, గాంధీ ప్రభృతులగన్న మాతృభూమి, సీత సావిత్రి దమయంతి చంద్రమతి మొదలగు సాధ్వీమతల్లులగాంచిన పవిత్రజన్మభూమి, దేశసేవకునై పలుమారు ములపడి అనేకసంవత్సరములు కఠినకారాగారవాస శిక్షలకునై అవసానసమయమందు గూడ మాతృదేశమో, మాతృదేశమో యని విలపించుచు ప్రాణములర్పించిన చిత్తరంజన్, గోఖలే, నౌరోజీ, లజపతిరాయి మొదలయిన వీరశిఖామణుల గన్న భారతరత్నగర్భ, నా జన్మధాత్రి హాహారావములు మరియొక వంక!

కానిమ్ము, నా హృదయగతమగు కోర్కెయే పుష్పించి ఫలించుగాక. నేడే మాతృ భూరంగమునదుమికి నా సోదరుల సుఖదుఃఖములలో పాల్గొని దేశమాతకు సత్పుత్రుడనై మెలగెదగాక! అపార కృపామయుడగు పరమేశ్వరుడు నా సంకల్పము నీడేర్చి నాకు చేయూత నొసంగి నాజీవితము ధన్యమొనర్పఁజేయుగాత!'

ఇట్లు తెలుపోయిన శ్యామసుందరుడు హృదయ భారము కొంత తగ్గ కర్తవ్యనిర్దేశ మొనర్చుకొని పొట్ట కూటికై బాహ్యవృత్తికి పురికొల్పు విద్యకు స్వస్తిచెప్ప ...యించి అన్నగారు దీనికొట్టికిచ్చు నొసంగెదరో యను ...యమంత్రయు విడనాడి దినమంతయు అలసియుండుట చే నిద్రాదేవి యొడిలో శరణందెను.

౫

అనుటనా ఘటన సమర్థుండగు భగవంతుని లీలలం ...కేరితరము! ఒకతరి మానవుల సంతోషాంబుధి నోల ...డింపచేయుచుండును. ఇంకొకతరి విచారసాగరమున ...ంచుచుండును. ఇంకొకరకు జన్మించినదాది కష్టమన్న ...ట్టిదియో యెరుంగక నిరంతర సుఖసాగరమున నోల ...డు లీల కడు యిక్కట్టులకు లోనయ్యెను. కృష్ణపక్ష ...ద్రునివలె ఆమె నానాటికి క్షీణించుచుండెను. క్షయ ...గపీడితుని దేహము ట్లా బాలదేహము కృశించుచుం ...ను. మనోవ్యాధికి మందేది యనునట్లు ఆ మెరోగము ...కి వారింప నశక్యమైయుండెను. బాల్యమాదిగ తన్ను ...ంచి పెద్దదానినిగ నొనర్చి తనసుఖమునే యభిలషిం ...మన్న పితృమరణముకై చింత యొకవంక, భర్తృవియో ...గల దందహ్యమానరై సతతము కన్నీరు కాల్వలై కార ...భించుచు, కుష్కించి కడు దుర్బలరై మంచముపట్టి ...నాటికి కృశించుచున్న తల్లికై చింత మరియొకవంక. ...తెతరి సామాన్య బాలికలైన, ధైర్యము విడనాడి కింక ...ర్తవ్యతా విమూఢలై బెగడంది ఉందురు. అట్లుగాక ...యగు లీల పొంగిపొంగి పొరలి వచ్చుచున్న దుఃఖము ...పుకొనుచు తానే ఆశ్చర్యమందిన తన తల్లికూడ బెగ ...ది అసువుల బాయగలదేమో యను భయమున కనువా ...కు ధైర్యముతో నున్నట్లే కన్పట్టుచుండెను.

నాడు ఏకాదశి. ప్రాతఃకాలకృత్యముల నిర్వర్తిం ...గొని చేతనొకపళ్లెమిడి దేవతాపూజార్హమై పూలుగొని ...ప్పుటకు లీల తన చిన్ని పూదోటలోనికేగెను. నాటి ...దయమునుండియు కమలాబాయిస్థితి మారినట్లుకాన్పిం ...చున్నది. తనలో తానేదో గొణుగుకొనదొడ్చెను. ...మనసుమ, "లీలా! లీలా! నీ ముద్దుముచ్చటలన్నియు తీరకమునుపే, నీ తండ్రి నిన్ను వీడిపోయిరి. నిన్నొక యింటిదానిగ చేసినచో నాకీ చింత యుండకపోవును. పితృవియోగముచే పరితపించుచున్న నీవు మాతృవియో గముచే ఎంతదిగులందెదవో! సంపూర్ణ యౌవనవతివై వివాహయోగ్యవై యున్నతరి భగవంతు డెట్టి యాపదల పాల్పేసెనే! నీ తల్లి యిక జీవింపజాలదు. మాతాపితృ విహీనవగు నీకిక దిక్కెవ్వరు? ఎట్టి యాపదల పాలందవల యునో! ఎందరి యపహాస్యములకు గురి కావలసివచ్చునో! ఎందరు క్రూరుల క్రౌర్యముల బారి పడకుండ కాపాడుకొన వలయునో! ఆహా! దయామయా! నా చిన్నారి లీల నేమి చేయ నెంచితివి? నా మెకేది దిక్కు? లీలకు ధైర్యమొసం గుము. ఆపదలనుండి యుద్ధరింపుము. సద్బుద్ధినొసంగి, పుట్టినింటికి, మెట్టినింటికి సత్కీర్తి చేకూర్చునటు లను గ్రహింపుము. నేనుపోవుచున్నాను. లీలను నీచేతనిడిపోవు చున్నాను. కాపాడుము" అని పలవించుచుండెను.

లీల పూలను గొని తెచ్చి తల్లి మంచమువద్దకు వచ్చి చూచు సరికి కమలాబాయి స్మృతితప్పియుండెను. తల్లి స్థితి గాంచినతోడనే లీలకు ధైర్యము సన్నగిల్లెను. కన్నుల నుండి కారు బాష్పముల నొత్తుకొనుచు "అమ్మా! ఏమి యో బాధగా మున్నటులు గాన్పించుచున్నది" యని లీల తల్లిని పలుకరించెను. అంత కమలాబాయి "అమ్మా! నీ తల్లికి అవసానము సమీపించుచున్నది. ఇక నేపోవు చున్నాను. నీ తండ్రిగారు తమ మరణసమయమందు నీకా దేశించినమాట మరువవద్దు. నాకోరికకూడ నదియే. సత్పు త్రివై నీదేహమును మానవసేవకునై వినియోగించి సచ్చ రిత్రవై తోటి స్త్రీలోకమున కాదర్శప్రాయవై, చదు వులసరస్వతివై, విద్యలేక దేశమన్న నెట్టిదియో యెరుం గక దేశస్థితి యన్న నెట్టిదియో యెరుంగక భర్త యున్న శోకయముల కెంతయు ఆటంకమును గలిగించు వృథాప్రలాపములయందే కాలమంతయు గడపి అవి ద్యాంధకారమందు మునిగి తేలుచున్న స్త్రీల నుద్ధరిం పుము. అహంకారమును త్యజించి కొద్దిగొప్పలదరికి జేర నీయక నీకాలమును గడుపుకొనుచుండుము. ఇక మాట్లా డజాలకున్నాను, ఆయాస మధికమగుచున్నది. కొం చెము...మంచినీరు..." ఇట్లుచెప్పుచు మనస్సంతయు

...ధీనము గావించి మాయాప్రపంచక రంగమునుండి ...్రతాభినయము సమాప్తి గావించుకొనెను.

...గాలికి దుమ్మురేగిన ట్లీవార్త క్షణములో గ్రామ ...ము వ్యాపించెను. విన్నవారందరు "అయ్యో! ...ణి యను లీలకెట్టికష్టము సంభవించె! కరుణామ ... భగవాను డామెయెడ కడు నిర్దయుడాయెనే? ...ాలకేది గతి" యని వగవజొచ్చిరి. మెల్లగనీవార్త ...ా ప్రధానోపాధ్యాయినియు, దయావతియు ...ారదాబాయిగారి కర్ణములంబడెను. వెంటనే ...ల గృహమునకుంజని తల్లిమంచము వద్దనే కొయ్య ...యున్న లీలంగాంచి తనవద్దనున్న ధనములో శవ దహనసంస్కారాదుల ముగింపజేసి లీలను తనతో ...ంటికి తీసుకొనివెళ్లి ఆదరించి ఆమెకు తల్లిలేని ... దీర్ప ప్రయత్నించుచుండెను. లీలయు ఆమె ...ంభాషణలచే ఆదరసత్కారములచే, కొంత దుఃఖ ...్లి తలిదండ్రుల అంత్య వాక్కుల స్మరించుకొ ...రి కర్తవ్య మీడేర్ప ప్రయత్నించుచుండెను.

౬

...గ్రామమున శారదాబాయిగారి నెఱుగని వారె ...రు. ఆమె బాలికలయందు చూపెడి యనురా ...ద్యబోధించుటయందు గలనేర్పు, కార్యదీక్ష, ...ము, సహనశీలత, సర్వసమత్వము గాంచిన ...క్తియును ఆశ్చర్యమునొందక మానరు.

...రదాబాయికి పాపము, బాల్యమునందే వైధవ్య ... ప్రాప్తించెను. వివాహసమయమందు తక్క ...మెన్నడు వీక్షింపని యామెను అనేకులు ...ైచి మంటపొయ్యివద్దనే కుక్కి ఆమె యున్న ...ల మంటగలుప యత్నించిరి. కాని రోచనా ... యామయ పవిత్రమానసమే యామె సచ్చరి ... మూలకారణమనియు, మనోస్థైర్యము ...సుపారును అమ్మల అధిక్షేపములకు లోనై లేని ...ంబద్ధ ప్రలాపముల తను విలువగల కాలము వృథ ...అవేశులను క్రూరుల మోహాదృష్టులకు గురియై ...జీవితము మరింత అపవిత్రముగ నొనర్చుకుంటయో, కాక కులకళంకములై, పుట్టినింటిని, మెట్టినింటిని అపకీర్తిపాలుచేసి దేశమాతకు, దుష్ప్రవర్తనలచే మరింత భారమును గల్గించుచున్న పెక్కురు స్త్రీలసంగతి విచారించి, వగచి, యెట్టి అభ్యంతరములు సంభవించినను లెక్కింపక నా యీ తుచ్ఛదేహమును స్త్రీవిద్యకునై బలియొసంగి అవిశ్వాసలై, మూఢలై, అవిద్యాంధకారమునబడి తట్టుమిట్టాడుచున్న నాసోదరీమణుల నుద్ధరించి నా జీవితమును సార్థకము చేసికొనియెదగాక యని దృఢనిశ్చయురాలై స్త్రీవిద్యలో ఉన్నతి జెందుచు వచ్చుచున్న పూనానగరమును గూర్చి తానదివరకు వినుచున్నది యగుటంజేసి ఒరుల కీవార్త తెలియజేయకుండ, ఒరులసహాయమపేక్షింపకుండ తాను అబలనను సంగతియే మరచి ఆవేశమాత్ర సహాయురాలై ప్రోత్సహించుచుండ, తిన్నగ పూనా చేరెను. నాలుగు సంవత్సరము లక్కడనుండి, ఉన్నత విద్య నంది ఆంగ్ల విద్య నభ్యసించి బిరుదములంది తామే అపరసరస్వతులని యెంచుచు, విర్రవీగి, కన్నుమిన్ను గానక, పరులతో భాషించినయెడ తమ విద్య కెక్కడ లోపము వచ్చునో యను భయముచే మూర్తీభవించిన గర్వరాసులోయన తిరుగుచుండు మన యీనాటి కొందఱు సోదరీమణులవలె గాక శారదాబాయి యున్నత విద్యతోపాటు వినయ, వివేక, సత్ప్రవర్తనాదులయందు కూడ తనకుంతయామె లేదని పలువురచే గణింపబడి పూనా కళాశాలయందు పన్నెక్కె, జన్మభూమి కేతెంచి తన స్వంతధనముతో పాఠశాలాభవనము నొకదాని గొని దానికి శారదాభవనమని పేరిడి, పెక్కురుబాలికల నందుజేర్చి తన ఆశయ మీడేర్చుకొనుచుండెను.

శారదాబాయియొక్క సాంగత్యలాభము వలన లీల గృహకృత్యముల యందేమి అధ్యాపికాత్వము నందు గల నేర్పునందేమి మిక్కిలి నేర్పుగణించి, ఆమెకు తలలోని నాల్కవలె ప్రవర్తించుచు ఆమెకనుసన్నల మెలగుచు తత్ప్రేమ భాజనమై మెలంగుచుండెను. ఒక్క నిమిషము లీల లేకున్న శారదాబాయికి ఈ జగమంతయు నంధకారమయముగ తోచుచుండును. అప్పుడప్పు డామె తన స్థానమున లీలను ఉపాధ్యాయినిగ నొనర్చి బాలికలకు పాఠముల చెప్పించుచు తాను చూచి ఆనందించుచుం

ను. బాలికలుగూడ లీలను తమసోదరిగ భావించి, లు వీరు భంగి ఒక్కటై మెలగుచుందురు. సాంగత్య భము వలననే కదా గులాబిచెట్టుక్రిందనున్న మన్ను గూడ పరిమళించుట. అటులే శారదా సాంగత్యము లన సహజ సద్గుణవతియగు లీల సుగుణశీలయై అన్నిట నామెకు తోడునీడయై తలిదండ్రుల కీర్తి మరింత వృద్ధి రచుచు, ఆ గ్రామమందు సర్వజన ప్రేమైకవర్తినియై యొప్పుచుండెను.

ప్రాతఃకాలము ఏడుగంట లైయుండవచ్చును. ప్రాతఃకృత్యము తీర్చుకొని శుచియై శారదాబాయి లను ముందిడుకొని నిత్యమును వలె తులసీదాస కృతమగు హిందీ రామాయణమును చదువుచుండెను. లీలగూడ ఆమె చదువు పద్యముల నర్థముచేసికొనుచు నత్యంత కుతూహలితమానసయై వినుచుండెను. కొంత తడవునకు రామాయణ పఠనము ముగించి, శారదాబాయి లీలతో సంభాషించు చుండెను. ఇట్టితరి పాకశాల పరిచారికయొకర్తు చేతనొక యుత్తర మునిడి అమ్మా! తపాల వాడిప్పుడే దీని నాకొసంగెనని చెప్పుచు ఆమెచేతి కందిచ్చెను. ఇట్టి సమయమందు ఉత్తర మెవరివద్దనుండివచ్చెనో యని యోజించుచు, కవరుచింపి లోని కాగితముతీసి యిట్లు చదువసాగెను.

ప్రియసోదరీ, నమస్కారములు.

ఈ మధ్య వచ్చిన సైమనుకమీషను బహిష్కార ణానుసరమున నేను పాఠశాలను బహిష్కరించితిని. దాని ఫలితముగ పాఠశాలనుండి వెడలగొట్టబడితిని. వాడు మొదలు మా అన్నచే పలుబాధలకు లోనై వారి కోపానలమున కాహుతి యగుచుంటిని. చదువుమాని, యింటియందు చేతకాని పిరికిపందవలె కూర్చుండినయెడ, తిండి పెట్టుట తనకు గూడ దుర్భరమగుననియు, యింకను ఏవేవో దుర్భాషలాడి నన్ను కంటకముగ జూచుచుండెను. ఇట్లుండ, మొన్న ఆ గ్రామములో జరిగిన విద్యార్థి స్వచ్ఛంద సేవాదళమునకు నన్ను నాయకునిగ నొనర్చి యుండుటచే నేను అన్నగారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ, ప్రచారము చేయవలసివచ్చెను. అన్నగారదివిని, ఆగ్రహపరవశులై నా మూలమున తమ యుద్యోగమునకు గూడ భంగముకలుగుననియు, నేను యిల్లు వీడిపోయిన తాను సుఖముగ దినములు గడుపుకొందుననియు చెప్పెను. కాని ఆయన యేమన్నను మౌనవ్రతము దాల్చి యూరకుంటిని. ఇంతలో వదినెగారు వచ్చి నన్ను గాంచి నాకై జాలినొంది, కఠినోక్తులచే నా మనస్సు నొప్పింపవలదనియు, మిమ్మె దైవముగనెంచి, భావించి పూజించుచు, పితృసమానులుగనెంచి, గౌరవించుచున్న అతని హేయదృష్టిని జూడవలదనియు, మా అన్నగారిని ప్రార్థించెను. అట్టితరి ఆయన ఆమె నావలకు త్రోసివైచి 'నీవా నాకు నీతులు గరపుదానవు? ఆ చెనటి నిన్నుకూడ చెరచుచున్నాడే! మీరే దేశభక్తులు, దేశముద్ధరింప అవతరించినారు. కాన, యిద్దరుగూడ నొక్కచోటికిబోయి హాయిగ జీవింపుడని" పలువిధముల నిందించెను. పతివ్రతా శిరోమణియగు యామెయు మిగులవగచి, 'భర్తృసందేహమునకు గురినైతినే' యని మిగుల దుఃఖించెను. ఈసంగతి వినినంతనే నాహృదయమున మిన్నువిరిగి మీద పడినట్లాయెను. 'అయ్యో! నా మేలు నభిలషించుచు నామూలమున, ఒక పతివ్రతయగు నబల భర్తృసుఖమునకు, దూరముగావలసివచ్చెనా! తిండిలేకపోయినను, గుడ్డలేకపోయినను, ఆయమ సుఖముకొరకైనను నేనిల్లు వీడిపోవుట నాకర్తవ్య'మని భావించితిని. అన్నగారి సందేహమునకు గురియై వారికంటికి శూలమువలె మెలగుచుండుట హేయమని యెంచితిని. నాసంగతి నీకు తెలియబరచుట నాకర్తవ్యమని ఎంచి నీ కీ యుత్తరము వ్రాయ పనుకట్టితిని.

ఇట్లు నీప్రియసోదరుడు,

శ్యామసుందరుడు."

ఈలేఖ గాంచినతోడనే, శారదాబాయి నిశ్చేష్టయై, కొంతవడికి అన్నగారి దౌర్జన్యము, వారిక్రౌర్యము తనకు తమ్మునియందుగల అనురాగముగాంచి, యిట్టితరి అన్నగారిదృష్టికి దూరముగనుంటయే శ్రేష్టమనియు, తానుజీవించియున్న పర్యంతము అతని కెట్టి కష్టము కలుగరాదనియు, ఉత్తరము గాంచినతోడనే తనవద్దకు రావలసినదనియు, తమ్మునికొక లేఖవ్రాసెను.

లీలగూడ ఉత్తరముసంగతులను శారదాబాయి నోటి నుండివిని తానుగూడ శ్యామసుందరునికొరకై జాలి నొంది ఆతని యున్నతాశయములకు, ఉదారస్వభావము నకు మనమున మిగుల సంతసించి అట్టి సుగుణములప్రోవు యగు తమ్మునిగలిగియున్న శారదాబాయియొక్క అదృష్టమును, మిక్కిలికొనియాడి ఆతడు వచ్చినతోడనే తాను ఆతనియొద్ద శుశ్రూషచేయుచు దేశచరిత్ర, దేశము లోని యిప్పటి పరిస్థితులు, నేర్చుకొనుటకు కృతనిశ్చయురాలై ఆతనిరాకకై యెదురుచూచు చుండెను.

౭

నాటి ఉదయమునుండియు లీలా శారదలు శ్యామసుందరుని రాకకై నిరీక్షించుచుండిరి. నిమిష మొకయుగమువలె వారికి తోచుచుండెను. ఎన్నిమారులు గడియారమువంక చూచినను ధూమశకటము వచ్చుసమయమగుటలేదు. ఆతురులైయున్న సమయమందు అన్నిటను విలంబమే కాన్పించును. అట్టితరి ఎప్పుడు శ్యామసుందరుని గాంతుమా! ఎన్నడు వానితో సంభాషింతుమా యనియున్న మన లీలా శారదలమనములెంత వేగిరపడుచున్నవో వారిఆతురత సూచించు మొగములే చెప్పుచున్నవి.

గడియారము టిక్కుటిక్కుమని పండ్రెండుగంటలు కొట్టెను. గణగణమను శబ్దముతో, ఒకజట్కాబండి శారదాభవనముముందు ఆగెను. శ్యామసుందరుడు లోపలదిగి ప్రేమదృష్టులతో రన్నగాంచుచు, తన కెదురుగవచ్చుచున్న అక్కగారికి ప్రణమిల్లి వసారాలో నుండు సోఫాపై కూరుచుండెను. చేత మంచినీరుచెంబు నిడికొని లీల లజ్జాభయము లొక్కమారు, పెనగొన తొట్రుపాటొందు అడుగులతో మెల్లగ తలుపుచాటున నుండి శారదాబాయికి అచెంబునందిచ్చెను. "లీలా! రమ్మా, టురమ్మ సిగ్గేలనమ్మా", యని లీలను పిలిచెను. అపరిచితనామము వినుటతోడనే శ్యామసుందరుడు సుమ్మముదిక్కు మొగమై, "అక్కా, 'లీలా!' యని యిప్పుడెవరినామము పేర్కొంటివే? ఆమె ఎవరు? మీపాఠశాలా విద్యార్థినియా?" అని యడిగెను. అంత శారదాబాయి "నాయనా! లీల మాతాపితృ విహీన యగు నొకబాలిక. కేవలము పరమాత్ముని సహాయము తక్క వేరొండుసహాయ మామెకులేదు. చూడుము! శీల తనము సూచించు ఆమె సుకుమారముఖము గాంచిన ఆమెసద్గుణము లన్నియు కన్నులకట్టిన ట్లుండును. నిరాశచే, శుష్కించి, వాడిపోయిన నాఆనందమునకు దోహదముగావించిన దీ బాలామణియే!" యని పలికెను. అక్కగారుచెప్పిన మాటలన్నియు వినుచున్న శ్యామసుందరుడు లీలపై నొక్కమారు చూచెను. అంతవరకు శ్యామసుందరుని ముఖసౌందర్యముగ్రోలుచు, పిపాసాయుతములైన లీలా దృష్టులు శ్యామసుందరుని దృష్టులలో లీనమైపోయెను. ఆచూపులలో నేమి మాయాజాలము న్నదో కాని కొంతవరకు వారు ఈ బాహ్యప్రపంచమును మరచి తమజీవితమును ఒకరికొకరు ధారవోసి నటులు తెల్పుచున్నవో యనుదృక్కులతో అట్లే నిలిచిరి. శారదాబాయి ముసిముసినవ్వులతో 'ప్రణయాంకము' ప్రారంభమయ్యె గదాయని లోన తలపోయుచుండెను.

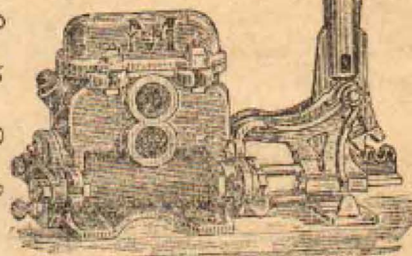
శ్యామసుందరుడు ఆగ్రామమున అడుగిడినదాదిగ జాతీయసంస్థల నిర్మించి అందు రాట్నములను, మగ్గములను పెట్టించి అనేకులు బీదవారల కుపాధి కల్గింప మొదలిడెను. ఇంతియ కాక, పల్లెటూరి గ్రామముల కేగి దేశపరిస్థితులు, దేశము, దేశదారిద్ర్యమున్న దెట్టిదియో యెరుంగక తమలోతాము తగవులాడుకొనుచు, అన్యోన్యము ఐకమత్యమునువీడి మతకలహములచే తమ్మునౌమే నిర్భాగ్యులుగ జేసికొనుచున్న పల్లెలవారిని విద్యావంతులనుగ జేసి, వారలలో ఐకమత్యము గలిగించి రాట్నముల యందు, మగ్గములయందు వారికుత్సాహము జనింపజేసి వారి గౌరవమునకు పాత్రుడై, ఒకనిముసమైనను విశ్రమించక ఒరులహితముకొరకై పాటుపడ జొచ్చెను.

శ్యామసుందరుని వయస్సుతోపాటాతనిబుద్ధి వికాసము, కీర్తిప్రతిష్ఠలుగూడ వృద్ధినందజొచ్చెను. స్వార్థరహితమగుసేవ, ఫలాపేక్షలేని దేశభక్తి, మనోవాక్కాయకర్మముల నాతడు చేయుచున్న మానవసేవ యేరిహృదయముల నాకర్షింపకుండును. ఆతనిమాటయన్న ఎల్లరును ప్రాణముల నిచ్చుటకైనను సంసిద్ధులగుదురు. ఆతని

ముఖ్యగమనింపు

గా॥ మిస్టరు. జిస్టిస్. వి. రామేశంపంతులు, బి. ఎ., బి. యల్. మద్రాసు హైకోర్టు జడ్జీగారు 11-4-1928 తేదిన నిటులు వ్రాసిరి:—

మద్రాసులో నీటి వరుంబడి తగ్గినప్పుడు, కొళాయినీటిని నియమిత పరిమాణము కంటె నేను తక్కువగా వాడుచున్నప్పటికి, కొళాయి నీటి నుపయోగించుట తగ్గింపవలెననెడి ఉద్దేశముతో ట్యూబ్ భావిని త్రవ్వించి లిమాయి బ్రదర్స్ వారి మెయర్స్ పంపును ఏర్పాటు చేయించితిని. గత 2 మాసములనుండి సంతృప్తికరముగా పని యొసర్చుచున్నది. ఎంత చిన్నభావినైనను త్రవ్వించుటకగు ఖరీదుకంటె, గొట్టం భావిని త్రవ్వించి మేయర్స పంపు నేర్పరుచుట కగు ఖర్చు చాల తక్కువగును.

మీరు చేయవలసిన దెద్దియన మాకు కబురంపించి, మా మెకానిక్ నకు పూర్తి వివరములు తెలియజేయుడు. మేము మేయర్స పంపు నేర్పరచి మీకు ఎడతెగని మంచినీటి సప్లయి యొసర్చి మిమ్ములను తృప్తిపరచగలము.

ఇండియాకు సోల్ ఏజెంటు వారివద్దనుండి తెప్పింపుడు.

లిమాయి బ్రదర్స్ లిమిటెడ్

1/173, బ్రాడ్వే, పోస్టుబాక్సు 202 మద్రాసు.

సబ్ ఏజంట్లు:— ఫ్రెండ్సు & కంపెని, బెజవాడ.

3-వ ముద్రణము! 800 పుటలు!! శీఘ్రమే ఆర్డరును పంపుడు!!!

60 దినములలో సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవచ్చును

మోసపోకుండుటకై మా రిజష్టర్డు ట్రేడు మార్కును గమనించి కొనుడు.

మొట్టమొదట ఈ గ్రంథమును ప్రచురించినది మేమే.

మోసపోకుడు

మీరు ఆంగ్ల భాషలో ప్రవీణులగుటకు మా ఆంగ్ల ఆశాను గ్రంథమును శ్రద్ధతో 60 దినములు చదివిన చాలును.

తక్కువధర ! అపూర్వమైన విషయము !!

తెనుగు అక్షరములను చదివితే ఇంగ్లీషు పదములను తెలుసుకొనవచ్చును. మీరు ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనదలయునంటే దిగువ కనబరచియుండు పుస్తకమును తీసి చదువండి. దీనికి ఉపాధ్యాయుడు అవశ్యములేదు. సులభముగ నేర్చుకొనదగినది.

ఆంగ్ల ఆశాన్ లేక ఆంగ్లబోధిని

ఆంగ్ల రాజ్యాధిపత్యమునకు లోబడిన మన దేశములో ఇంగ్లీషు భాషయే ముందుమించి ఒక్కొక్కరియొక్క మేలునకు, జీవనోపాయమునకును, నాగరీకమునకును కారణముగా ప్రకాశించుచున్నది. కొన్ని సంబర్భములవల్లను, సౌకర్యము లేనందునను కొందరు ఈ భాషను నేర్చుకొనకుండ, వెనుక వ్యసనపడుటను మనము కండ్లార చూచుచున్నాము. ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు దీనికి మించిన సహాయము వేరొకటి లేదు.

దీనిలో సాధారణ వాడుకకు తగిన ఇంగ్లీషుపలుకులు శబ్దించు విధము, వాటియొక్క అర్థములును తెనుగులోను ఇంగ్లీషులోను దిగువ తెలుపబడిన ప్రకారము ముద్రించబడియున్నవి.

ఈ పుస్తకములో ముద్రించబడిన పదముల మాదిరి:

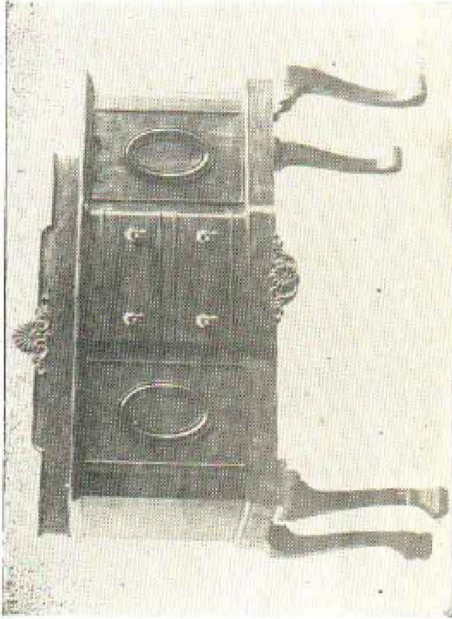
అడాప్షన్ Adoption=స్వీకారము కామిక్ Comic=పరిహాసమైన
మ్యూసిక్ Music=సంగీతము ప్లేన్ Plane=సమత

ఇందులో ఒకపదమును శబ్దించువిధమును, వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును, మృగములు, పక్షులు, దినములు, నెలలు, సంవత్సరములు, పుష్పములు, ఆయుధములు, పెండ్లి, సీమంత నోటీసులు మొదలైనవి ఇంగ్లీషులోను, తెనుగులోను వ్రాయువిధమును, చిన్నకథలును, సామెతలును వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును నిండా సులభమైన శైలిలో నాటించబడియున్నవి. సుమారు 800 పేజీలుగల పెద్ద పుస్తకము. అందమైన బైండు చేయబడియున్నది.

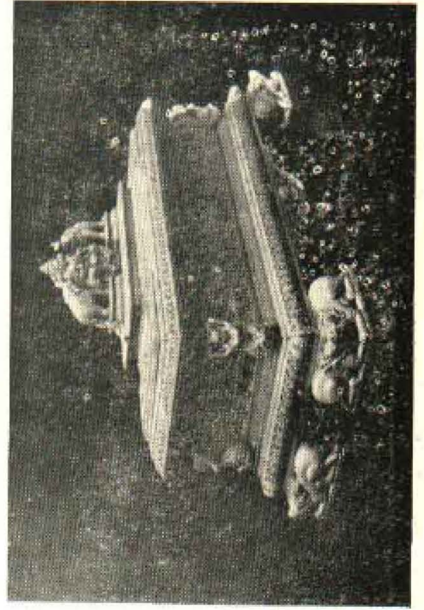
ఈ పుస్తకము 1-కి వెల రూ. 2. తపాలుచార్జి అణాలు 8.

టి. రాజగోపాలు మొదలియారు,
302, టంకశాలవీధి, మింటుపోస్టు, మదరాసు

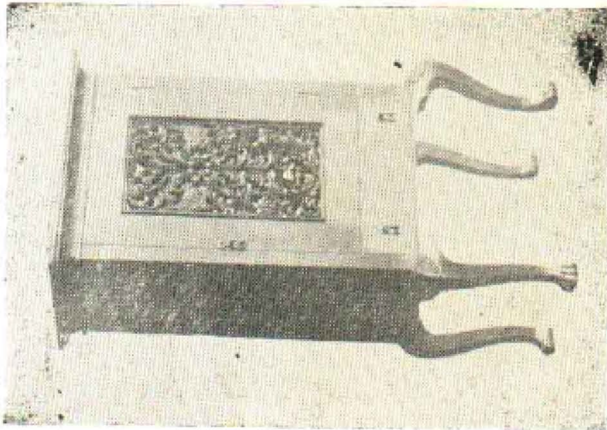
ముఖ్యగమనింపు:—ఇదేమాదిరి ఇతరులచే ముద్రించబడిన పుస్తకమును చూచి మోసపోకుడు. పుస్తకమును తీయుటకు ముందు మా పేరును, వర్తకగుఱుతును గమనించి చూడుడు.

(౧౮) నూకుమ్రాని బీరువా

(౧౯) అందమైన దంతపు కరండకము

(౨౦) నూకుమ్రాని బీరువా

అడకొత్తు ౨

మూసియుంచినది

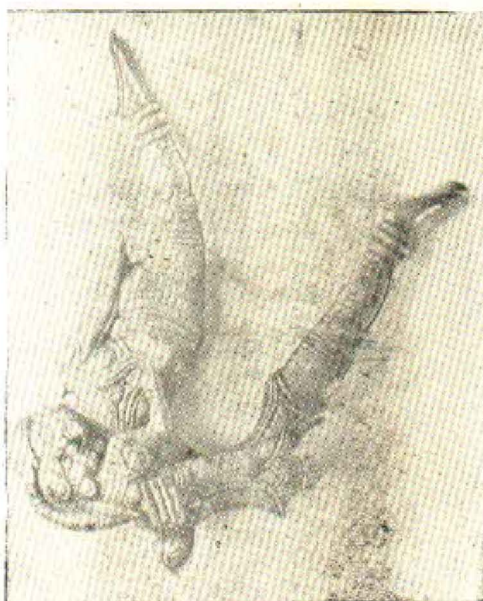

తెరచియుంచినది

అడకొత్తు ౧

మూసియుంచినది

తెరచియుంచినది

పత్నివ్రతయే అతనికితోడై దారిచూప శ్యామసుందరుడు నానాట వృద్ధికి రాదొడగెను. దేశసేవాపరుడు, స్వార్థత్యాగి, కీర్తికాముడు అగు తమ్మునిగాంచి శారదాబాయి పొందు ఆనందమునకు మేరయే లేదు. లీలకన్ననో దివారాత్రము లాతనిస్మరణయే! అతనినామ ముచ్చరింపని గడియ యొక్కటైనను గానరాదు. శ్యామసుందరుడు దినమంతయు పనిచేసి యింటికివచ్చినతోడనే లీలకు నైతిక రాజకీయ ఆర్థికవిషయములను నేర్పుచుండును. వారు ప్రతిదినమును దినమంతయు, తామొనర్చిన సేవను, దానిలాభమును ఒకరికొకరు చెప్పుకొనుచుందురు. ఈవిధముగ దినముల నతిసుఖప్రదముగ వారు గడుపజొచ్చిరి లీలా శ్యామసుందరుల హృదయములుకూడ, నానాటికి ప్రేమపాశములచే గట్టిగ గట్టువడుచుండెను.

౮

శారదాభవనము నిజముగ శారదాభవనమే. బాలికలతో నిండియున్నప్పుడది యెంతయో సుందరముగ గాన్పట్టుచుండును. బాలికలు చదువుకొనుటకు విశాలములగు గదులు, రాట్నములు వడుకుటకు, మగ్గములపై నేత నేయుటకు తగు పెద్దవసారాలు, బాలికలు స్వేచ్ఛగ ఆడుకొనుటకు తగిన ఖాళీస్థలమును, వివిధములగు పూలమొక్కలతోనిండి బాలికలసేవచే పెరిగి వృద్ధినందుచు బాలికల విద్యాబుద్ధులవలెనే వృద్ధిని సూచించుచున్నట్లుండు నొక యారామము నందుగలవు. ఈగృహమందే శారదాబాయిగారి నివాసము.

వెన్నెల పిండియారబోసినట్లుండెను. మలయమారుతము కలువలరేనికితోడై దినమంతయు నలసి, విసికి, వేసటనందియున్న ప్రాణికోటి కాహ్లాదకరమై యొప్పుచుండెను. పక్షిగణములు తమతమ కులాయములవీడి జాతిభేదముల విసర్జించి, అన్యోన్యమైత్రి సూచించుచున్నవో యన్నటులు వింతవింతధ్వనులతో కూయుచుండెను.

ఇట్టిసమయమున సుమారు పదునాలుసంవత్సరముల ప్రాయముగల యొకకన్నియ ఆతోటలో నొక నిలువరాతి తిన్నెపై మూర్తీభవించిన సౌందర్యదేవతవలె కూర్చుండి యేమియో యాలోచించుచుండెను. స్వర్గమునుండి విహారార్థమై బయలువెడలి, ఆయారామసౌందర్యమునకు మెచ్చి కొంతసేపు శ్రమ బాపుకొనదలంచి వచ్చి కూర్చుండిన దేవకన్యకవలె నామె కన్పట్టుచుండెను. ఆమెసౌందర్యమునుగాంచి, సిగ్గంది, మోమువాంచినటులు పద్మినీకాంతుడు మరుగుపడజొచ్చెను.

యోచనాసాగరములో లీనమైయున్న యాసౌందర్యరాశికన్నుల నెవ్వరో వెనుకనుండి గట్టిగమూసిరి. లజ్జాభయము లొక్కసారిచుట్టుముట్ట, "అబ్బా! శ్యామసుందరా, పట్టువిడువుము. నీకెప్పుడును హాస్యమే" యనుచు లీల ప్రణయకోప మభినయించుచు దానిపగిది చూపట్టుచు పట్టు విడిపింపకొనజూచెను. శ్యామసుందరుడు పట్టువిడిచి "యేమి నాలీలారాణీ! ఏలయిట్లు ఏకాగ్రచిత్తవై, అన్యమనస్కవై కూర్చుంటివి? నీతలోదరీ! నాకుకొంత పాలియ్యవా? నాప్రేమైకరాశి, నాహృదయ పీఠాధిదేవత, నావలపులరాణీ, నాలీలాదేవి మనోగతాభిప్రాయము నెరుగ దగ్గవాడను గానా! నావాక్కులాలించి కరుణించి నాహృదయాందోళనము కొంత తగ్గింపవా?" అని ఆమెచెక్కిలినొక్కి బ్రతిమాల దొడగెను.

"ప్రాణేశ్వరా! లీల నీపదదాసి ఏదినమున నీసుగుణములు విను భాగ్యము నాకు తటస్థించినదో, ఎన్నడు నీసుందరాకారమును నేను కన్నులగాంచితినో, మనోవాక్కాయ కర్మముల దేశసేవా తత్పరుడవై మానవకోటికి నీవొనరించెడిసేవను పత్రికాముఖమున విని, యానందించితినో నాడే నన్ను నీకిచ్చుకొంటిని. నీవంటిపూజ్యుని భర్తను చేపట్టి సుఖించుటెన్నడో యని భావించితి. ఇంతవరకు నీమనోగతాభిప్రాయము తెలియక దిగులందితి. నన్ను నీవుకోరకయున్నను నీవంటి దేశభక్తుని కర్ధాంగియగు భాగ్యము లేకున్నను, నీపదదాసినై నీపదసేవ లభింపజేయుమని భగవంతుని పెక్కువిధముల స్తోత్రము చేసితి. తలిదండ్రులు లేనిలోటుదీర్చి నాకన్నివిధముల తోడునీడ అయి నన్నులాలించి పాలించుచున్న శారదాదేవిగారికి నాహృదయాభిలాష యెఱింగింపదలచు

కొంటి. జీవితేశ్వరా, యీలీలకోర్కె నేమిసేయ సమకట్టితివి, నన్నుకరుణించి నాకోర్కె దీర్చవా?" యనుచు లీలశ్యామసుందరుని వక్షస్స్థలమున తనవక్షస్స్థలమునుంచి, అతనికంఠము కౌగలించుకొనెను. "నా ప్రేమైకరాశీ, త్రికరణశుద్ధిగ నీవే నాయర్ధాంగివి. నిన్నుతక్క నేనన్యులనుకోరను. సుగుణమణివగు నీసద్ధ్యానములు, నీదేశభక్తి, నీకార్యదీక్ష, ఎన్నడు నాసోదరీముఖమున విని కన్నులార గాంచి, యెన్నడు అపరిమితానందము నొందితినో, నాడే నాహృదయమునకు నీవు రాణివైతివి. సద్గుణముల కాదర్శప్రాయవగు నీపాండుగోరి నీతోసుఖించు భాగ్యమెవ్వనికి గల్గును! నీవంటి అర్ధాంగి లభించిన నాఅదృష్టమేమని కొనియాడుదును. భార్యాభర్తల అభిప్రాయములు ఏకమై వార లతి సుఖప్రదముగ నుండినప్పుడా వారియిల్లు సంతతలక్ష్మీనివాసమై యొప్పుచు, భూలోకస్వర్గమువలె బొడగట్టుచుండును. ఇంతయేల? లీలా దృఢపాశములచే కట్టువడి శుక్లపక్షచంద్రునివలె నానాట వృద్ధిగాంచుచున్న మనపవిత్రప్రేమకు, ఈనిశాకాంతతో గూడిన శశాంకుడే సాక్షియై యుండుగాక!"

ఇట్లుచెప్పుచు శ్యామసుందరుడు లీలమొగము నెత్తి చెక్కిలిముద్దాడెను. ప్రేమమయులగు నాకాముకీకాముకుల యానందమునకు స్వాగతమిచ్చుచున్న నటులు పూలమొక్కలనుండి పూవులు జలజల వారిశిరములమీద రాలెను.

ఇంతవరకు మరుగుననుండి ఆభావిదంపతుల అన్యోన్యానురాగ సంభాషణము నాలించి శారదాబాయి ఆనందపరవశయై పోయెను. ఆనందబాష్పము లామె కన్నులనుండి ప్రవహించెను.

౬

నాల్గుదినములనుండి, శారదాబాయి అస్వస్థయై మంచము పట్టియుండెను. బాలికలకు పాఠములు చెప్పుటలేదు. లీలయే ఆమెస్థానమున బాలికలకందరకు పాఠములుచెప్పుచు శారదాబాయిలేని లోటుదీర్ప ప్రయత్నించుచుండెను. బాలికలు ఆమె నొకక్షణమైనను వీడక తల్లివెంట పిల్లలభంగి సంతతమామెయొద్దనే యుండుచు, ఆమెకన్నివిధముల తోడ్పడుచుండిరి. శారదాబాయి శయ్యపైనుండియే లీల బాలికలయందు చూపెడి యనురాగమును, వారల అన్యోన్యమైత్రినిగాంచి మనమున సంతసించుచుండెడిది.

శారదాబాయి జబ్బు నిమ్మళించుటలేదు. నానాటికి జ్వరమెక్కువగుచునే యున్నది. బాలికలు ఇండ్లకు పోవుటయే లేదు. ఆమెమంచమువద్దనే కూర్చుండి ఆమెకు సేవాశుశ్రూషలు చేయమొదలిడిరి. లక్ష్మీప్రసాదరావులుగూడ ఆమెకు జబ్బుఅనువార్త తెలియుటతోడనే ఆమెనుచూడవచ్చిరి. ప్రసాదరావు ఇంతకుముందే తమ్ముని సుగుణములు, ఆతనికీర్తిప్రతిష్ఠలు పలువురచేవిని, 'అయ్యో నేను ఎంతకఠినాత్ముడను? నిష్కారణముగ నవరానిమాటలచే తమ్మునిమనసు నొప్పించి యింటినుండి తరిమివేసితినే! అట్టితమ్మునినే నింకొకనిజూడజాల. నాయందెంతభక్తి, ప్రేమ, వినయము! లక్ష్మిచెప్పెడి మాటలనైన వినకపోయితిని. కోపముచే మండిపడుచున్నప్పుడు యుక్తాయుక్త విచక్షణ తోపదు. ఇకనైన నాతమ్ముని నాతప్పులు సైరింపుమని వేడుకొనియెద' నని తలపోయుచుండెను. లక్ష్మియున్ననో లీలా శ్యామసుందరుల యనురాగమును వారల ఆదరసత్కారములను వారు మనఃపూర్తిగ చేయుచున్న దేశసేవనువిని అధికానందము బొందుచుండెడిది. లీలవంటి పత్నిలభించిన శ్యామసుందరుని సౌభాగ్యమునకు మురియుచుండెడిది. శ్యామసుందరుడు అన్నగారు తనయందుచూపెడి అనురాగమునకు రెట్టించిన ప్రియముతో ఆతనిని గౌరవించుచుండెను. లక్ష్మీసరస్వతులవలె యింట తిరుగాడుచు అత్యంతప్రీతితో మెలగుచున్న మరదండ్ర నిర్వుర చూచుచున్న శారదాబాయి ఆనందమునకు మేర లేకుండెను.

ఇట్టియానందను నామెయెన్నిరోజులు అనుభవింప భగవంతు డనుగ్రహింపలేదు. శారదాబాయి వచ్చినపని యీప్రపంచమున సమాప్తియైనదని కాబోలామె తనపాత్ర నీమాయాప్రపంచ నాటకరంగమునుండి తొలగింపదలచెను.

నాడు శారదాబాయికి జబ్బెక్కువాయెను. శ్యామసుందరుడు ప్రక్కలో కూర్చుండెను. లీల పాదములొత్తుచుండెను. శారదాబాయి కన్నులతెరచి వారిని దగ్గర దగ్గరకుపిల్చి "అమ్మా! లీలా! అబ్బాయీ, శ్యామసుందరా! నాకర్తవ్యము పూర్తియైనది, నేను పరంధాముని జేరబోవుచున్నాను. నేటికి నాకన్నులు చల్లనైనవి. రేపీ మీచేతు లిటులెందు. మిమ్ము నేకముచేసి చూచి ఆనందించెదను. ఈపాఠశాలను మీ మీద నిడి పోవుచున్నాను. మీ బాలికలవలె, భావించి దీనినివృద్ధి చేయుడు. బాలికలను శీలాద్యాది సద్గుణసంపత్తిచే అఖిల దేశముల కాదర్శప్రాయులనుగ నొనర్చి, మీ జీవితమును సార్థకము చేసికొండు. నా యీధనమును పాఠశాలకై వినియోగింపుడు. నే కోరునది యిదియే. దయామయుండగు భగవానుడు, మిమ్ము ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాదుల నిడి ఆదర్శదంపతులుగ నొనర్చి రక్షించుగాత!" ఇట్లు చెప్పుచు శ్యామసుందరుని హస్తమున లీలచేయినిడి "అబ్బాయీ, శ్యామసుందరా, లీల వట్టిబేల; తల్లిదండ్రులు లేని లోటు లేకుండ నామెను కాపాడి ప్రేమింపుము. సీతారాముల వలె, అన్యోన్యమైత్రితో మెలంగుడు," అనిపలుకుచు "నేటికి నేధన్యనైతిని. నాజీవితము సార్థకమయ్యె" ననుచు ఆప్రేమైకరాశి అసువులవిడిచెను.

నా ఆశ

బసవరాజు అప్పారావు గారు

బతుకు బరువు మోయలేక
చితికి చివికి డస్సి వాడి
పికరు బుట్టి పారిపోయి
ఒకడనె యే తోటలోనొ
పాటబాడుతుండగ నా ప్రాణి దాటి యేగేనా?
ప్రాణి దాటి యేగువేళ పాట నోట మోగేనా?

పాప ఫలము నెత్తణచగ
బతుకుతెరువు వేరు లేక
దాసుడనై దాంపత్యపు
తలుకు లొలుక చిట్టితోన
యూట్యలాడుతుండగ నా ఆయువు ముగిసేనా?
ఆయువు ముగిసేటప్పుడు ఆటలలో మొగసేనా?

కత్తిపోట్లు తిని తిని కడు
గాయమైన పేదగుండె
బీతుబోవ పరవశాన
ప్రియమారగ నా చిట్టిని
కౌగిలించుకుండగ నా కాయము సురిగేనా?
కాయము సురిగే అదునుకు కౌగిలిలోకరిగేనా?

సింహాచలయాత్ర

(ఒక సోదరుడు)

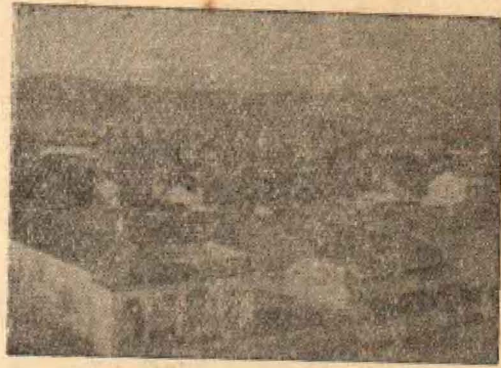
సుమారు రెండుమాసముల క్రిందట, వేరే పనిమీద విశాఖపట్టణం వెళ్ల వలసివచ్చింది. వెళ్లిన పనిమీద అక్కడ నాలుగయిదు రోజులు ఆగవలసివచ్చింది. నేనిది వరకెప్పుడూ ఆపట్టణంలో అన్నాళ్లు ఉండలేదు. ఈ సారి పట్టణం అంతా సావకాశంగా చూడడానికి అవకాశం కలిగింది.

వాల్తేరు స్టేషనుకు మెయిలు మధ్యాహ్నాము రెండు గంటలకు చేరింది. అక్కడే రైలుదిగి, బండికట్టించుకొని ఊళ్లోకివెళ్లాను. వాల్తేరు స్టేషనుకు, తన ప్రాముఖ్యతకు తగిన ఆకారమున సౌందర్యములు లేవు. ముందు ముందు బాగుపడడానికి అవకాశం ఉంటుందనితోస్తుంది.

స్నేహితునికి ముందుగా నారాక తెలియపర్చకుండా వచ్చినందుకు, అతడు ఊళ్ళో లేకపోవడం వంటి పరాభవం సంభవిస్తుందేమోనని భయపడ్డానుగాని, భగవంతుడిదయవల్ల, అతడు ఇంటిదగ్గరే వున్నాడు; పైగా తీరుబడిగా ఉన్నాడు కూడాను.

విశాఖపట్టణం ఊరు మంచిదేకాని, మునిసిపాలిటీకి ఇంకా కొంచెం శ్రద్ధవుంటే, ఇంకా బాగుండును. క్రొత్తగాబయలుదేరుతూఉన్న పేటలునివాసానికి చాలా ఆరోగ్యప్రదంగా వుంటాయి. సముద్రతీరం కొంచెం ఇరుకైనా బాగానే వుంటుంది. సాయంకాలమప్పుడు సముద్ర తీరానికివెళ్లి చూస్తే చాలామనోహరమైన దృశ్యం కనబడుతుంది. ఎదురుగా సముద్రములోనికి ఉన్న కొండ యీ మనోహరదృశ్యానికి జీవంవంటిది. ఆ కొండే లేకపోతే బహుశః ఆ సముద్రతీరానికి విహారము కోసము ఎవరూ వస్తూవుండరనుకుంటాను. నేను అక్కడ నున్నది మంచివర్షాకాలం కనుక, ఆ సముద్రతీరం చక్కని మేఘాలతో మరింత శోభగావుండేది.

విశాఖపట్టణం వీథులు కొంచెం విచిత్రంగా వుంటాయి. ఒకవీథిలో నిలబడి చూస్తే, ఒకవీథి కొండ

విశాఖపట్టణము కాలేజీ మేడపైనుండి కనబడు పట్టణదృశ్యము

మీద నున్నట్లుంటుంది; ఇంకొకవీథి కొండలోయలో నున్నట్లుంటుంది. పట్టణమంతా కొంచెము హెచ్చు తక్కువగా ఇదే మాదిరి.

ఆపట్టణంలో ఉండే రోజుల్లో ఒకసారి హార్బరుకు కూడా వెళ్లాము. అక్కడ జరుగుతున్న పని చూస్తే

విశాఖపట్టణము హార్బరువం దొకభాగము

చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. అంతకన్న దానినిగురించి వర్ణించలేను. విశాఖపట్టణం ముందుముందు చాలా అభివృద్ధిలోకి వస్తుంది అనడానికి యీహార్బరే నిదర్శనము.

నేను వ్రాయదలచుకొన్నది విశాఖపట్టణాన్ని గురించి కాకపోయినా దారిలో ఉన్నది కనుక యీపాటి వ్రాయవలసి వచ్చింది.

విశాఖపట్టణానికి సింహాచలక్షేత్రం సుమారు 10 మైళ్లలో వుంది. బి. యన్. ఆర్. లైనుమీద సింహాచలము స్టేషనుకూడా వుంది. కాని విశాఖపట్టణంలో దిగి వెళ్లడమే సులభము. విశాఖపట్టణంనుంచి సింహాచలంమీదుగా విజయనగరమునకు రోజూ లెక్కలేనన్ని మోటార్లు తిరుగుతుంటాయి.

సింహాచలముపైకి ఎక్కు త్రోవలోని యొకదృశ్యము

ఒకనాడు నాస్నేహితుడూ నేనూ, ఉదయాన్నే 6 గంటలకు మోటారుమీద బయలుదేరి సింహాచలం చేరుకున్నాము. సింహాచలం ఊరు పెద్దది అనడానికి వీలులేదు. బాగా పల్లెటూరులో లెక్క చెప్పవలసిందే.

మేము వచ్చిన రోడ్డు వంటిపెట్టుకొనే, కొండ వున్నది. అక్కడ నే యెరిగియున్న పెద్దమనిషి ఆ దేవస్థానంలో ఉద్యోగి అవడంనుంచి, మా కాతిథ్యం కొంచెం గొప్పగానే జరిగింది. కొండక్రింద ఎక్కడా పెత్తనాలు చేయకుండా కొండ ఎక్కడం ప్రారంభించాము. మెట్లదగ్గరకు వెళ్లడంతోటే, చాలామంది భిక్షుకులు మమ్మల్ని చుట్టూ ముట్టడి చేశారు. ఒక రూపాయి కానులుగా మార్చి, అడిగినవానికి లేదనకుండా ఒక్కొక్క కానీచొప్పున ఇచ్చుకుంటూ కొండమెట్లెక్కాము. భగవంతుడు తనకు ఆలయములో దక్షిణరూపంగా ఇచ్చే దానికన్న ఈ రూపంగా ఖర్చుపెడితే ఎక్కువ సంతోషించుతాడు.

కొండమెట్లు ఎక్కుతుంటే ఇరుప్రక్కల ఉన్న పలురకాల ఫలవృక్షాలు కన్నులకి పండువు చేశాయి. మేము నడచిన దారిప్రాంతములో ఇత్తెడుభూమియైనా వృథాగా లేదు. అన్నీ మామిడిచెట్లే! అన్నీ అరటిచెట్లే! అన్నీ పనసచెట్లే! అన్నీ సంపంగిచెట్లే!

ఆమెట్లమీదనుంచి వెనక్కి చూస్తే, క్రింద దూరంగావున్న సమతలప్రదేశం; కొండలు చాలా మనోహరంగా కనిపించాయి.

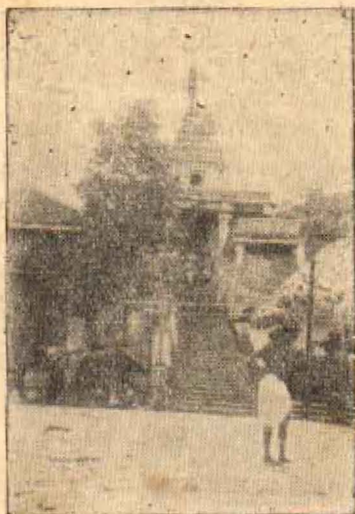
కొంతదూరం ఎక్కేసరికి పైన ఒకచోట, ఒక ఇనుపగొట్టములోనుంచి నీరు ఏకధారగా సుమారు ౨౦ అ. క్రిందికి పడుతోంది. ఈ గంగను కొండపైనుంచి

ఆకాశగంగ

గొట్టములద్వారా నడిపించి, ఫలవృక్షాలకు, పూలతోటలకు ఉపయోగించుతున్నారు. ఈ గంగ సంవత్సరం పొడవునా ఏకధారగా ప్రవహించుతూ ఉంటుందట. దీని మొదలెక్కడో ఎవరికీ తెలియదు. పైన ఎక్కడో కొండగర్భంలో పుట్టిందని చెప్పుకుంటారు.

కొండపైన ఒక చిన్నపల్లె ఉంది. అక్కడ దేవస్థానంతరపు మంగళ్లు, చాకళ్లు, పూజారులు, వగైరా

సింహాచలము పైనున్న దేవాలయము యొక్క ముఖద్వారము

నివాసముంటారు. అక్కడ కాఫీహోటళ్లుకూడా ఒకటి రెండు ఉన్నాయి! అక్కడ విశాలమైన సత్రం ఒకటి ఉంది. ఎంతమంది యాత్రికులు వచ్చినా అందులో బసచేయవచ్చును. కాని ఆ సత్రం వాలకం చూస్తే అంత సదుపాయంగా ఉన్నట్లు తోచదు. అంతరాబడి (సుమారు రెండులక్షలు) దేవస్థానమునకు సత్రము తగదు. మారదేశమునుంచి వచ్చే యాత్రికులు ముఖ్యంగా ఉత్సవపురోజులలో చాలా ఇబ్బందిపడతారు. ఎవరైనా గొప్పవారు గాని, పెద్దఉద్యోగులు గాని సకుటుంబముగా వస్తే, ఉండడానికి కొన్ని వసతులు ఉన్నాయి; కాని అవి చాలవు. ఈ సత్రంవిషయంలో దేవస్థానము కొంచెము శ్రద్ధవహిస్తే బాగుండును. తక్కినలక్షణాలు అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి.

ఎక్కడ చూచినా విద్యుద్దీపాలు, నీటి కొళాయిలూనూ! దేవుడి కీపాటి నాగరికత ఉండవలసిందే!

సింహాచల దేవాలయోద్యానము

మేము ఉద్యోగస్థుల వసతిగృహములో మకాము చేసి, స్నానానికి ఉపక్రమించాము. గంగధారవద్దకు వెళ్లి అక్కడ స్నానం చేశాము. రోజూ వందలకొద్దీ జనం అక్కడ స్నానం చేస్తూవుంటారు.

ఆ సమీపంలోనే తలవెంట్రుకలు తీయించుకొనే దేవస్థానపుక్షౌరశాల వున్నది. అది చూడడానికి వెళ్లాము. అక్కడికి వెళ్లగానే వాకు కొంచెం నవ్వువచ్చింది. ఒక కిటికీదగ్గర, రైలుస్టేషన్‌లో టిక్కెట్లకు మూగినట్లే జనము మూగినారు. అక్కడ ముందుపచెల్లించి టిక్కెట్టు కొంటే నేకాని, లోపల మంగలి సంస్కారం చెయ్యడు!

అక్కడినుంచి దేవాలయం ప్రవేశించాము. దేవాలయంలోకూడా టిక్కెట్లు కొంటేనేకాని ప్రవేశం లేదు.

ఆ వ్యవహారం అంతాచూస్తే, నాటకశాల రైలు స్టేషనుజ్ఞాపకానికి వచ్చాయి. అంతే నిరసించడం నా అభిప్రాయము కాదు. భగవంతుడుకూడా దేశకాలాలను బట్టి నాగరికత అవలంబింపవలసి వచ్చింది.

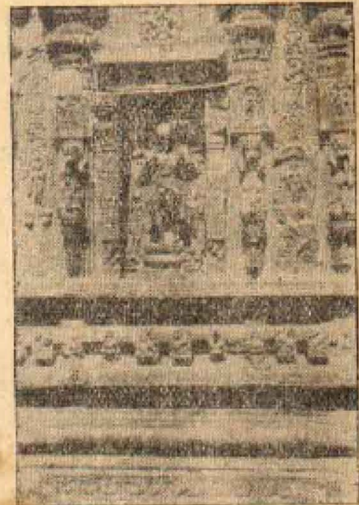
యాత్రికులు దేవదర్శనం చెయ్యడానికి పూర్వమే దేవునికి పూజ భోగం వగైరా పూర్తియైనవి. దేవునిదర్శనం చేసికొని బయటకు వచ్చాము.

సింహాచల దేవాలయ గర్భాలయము. దేవాలయము వెనుక ప్రక్క నున్న ఎత్తు ప్రదేశమునుండి తీసిన ఛాయాచిత్రము

ఆ దేవాలయము లోపల రాతిపని, ఎన్నివందల సంవత్సరాల క్రితము చేశారో కాని చాలా అద్భుతంగా వున్నది. ఒక్కొక్క రాతి స్తంభం (సుమారు 15 అడుగులు పొడవుగలది) ఎట్లా యెత్తగలిగారో, చాలా ఆశ్చర్యము వేస్తుంది. ఆ రాతి స్తంభాలమీద చెక్కబడ్డ బొమ్మలు, నగిషీలు, మానవుడు చేశాడంటే నమ్మకంపుట్టదు. ఒక స్తంభంమీది నగిషీ, ఇంకో స్తంభంమీద లేదు.

అక్కడి ఉద్యోగి ఇంకొకవిషయము చెప్పేసరికి మరింత ఆశ్చర్యము కలిగింది. ఆ దేవాలయము యేరాతితో కట్టబడిందో, ఆ మాదిరిరాయి ఆ కొండమీద లేదు సరి కదా, ఆ ప్రాంతమున ౫౦ మైళ్లలోపున ఎక్కడా లేదట. అంతదూరమునుంచి ఇంతంతరాళ్లు మోసుకువచ్చి, ఇంత యెత్తునవున్న కొండమీదికి యెక్కించి, దేవాలయము కట్టిన మహానుభావులు మానవమాత్రులేనా?

గర్భాలయము వెనుకవైపు గోడపైనున్న శిలాశిల్పభాగము

ఆ దేవాలయములో రాతిచెక్కడాలు అన్నీ చాలా సేపు చూచి చూచి, బయటకు వచ్చాము. అక్కడ శ్రీస్వామి వారి ప్రసాదం మాకోసము యెదురుచూస్తూవుంది. దానితో కొంచెము క్షుద్బాధ తీర్చుకొని కొండ దిగాము.

కొండ దిగగానే మోటారు సిద్ధంగా ఉంది. మమ్ములను ఆదరించి ఆతిథ్యము ఇచ్చిన పెద్దమనిషివద్ద సెలవుతీసుకొని తిన్నగా మోటారుమీద విశాఖపట్టణము వచ్చాము.

సరస్వతి భూలోకమున కవతరించుట

కోమాండూరు కృష్ణమాచార్యులుగారు

(ఆంధ్రవార్షచరిత్రము)

సావిత్రీవాక్యము:—

బాల! త్రిలోకపూజ్యఁ డగు పంకజగర్భుని యంతవాని యి
ల్లాలవు నీకుఁ దెల్పఁగ వలంతులమే వచియింపఁ బూనినన్
నాలుక యాడ దత్రిముని నందనుఁ డాడినమాట శల్యమై
కాలుచు నున్న దెట్లయిన కాలగతిన్ దొలఁగింప శక్యమే.

తల్లి త్రైలోక్యమంగళ దర్పణంబు-కమలకోమలమగు నీదు కమ్ర ముఖము
కజ్జలాశ్రుజలంబులఁ గందిపోయె - బాల చాలింపు మేల యీలీల జాలి.

అభిజనత్యాగ మేవారి కనభిమతము - నైజమగు ప్రేమబంధముల్ నఱుక రావు
నలువ యెడఁబాటు మనసులోఁ దలఁపరాదు - ధీరచిత్తవు నిను నీవ తేర్చికొనుము.

హిమవాలుకా పూర్ణరమణీయతరదివ్య భాగీరథీనదీప్రాంతవనములొ
రాధామనోనాథ గాథాశతపవిత్ర సాధుబృందావనీసైకతములలో
రామచాపవిముక్త భీమసాయకభిన్న సప్తసాలసమీప శైలతతులలో
భార్గవోగ్రకుఠార నిర్గతప్రాణరా జన్యరక్తౌఘ నిర్ఝరతటంబు

యక్షకిన్నర గంధర్వ యాతుధాన - గానఘూర్ణిత హిమశైల కందరములలో
చారుహాసిని! భవదీయ చరణచార-యోగ్యములు పృథ్వి నింకెవ్వియో వచింపు.

అనిన వాణి యిట్లనియె.

ఆర్య! భవదీయ సాహచర్యమున నవని - శాపవిధి నెట్టులైనను సంతరింతు
లోకనాయకచరణాబ్జలోలుపంబు - చిత్తమధుపంబు మరలింపఁ జేతగాదు.

ధరణి తపస్సమాధి కుచితస్థలముల్ నియమింప దేవి, నీ
వెఱుఁగుదు వట్లు గావున మదీయనివాస మనోహరంబుగా
నరసి వచింపుమా యని నిశాంతసమీరము సోఁకునంతకున్
సరసిజగర్భునిన్ విడువఁజాలక తాఁ గను మూయ కుండినన్.

అపుడు పితామహహంసకులపాలకుం డీయపరవక్త్రము నుచ్చైస్స్వరంబునం బలికిన.

అనఘమానసలాలితహంసతరుణి, - లోలలోచనముల బయ లేల సూచె
దమ్మ! వాపీజలావగాహన మొనర్చి-అరుగుదువు గాక మరలఁ బద్మాలయంబు

నిజకర్తవ్యతాసూచకంబగు వాక్యంబు విని భారతీదేవి.

మునివాక్యము నా కెంతయు-ననువైయున్నయది తలఁప సద్భావనునిన్
గనియెద శాపాంతమ్మునఁ - జనియెద నేఁ డవని కిపుడె చయ్యన యనుచున్.

సావిత్రీసహితయై పరమేష్ఠిపాలికిం జని ముమ్మా రమ్మహిదేవునకుం బ్రదక్షిణంబు సేసి యనుజ్ఞాతయై వేదమాత కైదండ యొసఁగ మర్త్యలోకమార్గంబు ననుసరించి చని చని యుండట.

జలకేళిరసలోల జంభారికుంభీంద్ర కరఘాతసంచలద్గ్రాహకులము
శమనసైరిభశృంగ సంభిన్నవల్మీక బిలనిర్గతాభీల విషధరంబు,
చతురాననవిమాన చక్రాంగకులగరు న్మరుదంకురవిలోల మధులిహంబు
హరవృషోగ్రవిషాణ ఖరఖురోత్పాటిత పర్యన్తపర్వత ప్రస్తరంబు
సప్తఋషికృతమృల్లింగ సైకతంబు-అబ్జసంభవ నిర్వర్తితాహ్నికంబు
సకలలోకైకపావన స్వాదుసలిల-మభ్రగంగామహాప్రవాహంబుఁ గనియె.

అమ్మహావాహినీతీర మనుసరించి-కల్పలతికాకుడుంగముల్ గడచిగడచి
మేఘమాలిక లొగిఁ జీల్చి మెఱుపుఁ బోలి-దిగియె సావిత్రితోడ వాగ్దేవి యిలకు.

భూతలమందు శోణ మను పూర్వమునుండియు వాసిఁ గన్న వి
ఖ్యాతనదోపకంఠవిపినాంతర బాలతమాలమాలతీ
శీతలగంధవాహము లశేషపథశ్రమమున్ హరింప వా
గ్మాత వసించె తన్నికటమాధవికాలతికాలయంబునన్.

పావనస్వాదు సలిలప్రవాహమందు-వాణి సావిత్రితోఁ బ్రతివాసరంబు
త్రిషవణస్నాన మొనరించి త్రిపురహరునిఁ-బద్మదళములఁ బూజించు పరమభక్తి.

తాము గోయకుండఁ దమచేతఁ జిక్కిన-వన్యమూలమధురఫలరసముల
తనువు లోమి రపుడు తల్లి! సావిత్రియు-భారతీవధూటి పరమమైత్రి.

వాసరములేఁగె పక్షముల్ వరుసఁ బోయె-మాసములుమాసెఋతువులుమాయమయ్యెఁ
గడచె వర్షంబు లీరీతిఁ గాలచక్ర-మనిలజవమున విశ్రాంతి యనక తిరిగె.

స్త్రీ విద్య

శ్రీమతి-వనుమర్తి విశ్వేశ్వరమ్మ గారు

విద్య మంచి చెడ్డలను బోధించుచు ప్రవృత్తి నివృత్తులను గలిగించి, యిహ పర సౌఖ్యముల నొసంగుటకు మహాసాధనము. ఈమహాసాధన మెంత ప్రయాసమున కోర్చియైనను, గురుకులవాసము చేసి స్త్రీపురుషులు తప్పక సంపాదింపవలయును.

ఇట్లుండ న దేమిపాపమోగాని పురుషులే విద్యాభ్యాసమున కర్హులనియు, స్త్రీలెంతమాత్రము కారనియుఁ గొందఱు పుణ్యాజనుల యభిప్రాయము. స్త్రీలకు విద్యచెప్పించిన యెడల వారు భర్తలయాజ్ఞ నతిక్రమించుటయే కాక, తమ చిత్తము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించి యుభయ వంశములకును దుర్యశము నాపాదింతురని కొంద ఱుపన్యాసము లిత్తురు.

అయ్యో! ఎంత పిచ్చితనము? విద్య, విజ్ఞానమును గలిగించును; అది వివేకమును బుట్టించును; వివేకము దుర్మార్గమునుండి తప్పించి సన్మార్గములోఁ బ్రవేశపెట్టును; దాని వలన నిహ పర సౌఖ్యములు సంభవించును. మఱియొక రహస్యము:

ఏ దంపతులు విద్యావంతులగుదురో యా దంపతులకుఁ బుట్టిన సంతానమనంతయు విద్యావంతము కాకతీఱదు. "తల్లిని బోలిన బిడ్డ, నూలునుబోలిన గుడ్డ"అను లోకోక్తి తమకు జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుచున్నదానను.

విద్య వంశహీనునకు వంశము; ధన దూరునకు ధనము; రూపవికలునకు రూపము; బంధువిధురునకు బంధువు; హితరహితునకు హితుఁడు; వేయేల! సర్వహీనునకు సర్వస్వము. ఇదియొక యపూర్వవుగని దొంగిలించుటకు వీలుకానిది; పంచుకొనుట కవకాశ మియ్యనిది; వెచ్చించినకొలఁది హెచ్చగునది. పెక్కుమాట లేల? విద్య అనన్యయాలంకారమునకు నిర్దుష్టలక్ష్యము.

పూర్వము మదనసేన యను రాజకన్యక విద్యాగంధసుందరి యగుటంజేసి, కులహీనుఁడయినను, ధనదూరుఁడయినను, రూపరహితుఁడయినను సరియే, విద్యావంతుఁడయినచో నతనికిఁ దన్నిచ్చి వివాహము చేయుమని తండ్రితోఁ జెప్పెనని నేనొక గ్రంథములోఁ జూచియుంటిని. ఒక్క హిందూదేశము తప్ప, ఎల్ల దేశములయందును స్త్రీవిద్య సద్యశోముఖముగా నానాటి కభివృద్ధి యగుచుండుట తెలిసికొనుచున్నను మనవా రెందులకు స్త్రీలకు మంచివిద్య చెప్పింపరో నే నూహింపఁజాలను.

"సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః స్తనద్వయమ్,
ఏక మాపాత మధురం అన్యదాలోచనామృతమ్."

ఈ శ్లోకమువలన సాహిత్యశాస్త్ర మమృత తుల్యమని తెలుచున్నది. కాని మనవారొక్క సంగీతము మాత్రమె కొనటబీసటగాఁ దమ

తనయలకుఁ జెప్పింతురు. అదియును పెండ్లి యగువఱకే. కాని ఆ పైని గగనారవిందమే. ఓ సోదరులారా! "సకా విద్యా సురక్షితా" అని మీరు వినియుండలేదా!

ఇది జనాంతికము:

సాహిత్య మొక గొప్ప అద్దము; అందు బ్రతిబింబించనివస్తు వుండదు. వేయేల? మన మెఱుంగని స్వర్గాదులు నయిత మందుఁ గనఁబడి అఖండానందమును గలిగించును.

"విద్య లేని జీవి వింతపశువు" అను నార్యోక్తి తమకు విశద మయియే యున్నది. ఓ అన్నలారా! ఇఁకనైనను గటాక్షించి నా అక్కచెల్లెండ్రకు సంగీతముతో పాటు సాహిత్యమును నయితము చెప్పించి వారి జ్ఞానతనువుల నభివృద్ధి చేయ మిమ్ములఁ బదింబదిగ వేడుచు నింతతో ముగించు చాను.

బత్తిపాటలు

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య గారు (కవితాసమితి)

[విభవ ఫాల్గుణ సంచిక తరువాయి]

౫

చీఁకటిడెందంబుఁ జీల్చి చూచితిని
గునియవు నీదు ముంగురు లందుఁ జెదరి
వెన్నెలకెరటాల విఱిచి చూచితిని
నటియింప వందు నీ నవ్వుడీవియలు
తెమ్మెరతెర తెరల్ దిగిచి చూచితిని
మలయవు నీదు కమ్మనియూర్పు లందు
తరుణ సూర్య ప్రభల్ తరిచి చూచితిని.
మెల్గొనవందు నీ మేనిదీధితులు
లీల నీజగము గాలించి చూచితిని
సందడింపవు నీదు జాడ లెయ్యెడను
ఎం దున్నవాఁడవో యీశ నే నెఱుఁగ!

*   *   *

ఎం దున్న నా కేల నీవితర్కములు?
నీ వేణుమంజులనినదమ్ము దాఁటి
నీ కర్ణయుగళమ్ము నెతేఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదువో! వేణుగోపాల!

౬

తరులతలొండొంటిఁ దగఁ గౌఁగిలించి
యలవోక గుసగుసలాడఁగఁ జూచి
నీనామమంత్రంబు నేర్చెడి ననుచు
వినఁగోరి దాని నివ్వెఱగంది నిలుతు!
కడుపులో రాచిల్క గళసినాదమ్ము
మాఱ్రోయఁగఁ బలుకు సంపద నింపఁ జూచి
నీ దివ్యకథల వర్ణించెడి ననుచు
వినఁ గోరి దాని నివ్వెఱఁగంది నిలుతు!
కడకోనలో నుషఃకాలానఁ బికము
తులకించి పాటగుత్తులు జార్పఁ జూచి
కెరలు నీ ప్రేమమ్ముఁ గీర్తించు నంచు
వినఁ గోరి దానిని వెఱగంది నిలుతు!
వినవిన డెందంబు విరివోలె విరియఁ
దనివారనిమఁ బాడదలఁచి యందందు
జాలువారెడు శబ్దజాలమ్ము దాఁటి
నీవేణుమంజుల నినదమ్ము దాఁటి

నీ కర్ణయుగళమ్ము నెఱిఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదువో వేణుగోపాల!

౭

ఈ నిశీథిని శబ్దమే లేనివేళఁ
బలపలఁ బలుకు నీ పసిఁడికంటికలు (?)
వడి నీవు మనలు నవ్వడిఁ బట్టనేమొ?
ఈ గాఢతమిని వెలే లేనివేళ
మిలమిల మెఱయు నీ మింటిపైఁ జుక్క-
పోరి నీదు నగుమొగమ్మును జూచెనేమొ?
ఈ కూర్కు-తఱిఁ జలమ్మే లేనివేళ
గలగలవోవు నీగాలి కెరటాలు (?)
కులుకు నీకడలికల్ గుర్తించెనేమొ?

* * *

ఎలమి నేఁ బక్కి-నై యెగురంగలేను
చుక్క-నై మిన్నెక్కి- చూడంగలేను
పరువంపుగాలి నై పరుగెత్తలేను
నినుఁ జూడ కే నిట్లు నిలువఁగా లేను.

* * *

గువ్వ లై శబ్దాలు గుమిగూడి యెగుర
చుక్క-లై భావాలు సొగసులు నింప
గాలినై రసము చక్క-ఁగఁ బారువార
నీ వేణు మంజుల నినదమ్ము దాఁటి
నీకర్ణయుగళమ్ము నెఱిఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదువో వేణుగోపాల!

౮

చివురాకు దోసిటఁ జిఱునీటి బొట్ల
ముత్తెముల్ చల్లు నీ మురిపెంపుఁ దీవ
తెరలు నాతలఁబ్రాల తెరచాటులోన
దాఁగిలిమూఁత లాడట నాడె దేమొ?
కొనవ్రేళ్ళఁ గ్రొన్నన గుత్తులఁ గూర్చి
సురఁటీల విసరు నీసురపొన్న గున్న
కెరలు నీమనుగాలి కెరటాలలోన
నెలమి మైఁదూఁగుటుయ్యాల నూఁగ దేమొ?
పవడంపు రాగసంపదఁ దోఁగులాడు
పసమీఱు నీ క్రొత్తపరువంపుసంజ
తద్రాగవల్లీవితానమ్ములోనఁ
దనివార నవవసంతము లాడె దేమొ?
నెఱిఁ బాలమున్నీటి నిగనిగల్ దేరు
తళుకుల నించు నీతెఱవి రేయెండ
దొరలు నాతరఁగ పొత్తిలలోన నిమిడి
వటపత్రశయ్యపైఁ బవళించెదేమొ
పనివడి లవము నవ్వడిసేయకుండ
నిట్టూర్పుఁ బుచ్చు నీ నిశ సంచలించి
తచ్ఛాంతిలోన నూతనజాతిగతుల
మురళీనినాదంబు మ్రోయించెదేమొ
పులుఁగులపలుకుతీపుల తేట లొలయ
పలుకరించెడి నాత్రపడి యాయుషస్సు
కరుణించి యమునయరాగము దెసల్ నించి
చయ్యన దివ్యదర్శన మిచ్చెదేమొ!

* * *

ఏ మొనరింతువో యాశ, నే నెఱుఁగ!
ఏ నెఱింగిన దొక్క-టే చాలు నాకు
నీ వేణుమంజుల నినదమ్ము దాఁటి
నీకర్ణయుగళము నెఱిఁ జేరుదాఁక
గొంతెత్తి నేఁ బాడికొను బత్తిపాట
విన కెందుఁ బోదు వో వేణుగోపాల!

మహాక్షత్రప ద్వితీయ రుద్రదాముడు*

సోమయాజుల వెంకట శివరామశాస్త్రి గారు

పరిశోధకుల పరిశ్రమచే ప్రాచీనభారతచారిత్రము కొంతవఱకు బయటపడుచున్నను చాలభాగము అంధకారమందె అణగియున్నది. మౌర్య చంద్రగుప్తుడు అలెగ్జాండరునకు సమకాలీనుడని స్థిరముగ నంగీకరింపబడినది. ఇందువలన మధ్యయుగముల చరిత్ర మఱింత చిక్కుపడుచున్నది. ఆర్యు లెవ్వరు? వారి ప్రథమ నివాస మెక్కడ? ఏ కాలమం దెటు లభివృద్ధి నొందిరి? ఇత్యాది ప్రధానవిషయముల గుఱించియే విద్వాంసులు ఏకాభిప్రాయమునకు రాజాలకయున్నారు. మానవతత్త్వవేత్తయగు 'డెనికో'రను ఫ్రెంచిపండితులు మనుష్యవర్గీకరణమున ఆర్యులకు తావొసగుటకే నిరాకరించెను. వేదారంభకాలము క్రీ. పూ. ౪౦౦౦ లని జాకోబీ పండితుడును; కాదు, ౬౦౦౦ సం. లని లోకమాన్యుడును భిన్నమతముల వెలిబుచ్చియుండగా, వెబర్ పండితుడు ౧౫౦౦ సం. లకన్న నెక్కుడు ప్రాచీనత అసంభవ మనుచున్నాడు. మూలమందే యిట్టిభేదము లుండ శాఖాప్రశాఖల సంగతి చెప్పనేల? కాని, సత్యాన్వేషణ పరులగు పండితవర్యుల పరిశోధనలచే క్రమక్రమముగ చీకటి తొలగుచున్నటులు కాన్పించుచున్నది.

ద్వితీయక్షత్రపుల కాలముకూడ అంధకారచ్ఛన్నమైయుండుటచే నప్పటివిషయములిదమిత్థముగ నిర్ణయింపబడజాలవు. ఇటీవలనే లభ్యమైన యొకనాణెము ఆకాలపు విశేషముల గొన్నిటిని తెలియజేయుచు కొంత చిక్కును విడదీయ గలిగియున్నది.

బరోడా రాజ్యమందలి బీజపూర్ తాలూకాలో లభించిన యొకవెండినాణె మిది. దీనిమీఁద నున్న రాజముఖము, శిరోభూషణము, నిడుదలగుకురులు, స్తూపచిహ్నము, అర్ధచంద్రుడు ఇత్యాదులచే నది క్షాత్రపయుగపు నాణెమని నిశ్చయింపబడినది. ముఖబింబము, అక్షరములు కొంచె మరిగిపోయినను నది యెవరిదో నిర్ణయించుట కంతగా శ్రమపడనవసరము లేదు. అందలి బ్రాహ్మీలిపియక్షరము లివి:-

(క్ష) (త్ర)పసరుద్రస (హా) పుత్రసరాజ్ఞో (మ) (హా) (క్ష) (త్ర)

( ) గుర్తులలోని యేడక్షరములు తప్ప మిగిలిన వన్నియు స్పష్టముగ జదువ వీలగును. అఱిగిపోయిన రూపమునుబట్టి యా యేడింటిని ఊహింప వీలగును. (మ) (హా) ల నూహించుట కొంచెము కష్టము. చూచుటకు రెండును, ముందున్న (క్ష) యొక్క

* పండిత వ్యాసలాలు భైరవలాలు యం. ఎ. గారిచే నాగరిప్రచారిణీపత్రికయందు వివరింపబడినది.

క్రింది తిరుగుడులో కలిసిపోయి ఒకే యక్షరము వలె నగపడును. కాని పరిశీలించి చూచినచో (మ) (హా) (క్ష) ఈమూడు ప్రత్యేకాక్షరము లని తెలుసుకొన గలము. ఇక మధ్యనున్న (హా)ను గుర్తించుట చాలకష్టము. పైకి 'స' వలె గనుపించినను సూక్ష్మయంత్రమున జూచి నచో దీనిక్రిందికొమ్ము కుడివైపునకు తిరిగి యున్నట్లు తోచును. ఆకాలపు 'స' యొక్క క్రిందిభాగము ఎడమవైపునకును, 'హా'యొక్క క్రిందిభాగము కుడివైపునకును తిరిగి యుండె డిది. రుద్రదాముని గిరినార్ శాసనములను చూచినచో ఇట్టి క్షాత్రపకాలపు లేఖనవిశేష ములు బోధపడగలవు. ఈవిధముగ నీనాణెము 'క్షత్రపరుద్ర సింహాపుత్రు'ని దనియు, నతనికి 'మహాక్షత్రప' బిరు దుండెననియు గుర్తింప గలము.

అక్షరములబట్టి ఇది ప్రథమక్షత్రపులది కాదని స్పష్టముగ జెప్పవచ్చును. ఏలన: అప్ప టియక్షరములు ప్రాథమికావస్థయందుండి వంక రటింకరగ నుండెను. చైత్యము గుండ్రము గను, నాణెములు మోటుగను ఉండెను. కాని తరువాతికాలమున అక్షరశైలి సున్నితముగను, నిశ్చితసంకేతయుక్తముగను వికాసము జెంది నది. నాణెములుగూడ సొగసుగ ముద్రింప బడుచుండెను. మన యీ నాణెమునందు సయితము అక్షరసౌందర్యము, త్రికోణాత్మక మగు చైత్యము, బిందుసూచిత అర్ధచంద్రా కృతియు కానవగును.

ఇందలి 'రుద్రసింహాపుత్రు' డెవడు? క్షాత్రపచరిత్రయందు ముగ్గురు రుద్రసింహాపు త్రులు కానవచ్చుచున్నారు.

౧. ప్రథమరుద్రసేనుడు, క్రీ. శ. ౧౯౯-౨౨౨--ప్రథమరుద్రసింహుని పుత్రుడు.

౨. దామసేనుడు_క్రీ. శ. ౨౨౩-౨౩౬ ప్రథమరుద్రసింహాపుత్రుడు.

3. ద్వితీయయశోదాముడు,క్రీ.శ. 3౧౬-33౨_ద్వితీయరుద్రసింహుని పుత్రుడు.

ఈ ముగ్గురు 'రుద్రసింహాపుత్రు'లలో నీనాణె మెవనిదో నిశ్చయించుటకు పూర్వము క్షత్రపులచరిత్ర సంక్షేపముగ వివరింతును.

'క్షత్రప' శబ్దము ప్రాచీన పారసీక్షత్ర ప శబ్దమునుండి పుట్టినది. సూబేదార్ లేక మండ లాధికారియని దీనియర్థము. ఇంతకుపైహోదా లోనున్న వానికి 'మహాక్షత్రప' యనుబిరు దుండెను. ఈ రెండవరకమువారు తమ ప్రాంత మున సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో మెలగుచు నామమాత్రమునకు రాజాధీనమందుండిరి. మ హాక్షత్రపులు ప్రాంతీయరాజధానీనగర నివా సులై క్షత్రపులచే శాసింపబడుమండలముల బరిశీలించుచుండిరి.

భారతవర్షమునం దనేక ప్రాంతముల నీ 'క్షత్రప' రాజులు పరిపాలించుచుండినటులు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈరాన్ (పర్షియా) నుండివచ్చిన యీ విదేశీయ 'పార్థియన్' లేక సిథియన్ జాతులు హిందూస్థానమున తమ రాజ్యమును చిరకాలము స్థాపించియుండినవి

అశోకుని యనంతరము మొట్టమొదట 'బాక్ట్రియా' దేశపు హిందూస్థానముపై దండెత్తిరి. తరువాత శకజాతులు, క్రమక్రమముగా 'పార్థియన్' జాతులును దేశము నాక్రమించినవి. భారతీయ గ్రంథసముదాయమందు పెక్కుచోట్ల 'యవన' 'శక' 'పహ్లావు' లుదాహరింపబడిరి. ఈ విదేశీయులు దేశమంతటిని వివిధమండలములుగ భాగించి ఒక పెద్దరాజ్యము నేలుచుండిరి. ఇట్టివారిలో కపిశ, తక్షశిల, మథుర, నాసిక, ఉజ్జైని వీని నేలు క్షత్రపులు (మాండలికులు) భారతచరిత్రయం దధిక ప్రఖ్యాతిని సంపాదించిరి.

పశ్చిమ హిందూదేశమును రెండు క్షాత్రపవంశములు పరిపాలించియుండినవి. ఒకటి 'నాసిక' రాజధానిగ నేలిన 'క్షహరాత' వంశము; రెండవది ఉజ్జైని ప్రధాన నగరముగ నేలిన 'చష్టన' వంశము. రాప్సన్ పండితుని యూహ ననుసరించి 'క్షహరాతు'లు 'పార్థియను'లతోను, 'చష్టను'లు 'శక' జాతులతోను సంబంధము కలిగియుండిరి. క్షత్రపులు శకసంవత్సరము నుపయోగించుచుండిరి. ఇందువలన, 'శక' స్థాపకులైనట్టిగాని, దాని నంగీకరించినట్టిగాని వేరు సమ్రాట్టులకు ఈ క్షత్రపులు సామంతులుగా నుండిరని యూహింపవీలగును. శకవత్సరము నుపయోగించుచుండిన 'కుశన్' వంశమున కీక్షత్రపులు అధీనులైయుండిరని ఫెర్గ్యుసన్ పండితుడు తలంచుచున్నాడు. సార్నాథ్ నందు లభించిన కనిష్కుని కాలపు శాసనమందు 'మహాక్షత్రపఖరపల్లవాన్' 'క్షత్రపవనష్పర' యను పదములు కానబడుచున్నవి. ఇందు పేర్కొనబడినవారు మథురాక్షాత్రపులని తెలియవచ్చుచున్నది. కనుక కనిష్కుడు 'పార్థియను'ల యొక్కయు, 'శకు'లయొక్కయు పరిపాలనపద్ధతుల ననుసరించి దూరస్థప్రాంతములందు క్షత్రపుల నియోగించెననియు, పశ్చిమదేశపు క్షత్రపులుగూడ కుశన్ సమ్రాట్టుల కధీనులై యుండిరనియు నిశ్చయింపవచ్చును.

క్షహరాతవంశము ఆంధ్ర చక్రవర్తి గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణిచే తుద ముట్టింపబడెను. కాని ఆంధ్రుల విజయపతాకము స్థిరముగ నెలకొనియుండలేదు. ఉజ్జయినీ క్షత్రపుడగు రుద్రదాముడు ఆంధ్రుల నోడించి క్షహరాతుల రాజ్యమును గూడ నాక్రమించుకొని తన సామ్రాజ్యమును స్థాపించుకొనెను. ఇతడు చష్టన వంశజుడు. చష్టనునికి తరువాత వానిపుత్రుడు జయదాముడు రాజై ఆంధ్రుల విజయలక్ష్మికి తలయొగ్గెను. తండ్రి జీవించియుండగనే అకాలమృతిచెందుటచే నితని జీవితము 'మహాక్షత్రప' పదవి నలంకరింపక, కేవల క్షత్రప బిరుదముతోనే అంతమొందెను. అతనివెనుక రుద్రదాము డధికారియయ్యెను. మహత్త్వాకాంక్ష గలవాడై తనశక్తిసామర్థ్యములచే నితడు ఆంధ్రుల నోడించి విస్తృత సామ్రాజ్యము స్థాపింపగలిగెను. ఈతని అభ్యున్నతి, 'మహాక్షత్రప' బిరుదము, గిరినార్ శిలాశాసనమం దభివర్ణింప

బడియున్నవి. అనంతర మితనిపుత్రుడు ప్రథమ 'దామఘసద' సింహాసన మెక్కెను. ఇతని మరణానంతర మితని తమ్ముడగు ప్రథమ రుద్ర సింహుడును, పుత్రుడగు జీవదాముడును రాజ్యమున కలహించిరి. రుద్రసింహునే విజయ లక్ష్మి వరించినది. కొంతకాల మతడు క్షత్రప బిరుదమును, తదుపరి మహాక్షత్రప బిరుదమును కలిగియుండెను. మధ్య నతడు తన మహాక్షత్రప పదవిని కోల్పోయి చివరకు తిరిగి సంపాదిం పగలిగెను. ఇవి యూతని జీవితపు మార్పులుగ నుండవచ్చును. ఇతనివెనుక జీవదాముడును, ప్రథమ రుద్రసింహుని పుత్రుడగు రుద్రసేను డును మహాక్షత్రపులైరి. రుద్రసేనునియనంతర మతని యనుజులగు సంఘదాముడు, దామ సేనుడు నొకరివెనుకనొకరు మహాక్షత్రపు లైరి. ఈసమయమున ఈశ్వరదత్తుడను ఆభీర రాజొకడు మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించి చరి త్రరంగమున విజృంభించెను. కాని చష్టనవంశ మున కతని విజృంభణమున విశేషనష్ట మే మియు కలుగనందున యశోదాముడు, విజయ సేనుడు, తృతీయ దామజద(శ్రీ),ద్వితీయ రుద్ర సేనుడు, భర్తృదాముడు క్రమశః రాజ్యము చేయగలిగిరి. భర్తృదామునియొక్కయు, నతని పుత్రునియొక్కయు రాజ్యకాలమున చష్టనవం శము రాజ్యాధికారమును కోలుపోయెను. స్వామిజీవదాముడను నాతడు రాజ్యాధిపతియై తన నూతన వంశమును స్థాపించెను. అతని వెనుక ద్వితీయ రుద్రసింహుడు, ద్వితీయ యశో దాముడు రాజ్యము నిర్వహించిరి. కాని వీరెవరును 'మహాక్షత్రప' గౌరవమును పొంది యుండలేదు. యశోదాముడు గతించిన కొలది సంవత్సరములకే స్వామి ద్వితీయ రుద్రదాము డు తిరిగి మహాక్షత్రపబిరుదమును సంపాదింప గలిగెను. ఇతని వెనుక పరిపాలించినవా రంద రును మహాక్షత్రపులనియే పిలువబడిరి. తృతీయ రుద్రసింహుడు ఈవంశమునందలి కడపటిరాజై యుండును. గుప్తచక్రవర్తి చంద్రగుప్తవిక్రమా దిత్యుడు పశ్చిమ హిందూస్థానమును జయించి తన రాజ్యమున కలుపుకొనిన దీతనికాల మున నే.

నాణెముయొక్క కాలము

పైనంక్షిప్తచరిత్రవలన రుద్రసింహపుత్రు లనేకులు రాజ్యముచేసి యుండిరని విదితమ గుచున్నది. వారిలో (౧) ప్రథమరుద్రసేనుడు, (౨)దామసేనుడు, (౩) రెండవ యశోదాముడు- వీరుముగ్గు రధికప్రసిద్ధి నొందినవారు. వీరిలో ఈ నాణెమునకు సంబంధించినవా డెవడో చూడవలెను.

౧. ప్రథమరుద్రసేనునినాణెములను (Rapson's Catalogue, plate XII)పరిశీలించినచో వానికిని, మన యీ నాణెమునకును నుండు భేద ము స్పష్టముగ గోచరించును. అందలి అక్షర రచన ప్రాచీనమైనది. చైత్యము, అర్ధచంద్రుడు, రాజముఖము రెంటియందును చాల వ్యత్యస్త ములుగా నున్నవి.

౨. దామసేనుని నాణెములుకూడ మనకు లభించిన నాణెముకన్న మిక్కిలి విలక్షణముగ నున్నవి. ఇందలి రాజముఖము, అక్షరరచన,

నై వే ద్య ము

సాంకేతిక చిహ్నములు ప్రస్తుతపునాణెముకన్న కొంచెము ప్రాచీనతను తెలియజేయుచున్నవి.

3. రెండవయశోదాముని నాణెములందును, క్రొత్తగ లభించినదానియందును ఎక్కువ సామ్యము గన్పడుచున్నది. అక్షరము లొక్కటీరుననే యున్నవి. ముద్రానిర్మాణము పోల్పదగియున్నది. రెండు రాజముఖములందును సామ్యము కనుపించుచున్నది. ఇట్టి పోలికను బట్టి క్రొత్తనాణెము ద్వితీయ రుద్రసింహుని పుత్రుడగు ద్వితీయ యశోదామునిదని నిశ్చయింపవచ్చును. కాని యశోదామునికి మహాక్షత్రపదవి లభించినట్లు తెలియరాదు. కనుక నిది యశోదామునిది కాక, మహాక్షత్రపబిరుద మధరించినరుద్రసింహుని మఱియొకపుత్రునిదై యుండును. ఈ రెండునాణెముల సామ్యమును, యశోదాముని నాణెములమీఁద మహాక్షత్రపబిరుదము లేకుండుటయు జూడ, యశోదామునికి కొంచెమించుమించుగా సమకాలీనుడును, మహాక్షత్రపపదాధికారియునగు వేరొక రాజు మన నాణెమున కధికారి కానగును. చరిత్రయం దట్టివా డెవడో చూతము:

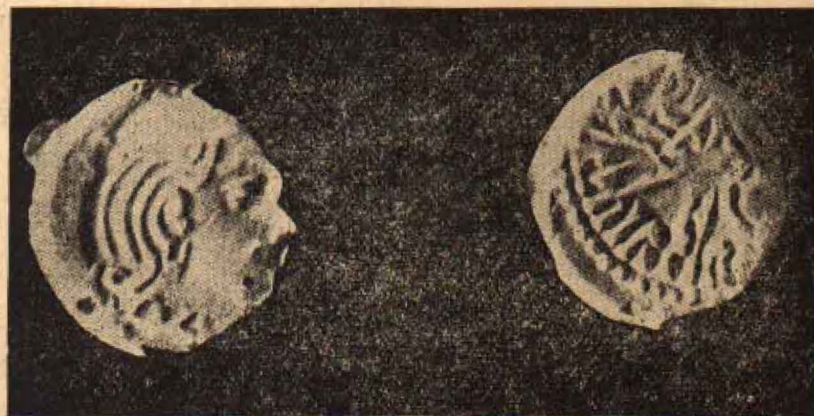
ద్వితీయ యశోదాముని యనంతరము రుద్రదాముడు రాజ్యపాలనము జేసెనని చరిత్ర వలన దెలియును. భర్తృదాముని తరువాత మహాక్షత్రపులైనవారిలో నితడే ప్రథముడు. రాప్సన్ ప్రకార మీతడు క్రీ.శ. 3౨౭-3౫౮ పరిపాలించెను. ఈ రుద్రదాముని నాణెములుగాని, శాసనములుగాని లభించియుండనందున మన క్రొత్తనాణెముతో సరిపోల్చి చూచుటకు సాధనములు లేకున్నవి. కాని రెండవ రుద్రదాముడు ద్వితీయ యశోదాముని వెనువెంటనే రాజ్యాధిపతి యగుటచే మన నాణెము యొక్క కాలనిర్ణయము మిక్కిలి సులభమగుచున్నది. అందువలన ఇది రెండవ రుద్రదామునిచే ముద్రింపబడియుండుట అసంభవము మాత్రము కాజాలదు. ఈయూహానుబట్టి రుద్రదాముని తండ్రివిషయమైన సందేహము వీడిపోయి, ద్వితీయయశోదామును, ద్వితీయరుద్రదాముడును ద్వితీయ రుద్రసింహుని పుత్రులని స్పష్టము కాగలదు. కనుకనే వీ రిరువురి నాణెములయొక్క ముఖబింబములందు సైతము పోలికలు కానవగును.

స్వామి ద్వితీయ రుద్రదాముడు

చష్టన వంశపు కడపటి రాజులు దుర్బలు రగుటచే క్షాత్రపరాజ్యశక్తి క్షీణించి అంతఃకలహములును,అవ్యవస్థయు సర్వత్ర వ్యాపించి యుండెను. ఈతరుణము నుపయోగించుకొని జీవదాముడు శక్తిశాలియై క్షత్రప సింహాసనముపై కెయివైచెను. కాని రెండవ పక్షము కూడ కొంతకాలము పోరాడుచుండుటచే జీవదాముడును, అతని పుత్రుడు ద్వితీయ రుద్రసింహుడును తమ రాజ్యకాలము నంతయు శత్రువుల నణచుటయందే వినియోగించ వలసి వచ్చెను. రెండవ యశోదాముని సమయమున గూడ శత్రువులు బలవంతులుగనే యుండిరి. స్వాధికారము పూర్తిగా స్థిరపడని కారణముచే గాబోలు,యశోదాముడు క్షత్రప బిరుదముతో

సంతుష్టుడై యుండెను. కాని రుద్రసింహుని ద్వితీయ పుత్రుడగు రెండవ రుద్రదాముడు గద్దె నెక్కగనే కలహారంగము శాంతించి శత్రు బలము క్షీణించుటచే ఈ నూతన రాజవంశాధికారము సర్వత్ర పాదుకొనగలిగినది. ఇట్టి అనుకూలవాతావరణమున రుద్రదామునిశక్తి నలుగడల విజృంభించి యతనికి 'మహాక్షత్రప' పదవిని సంపాదింప గలిగెను.

భర్తృదాముని యనంతరము క్షత్రప రాజ్యము విదేశీయాక్రమణముచే శిథిలమయ్యె నని అనేకు లభిప్రాయపడిరి. ఇందుకుతగిన చారిత్రిక ప్రమాణములు వారిచ్చియుండలేదు. క్రొత్తవంశపు మొదటిరాజు బిరుదును మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించియుండకపోవుటకు విదేశీయాక్రమణమే కారణమని రాప్సన్ పండితుని యూహ. కాని యథార్థ మది కాదు. క్షత్రపుల లోనే రెండువంశములవారు పరస్పరము కలహించుచుండిరని తెలియుచున్నది. మొదటి వంశము దుర్బలముగ నుండుటజూచి రెండవది విజృంభించి అధికారము వహించినది. విప్లవము నణచి దేశమునంతటి నాక్రమించుకొనుటలో రెండవవంశమునకు చాలకాలము యుద్ధములు సలుపవలసివచ్చెను. ఆకారణముననే ద్వితీయ రుద్రసింహుడును, తత్పుత్రుడు ద్వితీయ యశోదాముడును మహాక్షత్రపబిరుదము ధరించియుండలేదు. అంతియెకాని వారు విదేశీయాధికారమునకు లొంగియుండిరని చెప్ప వలనుపడదు. ప్రాచీనమగు చష్టనవంశముయొక్క పలుకుబడిని తగ్గించి, తన నూతన వంశాధికారమును సమస్తసామంతులచేనంగీకరింపజేసిన దేశమును, తిరిగి శాంతిని నెలకొల్పగలుగుటచేతనే ద్వితీయరుద్రదాముడు ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యము వహించి మహాక్షత్రపబిరుదమును సాభిమానముగ నుపయోగించుకొనెను

అ. ముఖము వైపు

ఆ. వెనుక వైపు

ద్వితీయ మహాక్షత్రప రుద్రదాముని నాణెము

౧. అసలు ప్రమాణముకంటె మూడురెట్లు పెద్దది.
౨. అసలు ప్రమాణము

కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం

యస్. వెంకటరమణయ్య గారు,
యం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

ఈశాసనము గుంటూరుజిల్లా పులవర్తి గ్రామమునందున్నట్లు లోకలు రికార్డ్సు నం పుటలు ౩౨౧ లో చెప్పబడియున్నది. శాసనమంతయు, సంపూర్ణముగ వ్రాయబడలేదు. మనకు లభించినది శాసన మధ్యభాగములోని శకలము; లోకలు రికార్డ్సులో వ్రాయబడి యుండు ఇతరశాసనములందువలెనే యిందును తప్పు లనేకములున్నవి. అందలి విషయము ముఖ్యమైనది; దక్షిణ హిందూస్థానముయొక్క చరిత్ర నిర్మాణమున కత్యంతోపయోగకారి. శకలమైనను, తప్పులకుప్పమైనను, పరిశోధక పండితులదృక్పథమునకు దాని నీడ్చుట మంచిదని తలచి ప్రచురించ నుద్యమించియుంటిని. ఇంతలో నామిత్రులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, ఏకారణముచేతనో, ఈ శాసనపు ప్రతిబింబమును దెప్పించితినని చెప్పిరి. దానిని నాకెరవిమ్మని వారిని యాచించితిని. నామీదవారికి గల విపులాభిమానముచే దానిని నాకొసంగిరి. ప్రతిబింబమును చదివితిని. కొన్ని సందేహములు కలిగినవి. నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మగారు నాతో దానిని చదివి సంశయములను దొలగించిరి. ఇట్లు ప్రభాకరులు సోమశేఖరులు సహాయులుకాగా, ఈ శాసనశకలమునందలి తప్పులను దిద్దుకొంటిని. వారికి నానమస్కారశతములను సమర్పించి కృతజ్ఞుడనగుచున్నాను.

శాసనకాలము:

"కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం" అని లోకలు రికార్డ్సులో వ్రాయబడియున్నను, ఇది అమహారాజు శాసనముకాదు; ఏలన; కరికాలుడు క్రీ.శ. ౭వ శతాబ్దమునకు ముందటివాడు; క్రీ. శ ౭వ శతాబ్దిమధ్య రేనాడుపై ప్రభుత్వము జేసిన పుణ్యకుమారుడను రాజు తాను కరికాలునివంశమున జనించినట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు[1]; తమిళపరిశోధకులు ఈకరికాలునికాలము క్రీ. శ ౧, ౨ శతాబ్దముల నడుమనని నిర్ధారణచేసియున్నారు. లిపివైఖరిని బట్టి చూడ పులవర్తిశాసనము క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునకు ముందటిదికాదని తోచుచున్నది. కావున ఇది కరికాల మహారాజు శాసనము కాజాలదు. మఱియెవ్వరిదో? వెలనాటి ప్రభువులదని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారన్నారు; కాని అది పొరపాటు. వారుతెప్పించిన ప్రతిబింబము వెలనాటి ప్రభువుల శాసనపు ప్రతిబింబముతో కలసి వచ్చుటచేతను, లిపి యొక్కరీతిగ నుండుటచేతను, ఆద్యంతములు లేని ఈశాసనపుతునుక, పై వెలనాటిప్రభువుల శాసనఖండమను భ్రమ వారికికలుగుట కవకాశముకలిగినది. వెలనాటిరాజుల శాసనములలో కరికాలుని వృత్తాంతము వచ్చుట కవకాశము లేదు. ఏలన, వారు చోళులుగారు; పరిశుద్ధాం

1. E. I X 1. P 337.

ధ్రచతుర్థకులజులు. వారి శాసనములలో కరికాలప్రస్తావన యెచ్చటను గాన్పించుటలేదు. కావున మనశాసనఖండము వెలనాటిరాజులది కాదు. మఱియెవ్వారిదన్న, ఆకాలముననే గుంటూరు సీమయం దచ్చటచ్చట సామంతులుగను స్వతంత్రప్రభువులుగను, రాజ్యములు సేయుచుండిన తెలుగుచోడరాజులదిగ నుండవలయును. ఈతెలుగు చోడరాజులు, కరికాలునివంశజులమని చెప్పుకొనిరి. కావున, శాసనములయందు వారు తమ వంశమునకు మూలపురుషుడగు, కరికాలుని ప్రశంసించుట యుచితమే. ఇట్టి ప్రశంస ప్రచురింపఁబడిన ఆంధ్రచోళశాసనములం దన్నిటియందునుగాన్పించుచున్నది. మఱియు, కరికాలచోళ త్రిలోచన పల్లవుల వైరకథ, ఆంధ్రచోళశాసనములయం దుదప్ప, మఱియెచ్చటను వర్ణింపఁబడియుండ లేదు. పైకారణములవల్ల, ఈపులవర్తి శాసనశకలము. క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునాటి యాంధ్రచోళరాజులదని నిర్ధారణ సేయుచున్నాను.

శాసనవిషయము:—

చంద్రమౌళియొక్క పాదపద్మమునందలి భృంగమగు కరికాలుడు ఇక్ష్వాకుని (?) వంశమునబుట్టెను. ఆరాజు, ఈశ్వరుని ఆరాధించి, సర్వసంపదలను సమృద్ధిపఱచుటకై స్వర్ణవృష్టిని కురిపించెను. త్రినేత్రపల్లవుడను నృపుని గర్వితునిగా నెఱింగి, వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముచేసెను. భోజుడనురాజుచే సూర్యుని కర్పితములైనమూడుఅర్ఘ్యపాత్రలను సూర్యుని కడకు బోనీయక ఆకాశమున నాపి భోజుని దాసునివలెచేసెను. ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభువులకు రాజధానియు, మనుష్యులకు శుభావహాయు నగు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణాదులగు నాల్గు వర్ణములవారిని కొనివచ్చి పల్లవరాజు దేశమునందు శాస్త్రిములను, నగరములను, యిచ్చి (శ్రీ) పర్వతచ్ఛాయ యందు ప్రతిష్ఠించెను. అచ్చట తనపేరట లింగప్రతిష్ఠచేసెను.

విమర్శ:—

కరికాలుడు, చిరకాలముక్రిందట చోళదేశమున రాజ్యముచేసిన ప్రభువు. తొలుదొల్త నితని రాజధాని కావేరి తీరమున ప్రస్తుతపు తిరుచినాపల్లికి పశ్చిమమున మైలు దూరమున నున్న ఉరయూరు. విదేశ వాణిజ్య సౌకర్యార్థమై కావేరి ముఖద్వారముకడనున్న పుహారు లేక కావేరి పూంబట్టినమును కరికాలుడు రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ జేసెను. ఇతడు దిగ్జేత. పాండ్య కేరళ సింహళములను జయించి ఆదేశపు ప్రభువులను దాసులనుగ జేసుకొనెను. ఇంతేకాక సింహళవాసులను వేనవేలుగ గొనివచ్చి కావేరికి వేలగట్టు వెట్టివాండ్రనుగ జేసెను. రాజుల నెత్తిపై తట్టలుపెట్టి మట్టి మోయించెనట! ఉత్తరదేశమును హిమాచలమువరకును జయించి ఆకొండసానువులపై చోళరాజపతాకములను నెక్కించెనట!

ఈవిషయములన్నియు ద్రమిళపరిశోధకుల గ్రంథములనుండి సంగ్రహింపఁబడినవి. ఆంధ్రకావ్యములయందును ఇట్టి వర్ణనలే కన్ప

డుచున్నవి. తిక్కన్నగా రిట్లనుచున్నారు:

శా. చేసెం బృథివీశు లంకుశోన గా
శీసింధుత్తోయంబులన్
జేసెన్ మజ్జనమున్ గుటుంబున హరిం
చెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము
లీలం గట్టె కావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిఙ్ముఖుండు కరికా
లక్ష్మావిభుం డల్పుఁడే[1].

ఈవిషయములే విపులముగ నవచోళ చరిత్ర[2]యందు వర్ణింపబడినవి. ప్రస్తుతము యిచ్చట విమర్శింపబడు శాసనము మనకు పైవిషయములను జెప్పుట యే కాక కొన్ని క్రొత్తవిషయములను తెలియజేయుచున్నది. శాసనమువల్ల మనకు దెలియువిషయములు:

(1) కరికాలుడు గొప్పశివభక్తుడు. ఈతని భక్తివిశేషమును ద్రావిడశైవ గ్రంథములు గొనియాడుచున్నవి. ఆంధ్రశైవులుగూడ నీతడు శివునకు నచ్చిన భక్తుడనియే తలచుచున్నారు. పండితారాధ్యచరిత్ర నవచోళచరిత్రలయం దీతనిభక్తిప్రభావములు కీర్తింపబడినవి.

(2) సర్వసంపదల సమృద్ధికై స్వర్ణవృష్టిని కురిపించెను. ఇది చరిత్రకు అందనివిషయము.

(3) త్రినేత్రపల్లవుడు గర్వితుడగుటనె ఱింగి వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముజేసెను. ఈవిషయమే నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు "హరించెం బల్లవోర్వీశు నుల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము" అను వాక్యముచే సూచింపబడినది. ఇతనికి ముక్కంటి కాడ్వెట్టియను మారుపేరు గలదు. ఈయుదంతము పాల్కురికి సోమన్న పండితారాధ్యచరిత్రయందును గలదు.

"ఏల యిట్టివి వేయు నెన్న ముక్కంటి
కాళ్[డు] వెట్టియటన్న గణనాథుఁడు గాడు

* * * *

షోడశభక్తిమై నిండి లోకముల
నాడి సాక్షాత్త్రినయనుండని నుడువ
కరికాల చోడుఁడన్ గణనాయకుండు

* * * *

విభ్రమలీలఁ గావేరిఁ గట్టుచును
ముట్టినమహిమమ్మొ ముక్కంటి కాడు
వెట్టి నాకావేరి వెట్టికిఁ బిలువ
ముక్కంటి వాడేల మును వెట్టిజేయు
ఇక్కంటివానికి నేజేయ ననుచు;
ఇచ్చినవాఁ డెవ్వఁ డీనేత్రమనుచు
నచ్చుగా ముక్కన్ను నతనిరూపంబు
ముంగల వ్రాయించి మొగిఁ దన కాలి
యుగుటంబున నట యొత్తి ముక్కంటి
కాళ్[డు] వెట్టి నొసటి కన్నటుపగుల
కాళ్వెట్టిన యహంకారం బడంగె.[3]

1 నిర్వ. ఉ. రా
2 ఆంధ్రపత్రిక ఆఫీసు ప్రకటన.
3 పండితారాధ్యచరిత్ర: ప్రక. 4

ఈకథను విపులముగ నెఱుఁగ దలఁపుగల వారలు నవచోళచరిత్రను జదువవలయును. ప్రతిమాంధ్రచోళశాసనమునందును "చరణ సరోరుహావిహతవిలోచన త్రిలోచన ప్రముఖాఖిలపృథ్వీశ్వర కారితకావేరీతీర కరికాలకుల రత్నప్రదీప" యను వాక్య మీకథనే సూచించుచున్నది. ఇదే కొణిదెనలోని ఒప్పిలిసిద్ధి శాసనమున నించుక విపులముగస్మరింపబడినది.

క. కావేరిదరులు గట్టఁగ
వేవేపల్లవుఁడు దనదు వెట్టికి రామిఁ
దా వానినుదుటి కనునో
గా వడిఁ గరికాలవిభుఁడు గాలందుడిచెన్[1].

ఇట్టివి శాసనములయందు పలుచోట్ల గాన్పించుచున్నవి. వీనివల్ల కరికాలుఁడు త్రినేత్రపల్లవుని జయించెననుట నిశ్చయమనితోఁచుచున్నది. ఈత్రినేత్రపల్లవు డెవ్వఁడు ? ఈవిషయమును గూర్చి ప్రత్యేకించియొకవ్యాసమును వ్రాయవలసి యున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే తను,సందర్భ మిది కాకపోవుటచేతను, ఇచ్చట సూక్ష్మముగ నాతని విషయము వచించి విరమించుచున్నాఁడను.

ఇతఁడు పల్లవుఁడు; కంచిరాజు. పూర్వపశ్చిమసముద్రములకును, కృష్ణా కొల్లడములకును మధ్యనున్న దేశము నేలినప్రభువు. చాళుక్యవంశమునకు మూలపురుషుఁడగు విజయాదిత్యుఁడితనితోఁ బోరి సమసెను. ఇతఁడు శైవమతాభిమాని. అనేక శివాలయములను నిర్మించెను. శూద్రుల అస్పృశ్యత్వమును దొలగించి బ్రాహ్మణుల నర్చకులనుగఁజేసి వేదశాస్త్రవిహితముగ శివార్చనను నడపెను. జైనబౌద్ధమతములను నాశముచేసెను. జైనవసతులను, బౌద్ధవిహారములను పడగొట్టించెను. బ్రహ్మణమతమునుద్ధరించెను. దక్షిణదేశమున ఆర్యనాగరకతను ప్రవేశపెట్టి దేశమును బర్బరాక్రాంతమును గాకుండఁ జేసెను. ఆర్యావర్తమునుండి బ్రాహ్మణులను, బ్రాహ్మణేతరులను బిలిపించి అగ్రహారములను, భూములను ఇచ్చి వారు దక్షిణాపథమున శాశ్వతముగ నుండునట్లు చేసెను. అడవులను నరికించి గ్రామములను, పట్టణములను నిర్మించి వానిని వాసయోగ్యములుగఁజేసెను. కడపట ఇతనికి కరికాలునితో వైరము పొసగెను. పరాజితుఁడై కప్పము నిచ్చెను. కంచిరాజ్యము చోళుల స్వాధీనమైనది. వారు దక్షిణాంధ్రమండలము నాక్రమించుకొనిరి. రేనాఁడు, పాకనాఁడు మొదలగు సీమలుఆంధ్రచోళుల కుక్కిపట్టులాయెను. త్రిలోచనుఁడు ధరణికోట రాజధానిగా గుంటూరుమండలమును పాలించుచుండెను. శాసనములలోను, వాఙ్మయములోను, లోకల్ రికార్డులలోను ఉన్నకథలలోని అద్భుత చిత్రములను దొలగించిన దొరకు చారిత్రకసంబంధవిషయ మింతయే.

ఇట్లు త్రినేత్రుని నిర్జించి, యతనిరాజ్యమున విశేషభాగమును కరికాలు డాక్రమించు

1. S. I. I. Vcl VI.

కొనెను. కృష్ణకు దక్షిణముననున్న సర్వదేశములకును జక్రవర్తి యాయెను.

[1]భోజుని జయించి దాసునిగ జేసుకొనెను.

ఒప్పిలి సిద్ధికొండెన శాసనమునందు ఈ విషయము సంస్మరింపఁ బడియున్నది.

"ఇనుపాదము లర్చింపగ
జనుభోజుని యర్ఘ్యమంత్ర జలపాత్రలుదా
వినువీథి నాగబంచెను
ఘనముగవనయానవాడిచికరికాలుడిలన్[2].

ఈభోజుని కథ కరికాలుని మాహాత్మ్యమును దెలియజేయు అద్భుతవిషయములో మునిగి యున్నది. మహాత్వసూచకములగు అమానుష చర్యలవలె భోజుని కథయు, చరిత్రరచనమున విసర్జనీయమా? అట్లనుకొనిన భోజుడే మిథ్యాపురుషుడగును. వితర్కమున కవసరముండదు. అటుగాక చారిత్రాత్మకుడగు వ్యక్తి యని తలచితిమేని ఎవడాతడను ప్రశ్న కెడము గల్గుచున్నది. ఆకాలము (అనగా క్రీ. శ. ౨,౩ శతాబ్దముల మధ్యయుగము) నందలి, శాసనములందు కృష్ణదక్షిణభూముల నేలిన రాజులలో భోజుడనురాజు గాని, తన్నామాంకిత మగు రాజవంశము గాని పొడకట్టదు. కృష్ణదాటిన దక్కనుపీఠభూమిపై వాకాటకరాజవంశ మొకటి గాన్పించుచున్నది. ఆంధ్రులకు వెనుక దక్కనుపీఠభూమిపై సామ్రాజ్యపదము నాక్రించి, క్రీ.శ.4,5 శతాబ్దములలో మహావైభవముతో నేలిన వంశమిది. వాకాటక రాజకుటుంబమునకును, సకలోత్తరాపథనాథులగు గుప్తచక్రవర్తులకును బంధుత్వముగలదు. ఇట్లే వేంగి నేలిన విష్ణుకుండినులకును వాకాటకులకును. ఈవాకాటకరాజ్యజన్మస్థానము విదర్భ. విదర్భ భోజులకు బుట్టినిల్లు. భోజయను పదము జాతిని సూచించునది. 'యదువృష్ణి భోజులు' నామములందరును గుర్తెరింగినవే. భోజులరాజు భోజరాజు. సంగ్రహముగభోజుడు వాకాటకదేశము భోజదేశమనియు, వాకాటక రాజు భోజరాజనియు, గీర్వాణవాఙ్మయము దెల్పుచున్నది. కావున, ఈశాసనపుభోజుడుచరిత్రాత్మకవ్యక్తియేని, అతడు విదర్భదేశపురాజై యుండవలయును. హూణుల దండయాత్రలు గుప్తసామ్రాజ్యమును విచ్ఛిన్నము సేయువఱకును వాకాటక రాజ్యమును జెడక నిలిచినది. తదనంతరము రాజ్యవిప్లవము జరిగినది. దేశమంతయు, సంక్షోభము నొందినది. క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభమునందే పూర్వవాకాటకరాజ్యమున నల చళుక్యాదులగు నూతన రాజవంశములు దలలుపైకెత్తినవి. కరికాలుడు భోజుని గెల్చి యుత్తరాపథముపై దండెత్తిపోవుట నిక్కమేని వాకాటకుల యంత్యదశయందు, అనగా, క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభముననో, ఇంచుక తత్పూర్వముననో యీకార్యములను జేసియుండవలయును.

1. జర్నల్. ఆఫ్. ఆం. హి. Vol, VI.
2. S. I. I. VI, 628.

(5) అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులు మున్నగు నాలుగు వర్ణములను తోడ్తెచ్చి శ్రీపర్వతచ్ఛాయయందు పల్లవరాజు రాజ్యమున పట్టణములును, గ్రామములును, వారికిచ్చి తగిన యేర్పాట్లను జేసెనట! ఇది పైవిషయమును బోలి నూతనమైనదే. ఒకానొక శాసనము[1] చోళు లయోధ్య నుండి దక్షిణమునకు వచ్చి రాజ్యనిర్మాణమును జేసుకొనిరని తెలుపుచున్నది. ఇది విశ్వసనీయమగునా? అగునేని కరికాలుడు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులనే కాక తదితరవర్ణములవారినిగూడ దోడ్తెచ్చుటకు గారణము దెలియుచున్నది. శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు చోళులు ఆద్యము దక్షిణాపథస్థులుగారనియు, ఉత్తరదేశమునుండి వచ్చిరనియును జెప్పియున్నారు; నిజమేమో! భావి పరిశోధనమువల్ల సత్యము తేలగలదు.

( ) కావేరికి వేలనుగట్టుట సుప్రసిద్ధవిషయము. దీనిపై వ్యాఖ్యాన మవసరము లేదు.

ఈశాసనము శకలమైనను కరికాలుని గురించి నూతనవిషయములను దెలియజేయుచున్నది. కాన, చరిత్రరచయిత కిది మిక్కిలి యుపయోగకారి. ఇంకను లోకలురికార్డుల వల్ల కరికాలుని చరిత్రము గొంత తెలియుచున్నది. ఇతడు ప్రజలసౌఖ్యమునకై పాటుపడిన మహారాజు. దేశమును వెల్లువయందు మునుగనీయక కావేరికి దరులుగట్టుటయింతకు ముందే తెల్పితిని ఇంతేకాక అడవులను నరికించి పురములను గ్రామములను నిర్మించెను. నాగరికులగు ఆర్యజాతులవారిని దోడ్తెచ్చి దేశమునుండి బర్బరత్వమును వెడలనడచెను. ఎన్నియో అగ్రహారములను బ్రాహ్మణుల కొసగెను. లెక్కలేని దేవాలయములను కట్టెను. వ్యవసాయాభివృద్ధికై చెరువులను త్రవ్వించెను. నదులకు ఆనకట్టలు గట్టి కాలువలద్వారా నీటిని తెచ్చి చెరువులను నింపించెను. అరణ్యభూములు వ్యవసాయమునకనుకూలములగువఱకును పన్ను నడుగక రైతులకు ఉచితముగ నిచ్చెను. పిమ్మట పన్నుల నేర్పరచెను. నూతనగ్రామము లభివృద్ధికిరాగా రాజ్యపాలనసౌకర్యమునకై వానిని నాడులుగ విభజించెను. ఇట్లు ప్రజాభివృద్ధికై యీమహారాజు పలువిధముల పాటుపడెను. ఇట్టిమహోపకారిని ఆంధ్రులు మరచుటెట్లు? కావుననే దత్తమండలవాసు లాతని నిప్పటికిని స్మరించుచున్నారు. తిక్కన్నగారన్నట్లు, "కరికాల తేర్మవిభుండల్పుడే!"

శాసనమూలము

౧. తద్వంశజాతో కరికాలచోడః, శశాంక భృత్పాదపయోజభృంగః.

౨. సపక్షసంపత్సమృధ్యర్థం స్వర్ణవృష్టిం తథా కరోత్, బాధామ్పడం సమారాధ్య రాజారాజతరా మవత్.

3. త్రినేత్రపల్లవం భూపం కృత్వాగవిక్షత మాజ్ఞయా, తస్యాంబకం లలాటస్థం భగ్నం కృత్వా వ్యరాజత.

1. S. I. I. VI, 651.

౪. భోజపురాజాఖ్యః పాత్రాణిత్రీణిసూర్యార్పితానిచ, నిజాజ్ఞయాంబరస్థాని చక్రే తం దానవన్నృపం.

౫. సహ్యపాదోద్భవాః దేవీం కావేరీం చోడమండలే, బధ్వా చోడమహీపాలో రరక్ష వసుధా మిమాం.

౬. ఇక్ష్వాకువంశజాతానాం నృపాణాం నగరీశుభా, శుభావహా మనుష్యాణా మయోధ్యా రాజతే సదా.

౭. తత్రస్థాః బ్రాహ్మణాదీంశ్చ చతుర్వర్గసముద్భవాః, నీత్వాపల్లవరాజశ్చ రాష్ట్రాణినగరాణిచ.

౮. దత్త్వా శ్రీపర్వతచ్ఛాయె ప్రతిష్ఠామకరోద్భు [వి*] [త్ర*] లింగప్రతిష్ఠాస్య, స్వనామ్నా పల్ల.........................

పత్రికాసంపాదకుడు ౨

పత్రికాసంపాదకుడు 3

సింహళద్వీప నూతనరాజ్యవిధానము

గూడా కృష్ణమూర్తిగారు

ప్రస్తుతము సింహళద్వీపమందు అమలులోనున్న రాజ్యపరిపాలన విధానమును పరిశీలించి, అందుండు లోపాలోపములు విచారించి, లోపము లున్నచో అవ్యాని తొలగిపోవుటకును, అవసరమగుచో నూతనవిధానము సూచించుటకును, పార్లమెంటునందు వలసరాజ్యముల కార్యదర్శి(Secretary of State for Colonies)అగు ఆమెరి (Amery) గారిచే నొకప్రత్యేకసంఘ మేర్పరుచుటకు తీర్మానము చేబడెను. ఆగష్టు ౭ వ తేది ౧౯౨౭ సంవత్సరమున, నలుగురు పార్లమెంటు సభ్యులు గలయట్టి యుపసంఘము నేర్పరచుటకు తీర్మాన మాయెను. ఈసంఘమువారు, హిందూదేశమునకు పైమసంఘ మేరీతిని పనిచేయవలసి యున్నదో, అటులే సింహళద్వీప రాజ్యపరిపాలన విషయమై నూతనసూచనలు చేయుటకు నియమింపబడిరి. ఈసంఘాధ్యక్షుడు ఎర్ల్ ఆఫ్ డొనమోరు (Earl of Donough. more, M. p.). వీరు పార్లమెంటునందు చాలకాలము సభ్యులుగ నుండి, రాజకీయవేత్తలలో నారితేరిన రాజకీయవేత్త యని పేరుపొందిరి. వీరికి సహాయసభ్యులు సర్ వాథెన్, సర్ బట్లర్, డాక్టరు డ్రమ్మండుగార్లు.

ఈనలుగురు సభ్యులును ౧౯౨౭ వ సం. నవంబరు ౧౩వ తేదీనుండి ౧౯౨౮, జనవరి ౧౮వ తేదీవరకును సింహళద్వీపమున సంచారము సలిపి, వేర్వేరు ప్రదేశములకు పోయి, వివిధసంఘముల నాయకులయొక్కయు, రాజకీయవేత్తలయొక్కయు, శాసన సభ్యులయొక్కయు, అధికారులయొక్కయు, ఇతర విద్యాధికులయొక్కయు సలహాలను, వాఙ్మూలములను తీసికొని, ప్రస్తుత మమలులోనున్న రాజ్యవిధానమును పరిశీలించి, ఒక నూతనరాజ్యవిధానమునే సూచించిరి. ఇప్పటి నమలులోనున్న రాజ్యవిధానము నంతయును సంపూర్ణముగ మార్చివేయుటయే కాక, ప్రస్తుత మేదేశములోను అమలులోలేని ప్రత్యేక నూతన రాజ్యపరిపాలన విధానము సూచించిరి. ప్రస్తుత మెచ్చటను అనుసరింపబడక పోయినప్పటికిని ప్రాచీనభారతీయరాజ్యపరిపాలన విధానములో చేరియున్న దగుటచే, భారతీయుల కిది నూతన విధానముగా గన్పట్టదు.

ఈసంఘమువారిచే విచారింపబడినవారెల్లరను వేర్వేరు క్రొత్త మార్పులను, నూతనవిధానములను సూచించియుండిరి. కాని వారవన్నియు క్రోడీకరించి యీనూతనవిధానమునే అమలు జరపి, సింహళద్వీపమందు జయప్రదముగా నిర్వర్తింపబడుచో ఇంగ్లాండునందుగూడ ప్రవేశపెట్టుదురట. ఇందు గల ముఖ్యసూచనలు మున్ముందుగ వ్రాయుట యవసరము. సింహళదేశజులకు కార్యనిర్వహణశక్తి లేకుండుటచే, కార్యనిర్వాహకులగు శాసనసభా-అధికారసభ్యులు ఎట్టి బాధ్యతయును లేని అనధికారసభ్యులచే తీవ్రముగను, అనవసరముగను ఖండింపబడుచుండిరి. ఇట్టి కార్యనిర్వహణానుభవమును కలిగించుటకై తగు ఏర్పాటులు జరిగి, అట్టి అనుభవమును వారు బాగుగ పొందినగాని సింహళమునకుస్వరాజ్యార్హత లేదని యీసంఘమువారు విస్పష్టముగ తెల్పియుండిరి. కాన నిట్టి అనుభవమును అనధికారశాసనసభ్యులకెల్లరకును గలుగజేయుటకై యీనూతనవిధానము ప్రత్యేకము అనుకూలించునట. సంపూర్ణముగ మార్పు చేయబడిన విధానమును సూచించుటకు ముఖ్యకారణ మియ్యదియే. ప్రస్తుతము గవర్నరునకున్న అధికారములు హెచ్చింపవలయునట. గవర్నరునకు అధికార మెక్కువ చేయుటకు కారణము సింహళదేశజులు అతనిక్రింద కార్యనిర్వహణశక్తియందారితేర గల్గుటకు సహాయపడుటయేయట. ఎన్ని సూచించినను, పాపము, ఏదోరీతిని సింహళదేశజులను స్వరాజ్యార్హులుగ జేయవలయు నను ప్రయత్నము లే యీ యుపసంఘనివేదికయందు గానవగును. అన్నిటికన్నను ముఖ్యములగు మార్పులను రెండింటిని సూచించిరి.

అందు మొదటిది ఇరువదియొక్క వత్సరములు ప్రాయముగల ప్రతి మగవానికిని, ముప్పదివత్సరములు ప్రాయముగల ప్రతి స్త్రీకిని, సింహళమున నివసించు ఇతరదేశజులందరికినికూడ - అయిదుసంవత్సరము లీద్వీపమందుండి పౌరస్వత్వపు హక్కు సంపాదించినచో - సమానముగ వోటింగుఅధికారము సంపూర్ణముగ గలదని సూచించిరి. (Manhood Suffrage). రెండవది జాతిమతభేదములు లేక, సర్వసమానరాజకీయవిభాగములను బట్టియును, వివిధప్రాంతవిభాగములనుబట్టియు శాసనసభకు సభ్యుల నెన్నుకొనవలయుననిరి. (Abolition of Communal Representation.)

ఈమార్పు లెల్లరును ఏకీభావము వహించి ఆమోదించుట లేదు. వివిధ రాజకీయపక్ష నాయకులకు భేదాభిప్రాయము లనేకము లున్నవి. ఈనూతనరాజ్యాంగవిధాన మమలులో నుండినచో, చివరకు స్వరాజ్యప్రాప్తి శూన్యమేమో యని వారు భయపడుచున్నారు. ఏది ఎటులున్నను, సర్వసమానముగ వోటింగుఅధికారము నందరును అంగీకరించుచున్నారు. కాని, స్త్రీలకుకూడ పురుషులతో సమానముగహక్కు నిచ్చుచు, వలసపోయిన భారతీయులకు మాత్రము ఎట్టినిర్బంధములును లేని వోటింగుహక్కు నీయవలదని కొందఱు భేదాభిప్రాయములు గలిగియున్నారు. జాతిమతభేదముల విపక్ష లేకుండ శాసనసభ యెన్నికలు జరుగుటయందు మహమ్మదీయులు భేదాభిప్రాయము కలిగియుండి, తమకు న్యాయము కలుగ లేదని వాదించుచున్నారు.

నూతనవిధానము-మహాసభ

ఇదివరలో సూచించినరీతిని, శాసనసభలో అనధికారసభ్యులకు కార్యనిర్వాహకశక్తి లేకపోవుటచే, అధికారసభ్యులు అనవసరముగ తీవ్రఖండనలకు లోనగుచుండుటయు, అందువలన పరిపాలన చాల కష్టముగా నుండుటయు తటస్థించుచున్నది. కాన శాసనసభావిధానము మార్చవలసి యున్నది. ప్రస్తుతము అనధికార అధికార సభ్యులు కలిసి ౪౯ మంది మాత్రమే కలరు. కాని నూతనవిధానమున ౫౦ గురు అనధికారసభ్యులు వివిధ రాష్ట్రీయ (Territorial) విభాగములనుండి ఎన్నుకొనబడవలయును. వీరుగాక సింహళద్వీప ముఖ్యకార్యదర్శి (Chief Secretary)- ప్రస్తుతము వీరు కలోనియల్ కార్యదర్శి (Coloinal Secretary) అని పిలువబడుచున్నారు-న్యాయాధిపతి (Attorney General), కోశాధిపతి (Treasurer) అను ముగ్గురు అధికారసభ్యులుండును. వీరు ఉద్యోగరీత్యా (Ex-officio) శాసనసభాసభ్యు లయ్యెదరు. వీరుగాక గవర్నరు పన్నెండుగురు సభ్యులకు మించకుండ శాసనసభకు నియమించ (Nominate)చేయవచ్చును. ఈసభ్యులందరు గూడినసభ "మహాసభ" (State Council) అని పిలువబడును. ఈమహాసభయే "కార్యనిర్వాహకసభ" గాను, "శాసనసభ" గాను మారుచుండవలెను. అది రాజకార్యముల నిర్వహణమున కంతకును 'కార్యనిర్వాహకాధివేశనము' (Executive Session) గాను, శాసననిర్మాణమునకు 'శాసనాధివేశనము' (Legislative Session) గాను, రెండువిధములనుకూడ నిర్వర్తించుచుండును.

మహాసభ-కార్యనిర్వాహకసభాపద్ధతి

మహాసభ యంతయు ప్రస్తుతము కార్యనిర్వాహకసభ యగును. ప్రథమమున మహాసభ గూడినప్పుడు, సభ్యులయొక్క సంఖ్యయంతయు ఏడుసంఘములుగా విభజింపబడును. ఈవిభాగము రహస్యపువోటింగు (Secret ballot) పద్ధతిని జరుగును. ప్రతిసభ్యుడు తానేసంఘమునందు పనిచేయ నిచ్ఛగించునో, ఆసంఘములో నుండెదనని వోటింగునకు పూర్వమే తన యభిప్రాయమును సూచించవచ్చును. ఇట్లు సంఘములు ఏర్పడినయనంతరము ప్రతిసంఘమునకును (Ballot) పద్ధతిచే అధ్యక్షునిగా నొకరిని గవర్నరుచే నియమింపబడుటకై సూచించెదరు. గవర్నరు సర్వసాధారణముగ ఆసూచన నంగీకరించును: కాని నిరాకరించుటకుగాని, మరల నాలోచించిపంపుడని చెప్పుటకుగాని యాతని కధికారము గలదు. ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడు సంవత్సరమునకు ఇరువదియేడువేలరూప్యముల వేతనమును బడయును, సామాన్యముగ మంత్రుల కెట్టిస్థానము, గౌరవముగలవో, అట్టి స్థానమును, గౌర

వము నే పొందియుండును. ఆయా సంఘసభ్యులుకూడ మహాసభాసభ్యులుగ నెట్టివేతనమును పొందుచున్నారో, అట్టి వేతనము నే పొందెదరుగాని అదనముగా వేరియును పొందరు. ప్రతిసంఘమును ఒక్కొక్క ప్రత్యేకశాఖాకార్యమును నిర్వహింపవలయును గాన రాజకీయవ్యవహారములన్నియును ఈదిగువరీతిని ఏడు శాఖలుగా విభజింపబడెను:—

౧. అంతరంగిక పరిపాలనా సంఘము (Home Affairs);- ఇందు పోలీసు, జయిళ్లు, గనులు మొదలగుసర్వవిధములగు అంతరంగపరిపాలనా శాఖలును జేరియున్నవి.

౨. వ్యవసాయసంఘము (Agriculture);

౩. స్థానిక పరిపాలనా సంఘము (Local Administration)

౪. ఆరోగ్యశాఖాసంఘము (Health);

౫. విద్యాశాఖాసంఘము (Education);

౬. ఇంజినీరింగుశాఖాసంఘము (Public Works);

౭. వార్తా కార్యనిర్వాహక సంఘము (Public Communication)

సింహళద్వీపవాసులు కొందరు; పోలీసుశాఖను సంఘపరిపాలనమునుండి విడదీసి, ముఖ్యకార్యదర్శియాజమాన్యము క్రింద నుంచవలయునని సూచించిరట; కాని మంత్రులయధీనము చేయుట ప్రజాంగీకారమే. ప్రతిసంఘమును ఏయేకార్యములు నిర్వర్తింపవలయునో ఆయ్యవి జాగరూకతతో నిర్వర్తించుచు, ఆయాసభ్యులు, అధ్యక్షులు తమ వేర్వేరుశాఖలపై అజమాయిషీ చేయుచుండవలయును. ఏవిషయమునైనను నిర్ణయింపవలయునన్న, నెక్కువమందిసభ్యుల అంగీకారము లేనిదే ఆసంఘకార్యములు నిర్వర్తింపరాదు. ఇట్లు అంగీకరింపబడిన తీర్మానమును కార్యనిర్వాహకసభలో మరల చర్చకు తేబడవలయును. ఈ సభయందుగూడ ఆమోదింపబడినచో, గవర్నరు ఆమోదమునకు పంపవలయును. కాన ప్రతితీర్మానమును మూడు కార్యనిర్వాహకమూర్తులచే ఆమోదింపబడినగాని అమలులోనికి రానేరదు. అందు, ఒకటి: ఏశాఖకు ఏతీర్మానము సంబంధించియున్నదో ఆశాఖా కార్యనిర్వాహకసంఘము; రెండు: ఇట్టికార్యనిర్వాహక సంఘములన్నియు కలిసిన కార్యనిర్వాహకసభ యనబడు మహాసభ; మూడు: గవర్నరు. సర్వసాధారణముగా గవర్నరు ఆమోదము లేనిదే యే తీర్మానము అమలులోనికి రాదు. అందు ముఖ్యవిషయములపై తీర్మానములు అమలులోనికి రాకముందే అతనిఆమోదము బడవలయును. అంతగా ముఖ్యముగాని తీర్మానములన్నియు గవర్నరు ఆమోదమును అనంతరము బడయు నవకాశ ముంచుకొని, అట్టిధీమా యున్నచో కార్యనిర్వాహకశాఖవారే అమలులో పెట్టవచ్చును. గవర్నరు ప్రతిసంఘకార్యములతోను పరిచితుడై యుండుట యవసరము గాన, ఆయాసంఘకార్యదర్శులు తీర్మానము సంఘమునందు ప్రవేశపెట్టబడు ముందుగను, అనంతరమునుగూడ గవర్నరుకు పంపవలయును.

ఈకార్యములు గాక, ప్రతిసంఘమును ఏఏవిషయములతో తనకుసంబంధమున్నదో, ఆయావిషయముల సంవత్సరపుబడ్జెట్టు అంచనాలును తయారు చేయుచుండవలయును. ప్రతిసంఘాధ్యక్షునకును సింహళసివిలుసర్వీసునకు జెందిన ఒకయుద్యోగి శాశ్వతకార్యదర్శిగా నుండును.

ప్రస్తుతము కలోనియల్ కార్యదర్శి (Colonial Secretary) యనువాతడు ముఖ్యకార్యదర్శి (Chief Secretary) యని పిలువబడుచుండును. ఈతడును, న్యాయాధిపతి (Attorney General), కోశాధిపతి (Treasurer) అను నీముగ్గురు వేర్వేరుశాఖల నిర్వర్తించుచు, రాజకీయోన్నతోద్యోగులుగా (Officers of State) పరిగణింపబడుదురు. వీరలకు ఎట్టిసంఘములును లేవు.

ముఖ్యకార్యదర్శి:— మాల్డివుద్వీపముల విషయమును, అంతరంగికములు కానట్టి సకల వ్యాపారములను (External affairs), శాసనపద్ధతిని నిర్మించుటయు, పబ్లికు సర్వీసు శాఖావిషయములో ఉద్యోగుల నియమించుటకుగాని, తీసివేయుటకుగాని, మార్చుటకుగాని సర్వాధికారము వహించుటయును, ఇట్టి మొదలగు విష

యములన్నియును పరిచూచుటయు ఆతని ముఖ్యమగు రాజకీయ వ్యవహారములు.

కోశాధిపతి:— రాజకీయ ధనవిషయమై, అనగా పన్నులు, రెవెన్యూ సుంకములవిషయమైయును, సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు, అంచనాలు తయారుచేయుటయందును ఈతడు ముఖ్యముగ పనిచేయవలసియున్నది. సాంవత్సరికపు పట్టీలను, అంచనాలను (Estimates) ఏ సంఘముగాని తయారుచేయునప్పుడు ఈతని సలహా యత్యవసరము. ధనవిషయమై యెట్టి చర్చలుగాని కల్గినప్పుడు ఈతడు సూచించిన రీతిని జరుగవలయును. ప్రత్యేక సంఘములు ధనము కోరుచు చేయు అంచనాలలో ఈతడు సూచించినరీతిని ధనము వెచ్చించుట కవకాశముండునే కాని తమ యిచ్చవచ్చినట్లు ఆయా సంఘాధిపతులుగాని, సంఘములుగాని చేయుట కవకాశ ముండదు. నాణెముల ముద్రణవిషయమై యీతడు సహాయపడుచుండును.

అటార్నీ జనరలు, లేక న్యాయాధిపతి:— సింహళద్వీపమంతటను న్యాయపరిపాలనమును, దొరతనమునకు న్యాయవిషయమై సలహా నిచ్చుచుండుటయును ఈతని ముఖ్యవిధులు.

ఆడిట్టుశాఖ ముఖ్యకార్యదర్శి శాఖలయందు చేర్చబడినదికాని, ఆడిటరును కలోనియల్ ఆడిటరు (Colonial) అని అందురు. ఈతడు రాజకీయ మహాసభకే జవాబుదారీగా నుండవలసియుండును. పై చెప్పబడిన మువ్వురు మంత్రులకు ఎట్టి సహాయసంఘములుగాని లేకపోయినప్పటికిని, వీరు మంత్రులస్థానమునే ఆక్రమించుకొందురు. వీరు దొరతనమునకును, మహాసభకును రాజకీయ, ధన, న్యాయవిషయములయందు సలహాలనిచ్చుచు ఆలోచనమంత్రులుగనే ముఖ్యముగ పనిచేయుదురట.

కాన ప్రస్తుతము నూతన రాజ్యాంగ విధానములో ఏడుగురుమంత్రులు వేర్వేరు సంఘములచే సభ్యులుగా నెన్నుకొనబడినవారును, ముగ్గురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును కలసి పదిమంది మంత్రు లగుదురు. ఈ మువ్వురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును దొరతనమువారిచేతనే నియమింపబడుదురు. ఈరీతిగ నేర్పడిన మంత్రులు, వారివారిసంఘములు కూడియే మహాసభ యగును. ఏ ప్రత్యేకసంఘమందునుగూడ పనిచేయ నిశ్చయింపని మహాసభాసభ్యులుకూడ నుండవచ్చును. ఈసంఘములతోడను, మంత్రులతోడను ఈమహాసభ యంతయును కార్యనిర్వాహక సభగా మారి కార్యనిర్వాహక విషయముల నిర్వర్తించును.

మంత్రులసంఘము (Board of Ministers):— ఇదివరలో నమలులోనున్న కార్యనిర్వాహకవర్గమును (Executive Council) తీసివైచి దానిస్థానే మంత్రులసంఘము నేర్పరచవలయును. ఇందు మువ్వురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును, ప్రతిప్రత్యేక సంఘాధ్యక్షుడును సభ్యులుగా నుందురు. ఈపదిమంది మంత్రులు కూడిన కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు ముఖ్యకార్యదర్శియే యధ్యక్షుడు. ఈతడే తనయుద్యోగరీత్యా శాసనసభలయందు నాయకుడు (Leader)గా నుండుటకును, ఉపాధ్యక్షుడుగా నుండుటకును హక్కు కలిగియుండును.

ఈసంఘము రాజకీయ వ్యవహారముల కన్నిటికి ముఖ్యాంగము; మున్ముందుగనే సకలకార్యములను పరిచూచి లోపాలోపములను వెదకి కార్యసూచనలు చేయుచు అన్నిటికి సహాయపడుచుండును. ఈసంఘమునకు అన్నిటికన్నను ముఖ్యమగు కార్యము సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టును, అంచనాలును తయారుచేసి మహాసభలో నుపపాదించుట. ఈవిషయమునందుమాత్రము పదిమంది మంత్రులును కలిసి బాధ్యత వహింతురు (Collective Responsibility). ఇతర విషయములందు ఆయా సంఘాధ్యక్షులు మహాసభ కంతబాధ్యులో అంతేకాని, కలిసి బాధ్యతవహించరు. మంత్రులసంఘమునుండి దొరతనపు ముఖ్యోద్యోగులనుగాక, యితర సంఘాధ్యక్షులలో నెవరినైనను మహాసభలో నాయకత్వమును వహించుటకును, మంత్రులసంఘమున కధ్యక్షత వహించుటకును ఎన్నుకొనవచ్చును. ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడును, దొరతనపు ముఖ్యోద్యోగియును మార్చినెలలోనే కోశాధిపతిద్వారా ఆయాసంఘములచే తీర్మానింపబడిన అంచనాలను మంత్రులసంఘమునందు ప్రవేశ

పెట్టవలయును. మంత్రులసంఘము వేర్వేరు సంఘముల చేతను, మంత్రులచేతను ప్రవేశపెట్టబడిన అంచనాలను పరిశీలించి అవసరమగు సర్దుబాటులను, విమర్శనలను కోశాధిపతి యిష్టానుసారముగ చేసి, యేయేసంఘమువారు ఎంతెంత వెచ్చించుట కవకాశ మున్నదో నిర్ణయించి, యీ విషయముల నన్నిటిని పన్నులు విధించుట మొదలగు వాటితోపాటుగా సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టులో కలిపి మహాసభలో ప్రవేశపెట్టుటకై సిద్ధపరిచెదరు. ఏసంఘమైనను ఆరీతిని తన అంచనాలను తయారుచేసి మంత్రుల సంఘమునందు ప్రవేశపెట్టకపోయినచో, కోశాధిపతి ఆ విషయమును గవర్నరువశః తెలియజేయును. అప్పుడు వెనుకబడియున్న సంఘముయొక్క అంచనాలను గవర్నరు ఇతర మంత్రుల సహాయముతో పూర్తి చేయవలయును. దానినే ఆమోదింపబడిన అంచనా (Certified Estimate) అందురు. ఇట్టి విషయమున గవర్నరు ఆమోదించుటకు పూర్వమే ఒకతూరి మహాసభలో ప్రవేశపెట్టబడి ఆమోదింపబడవలయును. ఈరీతిని బడ్జెట్టు పూర్తిగ తయారైన యనంతరము మహాసభలో ప్రవేశపెట్టవలయును. అప్పుడు ధనవిషయములోగల లోపాలోపములను, క్రొత్తపన్నులను, ఖర్చుయొక్క పరిమితి అపరిమితులను, అందుగల అంతరంగిక కొట్టవట్టులను గూర్చి ప్రతిసభ్యుడును ముందుగా నెట్టి నోటీసును లేకుండనే చర్చ జరుపవచ్చును.

మంత్రులసంఘముచే నుపపాదింపబడిన సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు అంచనాలు మహాసభలో నోడిపోయిన గాని, విశ్వాసరాహిత్యపు తీర్మానము తేబడి నెగ్గినగాని మరల సామాన్యపు ఎన్నికలు (General elections) జరుగవలసినదే. ఓడిపోకపోయినచో, మహాసభయందు ఆయా బడ్జెటు అంచనాలు పూర్తి గాగాని, కొన్నిభాగములు గాని పునర్విమర్శనమునకై మంత్రుల సంఘమునకు త్రిప్పివేయ (Refer back) వచ్చును. ఇటులు వెనుకకు త్రిప్పివేయుటవలన సామాన్యపు ఎన్నికలు తిరుగగా జరుగుట కవకాశ ముండదు. ఇటులు బడ్జెట్టును వెనుకకు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకు మహాసభవారికి ఒక్కపర్యాయమే యధికారము గలదు. అనంతరము మంత్రులు ఆలోచించి పునర్విమర్శనలో జరిగిన మార్పులను, క్రొత్తతీర్మానములను మహాసభయెదుట పెట్టి తగు సమజాయిషీ యిచ్చి అప్పుడు మహాసభచే చేయబడిన తీర్మానమునకు లోబడవలయును. మంత్రులసంఘము నాలుగు సం.ల కాలము పనిచేయును. సామాన్యపు ఎన్నిక (General election) జరిగిననే కాని, లేనియెడల నెప్పుడైనను ఒక్కొక్క ప్రత్యేకమంత్రి పోవుచువచ్చినను, నూతన మంత్రులతో విరాజిల్లుచు, ప్రథమమున ఎన్నికలు జరిగినప్పటినుంచియు నాలుగు వత్సరము లుండును. మహాసభలో ఏసామాన్యసభ్యునకు గాని పన్నును హెచ్చించుటకయును, విధించుటకును, రెవిన్యూవిషయమై భేదాభిప్రాయము కల్గియుండుట యును మొదలగు విషయములలో తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టుటకు అధికారము లేదు. ఇట్టి అధికారము వివిధ సంఘాధ్యక్షులును, ముగ్గురు రాజకీయోన్నతోద్యోగులును మంత్రులసంఘముయొక్క యనుమతి చొప్పున పొందగలుగుచున్నారు.

కార్యనిర్వాహక సభాచర్య (State Council in Executive Sessions):—ఈసభాచర్యయందు ఏసంఘముచేతనైనను నుపపాదింపబడిన తీర్మానమును చర్చింపవలయును. ఈసభకు చర్చానంతరము ఆ తీర్మానమును ఆమోదించుటకును, నిరాకరించుటకును, పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకును సంపూర్ణాధికారము గలదు. ఆయా ప్రత్యేకసంఘ తీర్మానములను మహాసభముందర ఆసంఘాధ్యక్షుడుగాని, ఆయాసంఘములలోని ప్రథమసభ్యుడుగాని ప్రవేశపెట్టవలయును. ఏప్రత్యేకకార్యనిర్వాహకసంఘములోను సభ్యుడుగా నుండుట కిష్టగింపని ఒక స్వతంత్రసభ్యుడు ఏసంఘముయొక్క కార్యములమీదనైనను ఒకతీర్మానమును ఈకార్యనిర్వాహక సభలో ప్రవేశపెట్టవచ్చును. ఇట్టి సమయమున కార్యనిర్వాహక సభ ఆతీర్మానముపై చర్చ జరుపకయే ఆతీర్మానము ఏసంఘమునకు చెందియున్నదో ఆ సంఘమునందు దానిలో చించి, చర్చించి ఖండించుటకును, ఆమోదించుటకును, లేక నిరాకరించి మరల సభకు త్రిప్పివేయుటకును ఆసంఘమునకు హక్కునిచ్చి ఆయా సంఘముల కు త్రిప్పి

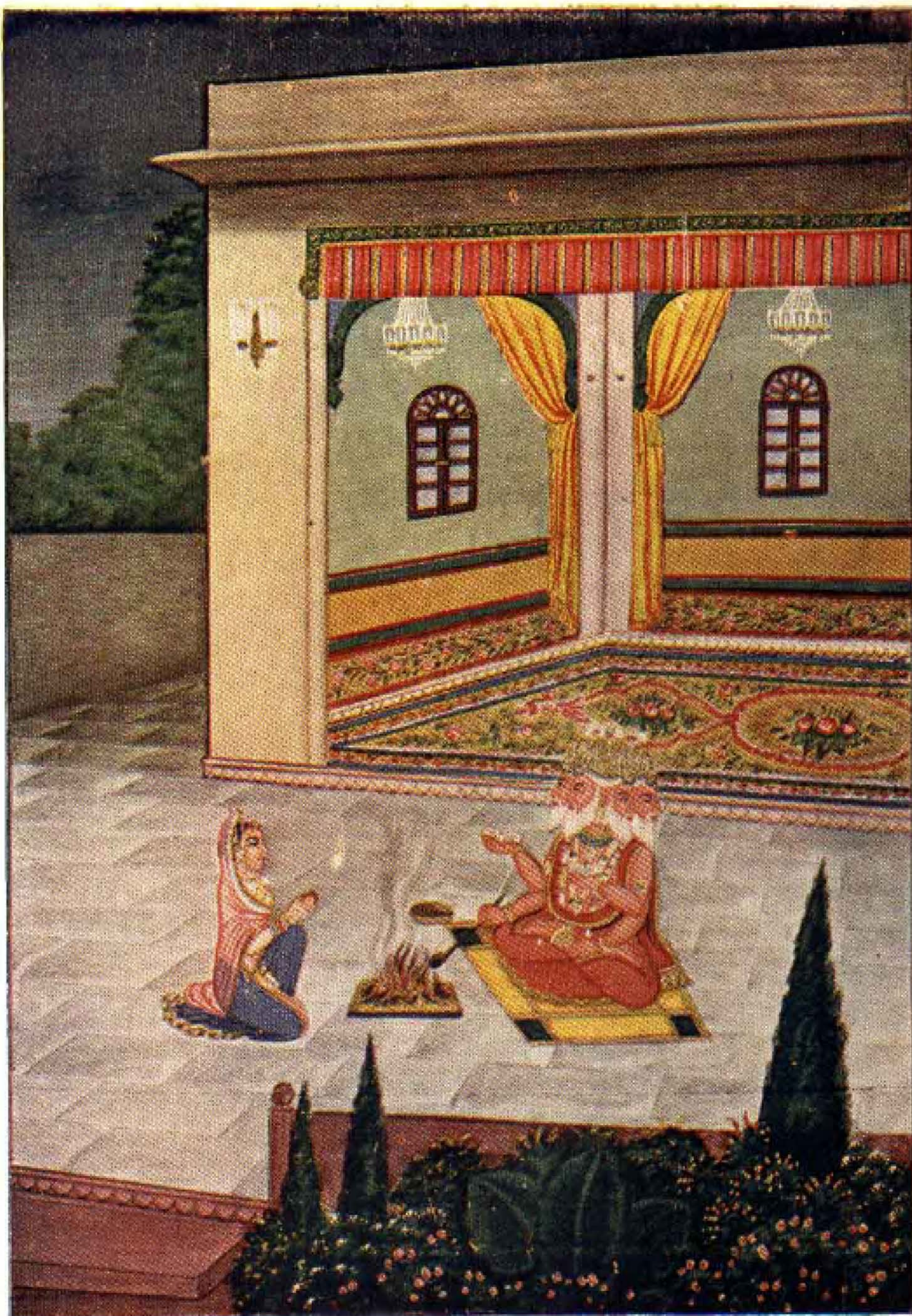
వేయును. అప్పుడు ఆసంఘములో ఆ తీర్మానము చర్చింపబడునప్పుడు ఏసభ్యు డాతీర్మానమును ప్రతిపాదించెనో ఆతడు ఆప్రత్యేకవిషయమున ఆప్రత్యేకసంఘమునందు చర్చలలో పాల్గొనవచ్చును. ప్రత్యేక సంఘములో సభ్యత్వము ఖాళీయగుచో, కొంతకాలపరిమితి గల నోటీసుతో మహాసభలో ఆవిషయ మంగీకరింపబడవలయును.

కార్యనిర్వాహక సభలో చర్చింపబడి, పూర్తిగా గాని,కొన్ని భాగములుగాగాని ఆమోదింపబడినతీర్మానము లన్నిటితోపాటు ఏనాటిచర్చలో ఆమోదింపబడిన విషయములు ఆనాడే దొరతనపు టున్నతోద్యోగి గవర్నరునకు తెలియజేయుచుండ వలయును. ఇట్లు పంపబడిన తీర్మానము లన్నియును గవర్నరు ఆమోదించి, తన యంగీకారము సభాధ్యక్షునిద్వారా సభ్యులకు తెలియపరిచినగాని వారు ఏవిషయముపై నెట్టికార్యము దీసికొనరాదు. సర్వసాధారణముగా గవర్నరు అన్ని తీర్మానముల నామోదించుచుగాని, ఇంగ్లాండునందుగల వలసరాజ్యకార్యదర్శియొక్క యాజ్ఞల ననుసరించి యేతీర్మానమునైనను నిలుపుచేయుటకును, నిరాకరించుటకును, సంపూర్ణాధికార మతనికి గలదు. కాని తొందరపడి నిరాకరించకుండ అట్టి సందిగ్ధములగు తీర్మానముల పునర్విమర్శనమునకై కార్యనిర్వాహకసభకు త్రిప్పివేయవచ్చును. ఒకవేళ గవర్నరు తన ఆమోదమును తెలుపుచో, అట్టి యామోదమును వలసరాజ్యముల కార్యదర్శికి నెరుంగ జేయుదు; తానే తనచర్యకు బాధ్యుడైయుండి, కార్యదర్శివిమర్శనమునకు లోనై యుండును.

మహాసభ-శాసనసభాపద్ధతి

బిల్లు ప్రవేశము:—ఏబిల్లు గాని మహాసభలోనికి ప్రవేశపెట్టుటకు ముందు చర్చకు వీలుగా నుండునట్లును, కావలసిన విషయములన్నియు క్లుప్తముగా నందిమిడియుండునట్లును బిల్లును వ్రాయుటకై ముఖ్యకార్యదర్శి శాఖకు జేరియున్న ప్రత్యేకపు చిత్తువ్రాయసకాండ్రచే ఆబిల్లు వ్రాయబడవలయును. బిల్లును ప్రత్యేకముగా తయారు చేయుటకై యుండువారు పార్లమెంటరీ పద్ధతిని బిల్లును తయారుచేయుటయందు నిపుణులైన చిత్తువ్రాయసకాండ్ర (Parliamentary Draftsmen) అందురు. వీరు ముఖ్యకార్యదర్శిశాఖకు చేరియుండి, ఆయా మంత్రుల యవసరమునుబట్టి యెల్లరకును సహాయము చేయవలయును. వేర్వేరుసంఘములలో ఏవిషయమైనను చర్చింపబడి మహాసభలో శాసననిర్మాణమునకై ప్రవేశపెట్టదలయునన, అట్టి బిల్లును సునిపుణులచే ఆ విషయములో గల ముఖ్య వివరములన్నియు చేరియుండులాగున ముందుగా తయారుచేయించి అయ్యది శాసనసభలో చర్చకై ప్రవేశపెట్టవలయును.

ఏసంఘాధ్యక్షుడైనను బిల్లును ప్రవేశపెట్టుటకు ముందు తనసహాయ సంఘాధ్యక్షుల కావిషయమై తెలియపరచవలయును. ఇట్లు తెలియపరిచిన యనంతరము ఇతరసంఘాధ్యక్షులు తమబిల్లుతో నియ్యది అనుకూలముగా నుండెనా సరిపడలేదన్నప్పటికిని ఇదివరలో మంత్రుల సంఘమందు చర్చింపబడిన దగుటచే సర్వసాధారణముగా అట్టి అననుకూలపరిస్థితులు రాకుండగనే యుండును గాన ప్రవేశపెట్టవచ్చును. కాని ఒకప్పుడు ఏబిల్లుమీదనైన సరియైన యంగీకారము కుదురకపోయినచో, మంత్రుల సంఘమువారు అట్టి బిల్లును తెచ్చిన సంఘమును, దానికి ప్రతికూలముగ నున్న సంఘమును, రెంటిని చేర్చి ఆయాభేదములను సవరింపవలయును. మంత్రులసంఘాధ్యక్షుడు ఆబిల్లుయొక్క ముఖ్యతను కనిపెట్టి దానిని చర్చించుట మున్ముందుగనో, యనంతరమో నిర్ణయించును. ఈరీతిగ ప్రతిబిల్లు ప్రారంభమున తయారుచేయబడి శాసనసభలో చర్చనీయమై యుండును. ఇట్టిబిల్లు ఏసంఘమునకు సంబంధించినదో ఆసంఘాధ్యక్షునుగాని, ప్రథమసభ్యుడు గాని,అదిప్రవేశపెట్టవచ్చును. శాసనసభయందు చర్చింపబడిన యనంతరము ఆబిల్లు శాసనసభ్యుల తీర్మానమునుబట్టి అమలు జరుపుటయు, జరుపకపోవుటయు తేలును. సామాన్యసభ్యులు తాము స్వయముగనే బిల్లును శాసనసభయందు ప్రవేశపెట్టజనరు. తాను బిల్లు ప్రవేశపెట్టవలయునన్న, అయ్యది ఆయాసంఘములలో చర్చింపబడి ఆ సంఘాధ్యక్షునిచే మహాసభలో ప్రవేశపెట్టబడ వలయును. కాని ప్రతిసభ్యునకు ప్రథమమున ఏసంఘములోను బిలు

ఖమావచ (రాగిణి)

రూప అనుప సిగార కియే తన జోబన జోతి విరాజ రహీ హై।
వేద రచాయ పఢే బ్రహ్మచ్యారి అగ్యారికే రజహి ఆస సహీ హై।

ప్రవేశపెట్టబడకుండనే శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టుట కవకాశ ముండినకూడ బాగుండదనియే సూచించిరి గాని, ఆవిధముగా తేబడినబిల్లు ప్రథమమున నెట్టి చర్చయు లేకయే ఆవిషయ మేసంఘమునకు జెందినదో ఆసంఘమువారి విమర్శనకై పంపబడి, యథారీతిగనే మరల చర్చకు రావచ్చును.

స్థాయిసంఘములు (Standing Committees): శాసనసభ ప్రారంభదినముననే సభ్యులందరును సభాధ్యక్షునిచే (Speaker) ఏ, బి, అని రెండుభాగములుగా విభజింపబడుదురు. ఇవియే స్థాయిసంఘములు. ఈ సంఘములు ఆయాసంఘములచే తేబడిన తీర్మానములను శాసనము చేయు పద్ధతుల నాలోచించును. అప్పుడుకూడ ప్రతిసంఘాధ్యక్షుడును వారివారిసంఘముల కధ్యక్షులై యుందురు. కాని ఏ, బి, అను రెండుసంఘములను, కార్యనిర్వాహకసంఘముల నన్నిటిని చేర్చి రెండుభాగములుగా నీక్రిందివిధమున చేయవచ్చును: (ఏ)- అంతరంగికపరిపాలన, వ్యవసాయశాఖ, స్థానికపరిపాలనశాఖ, విద్యాశాఖ; (బి)- ఆరోగ్యశాఖ, ఇంజనీరింగుశాఖ, వార్తాశాఖ: ఈ యాశాఖలు చేరి, ఏ,బి, అను రెండుస్థాయిసంఘము లేర్పడును. ఈ విధముగ ప్రతిశాసనసభయందును ప్రథమమున ప్రతిబిల్లుపైని చర్చజరుగును.

రెండవపర్యాయము బిల్లును ప్రవేశపెట్టుట:— ప్రస్తుత మమలులోనున్న శాసనసభాచర్యనుగూర్చి కల చట్టముల పరిశీలించినచో, ఏబిల్లుగాని రెండవపర్యాయము ఆమోదింపబడిన యనంతరము శాసనసభ యంతయు ఒక సంఘముగా మారిగాని, లేక కొందరుసభ్యులను ప్రత్యేకోపసంఘముగ నెన్నుకొనిగాని వారియామోదమును బొందవలయును. కాని యీ విషయమున ఈ దిగువమార్పులు చేయుట యత్యవసరము:—

౧. సాంవత్సరికపుబడ్జెట్టు, అందవాలు చర్చించుటకొఱకై శాసనసభ యంతయును గలిసిన ప్రత్యేకోపసంఘము (Select Committee) చేతనైనను;

౨. మంత్రులసంఘముయొక్క యనుమతిని నలుగురైదుగురు సభ్యులు చేరిన ఉపసంఘముచేతనైనను;

౩. లేనిచో ఏ,బి,అను రెండుస్థాయిసంఘములలో ఏదో యొకస్థాయిసంఘముచేతనైనను—

ఏ బిల్లయినను రెండవపర్యాయము శాసనసభ యందు చర్చింపబడి యంగీకరింపబడిన యనంతరము పునర్విమర్శనమునకు లోనుగావలయును. శాసనసభ ఎ, బి, అని రెండుభాగములుగా స్థాయిసంఘముల నేర్పరచినచో, ఈ రెండు సంఘములలోను అనుభవజ్ఞులందరును చేరియుందురు గాన వారు ఆబిల్లును చర్చించి అనుకూలపరిస్థితులలో నుంచెదరు. ఒక్కొక్క సమయమున ఏసభ్యుడుగాని స్థాయిసంఘములలో సభ్యుడుగా లేకయుండి బిల్లును ప్రతిపాదించిన యాతడైనచో ఆతడు ఆబిల్లువిషయమై చర్చ జరిగినప్పుడు ఆప్రత్యేకసంఘములోగాని, స్థాయిసంఘములోగాని జరుగు చర్చలలో పాల్గొనవచ్చును.

సాంవత్సరికపుబడ్జెట్టు రెండవపర్యాయము శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టబడి నిరాకరింపబడుటకు బదులు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయవచ్చును. ఇట్లు ఒక్కపర్యాయము మాత్రమే త్రిప్పివేయవచ్చును. పునర్విమర్శనానంతరము శాసనసభాచర్చలో ఆమోదింపబడుటగాని, నిరాకరింపబడుట గాని తేలగలదు. ఆయా ప్రత్యేకసంఘముల యందవాలుగూడ నిచ్చట చర్చింపబడును. శాసనసభ ప్రత్యేకసభ (Select Committee)లో ఈ విషయమై చర్చ యెంతకాలము జరుగవలయునో, ఆకాల పరిమితిని మహాసభయే నిర్ణయించును. వోటును బాలట్టు పద్ధతినే తీసికొనవలయును

బిల్లు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయబడి మరల కొన్ని క్రొత్తసవరణలతో ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు శాసనసభకు ఆసవరణలను చర్చించుటకే హక్కుగలదు. అనంతరము సవరణలతోగాని, సవరణలను తీసివేసికాని ఆమోదించవచ్చును, లేదా నిరాకరింపవచ్చును. ఇది గాక, ఏ సంఘమువారైనను ఆకస్మికముగ నేదైన నూతనసవరణను దెచ్చినచో, అయ్యది మహాసభవారి యందరియామోదమును లేనిచో చర్చనీయముగాదు. ఒకప్పుడు ఏసంఘమునందుగాని సభ్యుడుగ నుండని ప్రత్యేకసభ్యుడు ఏసంఘ

ములో నైనను, ఒకతీర్మానపుచర్చలో తానవసరమని తలంచుచో, తానిచ్చగించుచో ఆసంఘుచర్చలో ఆతీర్మానముపై తనయభిప్రాయముల వెల్లడించిచర్చలలో పాల్గొనగలడు.

బిల్లుపై మూడవపర్యాయముచర్చ:— ఏబిల్లుగాని పునర్విమర్శన సంఘముచే చర్చింపబడనిచో, మూడవపర్యాయము శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు తగిన కాలపరిమితి (నోటీసు)తో కొన్ని క్రొత్తసవరణలు ప్రతిపాదింపబడి చర్చలోనికి వచ్చును. మూడవపర్యాయము బిల్లు ఆమోదింపబడిన యనంతరము, అయ్యది గవర్నరుచే నామోదింపబడినగాని శాసనము కాదు. గవర్నరునకు మాత్రము ఆబిల్లును ఆమోదించుటకును, నిరాకరించుటకును సంపూర్ణాధికారము గలదు. కాని అతని పైయధికారి ఆజ్ఞానుసారముగ ఆబిల్లు మహాసభలోని మూడుభాగములలో రెండుభాగములవారిచే నామోదింపబడవలయునని కాని, లేక అయ్యది ఆరుమాసములవరకు చట్టముగాకుండ ఆపుదల చేయవలయునని కాని నియమించుటకు సంపూర్ణాధికారము గలదు. ప్రతిచట్టమును చక్రవర్తి యొక్క ఆమోదమునకును, నిరాకరణకును లోబడియుండును. ఏవిషయమైనను గవర్నరు చక్రవర్తికి నియమిత కాలములో తెలియబర్చనిచో, అందుల కాతడు తగినసమాధాన మొసంగవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడు చక్రవర్తి గవర్నరుచే నామోదింపబడిన చట్టములను త్రోసిపుచ్చవచ్చును.

అమలులోనున్న చట్టములను అవసరమగుచో మార్చుటకు గవర్నరుచే ప్రత్యేకసంఘ మొకటి యేర్పరుపబడును. మహాసభలో చర్చించుటకు ముందు అయ్యవి వీరిచేచర్చింపబడి అనంతరము సభలో మూడింట రెండుభాగములవారిచే నామోదింపబడుచో, ఆయామార్పుల చేయనగును.

మహాసభ సామాన్యపద్ధతి

(General Procedure)

ప్రతిమహాసభయు గవర్నరు ప్రారంభోపన్యాసముతో నారంభమగును. నూతనసభ యారంభమున అధ్యక్షు నెన్నుకొనుమీదట సంఘాధ్యక్షుల యొక్కయు ఉపసంఘాధ్యక్షుల యొక్కయు నెన్నికలుకూడ జరుగును. ఈసంఘాధ్యక్షులును, ఉపసంఘాధ్యక్షులును అవసరమగుపట్ల మహాసభ ఉపాధ్యక్షులుగా పనిచేయసమర్థులుగా నుండవలెను. మంత్రుల కెంతవేతనమో అధ్యక్షులకు గూడ నంతే వేతనము. కాని సంఘాధ్యక్షునకును ఉపాధ్యక్షునకు సంవత్సరమునకు పదియేనువేలరూప్యము లీయబడును.

మహాసభాధ్యక్షుడు సభాభవనములకును, సభకార్యవత్తు నిర్వహణమునకును బాధ్యుడుగానుండును. ఈతనిక్రింద మహాసభోద్యోగులును (Officers of the Council) పలువురు గుమాస్తాలును పనిచేయుచుందురు. ఈయుద్యోగులను సభాధ్యక్షుడు తన యిష్టానుసారముగ నియమింపవచ్చును. అవిశ్వాసతీర్మానములకును, ప్రశ్నకాలమునకును, సభాకాలనిర్ణయమునకును, తక్కిన అవసరసభలవిషయములకును, అధ్యక్షునికి పార్లమెంటునందు కామన్సుసభాధ్యక్షునికి(Speaker of the House of Commons)ఎంత యధికారము గలదో అంత యధికారముండును.

ఈవిధాన మంతయు నూతనరాజ్యపరిపాలనావిధానమునకు పునాదియై యున్నది. ఇందుగల కొన్ని వివరములు అత్యవసరముగ నెరుంగవలయును.

కొన్ని వివరములు

మంత్రులు, కార్యనిర్వాహకవర్గములు (Ministers and Executive Committees):—ప్రతిమంత్రియు తనసంఘములో నెక్కువమంది సభ్యులచే నెన్నుకొనబడవలయును. ఆయాసంఘములలో చర్చింపబడు విషయములన్నియును ఎక్కువమంది యంగీకారమును బడయవలయును. ఒక్కొక్కతరి ఏసంఘములోనైనను సంఘాధ్యక్షునకును, సభ్యులకును వ్యతిరేకాభిప్రాయము లున్నచో, సామాన్యముగా ఆవిషయము నాతడు కార్యనిర్వాహకసభలో ప్రవేశపెట్టి, యిట్టి వ్యతిరేకాభిప్రాయము లున్నవనియును తన యభిప్రాయమును, తన సంఘాభిప్రాయమును, అందలి భేదములును ఇవియనియును వివరించి సభ

లో ప్రవేశపెట్టవచ్చును. అతనికి తరుచుగ నిట్లు ఓటమియే తటస్థించుచో, తన పదవికి రాజీనామా నీయవలయును. అంతట మరల నెన్నికలు జరుగును.

పునర్విమర్శనమునకు త్రిప్పివేయుట (Refer Back):– కార్యనిర్వాహకసభవారికి ఏబిల్లునైనను, ఏసంఘములో ఆబిల్లు ప్రథమమున ప్రతిపాదింపబడినదో, ఆసంఘమునకు పునర్విమర్శనమునకై త్రిప్పివేయుటకు సంపూర్ణాధికారముగలదు. పునర్విమర్శించుటవలన ఆయా తీర్మానములపట్ల ఆసభ్యులెల్లరును ఏకీభావము వహించుట కవకాశ ముండును. ఇట్టి పునర్విమర్శనమువలన తొందరగా శాసననిర్మాణముచేయుట కవకాశ ముండక, అందరిలోపముల సవరించి తీర్మానమును స్పష్టీకృతముగ పునర్విమర్శనములో సాంకేతికశాసకముల చర్చించి, దీర్ఘాలోచనయనంతరమే శాసనముగ చేయబడును.

కాని శాసనసభ కిట్టిహక్కు లేదు. శాసనసభ సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టును, అంచనాలను ఒక్కపర్యాయముమాత్రమే పునర్విమర్శనకు త్రోసిపుచ్చవచ్చును. పునర్విమర్శనానంతరము ఎట్టితీర్మానములు శాసనసభవా రంగీకరింతురో అట్టితీర్మానములే శాసనము లగును. గవర్నరునకు కార్యనిర్వాహకసభావిషయముల నేమి, శాసనసభావిషయముల నేమి, అన్నింటిని పునర్విమర్శనకు త్రిప్పివేయుటకు సంపూర్ణాధికారము గలదు.

మంత్రులు—మహాసభ:—మంత్రు లందరును కలిసి మహాసభకు బాధ్యులు గారు (Collective responsibility). ఇందులకు కారణము అచ్చట పార్టీలు లేకపోవుటయే. పూర్వము ఏమంత్రియైనను మహాసభయొక్క విశ్వాసమునకు పాత్రుడు గానిచో, మంత్రులసంఘమంతయును రాజీనామా నీయవలయును. కాని యిప్పు డన్ననో, ఏమంత్రి మహాసభవిశ్వాసమునకు పాత్రుడు కాడో, ఆమంత్రియే తనపదవిని విరమించుకొనును. నూతనమంత్రి ఆస్థాన మాక్రమించుకొనును. కాన ఏమంత్రి యొనర్చిన కార్యముల కామంత్రియే బాధ్యుడు (Individual responsibility) కాని సాంవత్సరికపుబడ్జెట్టు,అంచనాల విషయమైమాత్రము మంత్రివర్గ మంతయు కలిసి బాధ్యత వహించవలయును (Collective responsibility). ఏలన, ఈవిషయము అతిముఖ్యమైనదియు అవసరమైనదియునగుటచేతను, అదిగాక ఏవిషయమును ఒక్కనికి చెందినది గాకపోవుటచేతను, మంత్రులెల్లరును ఈవిషయమైయంగీకరించినగాని ఎట్టికార్యము తీసుకొనుటకు వీలుండదు గాన ఇట్టి బాధ్యతయు అవసరము. ఒక్కొక్కతరి ఈవిషయముపై మంత్రు లోడిపోయినచో, వెనుకసూచించిన రీతిని సంపూర్ణముగ నెన్నికలన్నియు జరుగవలసియుండును. ఇతరవిషయములలో నూతనమంత్రులు వచ్చుచుండుటచే మంత్రివర్గము చీలిపోకుండ బడ్జెటుమీద ఓడిపోయినంతవరకుగాని, మరల క్రొత్తయెన్నికలు జరుగుటకు వారికాలము ముగించువరకుగాని అటులే నిలిచియుండును.

మంత్రులసంఘము—ముఖ్యకార్యదర్శి, ఇతర రాజకీయోద్యోగులు.–మంత్రులసంఘమునకు గవర్నరుతరువాత ఈద్వీపమందు ఉన్నతోద్యోగియును, గవర్నరు లేని సమయమున ఆస్థాన మలంకరింప నర్హుడును అగు ముఖ్యకార్యదర్శి అధ్యక్షుడుగా నుండును. ఈతడు ప్రధానమంత్రి కానేరడు; మొదటిమంత్రియగును (Not the Prime Minister but the First Minister). ఈతనికి మంత్రివర్గమునకు సలహా నిచ్చుటకే హక్కున్నదిగాని కార్యనిర్వహణవిషయములలో ఎట్టి యధికారమును లేదు. రాజకీయోద్యోగులు ముగ్గురకును గూడ మంత్రులసభయందు వోటింగుసమయమున తమవోటు నిచ్చుటకు అధికారము లేదు. వీరు మంత్రులకు, మంత్రులసంఘమునకును ఆలోచనాపరులుగమాత్రమే పనిచేయుచు, ఇతరమంత్రులకార్యముల కాటంకము గలిగించకుండునట్లు తమతమ కార్యముల నిర్వర్తించుచుండవలయును. ఈద్వీపవాసులలోని రాజకీయోద్యోగులు ఇదివరలో రాజకార్యనిర్వహణానుభవము లేనివారు గాన అట్టి యనుభవమును వారికి కలిగించుటయే వీరిముఖ్యోద్దేశముగా నుండవలయును. ముఖ్యకార్యదర్శి మంత్రుల సంఘాధ్యక్షుడే కాని మహాసభలో నాయకుడు (Leader) కానేరడు, కాన మంత్రులసంఘములో నొకనిని మహాసభలో నాయకత్వము వహించుటకై యెన్నుకొనవలయును. ఈము

ఖ్యుడే మంత్రులసంఘమునకు ఉపాధ్యక్షుడుగానుండును. మహాసభలో నీతడు మంత్రులసంఘము తరఫునను, ప్రత్యేకమంత్రులతరఫునను గూడ అన్ని విషయములలోను జవాబొసంగవచ్చును. ముఖ్యకార్యదర్శి ఆలోచనామంత్రియై, తన శాఖాకార్యముల నిర్వర్తించుకొనుచు, ఇతర శాఖలతో తప్పక, అవసరముగ సంబంధము కలుగజేసుకొని ఆయాశాఖలవారి కాయావిధుల నిరూపించుచు, అన్ని విషయములతోడను పరిచితుడై యుండవలయును. గవర్నరునకు ఇదివరలో ఈతడేసలహానిచ్చువాడు(Adviser)గా నుండెను గాని యిప్పుడు మంత్రులసంఘము ఆపని నిర్వర్తించును. గవర్నరునకు తెలియవలసిన యెల్ల సమాచారములను ఇదివరలోవలె ముఖ్యకార్యదర్శిద్వారా కాకుండ, గవర్నరునకుగల ప్రత్యేకకార్యదర్శి (Private Secretary) ద్వారా పోవుచుండవలయును. గవర్నరు మంత్రులకుగాని, మంత్రులసంఘమునకుగాని తెలియవలసిన విషయములు ముఖ్యకార్యదర్శిద్వారా వారలకు తెలియజేయుచుండును. దానికి జవాబు అవసరమగునో, ఏమంత్రిగాని మంత్రులుగాని ముఖ్యకార్యదర్శిద్వారానే ఈయవలయును. మంత్రులందరును ఏ యేవిషయములు కాలనీల కార్యదర్శికి (Secretary of State for Colonies) తెలుపబడుచుండెనో ఆయావిషయములతో అత్యవసరముగ పరిచితులై యుండవలయును.

కోశాధిపతి:—ఇదివరలో కోశాధిపతికి తెలియకుండనే, రాజధనవిషయమై యాతని యభిప్రాయము లేకుండగనే, ఆయాధనవిషయములపై చర్చలు జరుగుచుండెడివి. ప్రస్తుతము దొరతనపు ధనవిషయములలో దొరతనమున కీతడు సలహానిచ్చుచు, ఏయేధనవిషయముల గూర్చి సంఘములలో చర్చలు జరుగుచున్నవో వాటిపై తన ఆలోచన చెప్పుచు, అన్నివిధముల సహాయపడును. ఈతనిసలహా లేనిదే ఆయాసంఘములవారు ధనవిషయములలో తీర్మానించరాదు. ఈతడు మంత్రులసంఘములో సాంవత్సరికపు బడ్జెట్టు, ఆయాసంఘముల అంచనాలు చర్చకు వచ్చునప్పుడు సలహానిచ్చువారలలో ముఖ్యుడుగనుండి, ఆయాసాధకబాధకముల వివరించి మంత్రులకు సలహానిచ్చును. ధనవిషయమై యాతనియంగీకారము లేనిదే యేదియును జరుగరాదు.

న్యాయాధిపతి:—ఈతడీద్వీపమునకు న్యాయాధిపతి. న్యాయస్థానములన్నియు, నీతని హస్తగతమై యుండును. ఇతడు తన శాఖను నిర్వర్తించుకొనుచు, దొరతనమునకు, మంత్రులకు న్యాయవిషయములను, శాసననిర్మాణవిషయములను తనసలహా నిచ్చుచు, చక్రవర్తికిగవర్నరుచే పంపబడు అన్నివిషయములమీద తానుకూడ తన యభిప్రాయమును తెలుపుచుండవలయును. ఇదివరలో నీతడు శాసనపద్ధతులను, చట్టముల రీతిని మార్చుచుండెడివాడు. ప్రస్తుత మావిషయము "చిత్తుప్రాయసకాండ్ర"(Paliamentay Draftsmen) చేత నుంచబడి యాతనికి ఈద్వీపన్యాయసంరక్షణవిషయమున సంపూర్ణాధికార మీయబడినది.

రాజప్రతినిధి లేక గవర్నరు

గవర్నరునకు ఈద్వీపపు నూతనపరిపాలనాపద్ధతిలో సంపూర్ణాధికారము లీయబడినవి. ఆతని కధికారములు హెచ్చింపకపోవుటయు, సామాన్యరాజప్రతినిధికుండు గౌరవాధికారమునిచ్చియితరరాజ్యభారమంతయు దేశజులమీద బడవేయుటయును ప్రస్తుపరిస్థితులలో ఈవిధానమున కనుకూలముగా నుండదట. ఈవిషయమున గవర్నరునకు అతీతమగు అధికారము లిచ్చిరని తీవ్రచర్చలు జరుగుచునేయున్నవి. ఈదేశజులు కార్యనిర్వహణమందు దారితేరినవారు గాకపోవుటచేత వారలు సంపూర్ణస్వరాజ్యమునుగాని, అధినివేశపరిపాలనగాని పడయలేరు గాన ఈనూతన విధానమున అట్టిశక్తిని గల్గించుటకు గవర్నరునకు కొన్ని సంపూర్ణాధికారము లిచ్చిన గాని యీ సింహళద్వీపవాసులు స్వపరిపాలనార్హులు కానేరరట; కాననే యిందుల కనుకూలరీతిని గవర్నరునకు కొన్ని యధికారముల నిచ్చించిరి. అవి యీదిగువ క్లుప్తముగ నన్నియును సూచింపబడెను.

శాసననిర్మాణములలో హక్కు:—[illegible] వ సంవత్సరమున ఆద్వీపరాజప్రతినిధికి శాంతియుతముగ సప

రిపాలన కనువగు చట్టముల నిర్మించుటకే యధికారముండి నది. అట్టిశాసననిర్మాణమునకు చక్రవర్తి యాజ్ఞానుసారముగ గవర్నరు వర్తించును. చట్టతుదకు గవర్నరు అనుజ్ఞ బడయనిదే ఏశాసనము అమలుజరుగదు.

నూతనవిధానములోకూడ ఆయధికారములన్నియు నుంచుచు, కొన్ని హెచ్చించబడెను. ౧౯౨౮ సంవత్సరములో చక్రవర్తియనుమతి నీయబడిన యీక్రిందియధికారములను గవర్నరు ఉపయోగించవచ్చును. ఈక్రిందనుదాహరింపబడిన విషయములపై బిల్లు వచ్చునో, గవర్నరు తన యిచ్ఛానుసారముగ తనయనుమతి నీయకుండకూడ నుండవచ్చును.

వివాహవిచ్ఛేదములు; గవర్నరున కీయబోవు దానములు; బ్యాంకునోట్లు, నాణెములు మొదలగు విషయములు; దొరతనపు పశుబలమునకు, నౌకాబలమునకు, విమానములకు సంబంధించిన విషయములు; చక్రవర్తిపరిపాలనకు భంగకరమైనట్టియు, అగౌరవమైనట్టియు, ఇదివరలో నిరాకరింపబడినట్టియు విషయములు; ఇందులోనే జాతి మతవైషమ్యముల పెంపొందించు బిల్లులు; సివిలు పబ్లికు ఆఫీసర్ల విషయమైన బిల్లులు-వీనిపయిని గవర్నరు తన యనుమతి నీయడు.

ఇవిగాక గవర్నరు శాసనసభచే నిర్మింపబడిన యేబిల్లునుగాని తా నామోదించుటకు, నిరాకరించుటకును మరల సవరణలతో త్రిప్పివేయుటకును, తన యనుమతి కొంతకాలము నిలుపుచేయుటకును, లేక ఆబిల్లు శాసనసభ్యుల సంఖ్యలో మూడింట రెండుభాగములవారిచే నామోదింపబడవలయు నని తెల్పుటకును, ఏబిల్లుగాని శాసనము గాకుండ ఆరుమాసములు నిలుపుచేయుటకును సంపూర్ణాధికారము గలిగియుండును. ఇంకను ఒకానొక బిల్లు ప్రజాక్షేమముకొరకు తా నవసరమని యెంచినచో, శాసనసభ్యులచే ఆబిల్లులు అనవసరమని నిరాకరింపబడినను, అనధికారసభ్యుల లెక్కలేకయే, అధికారసభ్యుల యనుమతిచొప్పున మాత్రమే అత డాబిల్లును శాసనముగా చేసి అమలుజరుపవచ్చును. ఈఅధికారము లన్నియు అవసరమగునపో నుపయోగించునుగాని సర్వసాధారణముగ నుపయోగింపడని యీప్రత్యేకసంఘనివేదిక ఘోషించుచున్నది. ఇంతయును, మహాసభయంతయు కార్యనిర్వాహకసభగా చూరి గవర్నరున కిన్ని సర్వాధికారము లిచ్చినది సింహళద్వీపవాసుల బాగు గోరి వారిని స్వరాజ్యార్హులుగ జేసి, వారలచేతిలో స్వరాజ్యఫలమును వదలిపెట్టుటకేయట.

గవర్నరు తా నీయధికారములను తన సొంతబాధ్యతమీదనే యుపయోగించును. అతడు తనయధికారముల నుపయోగించునప్పుడు కార్యనిర్వాహకసభతో సంప్రతించవలె ననికాని, ఒకవో సంప్రతించినచో వారు చెప్పినరీతిని చేయవలయు ననికాని యెచ్చటను నిర్బంధము లేదు. కార్యనిర్వాహకసభ ముగిసి మరల ఎన్నికలు జరిగినప్పుడు అతడు అధికారసభ్యులతో మాత్రమే సంప్రతించవచ్చును. ఏది ఎటుల ఎవరితో ఆలోచించినను, అతని యిచ్ఛవచ్చిన రీతిని మెలంగవచ్చును. కార్యనిర్వాహక సంఘములకు అధ్యక్షుల నేర్పరచవచ్చును (Nomination). కాని యిచ్చటి పరిపాలనావిధానమున కాతడు బాధ్యుడు కానేరడు. ఈఉపసంఘసభ్యులు గవర్నరున కిచ్చిన యధికారములలోగల ధర్మబుద్ధి, ఉదారత్వము, సింహళదేశజులయెడగల క్షేమ యీదిగున వివరణమువలనే తెలియనగును: "He will thus remain in the position of a supreme arbiter, impartial and independent":— అతడు నిష్పక్షపాతబుద్ధియు, స్వతంత్రుడునగు శ్రేష్ఠమధ్యవర్తిగ నుండును.

ఈవిధముగ నూతనపరిపాలనావిధానము ప్రత్యేకసంఘముచే పార్లమెంటులో నుపపాదింప బడుటకై తయారుచేయబడినది. వీరలు తయారుచేసిన విధానము సింహళద్వీపవాసుల కెంతవఱకు అంగీకారము? అది యిచటి పరిస్థితుల కెంతవరకు అనుగుణముగా నున్నది? ఇట్టివిధానము జనుల స్వరాజ్యార్హుల జేయునా? అను వివిధవిషయములు చర్చనీయములు. సింహళద్వీపవాసులుమాత్రము ఈవిధానము నంతగా నిష్పగించుట లేదు. ముఖ్యనాయకులును, వివిధప్రజాసంస్థలును వేరేయభిప్రాయములు గల్గియున్నారు. శాసనసభలో ఈప్రత్యేకసంఘ

నివేదిక చర్చింపబడినది. ఈనివేదిక యనేకతీవ్రఖండనలకు లోనైనదనియే చెప్పవలయును. అట్టి విమర్శనలన్నియును ప్రత్యేకముగ చర్చనీయములు. కాని సింహళద్వీపవాసుల స్వరాజ్యార్హులుగ జేయ నుద్దేశింపబడిన యీవిధానము ఆపని నెరవేర్చునో లేదో వేరుగ జెప్ప నవసరమే కాని, సింహళముయొక్క భావిదశ యంతయును ఈవిధాన మమలులో పెట్టబడినప్పటినుండియు వచ్చు గవర్నరు, కోశాధిపతుల హస్తగతమై యుండుననుట నిశ్చయము

గోరువంక

శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు

గోరువంకలు రెండొక గూటికెలన - వ్రాలి యస్ఫుటముగఁ బాటఁ బాడుచుండె
గూటిలోపల నుండిన కూనపులుఁగు - ఎఱకుఁ బలుమాఱు వాయెత్తి యఱచుచుండ.

అది మనోహరసాంధ్యరాగాభిరామ - దంతురశ్రీపదంబు సాయంతనంబు
గర్భమోహంబునను ధేనుగణము లరికి - సాటుచుండెను బ్రుతవాత్సల్యగరిమ.

పతగములు గూండ్లఁ జేరఁగాఁ బయనమయ్యె - కారుకొనఁ జొచ్చె మొలకచీఁకటుల
చివురుటాకులలోఁ జేరి జీర్ణమయ్యె - నఖిలమోహన సాంధ్యరాగాతపంబు. [గుంపు

కటకు వెంబ్రుకలకు నీలికాసెఁ జుట్టి - చినిఁగినపటంబు నొగి నడుమున బిగించి
అండజంబులపాలిటి కపరయముఁడు - తిరిగె నొకబోయ ప్రతితరు పరిసరమున.

వేఁటకానిని గనుఁగొన్న వెఱపుకతన - గోరువంకలు డాఁగెను గూటిలోన
విటపిశాఖల కెగఁబ్రాఁకి వేఁటకాఁడు - గోరువంకల లాగెను గూటినుండి.

ఓరి, దయమాలినవెడంగ, యుండుముండు - మేల పులుఁగులఁ బట్టెద వెవఁడ వీవు
వణఁకుచునునున్న పీగోరువంక లేల - విడిచిపెట్టవు? నిర్దయాత్ముఁడవె నీవు?

విడువు మాపుల్గుల నటంచు వేయిగతుల - నఱచుచుండిన యంతలో నాదురాత్ముఁ
డెలమిమై గోరువంకల తలలు నులిమి - పంచెలోఁ బెట్టుకొని యెందొ పాఱిపోయె.

తల్లికై పల్లటిల్లుచుఁ దళను సాచి - కూనగోరువంక గూటిలో గునియుచుండెఁ
గనులు తెఱవని యీపుల్గుకందువునకు - నెంతగతి పట్టెనని లోన నేడ్చినాఁడ.

గ్రుడ్డువలె నున్న గోరువంక కూన నెటులో - సాఁకకుండిన నేల నాజన్మ మింక
పంజరంబున నిడి దీనిఁ బదిలపఱతుఁ - బ్రదికెనా, నాశ్రమంబు సాఫల్యమగును.

అనుచుఁ జెట్టున కెగఁబ్రాఁకి యడలుచున్న - బాలశారిక నెట్టులో పట్టుకొంటి
ముష్కరకిరాత దుష్కృత్యమునకు నాదు - భావ మెన్నెన్ని విధములఁ బలవటించె.

ఫలరసంబున నన్నంబు పాలమీఁది - మీఁగడయుఁ గూర్చి మెత్తఁగా మెదిపి మెదిపి
అఱచినపుడెల్లఁ బెట్టి నీ రాన నొసఁగి - పెంచితిని గోరువంకను బిడ్డనట్లు.

ఏడెనిమిది దినంబుల కీఁక లెల్ల - నలమె నెమ్మేనఁ గ్రొంగ్రొత్త చెలువుతోడఁ
బులుఁగుబిడ్డకడుంగడుఁ బొలుచుచుండె - దినదినంబున కొకవింత తేజుతోడ.

*   *   *   *

గొడుగుబెత్తంబుఁను దెచ్చి క్రొత్తదారు - ఫలకమున నాటి చేసితి పంజరంబు
పులుఁగు చెలువకుఁ బిల్లులవలనఁ దొసఁగు - గలుగమికిఁ గంట వత్తిడి కాచుచుంటి.

జనులు చెంగట లేకున్న సమయమందుఁ - గూయుచుండును వాయెత్తి గోరువంక
అమ్మయో, చెల్లియో, నేనో యన్న యెడల - నిలిచియుండుము గోరువంక నిసువుచెంత.

జంపులై నూనెఁ బూసిన చాయఁ దనరి - యింపుగా సాగె నునుపైన యీఁకలెల్ల
సహజ సౌందర్య యౌవనసంపదలకు - మేరయై మించె నాముద్దుగోరువంక.

అస్వతంత్రంబుచే నడుగంటియున్న - మానవునిపోల్కి పులుఁగును మనుచు కేల
నిర్వహించితిఁ గర్తవ్య నియతి నంచు - విడిచితిని బుల్గు నొక మహావిటపిమీఁద.

పాల్యపాలక సంబంధ బాంధవంబు - కాలిబందంబు లగుటచేఁ గడచిపోక
పులుఁగు నను వెంబడించి నా మూపుమీఁద - వ్రాలెఁ జిఱుతెక్కగాడ్పు పీవనలు వీవ.

ఎంతకును బోవ దీపులుఁ గింట నుండుఁ - దగులుకొనియె ఋణానుబంధమునఁ జేసి
పరిచయస్నేహ బంధంబు పతగమునకు - సంకెలలఁ గూర్చె ననుకొంటి స్వాంతమందు.

రాత్రి నాల్జాములే పంజరమున నుంతు - గోరువంకను; బగలెల్లఁ గూడఁ దిరుగు
ఎచటి కేఁగిన నచ్చటి కేఁగుదెంచు - నిలువ దెటనేని నను వీడి నిముసమేని.

*   *   *   *

కాళిదాసశకుంతలాంకంబులందు - నాల్గవది గాంచుచుంటి నానంద మెసఁగఁ
బులుఁగు నామేనిపై వ్రాలి పుస్తకంపుఁ - బుటల నవరించుచుండెను ముక్కుతోడ.

అలశకుంతల నత్తింటి కనుపునపుడు - కణ్వమునిరా జొనర్చు నాక్రందనంబు
కాళిదాసుండు నుడివె శ్లోకంబునందు - దానిఁ గనినంత హృదయంబు తల్లడిల్లె.

జంటపులుఁగు లభించిన సమయమందు - గోరువంకయుఁ దప్పక దారిఁ బట్టు
కన్నువివితాన విశ్లేష గాథశోక - భరము మిగులును నాకు జేపటనో మాపొ.

అనుచుఁ దలపోయుచుండిన యవసరమున - పులుఁగు కలకల నఱచి నామొగముఁ జూచె
నేను జూచితి నప్పల్లు నెమ్మొగంబు - శాంతముగ నేఁగె నొకకొన్ని క్షణము లపుడు.

కనుల మూసితి నంతలో గండుఁబిల్లి - దూలముననుండి మాపైకిఁ దూఁకె నపుడు
పులుఁగు గిలగిల వాపోయెఁ బుడమి నిండె - రక్తధారలు, చనియె మార్జాల మెటకొ.

సంతాపము

పొట్టను బెట్టుకొంటివఁటె పుత్తడి బొమ్మ వితాన నున్న నా
చిట్టను, నెంత నొచ్చనొకొ పెంచిన వాని మనం బటంచు న
ప్పట్టున నెంచవైతి; క్షణభంగుర దేహము నన్యమాంసనం
ఘట్టన కేల పొల్పుఅుపఁ గా గమకించితి వోబిడాలమా?

చిఱుత తెక్కలనిగ్గు చెలువొందు గోరువంక గోనబైన నడకల గోరువంక
ముద్దుగా నేఁ బెంచి దిద్దినగోరువంక కోమల ప్రాయంపు గోరువంక
నునుపైనయీఁకలు దనరారు గోరువంక కూడి వెంటఁ జరించు గోరువంక
అడుగుఁ బెట్టఁగ వెంట నడయాడుగోరువంక గునగున రొదసేయు గోరువంక
కూర్మికాఁ డనఁ జెల్లు నా గోరువంక - శారికామణి యనఁదగు గోరువంక
నాకళేబరమందుఁ బ్రాణంబు లుండఁ - బట్టువడెఁ గ్రూర మార్జాల వదనమందు.

మది దరికొల్పు నీక్షుధకు మాంసము గావలెనేని శారికా
జిదిమి భుజింపఁగా వలెనె? చిక్కదె నాదుశరీరమందు నీ
కొదవిన యంతమాంస మయయో నను నమ్మినపుల్గుకూనకుఁ
బ్రదికెడి యోగ మున్న యెడఁ బట్టఁగనేర్తువటే బిడాలమా!

(?) ంధకారబంధు రాధీన మయ్యె నా - హృదయ మెల్లఁ; బులుఁ గదృశ్యమయ్యె
కోలుపోయినాఁడ గోరువంకపేరిటి - నయనరంజకం బన ర్ఘ్యమణిని.

మైసూరు కళాపరిశ్రమలు
(ART INDUSTRIES, MYSORE)

బి. సుబ్రహ్మణ్యముగారు

౧

మున్నొకప్పుడు మైసూరురాజ్యమునకు పేరుకీర్తులను దెచ్చిన కళలును, చేతిపనులును శరవేగమున మారుచున్న కాలగతిని ప్రజల అభిరుచులను బట్టి కడచినశతాబ్దముచివర తమ ఉన్నతపదమును కోలుపోవు నవభయము పొడసూపినది.

దక్షిణహిందూదేశమున నుంచి కళాకౌశలమున గొప్పారు చేతిపనులకు పేరుగాంచిన కేంద్రములలో మైసూరురాజ్యమునకు ప్రధానస్థానము లభించియుండెను. సొరబు సాగరముల గంధపుద్రూని శిల్పములు, మైసూరు దంతపుపనులు, తాపడపుపనులు, చన్నపట్టణపు లక్కబొమ్మలు, నాగమంగలము, మాగాడుల ఇత్తడిసామానులు, మేల్నాడు ప్రాంతముల పేముల పనులు—మొదలు ఇతరపరిశ్రమల మాటయటుండ—ఈపరిశ్రమలన్నియు మైసూరురాజ్యమునకు మంచిఖ్యాతిని తెచ్చినవి. ఈనాటికిని వానియౌన్నత్యము నవి కోలుపోయెననజాలము.

అయిన నీప్రాచీన కళాపరిశ్రమలు మారుచున్న యిప్పటివ్యాపార పరిస్థితులకు సరిపోవు కుదిరిక నవి పొందజాలకున్నవి. మఱియు నవీనాభిరుచులకు, ఉపయోగములకు తగినపద్ధతులను సైతము అవలంబించినవి కావు. "తయారైనవస్తువులు తోడనే అమ్ముడుపోవుటకు అనుకూలమగునట్లు వానియందలి కళాప్రధానమును, వాని నమూనాలను అభివృద్ధికి దెచ్చుటకు ప్రత్యేకప్రోత్సాహ మావశ్యకము."

ఈపరిశ్రమ లంతరించునేమో యను భీతి గలుగుచున్న కాలముననే మైసూరు ప్రభుత్వమువారు పనిపూని ఈకాలపు వ్యాపారపరిస్థితులకు సరిపోవునట్లు నూతనములయిన గిట్టిపనివాండ్రను తయారుచేసి సంస్థానమునందలి కళలను, చేతిపనులను పెంపొందించుటకు గాను ౧౮౯౩ వ సంవత్సరమున నొకసాంకేతికవిద్యాసంస్థ (Technical Institute) ను స్థాపించిరి. తొలుదొల్త నది మైసూరుపురమున చేతిపనులను నేర్పు నొకచిన్నపాఠశాలగ మొలకెత్తినది. అందు నాలుగైదురకముల పనులనుమాత్రము నేర్పుచుండిరి. ఆరీతిగా అది యిరువదేండ్లు నడిచినది. తరువాత శ్రీయుతులు మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్యగారి ఆధిపత్యమున నేర్పడిన ఒకసంఘమిచ్చిన సలహాల ననుసరించి ౧౯౧౩ వ సంవత్సరమున "కేంద్ర సాంకేతిక విద్యాశాల" (Central Technical School) అను పేరున క్రొన్ని మార్పులను కూర్పులను గాంచి పెంపొందినది. అందు చాలినంతవరకు దేశీయములైన కళలు, చేతిపనులు నేర్పుట కేర్పాటు చేయబడినది. ఈవిద్యాశాల కి. శే. శ్రీ శ్రీ చామరాజేంద్ర ఒడయరు బహదరు—మైసూరుమహారాజు—వారిపేర, వారి సంస్థానప్రజలకు పారిశ్రామిక విద్యలను నేర్పుటయందు వారికిగల అధికాభిమానమునకు సూచకముగ, వారిజ్ఞాపకార్థము నెలకొన్నది. కావున దానికి 'చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాశాల' (Chamarajendra Technical Institute) అను పేరు పెట్టబడినది. ఈవిద్యాశాలయొక్క సుందరభవనమునకు శ్రీజార్జి సార్వభౌములు ౧౯౦౬ వ సంవత్సరమున ఇండియాకు వచ్చినప్పుడు పునాదివైచిరి.

ప్రతిష్ఠాపకులు పేర్కొనిన యీవిద్యాలయము యొక్క మహదాశయములు:

"యువకులను వారి జీవయాత్ర కనువగు పరిశ్రమలయందు చాలియుండునట్లు తయారుచేసి వారు చేపట్టినవృత్తులందు వారిని మిగుల సమర్థులనుగ జేయుట; దేశీయపరిశ్రమలను పోషించి అభివృద్ధికి దెచ్చుట; సంస్థానమున వాడుకయందున్నట్టియు, లేక, అభివృద్ధికి రాదగినట్టియు కళాసంబంధములగు వృత్తులకు, పరిశ్రమలకు ప్రోద్బలము నిచ్చు రంగులు పూయుట, రాళ్లపై

బొమ్మలు చెక్కుట, చిత్రలేఖనము ఇతరములగు చేతిపనులు మొదలయినవానిని నేర్చుకొనుట కవకాశములను గలిగించుట. ఈతీరున కళలయందును, చేతిపనులయందును శిక్షణొసగుటతోపాటు, వ్యాయామము, స్వార్థరహితము, సగౌరవము నగు జీవితమును గడపుకొనుటకు వలసిన నిశ్చలప్రవర్తనము అలవడుటకును, మనశ్శరీరముల వికాసమునకును, చక్కనిసాంఘిక పరిచయమునకును చాలిన అవకాశములు నొసంగబడును."

ఇట్టి గట్టి యుదారాశయములు ప్రోత్సహింప సమర్థులు, సుసన్నద్ధులు నగుకొందరు కర్మకారులు, కొన్ని చేతిపనులయందే కానిండు, తత్ప్రతిష్ఠాపకుల మహోత్తరములైన యాశలను మిగులునట్లు విద్యాలయమును క్రమముగ నభివృద్ధిమార్గమున బెట్టిరి.

నేడావిద్యాలయమున సమర్థులగు నుపాధ్యాయుల క్రింద ౨౪౧ మంది విద్యార్థులు వడ్రంగము, కంచరము, ఇత్తడిపని, యంత్రములు చేయుట, నేముపని, లోహములపైన, కఱ్ఱపైన చిత్రములు చెక్కుట, ప్రతిరూపములు చేయుట, చిత్రలేఖనము, రంగులు వ్రాయుట మొదలగు పనులను నేర్చుకొనుచున్నారు. ఇంచుమించుగ వీరందఱును విద్యార్థివేతనమును బడయుచున్నారు.

వారు నేర్చుకొనుచున్న ప్రత్యేకవిద్యను, తరగతినిబట్టి విద్యార్థివేతనము ఒకరూపాయమొదలు పండ్రెండు రూపాయలవఱకును గలదు.

ఆవిద్యాశాలయందు తయారుచేయు గృహోపకరణములు, అందమైన ఇతరవస్తువులు పనితనమునను, సొగసుదనమునను చాల శ్రేష్ఠములుగ నుండుటచే ప్రేక్షకుల హృదయముల నాకర్షించుచు వారిపొగడ్తను గాంచుచుండును. వానిని బోలినవస్తువులను తయారుచేయించి యిమ్మని పలువురు తరుచు కోరుచుండుట చేత వానిని చేయించి యిచ్చుటకును, ఆవిద్యాలయమునందలి విద్యార్థులకు వస్తువులను వెలకట్టుటయందును, వ్యాపారము చేయుటయందును, మఱియు నితరవర్తకవ్యవహారములయందును అనుభవజ్ఞానమును కలిగించుటకును ఆయా వృత్తిభాగములకు కర్మాగారములు జతచేయబడినవి. విద్యాలయమునందు చేరిన విద్యార్థులలో ముప్పాతిక వంతుమందికి ఈకర్మాగారములు జీవిక నొసగుచున్నవి. వారు చిల్లరపనులు చేసి సరాసరి నెలకు ముప్పదిమొదలు ఏబది రూపాయలవఱకు సంపాదించుకొనుచున్నారు.

ఈవిద్యాలయము చిరకాలము శ్రీ హెచ్. జీ. ఆల్డర్టన్ అను నొక ఆంగ్లేయ చిత్రకారుని యాధిపత్యమున నుండెను. తరువాత నాతనిస్థానమును కళాకుశలుడును, కళాభిమానియు, తనక్రిందనున్న అన్నిపరిశ్రమల మూలసూత్రములను బాగుగ నెఱిగినవాడును నగు శ్రీ యస్. రామస్వామి యనునాయన యలంకరించెను.

పైవిద్యాలయ మిట్లు అభివృద్ధికి వచ్చినతరువాత కొన్నియేండ్లకు మైసూరు ప్రభుత్వమువారు క్రొత్తనమూనాలను సిద్ధపఱచి, క్రొత్తపద్ధతులను ప్రవేశపెట్టి వస్తువులను తయారుచేయుటకై ఉమేదువారీలను నేర్చుకొని శిల్పములను దేశీయములగు పరిశ్రమలకు ప్రత్యేకప్రోత్సాహమును, అభివృద్ధిని గలిగించుటకొక ప్రత్యేకసంస్థ యావశ్యకమని గుర్తించిరి. ఈయుద్దేశము ననుసరించి వారు ౧౯౧౯ వ సంవత్సరమున 'ప్రభుత్వ కళాకర్మాగారము' (Government Art Workshop) అను పేర నొకకర్మాగారమును బెంగుళూరునందు స్థాపించిరి. అదియు ౧౯౩౨ వ సంవత్సరమున కొంతమార్పును పొంది అప్పటినుండి 'Arts and Crafts Institute' అను పేరును పొందినది.

ఈకర్మాగారమున నిప్పుడు అరువదిమంది పనివాండ్రు పనిచేయుచున్నారు. ముప్పదిమంది ఉమేదువారీలు విద్యార్థివేతనమును బడయుచు వివిధములగు చేతిపనులను నేర్చుకొనుచున్నారు.

వర్తకపరిశ్రమల ప్రధానాధికారి (Director of Industries and Commerce) ౧౯౩౬-౩౭ సంవత్సరపు నివేదికయందు 'ఈకర్మాగారము సమర్థుడగు అధికారి లేకుండుటచేత తనయుద్దేశములను చక్కగా నెరవేర్చుకొనినట్లు చెప్ప వీలులేకున్న'దని వ్రాసిరి. కాని నవనవి యీలోపము తీరినట్లున్నది. ఇపుడా కర్మాగారమున శ్రీ యస్. జీ. నవంజీ అనువారు అధి

కారిగా నియమింపబడిరి. ఆయన పేరుగాంచిన శిల్పచిత్ర కళాకుశలురు. ప్రపంచమున ఎల్లవిధముల నాగరికత యందు మించినదేశములయందు సంచారముచేసి మంచి అనుభవమును గన్నవారు. మఱియు జర్మనీలో కళల యందు ప్రత్యేకశిక్షను పొందినవారు.

ప్రస్తుత మీ కర్మాగారముయొక్క దృష్టి యంతయు తాపడము (In'ay work), దంతపు చెక్కడము, గంధపుమ్రానిపై చెక్కడము ఈపనులయందు కేంద్రీకృతమై యున్నది. దీనికి చేరికగా ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన వస్తువులను తయారుచేయుట కింకొకశాఖను స్థాపించుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి..

ఈకర్మాగారముల యందు పని నేర్చుకొన్న పనివాండ్రు మంచిసమర్థులు. వారు చేసినవస్తువులు మంచి పనితనమున పేరుగన్నవి.

ఈ కర్మాగారములయందు తయారయిన వస్తువులు, ఇచ్చట పనినేర్చుకొన్న పనివాండ్రు సొంతముగ తయారు చేసిన వస్తువులను పెక్కుభారతీయ సంస్థానాధిపతులయు, రాజప్రతినిధులయు, గవర్నరులయు భవనముల నలంకరించుచున్నవి. ఇటీవల 'వెంబ్లీ'లో జరిగిన మహాప్రదర్శనమున సైత మివి పెక్కురదృష్టి నాకర్షించినవి.

సంస్థానములో ప్రైవేటుపనివాండ్రు తయారు చేయువస్తువులు తోడనే మంచివెలకు అమ్ముడుపోవుటకు శౌకర్యములను గలిగించు నుద్దేశమున నీకర్మాగారముల కనుబంధముగా బెంగుళూరులో 'Arts and Crafts Depct' అనుపేర కొట్లనుపెట్టిరి. దూరదర్శియు, రాజనీతివేత్తయునగు శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్యగారు ప్రారంభించిన 'Mysore Economic Conferencc' వారు నియమించిన 'Industries and Commeice Committee' వారు ఈకొట్లను ౧౯౧౩వ సంవత్సరమున తెరచిరి. అది పనివాండ్రకు చాలప్రోత్సాహమును గలిగించినది. ఇక్కడ ప్రైవేటుపనివాండ్రు చేసినవస్తువులన్నియు అమ్మకమున కుంపబడును. వానిని అమ్మగా వచ్చిన సొమ్మునుండి కొట్లబాడుగ, సిబ్బందిఖర్చు వగయిరాలకొఱకు కొంతసొమ్మును కమిషనుక్రింద మినహాయించుకొని వారికిత్తురు. ఈవస్తువులే కాక పైనుదాహృతములైన కర్మాగారములయందు తయారయిన వస్తువులు కూడ నిక్కడ విక్రయింపబడును.

మైసూరునందలి చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాలయభవనముయొక్క మేడమీదను అచ్చట తయారయిన వస్తువు లందముగా అమ్మకమున కమర్చబడి యుండును. ఇక్కడ ప్రైవేటుపనివాండ్రు తయారుచేయు వస్తువులను బెంగుళూరులోని కొట్లలో విక్రయించు పద్ధతి ననుసరించియే విక్రయింపబడును.

౨

మైసూరుసంస్థానమున సాగుచున్న కొన్ని చేతిపనులనుగూర్చి యిక్కడ ఇంచుక విశేషించి వివరింపదగును.

గంధపుకఱ్ఱపై చెక్కడపు పని

మైసూరురాజ్యపు అడవులలో గంధపుచెట్లు తరుచుగా నుండెడివి. కావున అచ్చటిపనివారు ఆకఱ్ఱపై చిత్రములను చెక్కి అందములయిన వస్తువులను, సామానులను పెక్కు శతాబ్దములనుండి తయారు చేయుచుండిరి. ఈగంధపుకఱ్ఱతో ఇప్పుడు కరండకములు, పెట్టెలు, చెక్కడపు సొరుగుబల్లలు, చేతికఱ్ఱలు, చట్రములు మొదలయినవి చాలసుందరముగా తయారుచేయబడుచున్నవి. మైసూరు ఈవస్తువులకు చాలప్రఖ్యాతి చెందినదగుటచే నివి వెంటనే అమ్ముడుపోవుచుండును

దంతపుపని, తాపడపుపని

మైసూరు ఇండియాలో ఈపనికి ముఖ్యస్థానముగా నుండియుండెను. పూర్వము పనివాండ్రు నూకమానుకఱ్ఱపై దంతములతో పూవులబోలిన చిత్రములను తాపడము చేయుచుండెడివారు. ఆరుమూలలు, ఎనిమిది మూలలు గల చిన్నమేజాలు, (వీటినే ప్రాశ్చాత్యులు ప్రాచ్యదేశమునకు చెందినవందురు.) బీరువాలు, కరండకములు, తలుపులు మొదలయినవస్తువులు చేయబడుచుండినవి. ఈనాటివారు దంతముతోపాటు ముత్తైపుచిప్పను, నల్లచేవమానుకూడ గంధపుకఱ్ఱపైననే కాక ఇతరజాతులకఱ్ఱ

లపైనను చిత్రములు తొలుచుట కుపయోగించుచున్నారు. అట్లు తొలిచిన చిత్రములు మృగములను, మనుజులను, దేవతావిగ్రహములను బోలియుండును. వెన్నేలు పరిమాణములుగల తొట్లు (Trays), గోడపారుగుబల్లలు, చిన్న చిన్న మేజాలు, వ్రాతబల్లలు మొదలయిన వస్తువులు తయారగుచున్నవి.

ఇత్తడిపని

ఇత్తడితో దీపపుసెమ్మెలు, దేవతావిగ్రహములు, పౌరాణికవ్యక్తులు, పక్షులు, ప్రభావళులు—ఇవి యిపుడు చేయుచున్నారు. ఇంకను కట్టువస్తువులలో నిముడ్చుటకు వీలగునట్లు క్రొత్తచిత్రముల నమూనాలను తయారుచేయువిధమును విద్యార్థులకు నేర్పుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

పేముపని

మైసూరు అడవులలోని పేములు మంచివి. చాల గట్టిగ నుండును. పురుగులకు లొంగవు. వానితో పెట్టెలు, చేతిబెత్తములు మొదలయిన వస్తువులను తయారుచేయుదురు. చామరాజేంద్ర సాంకేతికవిద్యాలయమున తయారయిన పేముసామానులు మిక్కిలి శ్రేష్ఠములయినవి. కావున ప్రపంచమందంతట ఖ్యాతిని గన్నవి.

మఱికొన్ని చేతిపనులు

బంకమట్టితో ప్రతిరూపములు, ఇంకను ఇతరములగు ఉపయోగకరములగు సామానులు తయారుచేయుటకు విద్యార్థులు నేర్చుకొనుచున్నారు.

రంగులచిత్రములను తయారుచేయుట కొకశాఖయున్నను అందు మంచి రూపచిత్రములు (Portraits), ప్రకృతిచిత్రములు (Landscapes) తయారుచేయించుటకు చాలినంత శ్రద్ధ తీసుకొనలేదు.

మైసూరులోనున్న విద్యాశాలలకును, బెంగుళూరులోని కర్మాగారములకును అనుబంధముగా కళలకు, పరిశ్రమలకు సంబంధించిన చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలు ఉండుట యుక్తముగ నుండును. ఇవి విద్యార్థులకు ఇతరదేశములలో తయారయిన వస్తువులస్థితి విశేషస్వరూపములు, చేతిపనులచరిత్ర మొదలయిన విషయములను తెలుసుకొనుట కనుకూలముగ నుండును. మఱియు నవి వేలువేలు రకములవారికి తమకు వలసినవాటి నేరికొనుటకును, అవి దొరకుస్థలములను తెలిసికొనుటకును సూచికలుగకూడ నుపయోగించును. ఇంతేకాక, యీవస్తుప్రదర్శనశాలలు విద్యార్థులవిశాలదృష్టిని పెంపొందించుచు, కర్మకారవిద్యను సుసంపన్నముగ నొనర్చుననుటయం దింతయైన సందేహము లేదు.

3

ఇప్పటి మైసూరుమహారాజాగారు ఈసంస్థలయెడ స్వయము మంచిఅభిమానాదరములను చూపుచున్నారు. వారి యాదరభావమే తదధికారులకు కార్యనిర్వహణమునందు ఎక్కువప్రోత్సాహము కలిగించుచుండవచ్చును.

వర్తకపరిశ్రమ శాఖాధికారులు పైసంస్థలను ఒక సలహాసంఘముయొక్క విచారణక్రింద నుంచిరి. ఇంతేకాక, ఈరెండుసంస్థలలో జరుగుచున్నపనిని విచారించుటకుగాను రెండు కార్యనిర్వాహకసంఘములు—ఒకటి మైసూరునను, ఒకటి బెంగుళూరునను గలవు.

ఆయా చేతిపనులను చేయుపనివాండ్రు ఈనాటి అభిరుచులకును, పరిస్థితులకును సరిపడునట్లు పనులను నేర్చుకొని, తమ్మూలమున జీవితమును గౌరవముగ గడుపుకొనుటకు వీలగునట్లు చేయుటయే ఈకర్మాగారములను స్థాపించి పోషించుటయందు మైసూరుప్రభుత్వము వారికి గల ప్రధానోద్దేశ్యము. ఈకర్మాగారము వలన ప్రభుత్వమువారికి ఆదాయ మింతయును లేదు.

కాని కర్మకారులు చక్కగా పనులు నేర్చుకొని తాము సొంతముగాపనిచేసికొని సిరిసంపదలతో జీవితమును గడుపుకొన గలుగునట్లు ఈకర్మాగారమువలన ప్రోత్సాహము గలుగుచేని, ప్రభుత్వమువారు తమప్రయత్నములు ఫలవంతము లయినట్లు భావింతురు.

మైసూరుప్రభుత్వమువారు స్థాపించిన యీమహాసంస్థలు, కర్మకారులకు పరిశ్రమలపై అప్పులిచ్చుట, సొమ్ము బయానా యిచ్చుట మొదలయిన సహాయములు రాజ్యమునందలి చేతిపనివాండ్ర నిరుద్యోగితను కొంతయయినను తగ్గించుటకు తోడ్పడుచున్నవి.

ఇట్లు మైసూరుప్రభుత్వమువారు దేశీయములగు కళలను, పరిశ్రమలను బాగుగ నభివృద్ధికి దెచ్చి, వెనుక మైసూరు రాజ్యమున నుండిన పేరుప్రతిష్ఠలను మరల సమకూర్చెదరుగాక యని యాశింతుము.

అత్త-అల్లుడు

పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు

ఓహోహో నీవా? సెబాసు రావోయి, కాళ్లు-గడుగుకొనుమోయి, దాహమ్ము కావలయునె?
తెలియవచ్చెనటా పరీక్షల ఫలితము? - ఇంటిలో క్షేమమేకద యెల్లవారు?
ప్రసవించినదియె మీవదిన? చెల్లిలిపెండ్లి కుదిరినదా? గొల్లకోటవారి
అబ్బాయిమాట యే మైనది? వరహీన మగుసుమా బొత్తిగా; ఆరునెలలె
కాదె మీచెల్లెలికంటె పెద్ద యతండు? గ్రుడ్లు గ్రుమ్మెదరు లోకులు; సహింప
లేము దెప్పులు; పడలేము నింద; జయంతివారిపిల్లాడు గప్పాలరాజు
తగడుకోడలుపిల్లకు; తప్పు లేదు మానినను పెండ్లి యీయేడు; మాటవరున
కంటినని చెప్పు మిట్లు మీయమ్మతోడ; కోపగించిన యేని వాక్రుచ్చ బోకు.
ఆడుపిల్లలు గలవాళ్ల మనుట మరిచి - వెనుక మీయమ్మ పిప్పిచేసినది మమ్ము;
నాడు పెక్కార్భటులు చేసినమగపెళ్లి - వారిబండార మిప్పుడు బైటపడును.
ఎపుడో కట్నము లెరుగని - యపుడు వివాహములు చేసిరట నలుగురికిఁ;
ఇపు డటు సాగదు పాపము! - విపరీతమ్మగు నికెంత విసవిసమనిరఁ.
కనుగొనెదమేకదా, యెంతకాల మింక, - మావదినగారి భారీని, మాట లేటి
కయ్య? ముంజేతికడియాని కద్ద మేల? - అరయ నీకంటి కీరెప్ప లగునె దవ్వు.

* * * * * *

ఇదిగో వత్తువు సెలవుల - పదిదినములు నుందువు; పదిపా ళ్లిచ్చటనే
చదివెదవు ముందుతరగతి; - ముద మొదవును బిడ్డ కనుచు ముచ్చటపడితిఁ.
"బావ వచ్చును నే నోనమాలు నేర్చు - కొందు" నని యూటలూరింది కుర్రపిల్ల; -
"ఇందు రెణ్ణెల్లపాటు నీ వుందు" వనుచు - మనసుపడినార లెంతో నీమామగారు.
ఎందుకది-యింక మామాట కేమి లెమ్ము;-ఎదియొ యనుకొని పొంగితి మెదియొ యయ్యొ;
ఏమి చెప్పుదు నాతల్లి యింగితమ్ము? - మర్మ మెరుగదు వెర్రినంబరమె కాని.
కంప కట్టించి గంగాబొండములు నిల్వ చేయించె నొకటైన తీయనీక,
ఆకులు దూసి చయ్యన మొగ్గ దోడిగించె బొడ్డుమల్లియకు నీరోసిపోసి,
గమగమ వలచు గందముచెక్క తెప్పించె నింట నున్నది కాక యింకనొకటి,
పెరటిలో పచ్చికొబ్బరియాకులడకల పందిరి వేయించె పట్టుపట్టి,
మురిసిపోయె పరీక్షలు ముగియగానె - వత్తువని, యెంతో యుబలాటపడియె బిడ్డ,
ఏమి చేసితివోయి? యెం దేగితోయి? - తలవనేలేదొ నాచిట్టి తల్లియూసు?

మెయిలువేళ యతిక్రమించునంతకు జూచి అది దాటిపోయెనో యనుచు మరలు,
పాసెంజరును బిగుల్ వేసి పోయిన జూచి దానిపై రా వంచు తలచి మరలు,
స్టీమరురాక వీక్షించి సౌధమునుండి వెచ్చనూర్చుచు దిగివచ్చి వ్రాలు,
కొమరు నేబండి గుమ్మములోన నిలిచిన పొంగిపోవుచు చూచి క్రుంగికూలు,
అనుదినమ్ము ననుక్షణమ్మును; నెరుంగ-దన్నమును నిద్రయును; కంప యయ్యె చిక్కి;
తాకలేదోటు నాకూన తపము వేడి - నల్లగుండెకు ప్రళయాగ్ని నాల్క యగుచు!

పంచెలు కోక లమ్ముకొను వర్తకు డొక్కడు రాగ, నేదొ గా
లించెడి రీతి నెవ్వరును లేమి కనుంగొని హాలుచెంతలన్,
కొంచెపు గొంతుతో మదిని గొంకుచునే "పదిరోజు లుండి ప
ట్టించుల చాపుతె"మ్మనియె నక్కట జాలము చేసి తేటికిన్?

జనకుడు లేనియ ప్డైవియె జాబులు వచ్చిన నేను "చూడుమీ"
యనుటకు ముందె విప్పి, కని, యందు భవల్లిఖితమ్ము గాంచి, వి
చ్చిన కనుదమ్ములన్ హిమము చింద, నడల్ వడకంగ, రూపు చెం
దినవగపో యనన్ చనియె నిల్వున నీ రయిపోయి యక్కటా!

జాబు చూచెడునందాక సంబరమ్ము - లేఖ చూచినపిమ్మట లేబరమ్ము;
ఉభయవేగమ్ములకుగూడ నోపలేక - నలిగిపోయినది కదోయి నానిసుంగు.

తన కియ్యది తెలియనిదా? - కనిపెంచి తనంతవారి గావించెను నీ
జనని కొమార్తల; నీ పెరు - గనిమెడ తానైన చెప్పగా గూడనిదా?

పదుగు రాడుబిడ్డలు గిల భాగ్యవతికి - తీగబోడుల ముచ్చటల్ తెలియకున్న?
ఒక్క నాబిడ్డభాగ్య మిట్లుండెగాక - కల్గునే లాభ మింక నొకళ్ల ననిన?

పవిధి ధరించె నొక్కొ లేమావిగున్న - గుబురులం దున్న కోయిల కూజితములు?
ఎటులు గడపెనో నాబిడ్డ యేరి కెరుక - చల్లనైన వసంతనిశాముఖములు?

గ్రుచ్చుకొనుచున్న దోకమూల కూరుచుండి - అంత మెరుగని యాణిముత్యాలకోవ;
ఎదియొ తాలిచె నొకవ్రత, మింకె రెండు - దినములకు తీరు కఠినంపు దీక్ష కలదు.

శ్రీ అసిత కుమారహల్దారుగారు

వి. ఆర్. చిత్ర గారు

భారతీయ చిత్రకళయొక్క నవీన పునరుజ్జీవనమునందు పేర్కొనవలసిన చిత్రకారుల సంఖ్య యల్పముగ నుండెను. భారతీయ సంప్రదాయములను మన్నించి, భారతీయ చిత్రకళయొక ఘనమగు సేవకు బూనుకొనిన

శ్రీ అసిత కుమార హల్దారుగారు

వారందరిలో వయస్సునకు చిన్నవారగు శ్రీయుత అసిత కుమార హల్దారుగారిప్పుడు లక్నోయందలి ప్రభుత్వము వారి చిత్రకళాశాలకు ప్రధానోపాధ్యాయులుగనున్నారు. పదునారు వర్షముల చిన్నప్రాయముననే తలిదండ్రులనైన నిర్లక్ష్యపెట్టి తన విద్యను విడిచి, ఆవేశమును బుట్టించు డాక్టరు అవనీంద్రనాథఠాకురు ఆచార్యుని యందు జేరుట వీరి కళాభిరుచి చిత్రసృష్టులందలి సహజోత్సాహమును తెలుపుచున్నది. కళాసృష్టికి జీవితము సంతను వినియోగపరచుచున్న యల్ప సంఖ్యాకులలో వీరొకరు. భారతీయ సనాతన కళానిర్మాణముల నన్నిటిని వీరు దర్శించి అజంత, బాఘవిహారము లందలి కుడ్య చిత్రములను బాగుగ బరిశీలించిరి. హెర్రింగామునతి అజంతా చిత్రసంపుటమును గొనుటకీతడు తోడ్పడెను. ముఖ్యముగ వీరి ప్రోత్సాహమువలననే బాఘ కుడ్యచిత్రములు పునరుద్ధరింపబడి లండను నందలి ఇండియా సొసయిటీవారు వీటినిగూర్చి సచిత్రముగ గ్రంథమును బ్రచురించుట కలిగెను. బౌద్ధయుగమునందు మన దేశము పొందిన యపూర్వ నాగరికతను జాటు సనాతన చిహ్నములను గౌరవించునటులు సంగీతులకు నచ్చచెప్పుటకు వీరు చాలవరకు తోడ్పడిరి.

ఇప్పుడు ప్రాగ్దేశముల కళలను చేర్పించుటయందు పేరుగాంచిన శాంతినికేతనపు కళాశాఖగనున్న కళాభవనమును విశేషము వ్యయప్రయాసములకు లోనయ్యు శ్రీయుత హల్దారుగారేర్పరచిరి. ౧౯౨౩ వ సం. న వీరు శాంతినికేతనమును వీడి ఐరోపాయందలి కళాసంస్థలను పరిశీలించుటకు బోయిరి. ఐరోపాయందున్న కొలది కాలమునందు వీరు కొందరు చిత్రకారులను సందర్శించి, ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ లందుగల యన్ని చిత్రప్రదర్శనశాలలను జూచిరి. వీరు స్వదేశమునకు మరలినవెంటనే జయపురమునందలి చిత్రకళాశాల కధిపతిగ అవనీంద్రనాథునిచేత నియమింపబడిరి.

వీరు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి కొలదికాలములోనే కళాశాలను చాలవరకు అభివృద్ధి పరచిరి. అంతకుపూర్వ ముండిన ప్రధానోపాధ్యాయులక్రింద ఐరోపా విధానములనే యవలంబించుచుండుట వలన వీరు అచ్చటి పనివాండ్రను నియమించి భారతీయ సంప్రదాయములను ప్రవేశపెట్టుట కలిగెను. రాజపుత్రస్థానమునందును, సంయుక్తపరగణాలందును సనాతన సంప్రదాయము లిప్పటికిని సజీవములై యున్నవి. ఏది యెట్లు లున్నను వారస్పుట మండజాలక పోయిరి; రాజీనామా నివ్వవలసిన వారై లక్నోయందలి ప్రభుత్వమువారి చిత్రకళాశాలను జేరిరి.

ఏర్పాటులందును, సదుపాయములందును భారతదేశమునందలి యుత్తమకళాశాలలలో లక్నో కళాశాల యొకటి. దీని నభివృద్ధి పరచుటయందు జూపుచున్న యాదరణకు సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రభుత్వమువారు అభినందనపాత్రులు. తక్కిన ఐరోపాదేశీయులతోపాటు అంతకుపూర్వము ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండిన శ్రీ నెట్ హెర్డు, ఎ. ఆర్. సి. ఎ. గారికి సనాతన హైందవసంప్రదాయములం దభిరుచి లేకపోవుటచే సనాతనసంప్రదాయానుసారము నూతనకళను సృజించుటకు తోడ్పడలేరు. శ్రీయుత హల్దారుగారు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి తమ భావమునందలి యదృశ్యదృశ్యములను రంగులతోను, రేఖలతోను వ్యక్తపరచు భావలోకమున మునిగియుండు చిత్రకారుడుమాత్రమే తాను కాదని లోకమునకు వెల్లడిజేసిరి. వీరెటుల తమ సృష్టినై పుణ్యమును గ్రొత్తమార్గమున నడిపించి చిత్రకారుల, చిత్రప్రియుల మేలుకొరకు తమ సనాతన కళాభిరుచిని జూపిరో తిలకించుట యాహ్లాదకరముగ నుండును. శ్రీయుత ఓ. సి. గంగూలీగారు ప్రచురించుచున్న "ఆధునిక హైందవ చిత్రకారులు" (Modern Indian Artists) అను గ్రంథమాలయందలి రెండవసంపుటమున శ్రీయుత హల్దారు గారి చిత్రరచననుగూర్చి డాక్టరు జె. హెచ్. కజిన్సు గారిట్లు పీఠికయందు వ్రాసిరి: "పురాణగాథలు, ప్రతిమా నిర్మాణము, చరిత్ర, మానవత్వము, ప్రకృతి_దేనినిగూర్చి చిత్రించినను మానవుల యాత్మ దేవునిలో లీనమై యున్నదన్న భావ మెల్లెడల గానవచ్చునటులు చూపుట ప్రసిద్ధి జెందెను."

ఈతని చిత్రరచన యెట్టిదైనను ఈతని చిత్రములను పౌరాణికములు, సాంఘికములు అని ప్రత్యేకముగ విభజింపజాలము. పల్లెలలో జీవించు బీద లీతనిదృష్టి నాకర్షించుటచే తమ కుంచెతో వారిని, వారి లావణ్యమును శాశ్వతముగ నుండునటులు చేసెను. ఈతని చిత్రములనేకవిషయముల గూర్చి కలవు. వాటిభావము వసంతమునందలి యువకుల హృదయము వంటిది. వాటి రంగుల యేర్పాటునందు ఆధ్యాత్మికచింతను జూపునది మలినభావము కాదు. ఒకవిధమైన "నవ్యత" కలదు. శాస్త్రానుసారము రేఖ చుక్క_యొక్క_కదలికయైనను శ్రీయుత హల్దారుగారి హస్తములందది సజీవమగును. ఈతనిపెద్ద చిత్తరువులందును, ధైర్యముతో వ్రాయబడిన రేఖలయందును అజంతబాఘులు నేను సజీవములగుచున్నవి.

తిరువాంకూరు జూనియరు మహారాణిగారు

ఈమె కలకత్తా నగరమందు జరుగు అఖిలభారత మహిళామహాసభ కధ్యక్షురాలుగ నెన్నుకొనబడినది.

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయగారు

భారతమహిళా సంఘమునకు ప్రధాన కార్యదర్శినియగు నీమె పాట్నా నగరమునజరిగిన భారతమహిళా విద్యాభివృద్ధి మహాసభకు పోయియుండెను. ఈమె ౧౯౨౯ సంవత్సరము జినీవాయందు జరుగబోవు అంతర్జాతీయ విద్యాసమితి మహాసభకు భారతీయ ప్రతినిధిగ బోవుచున్నది.

శ్రీమతి కోమలం కన్యగారు

ఈమె చెన్నపురి నివాసి. దక్షిణ భారతదేశ
మన బయస్కోపు ఫిల్ములలో అభినయవృత్తి నవలం
బించిన ప్రథమవనిత. 'Car craze', (మోటారుకారుల(
పిచ్చి యను నొకఫిల్ము తయారుచేయుట యందిపుడు
పాల్గొనుచున్నది.

శ్రీమతి యలమంచిలి బసవమ్మగారు

ఈమె గుంటూరుజిల్లా తెల్లంవారిపాలెపు నివాసి.
౧౯౩౮ సం. మార్చి అక్టోబరు నెలలలో జరిగిన హిందీప్ర
వేశిక, రాష్ట్రభాషా పరీక్షలయందు దక్షిణభారతదేశ
మున సర్వప్రథమగ నుత్తీర్ణయై బహుమతుల బడసినది.

శ్రీమతి కోమలం కన్యగారు

ఈమె చెన్నపురి నివాసి. దక్షిణ భారతదేశమున బయస్కోపు ఫిల్ములలో అభినయవృత్తి నవలంబించిన ప్రథమవనిత. 'Car craze' (మోటారుకారుల పిచ్చి యను నొకఫిల్ము తయారుచేయుట యందిపుడు పాల్గొనుచున్నది.

శ్రీమతి యలమంచిలి బసవమ్మగారు

ఈమె గుంటూరుజిల్లా ఇల్లంవారిపాలెపు నివాసి. ౧౯౨౮ సం. మార్చి అక్టోబరు నెలలలో జరిగిన హిందీప్రవేశిక, రాష్ట్రభాషా పరీక్షలయందు దక్షిణభారతదేశమున సర్వప్రథమగ నుత్తీర్ణురాలై బహుమతుల బడసినది.

శ్రీమతి యల్. డి. శ్రీనివాసన్ సతిగారు

ఈమె పాలంకోటయందు భారతమహిళాసంఘ సహాయకార్యదర్శిని. పాట్నా నగరమున జరిగిన భారత మహిళా విద్యాభివృద్ధి సభకు తమిళనాడునుండి ప్రతినిధిగ వెళ్లినది.

శ్రీమతి యల్. కృష్ణాబాయిగారు

ఈమె మదరాసు యువజనసమితి కార్యదర్శినిగనుండెను. ఇపుడు అలహాబాదునగరమునందలి క్రాసువెయిటు స్త్రీ కళాశాలయందు గృహధర్మశాస్త్రోపాధ్యాయినిగ నియమింపబడినది. కీ. శే. సర్ టి. మాధవరావుగారికీమె బంధువట.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

డాక్టరు అప్పాద్వైదుల లక్ష్మీనారాయణ గారు, యం. ఏ.

వీరు విజయనగరవాస్తవ్యులు. ఆయూరనున్న మహారాజావారి కళాశాలయందు ప్రొఫెసరుగ నుండిరి. వీరిపుడు భారతీయప్రభుత్వ వాతావరణ శాస్త్రజ్ఞులుగ నియమింపబడిరి.

ఉద్యోగములా? గ్రామములా?

౧

విశ్వవిద్యాలయములసంఖ్య నానాటికిని హెచ్చుచున్న యీదినములలో పట్టభద్రుల సంఖ్యయు, పరీక్షలయందు ఉత్తీర్ణులు కాలేక భగ్నమనోరథు లైనవారి సంఖ్యయు చూచుచున్న మహాశయులు వీరి భావిస్థితిని గురించి యాలోచింపక పోరు. ఈవరకు మన యిరుగుపొరుగు దేశములగు వంగ, ద్రావిడ, మళయాళ దేశములకంటె మన యాంధ్రదేశమున కళాశాలలయొక్కయు, విద్యార్థుల యొక్కయు సంఖ్య తక్కువగా నుండినందున మనకీ బాధ యంతగా తోచియుండలేదు. కాని క్రమముగా మన వారిలో సహిత మీనూతన "విద్య" ప్రబలుచున్నందున మనకును నీసమస్య తప్పినదికాదు.

భోగకారి యనియు, యశస్కారి యనియు, సుఖకారి యనియు కొనియాడబడిన విద్య యీ యువకుల పట్టున ననర్థకారియు, నవజ్ఞాకారియు, దుఃఖకారియు కాకుండు టెట్లని నిర్ణయించి దిద్దు బాధ్యత పూజార్హులగు మననాయకుల ముఖ్యకర్తవ్యమని చెప్ప వచ్చును. కాని సభలలోను, పరిషత్తులలోను, తదితర సమాజములలోను ఈచర్చ యెచ్చటను వినిపింపదు. రాజసభలును, శాసనసభలును దేశీయయువకుల స్థితిగతులను విచారింపమి మన దేశపు ప్రస్తుతస్థితిలో నంత యాశ్చర్యకరము కాదు. కాని దేశీయసభలు సహిత మీ యంశము నుపేక్షించుట యెంతయు శోచనీయము.

ఆంధ్రయువకుల భావిస్థితిని గమనించి వారిని తగుమార్గములలో ద్రిప్పు భారము, సంఘమం దెవరిది? దొరతనమువారిదా? పురపాలకసంఘములదా? జిల్లాబోర్డులదా? తాలూకుబోర్డులదా? గ్రామపంచాయతులదా? విశ్వవిద్యాలయాధికారులదా? ఆయా యువకుల తలిదండ్రులదా? కాకున్న మరి యింకెవరిది? ఆంధ్రమహాసభ మొదలైన సమావేశము లెన్నెన్నో ముఖ్యవిషయములను గూర్చి తీర్మానముల నుపపాదించుచున్నవి, దేశాభివృద్ధికి ముఖ్యసాధకమైన యువకప్రపంచ భావిస్థితి విషయమై విచారించి, వీరిచే దేశసేవ యెన్నివిధములుగ చేయించుకొనవచ్చునో, వీరికిని, వీరిమూలముగా మాతృభూమికిని మహదైశ్వర్యాభివృద్ధి యెట్లు చేకూరునో, అనారోగ్య, అజ్ఞాన, అకాల మృత్యు దారిద్ర్యపిశాచము లీదేశమునుండి యెట్లు వీరి సహాయముచే వెడలగొట్ట వచ్చునో యని యోజించు సమాజము గాని, సంఘము గాని, "కమిటీ" గాని కానరాదు.

'ఎవరికివారే యమునాతీరే' యన్నట్లే యుద్యోగమునం దెక్కువపైకము వచ్చునా? యని ప్రతియువకుడును, వాని తలిదండ్రులును ఆలోచన చేసుకొనవలసినదే, కాని అందరికిని సమానమైన సమస్యకదా యిది! సంఘములో నందరును కలిసితీర్చుటకు పూనుకొనినదానిచే దేశమున కెంత నష్టము, ఎంత మనోవ్యథ, ఎంత ఉత్సాహభంగము కలుగుచున్నదో యోచించుకొనవచ్చును.

కాంగ్రెసులకును, మహాసభలకును స్వచ్ఛంద దళములు కావలసినప్పుడును, "హరతాళ్"కై మూకలను మూయవలసినప్పుడును తప్ప, యువకులవైపు నాయకుల కటాక్షములు పర్వవు. జిల్లాసభలలోను, తాలూకా సభలలోను జరుగువ్యవహారములు తెలిసినవే యున్నవి. వారికి వీరిగొడవయే యక్కఱలేదు. యువకులు తమంతట తామే తీర్చుకొను సమస్య కాదిది. ఏవృత్తి నవలంబించినచో తమకును, దేశమునకును మేలగునో వీరికెట్లు తెలియును? సంఘనాయకు లిది తమ పనియని యంగీక

రించి తగిన ప్రయత్నములు చేసినగాని దేశమునకు క్షేమము లేదని నా మనవి. ఆంధ్రమహాసభయం దీవిషయమును చర్చించి నాయకులు తగినయేర్పాటులు చేయుదురుగాక. ఇతర విశ్వవిద్యాలయము లిట్టి బాధ్యతల నవలంబించినవా లేవా యను చర్చలకు దిగక, మన నూతన విశ్వవిద్యాలయ మీ ఘనకార్యమున కాధార మగుగాక!

౨

దొరతనమువారి క్రింద ఉద్యోగములు లభింపకపోవును నమ్మకముతో నింగ్లీషు చదువునకని గ్రామములను వదలి, చిన్న చిన్న పట్టణములను, చివరకు పెద్ద పట్టణములను చేరి నానావస్థలుపడి, పరీక్షలలో కడతేరియో కడతేరకో విద్యాసమాప్తి గావించి దొరతనమువారి ఆఫీసులను రైల్వే ఆఫీసులను, చివర కింగ్లీషు వర్తకుల ఆఫీసులను చేరి, యుద్యోగభిక్ష వేడు నూతన భిక్షుకుల యవస్థల నెరుగనివా రెవరు? ఎక్కడ చూచినను వీరి రోదనమే. ఈ యుద్యోగ క్షామనివృత్తి యెట్లు? ఏ యింద్రుడు డీక్షామమును నివారించు నుద్యోగవర్షము కురిపించును? విదేశీయులు తమ తమ దేశములకు పారిపోయినను, ఈ క్షామ మెంతమాత్రము తగ్గును? ఇంతే కాదుకదా! సంవత్సరమున కిప్పుడు రెండుపర్యాయము లీసైన్యసంఖ్య వృద్ధియగుచున్నదే; దేమి చేయవచ్చును? ఉత్సవసమయములలో ధూమశకటములు నిండిపోయినప్పుడు బైట నిలిచిపోయినవారివలె నుద్యోగములు దొరకక నిలిచిపోయిన యువకుల గతి యేమి?

పాశ్చాత్యదేశములవలె మనదేశమందు కర్మాగారములు లేవు, యంత్రములు లేవు. సేనాధికారపదవులు పరహస్తగతములు. వాణిజ్యము సహితమంతే. ఏమి చేయవచ్చును? అను వార్తారావమే కాని మన యువకుల కుశలానుమంత్రి యేదీ? మార్గదర్శకు లేరీ? నా వలన పనిగొమ్మ తల్లీ, యని భారతమాతకు చాగిలపడు కుమారుని లేవనెత్తి తగినపని చూపు పుణ్యపురుషు లేరీ?

ఈ సమస్య నూతనమైనది. పూర్వపు నాగరికతలో నిట్టి హృదయవిదారకస్థితి లేకుండెను. కాలచక్రము తిరుగుటవల్ల నిట్టి నూతన సమస్యలు రాక తప్పదు. వీటికి తగిన సదుపాయముల పన్ను పని సంఘనాయకులకు ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇట్టి స్థితికి కారణ మరయుదము.

ఈ దేశపు ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము. జనులు వసించునది జనపదములందు, గ్రామములందు. ఆవ్యవసాయము మాని గ్రామములను వదలి, సేవకోద్యోగములపై వలపుచే పట్టణములందు గుమిగూడి, యీ యవస్థలకు పాలగుచున్న భారతీయ యువకులను మరల గ్రామములం జేర్చు వారెవరు? అట్లు చేరినచో వారికి తగినపనుల నేర్పరుచువా రెవరు? ఇదియే కర్తవ్యమని దేశబంధుచిత్తరంజనునివలె నమ్మిన ప్రముఖు లందరును గూడి గ్రామములలోను, తాలూకాలలోను ప్రస్తుత మేర్పడిన కాంగ్రెసు సమాజములద్వారా వీరికి మహాత్ముని రాట్నపుభిక్ష దయచేసి గ్రామజీవనమున కలవాటు తప్పిన వీరి కందలి సుఖముజూపి వీరల యవస్థ మాన్పరాదా?

గ్రామములలో పనిలేదా? ఉపాధ్యాయులకు పనిలేదా? వైద్యులక్కరకు రారా? తటాకములు, బావులు త్రవ్వింపగల యింజినియర్లు పనికిరారా? చదువ నేర్చిన కృషికులున్నచో చేదా? ఆరోగ్య, అన్నపూర్ణాదేవి అధిదేవతలైన యీ దేశములో నాకలెత్తినవారి కన్నము లేదా? పనిచేయువారికి పనులు లేవా? ఏల నగర మోహముచే నీ క్లేశము? పూర్వమార్గమును విడిచితిమి. నూతన మార్గము లలవడలేదు. రెంటికిని చెడిన రేవడవలె మన మీ నూతన దుఃఖము నొడిగట్టుకొంటిమి.

ప్రజ్ఞావంతులగు దేశనాయకు లీ తరుణములో మన యువకులకు సన్మార్గదర్శకులై దేశము నుద్ధరింపరాదా!

—చ. భా.

పూవుల గడియారము

మనకు విద్యాలయములలో బోధింపబడినట్లు ప్రపంచపు వింతలు తొమ్మిది యున్నను, అవి మన తాతలనాటికి చెందిన వగుటచే ప్రాతవడి పోయినవి. నేడు ప్రపంచమం దన్ని దేశములలోను వింతలు పుట్టు చున్నవి.

అట్టివానిలో ఎడింబరోలోని గడియారములను తయారుచేయు జేమ్సురిట్చీగారు నిర్మించిన పూవులగడియార మొక వింత. వీరత్యద్భుత ప్రతిభావంతు లనుటకీ గడియార మొక నిదర్శనము.

ప్రకృతిరామణీయకతను, బట్టియు చారిత్రక ప్రసిద్ధిని బట్టియు గ్రేట్ బ్రిటన్‌లోని సుందరములగు వీథులలో నొకటగు ప్రిన్ సెస్ వీథి (ఎడింబరో) దక్షిణపుభాగమున నీగడియారమున్నది.

చరిత్రప్రసిద్ధమగు ఎడింబరో కోటకు పోవుమార్గమున, నొకవైపున చిత్రకళాభవనములును, నింకొకవైపున ప్రిన్ సెస్ స్ట్రీట్ తోటలును గల యొక దిబ్బ కలదు. ఆ తోటలలోనికి ప్రవేశించుచోటుననే స్కాట్లాండు దేశపు మహాకవి యగు సర్ ఏలెన్ రామ్సేగారి శిలావిగ్రహమునకు దిగువభాగముననే యేటవాలు ప్రదేశపు కుడివైపున నీగడియారము నిర్మింపబడినది.

బయటనుండి చూచుట కది యెనిమిదియడుగుల వడిమికొలత గలిగిన ముఖభాగముపై తిరుగుచున్న పెద్దపెద్ద ముళ్లుగలిగి యొక మామూలు గడియారము వలెనే యుండును. అది యేటవాలగు ప్రదేశమున నుండుట వలన వీథిలోనుండి తోటలలోనికి పోవుమార్గమున నుండు మెట్లవద్ద నుండి దాని ముళ్లు తిరుగుటను తోటలోనికి పోవువారైనను చూడగలరు.

ఆ గడియారపు ముళ్ళపై చిన్నిచిన్ని పూలమొక్కలు పెంపబడుచున్నవి. అందుచేత నా ముళ్లు కదలుచున్నట్లు కనబడక, చిన్నముల్లుపై కొన్నియు, పెద్దముల్లుపై కొన్నియు వేలువేలురంగుల పూలవరుసలు కదులుచున్నట్లుండును. ఆగడియారపు ముళ్ళకీలకము అమర్పబడిన నైపుణ్యమువలన, ఆ యేటవాలగు ప్రదేశముపై పడు వాన గాని, మంచు గాని గడియారముపై బడి లోని యంత్రనిర్మాణము చెడకుండనుండును. అందుచేత వర్షము వలన గాని, వాతావరణస్థితిలోని, యేమార్పువలన గాని యా గడియారపు మరలు చెడిపోవు; గడియార మాగిపోదు. ప్రతిదినము 'కీ' యిత్తురు. గడియారము కాలమును సరిగా తెలుపుచుండును. దాని నచట నేర్పరచిన నాటి నుండి యింతవరకు నే నాడును కాలమునం దింతయేని వ్యత్యాసము నది చూపలేదు.

గడియారపుముఖముపై "Tempus fugit 1928" అని వ్రాయబడి యున్నది. దాని యర్థము "కాలము పరువెత్తి పోవుచున్నది" యని సంవత్సరసంఖ్య ప్రతియేడును మార్చబడును. గడియారమువైపు చూచుటవలన నాదినమున నప్పు డెంతవేళ యైనదో తెలుపుటయేకాక నా సంవత్సరమును తెలుపుచు 'లాటిన్' భాషయందు 'కాలమతి త్వరగా గడచిపోవుచున్న'దనియు, నే విషయమున గాని యాలస్యమైన హాని కలుగుననియు నది హెచ్చరించుచున్నది. ఈవిధముగ నిది యొక్క గొప్ప వింతగడియారమై మనకు 'సహజ'మగు కాలమును తెలుపుచు ముఖ్యమగు హెచ్చరికను చేయుచున్నది.

మొట్టమొదట నిది లీత్ స్ట్రీట్ నందలి 25 వసంఖ్య గల గృహమున గడియారపు నిర్మాతలగు జేమ్సురిట్చీ అండ్ సన్ వారిచేత 1905 సం. ప్రాంతమునందు నిర్మింపబడినది. తరువాత నీకంపెనీవారిచేతనే యిట్టివి బ్రిడ్లింగ్‌టన్, సౌత్ సీ, లివర్‌పూల్ (గ్రేట్ బ్రిటన్), ఆస్ట్రేలియాలోని, సిడ్నీయందును నెలకొల్పబడినవి. ఈపూవుల గడియారమొక్కొక్క దాని ఖరీదు సుమారు రూ. 2550 (సుమారు పౌ. 170) అగును.

ఇటు లీ చక్కని పూలగడియారములు విహారవనములకును, వస్తుప్రదర్శనశాలలకును, కవాతుమైదానములకును మనోహరమును సుపయోగకరమును నగు నొక నూత్నోపాయ మగును.

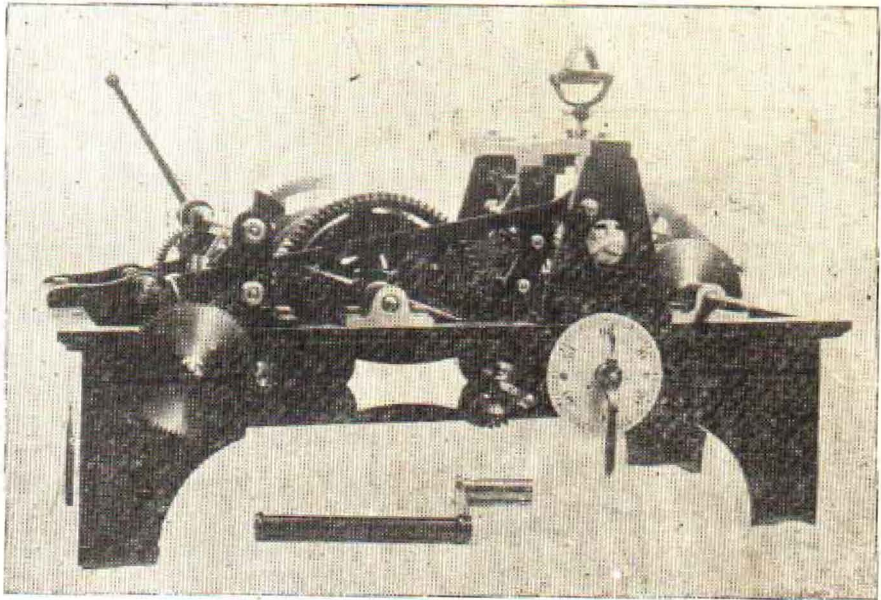
బాలకుల కర్తవ్యములు

అధ్యక్షులు మాసరిక్ గారు బడిపిల్లలకు ఉపన్యసించిన విషయము

అక్టోబరు నెల 27 వ తేదీని జెకోస్లోవేకియా స్వాతంత్ర్యస్థాపన దశమసాంవత్సరిక దివసమున, ప్రేగునగరములోని యన్ని పాఠ

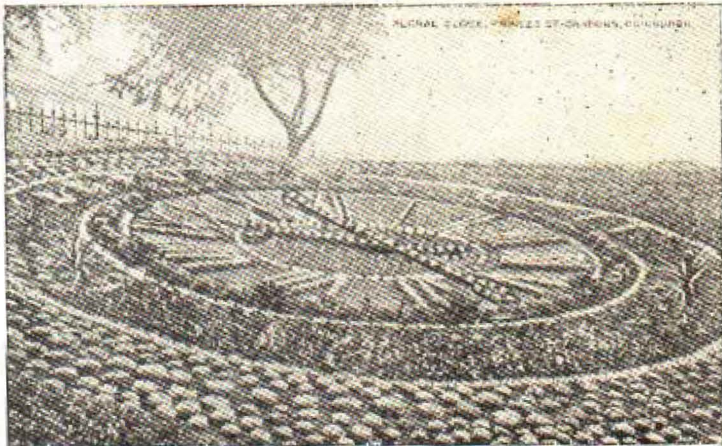
పూవుల గడియారము

చిత్రము ౧

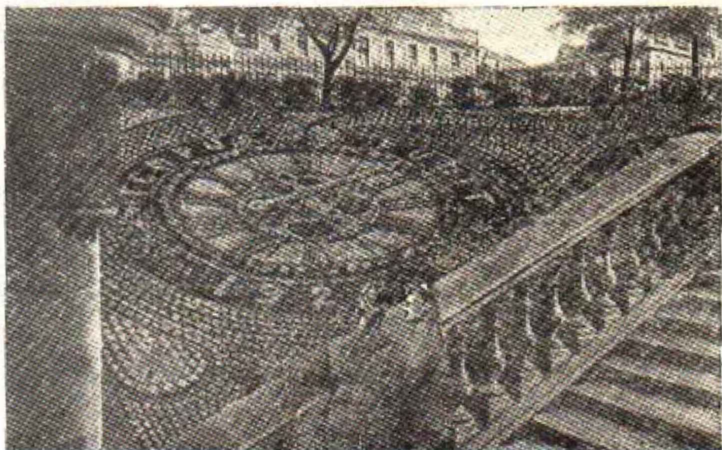

చిత్రము ౨: గడియారమునందలి యంత్రనిర్మాణము

పూవుల గడియారము

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

శాలలయందలి బాలురు 15000 మంది తమ రిపబ్లిక్ అధ్యక్షు నభినందించుటకు సమావేశమైరి. అపు డధ్యక్షుడు వారల కీరీతి నుపదేశించెను:—

సుస్వాగతము!

నేనిప్పుడే మన సైనికవశముతో మన రిపబ్లిక్ యొక్క పదియవసాంవత్సరిక మహోత్సవము నారంభించితిని; ఈయుత్సవమును జరుపువారిలో నిపుడు బాలపలగు మీరు ద్వితీయస్థానము నధిష్ఠించి యున్నారు. మనమందరమును చేరి మనసార ముచ్చటించు కొందము.

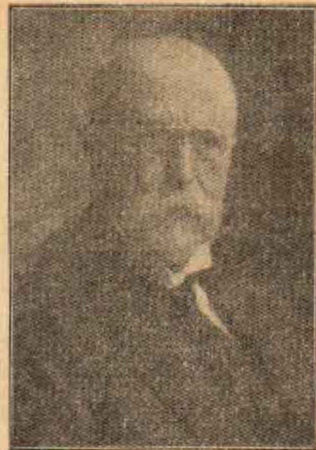
నా బాల్యమున నేనాశీర్వదింపబడిన రీతిని, నేను మీకు ఆరోగ్యమును, ఈశ్వరానుగ్రహమును కలుగుగాక యని యాశీర్వదించుచున్నాను. మీరు ఆరోగ్యమును బడసి దానిని కాపాడుకొనుటకు తగు జాగ్రత పూనవలయును. అది కష్టమైనది కాదు. పరిశుభ్రముగా నుండుడు; నీటికి భయపడకుడు; స్నానముచేయుడు; ఈదులాడుడు; మంచిగాలిలో యథేచ్ఛముగ తిరుగుడు; సూర్యరశ్మి మీ శరీరములకు తగులనిండు; మీరుండు గదులను ఇండ్లను బాగుగా గాలి తగులు నట్లుంచుకొనుడు.

మితిమీరి తినకుడు; మత్తునిచ్చు నే పానీయమును త్రాగకుడు.

హాయిగా నాడుకొనుడు; కాని, మీరు విద్యనభ్యసించు నపుడు మనః పూర్వకముగ పరిశ్రమించి అభ్యసింపుడు. బడియందైనను పని నెగవేయ జూడకుడు. ఒకప్పుడు నే నొరులకడ పనినేర్చుకొని యుంటిని. వారి యెడ నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను. పనిచేయుటవలననే మనము ప్రత్యక్షముగ కార్యానుభవమును పొందగలము.

'సొకోల్స్' అను మన తాలింఖానాలయందు చేరి ఆటలయందు, వలి ప్రతిబోధవంతములగు వ్యాయామ క్రీడలందును పాల్గొని మీ శరీరములనుగట్టిపఱచుకొనుడు.

మీరు పెద్దలగుచున్న కొలది ఏయే వృత్తికి చెందిన వారో—పనివాండ్రు, రైతులు, పారిశ్రామికులు, ఉపాధ్యాయులు, శిల్పులు, చిత్రకారులు, రచయితలు—కాగో రదుగో నిర్ణయించుకొనుడు. కాని ఏవృత్తినిగైకొనినను కష్టపడి మనః పూర్వకముగా పనిచేయుడు. స్థానమునుబట్టి, శక్తి ననుసరించి మనమందఱమును పని చేయవలసియున్నది. సంఘమునకు వివిధశాఖల కర్మకారులు నావశ్యకము. పనులను న్యాయముగ విభాగించి పొందుపరచుకొనవలెను; కాని నిష్కపటముగా పనిచేయు మనమందఱము మన పనిలో నొకరికొకరు సమానులమే. మంచి పనివారికంటె నొకమంచి యధ్యక్షుని యందాధిక్య మేమియు లేదు. మునొక పెద్దభవనము కూలిపోయెనను విషాద విషయమును మీరు వినియే యున్నారు. దోష మెవరిదయినను, దానికి చేసిన పనిలోని సంకరయే కారణము. నిష్కపటముగ చేసిన పనివలన మనము మనలను మన పొరుగువారిని పోషించుకొందము. మనకు విధిగ నిర్వహింపబడినట్లు, మనము మనయిరుగు పొరుగు వారలను ప్రేమించుట కార్యరూపమున నే కాని వట్టి మాటలతో కాదు. త్యాగరహిత జీవితము త్రమ జీవితము కానేరదు.

మాసరిక్ అధ్యక్షుడు

అనుంగు బిడ్డలారా! మీరు త్వరలో పెద్దలగుదురు. కాలము పరువెత్తుచున్నది. మీరు తండ్రులగుదురు; తల్లులగుదురు. మీబిడ్డలు మిమ్మెట్లు ఆదరించి గౌరవింపవలెనని మీరు కోరుదురో, యట్లే మీరును మీ తలిదండ్రులను ఆదరించి గౌరవింపుడు. మీరుచేయ

నన్ని పనులందును, మీ యెడల నితరులెట్లు వర్తింపవలయునని కోరుదురో అట్లే మీరు నితరులపట్ల వర్తింపవలయునను నియమమునకు బద్ధులై యుండుడు.

కొలది కాలములోనే, మన రిపబ్లికు నిబంధనలు మిమ్ములను దేశసేవ కాహ్వానించును. మీరు యోధులగుదురు; పౌరసంఘ సభ్యులగుదురు; పార్లమెంటు సభ్యులగుదురు. ఏ పదవిని మీరు పొందినను పౌరధర్మములను నెరవేర్పుడు. తన ప్రజాస్వామిక నిర్మాణప్రణాళిక వలన స్వాతంత్ర్యమును రూఢిపరచు మీరిపబ్లికును ప్రేమింపుడు. మీ దేశమును, మీ ప్రజలను, మీ భాషను ప్రేమింపుడు.

మీతోడి పౌరులందరతోడను — వారియుద్యోగములు, వారి భాష, వారి మతమును భిన్నములైనను గానిండు — మీరు స్నేహభావముతో కలసి మెలగవలయును. మనమందరము సమానులము, మఱి మనమందరమును సమాన స్వాతంత్ర్యమును కలిగి యుండవలయును. ఎవరినిగాని, యే విషయమునగాని పీడింప మనకు అధికారము లేదు.

ప్రేగు నగర బాలకులారా! మీరు మాతృదేశసేవకు నడుముకట్టునపుడు ప్రేగు నిక్కముగ మనయందఱకు జనని కాగలదనియు, నగరములకు నగరము కాగలదనియు, జాగ్రతతో గుర్తించి యుండుడు.

ఈ రిపబ్లికుయొక్క భావ్యధ్యక్షుడు, బహుశః మీయందఱిలోనే నిలిచియున్నాడు కాబోలు. ఓయీ భావి ప్రియాధ్యక్షా, నీవును, నీతోడివారలను సర్వప్రపంచమును కూడ నిర్ణయముగ నెదుర్కొన వలయును. మన చరిత్రకు కొలికిపూసలగు మన ఉత్కృష్ట ఆదర్శములను అపుడే నీవు సగౌరవముగ నెరవేర్పగలవు. ఇక ముప్పది నలుబది యేండ్లకు, ఓయీ కానున్న యధ్యక్షుడా, నీవీ చోటుననే బాలకులను, యువకులను ప్రబోధింతువు. అపుడు "రాజభవనముపై నెగురుచున్న పతాకముపై నున్న, మనపూర్వుల వద్దనుండి పారంపర్యముగా మనకు వచ్చిన — 'సత్యమేవ జయతే' అను నాదర్శవాక్యమును ఎల్లప్పుడును, అన్ని విషయములందును పాలింతుమని కొన్ని యేండ్ల క్రిందట నీ చోటుననే మనము మన మొదటి యధ్యక్షునికి వాగ్దానమొనర్చితి"మని నీవు వారికి చెప్పుము. పతాకమెట్లు సచేతనముగ నున్నదో, ఎట్లు మర్మర ధ్వనిచేయుచు, పలుకుచున్నదో వినుము! దానిని సంరక్షింపుము. నీ తరువాతివారికి దానిని నిష్కళంకముగ నప్పగింపుము.

ఈ యుపదేశవాక్యము లాంధ్ర బాలకులకును, యువకులకును ఆదర్శవాక్యములు కాగలవను నాస మిక్కిలి కలదు.

(రివ్యూ ఆఫ్ రివ్యూస్)

స్త్రీలు—సంస్కారము

సర్ తేజబహదూర్ సప్రూగారు 'స్త్రీధర్మ' పత్రిక అక్టోబరు సంచికయందొక వ్యాసమున, మన దేశమున స్త్రీలు ఈ క్రిందవివరించు సంస్కారముల బడయనుద్యమించి, అవి స్వాయముగ గాని, అభిమానుల ద్వారా గాని ప్రవర్తింప జేయవలెననిరి.

౧. ప్రతి రాష్ట్రమునను బాలికా పాఠశాలలను, బాలికా కళాశాలలను సంస్థాపించుటకును, ఇదివరకు కంటె నెక్కువ సమృద్ధిగ సొమ్ము వినియోగపఱచుటకును అనుగ్రహించునదిగ ప్రతిష్ఠానిక శాసనసభను కోరవలెను.

౨. శాసనసభలవారు బాలికావివాహ విషయము శాసించుటయందు పూర్వాచార పరులుగ గన్పడినచో, దేశమందలి విద్యాసంపన్నులగు యువకులు ఒకసమితిగ చేర్పడి, ఒకానొక వయసునకు లోబడిన బాలికలవివాహ మూడ నిరాకరింపవలయును.

౩. విద్యాసంపన్నులగు బాలికలు యథాశక్తి స్వతంత్ర వృత్తుల నవలంబింప ప్రోత్సాహమొందవలెను.

౪. సంఘసంస్కారమునకు తగులు ప్రతివిషయమునను మన ప్రతినిధి సంఘములలో నెప్పుడు నొకకొంత మంది స్త్రీలుండులాగున మనము జాగ్రత్తపడవలయును.

౫. స్థానిక సంఘములందును, శాసన సభలందును ప్రాతినిధ్యము ప్రసక్తించినంతవఱకు లింగభేదావస్థ్యాతలు సంపూర్ణముగ నిరస్తములు కావలెను.

౬. నేడు కలదానికంటె స్త్రీకి బలవత్తరమగు న్యాయ నియతస్థాన మొసగునట్లుగను వ్యక్తిగత న్యాయ నియమములను సంస్కరింపవలెను. ఆస్తిహక్కుల విషయమై 'హిందూలా' ఆమెకు గలిగించిన నికృష్టస్థానము మనమనిర్ణీతముగ సాగనిచ్చుట నాకెంతయు నసంగతముగ తోచుచున్నది.

ఇదిరే యొక తెగకే వ్యవహారముల బెంచుచున్నది. మఱియు నా అనుభవమున నేను చూచితిని, న్యాయనియమము (లా) ఆమెకొక నిర్ణీతస్థానమిచ్చిన సందర్భమున సైతము అవివేకులగు మగ చుట్టములును, ఆశ్రితులును ఆమెను దుర్గతి పాలు చేయుచున్నారు. వేరు కారణ ములకంటె, సుఖములు తాను చూచుకొను సామర్థ్యమామెకు లేకుండుటయే దీనికి ముఖ్యకారణముగ కన్పడును. విద్యాభివృద్ధి దానికి కొంత విరుగుడు కావచ్చును గాని, శాశ్వత చికిత్స సిద్ధింపవలెననిన మాత్రము మన న్యాయశాస్త్రములే మూలసూత్రము కీమార్పు గావింపవలెను.

జేబరు విల్లు

'ది అనిమల్ ప్రొటెక్షన్ క్లిప్‌షీట్' (అక్టోబరు ౧౭) పత్రికయం దిట్లున్నది.

భారతదేశపు మొదటి మొగలాయి పాలకుడగు బాబరు హుమాయూను నుద్దేశించి యొక విల్లు వ్రాసెను. దానితాలూకు రెండు ప్రతులిపుడు కనబడుచున్నవి. ఒకటి భూపాలసంస్థాన పుస్తక భాండాగారమునను, రెండవది కొల్లాపురపు రాజారామ కళాశాల ప్రిన్సిపాలగు బాల కృష్ణగారియొద్దను కలవు. రెండవది కొంత సమగ్రముగ కన్పడును.

"కుమారా, భారతరాజ్యము వివిధ మతములతో నిండియున్నది. దానిపయి నీ కధికారము ప్రసాదించిన పరమేశ్వరునకు సన్నుతి. హృదయఫలకమునుండి మత ద్వేషము నెల్లను తుడిచివేయు భారము నీపై నున్నది. ప్రతిమతము ననుసరించియు న్యాయపాలన మొనరించు చుండుము. ముఖ్యముగ గోహత్య మానుము. దానభారతీయుల హృదయములు నీవు వశమగును. అటుపై దేశీయులు రాజాదరమున సంగ్రథితులగుదురు.

ప్రభుత్వశాసనమునకు లొంగియున్న యేజాతికి చెందిన ఆలయములను, విగ్రహములను విధ్వంసము చేయకుము. రాజన్న ప్రజలకును, ప్రజలన్న రాజునకును ప్రీతి కుదురులాగున న్యాయవిచారణ సల్పుము. కత్తికంటె ఆదరము ఇస్లామునకు హితము గూర్పగలదు.

షియా సున్నీ భేదములు విస్మరింపుము; లేనిచో ఇస్లాము దౌర్బల్యము బట్టబయలు.

భూతాత్మకమగు దేహమున భూతములవలె వివిధ మతావలంబులగు ప్రజలు మైత్రికలిగి, ఐక్యముగలిగి, రాజ్యదేహమును రోగపటలమునుండి కాపాడుదురుగాక! పరిపాలనా విధానముల నిరూఢానుభవము నీవు చేకూరుటకుగాను ఐక్యసంధాయక శిరోమణి తైమూరు వృత్తాంతము ఎల్లపుడు నీ కండ్లయెదుట నుండవలయును."

'జమదీ ఉల్ అవల్' ౯౩౫ ఎ. హెచ్.

మాంసభక్షణము వలని ముప్పు

'ది ఓరియంటల్ వాచ్‌మన్ అండ్ హెరాల్డ్ ఆఫ్ హెల్త్' నవంబరు సంచికయం దీ క్రిందిరీతి నున్నది:

శాకాహారపరత్వమనునది కేవల భక్షణమున నీతికాని, ఒకజాతి యభ్యాసముకాని కాదు. నిర్మాంసాహారము ఆరోగ్యరక్షణమున మంచి ప్రభావముగలది. మాంసభక్షణమున ముప్పులున్నవి.

జంతువులలో రోగము లుండుట తెలిసినవిషయమే. మాంసపరిశోధనలు రోగగ్రస్త జంతువుల యునికిని గూర్చి కావలసినంత సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి.

మాంసము బాగుగ వండుట కొంతవరకు క్షేమకరమే. రోగబీజములు సత్తువ చెడి సద్యోరోగ జనకములు కాకపోవచ్చును. కాని రోగయుక్తమగు మాంసమెట్లువండినను నిర్దుష్టమగు నాహారముగ మారజాలదు. ఏ వంటపనియును, ఆహారద్రవ్యములును, ఆరోగ్యమును ఒకవస్తువున నెక్కింపజాలవు. మఱియు, సర్వసాధారణముగ మాంసము వండుట మాంసమందలి హానికారక గుణములను తొలగించుటకై కాదు; అందలి 'మాంస' పరిమళము తెప్పించుటకే. ఈ పరిమళము మాంస' రసములలో నిమిడియుండును. ఈ రసములే జంతుసంబంధములగు విషములకు ఉనికిపట్లు.

ఆరోగ్యము చెడిన జంతువుల మాంసము తినుట వలన వెంటనే కలుగు రోగముమాట ఒక్కటే కాదు మాంసభక్షకుడు యోజింపవలసినది. మాంసాహారమున గల వ్యర్థపదార్థములను, విషపదార్థములను త్రోసివేయుటకు తాముపడు శ్రమాధిక్యమువలన లోపలి కోశములకు స్వాస్థ్యము భంగపడును. మాంసాహారము కొంతకాలమునకు ఆరోగ్యము చెఱచును. నిర్మాంసాహారము విలువను, మాంసాహారము వలని రొగ్గులను, యథార్థముగ తెలియజేయు విషయముల బట్టి చూచిన, శాకాహార పరత్వము పిచ్చి 'ఛాందసపు' ఆశయము కాదని గమనించుట యుక్తము.

మాంసాహారప్రియులు దీనిని గుర్తించి మాంసభక్షణమును మాని ఆరోగ్యమును పెంపొందించుకొనదగుదురు.

తెల్లవారు, నల్లవారు.

'బంధగతమగు భారతదేశము: స్వతంత్రతకు దాని హక్కు' ('India in Bondage: Her Right to Freedom') అను గ్రంథమున డాక్టరు జె. టి. సండర్లాండుగారిట్లు వ్రాసిరి.

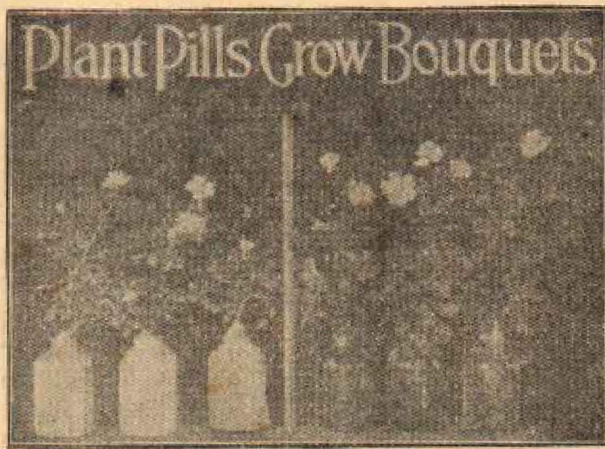
నా భారతదేశపు దీర్ఘయాత్రలయందు సర్వసాధారణముగ ఆంగ్లేయులు (గౌరవార్హులు కొందఱు తప్ప) దేశీయులగూర్చి వారెంత ప్రబుద్ధులైనను, ఎంత విద్యాసంపన్నులైనను, ఎంత శీలవంతులైనను సరే–తమకంతెమో లోకువవారుగ మాటాడుదురు, వారినట్లు చూచుచుండుట నేను కనుగొంటిని. రైల్వే ప్రయాణములందు వారు తమంతటనే తక్కు– వరకపుబండ్లలో నెక్కక తప్పదు. స్టీమరులయందు వారు ఆరుబయటనైన నుండవలయును, లేదా పశువులకైన యోగ్యములు కాని చిన్నిగదులలో నిరుకవలయును. వారు 'కజెమెండ్లు' అని పిలువబడుట నేను తఱుచు వింటిని. అతి క్రూరమగు నపచారమునకు వారు పాత్రులగుటయు నే నెన్నియో సారులు చూచితిని. ఒక పెద్ద బొంబాయిహోటలులో ఒక ఆంగ్లేయోద్యోగి తన లావైన చేతికఱ్ఱతో తన నౌకరును, ఏదో చిన్నతప్పు చేసెనని, దయమాలి తెగబాదుట నేను చూచితిని. ఆ నౌకరు చక్కనివాడు; విద్యాసంపన్నుడు. బుద్ధిసామర్థ్యమున తన యజమానునితో సమానుడుగను, 'పెద్దమనిషి' తరహా లక్షణములకు ఆతనికంటె నెంతయో మిన్నగను పొడసూపెను. వర్తకులు, బ్యాంకరులు, ప్రభుత్వోద్యోగులునగు ఆంగ్లేయులు కొందఱు నన్నెంతయో గౌరవముతో సత్కరించినవారే, వెంటనే భారతీయులగు తమ సేవకుల యెడను, క్రిందియుద్యోగుల యెడను మిక్కిలి కఱకుదనముతో వర్తించిన విధమెంతయు నివ్వెఱగొల్పెను. నాపట్ల వారు 'పెద్దమనుషులు', భారతీయులపట్ల 'పెద్దమనుషులు' తప్ప మఱేమైన నగుదురు. అమెరికను బానిసతనపు దినములలో దక్షిణమున యజమానులు (కొందఱు) తమ బానిసలయెడ వర్తించిన విధము నాకెల్లప్పుడు స్మరణకగులు చుండెడిది. ఇదంతయు వింతయు కాదు. ఒకజాతిని, అది వలదనుచున్నను పరాధీనతయందు నిలుపు ఆశయము, వ్యక్తులను బంధముల నిలుపు ఆశయము నొక్కటే.

'ప్లాంట్ పిల్స్' వలన పూలగుత్తులు

ఏ ఋతువైనను నీటిపాత్రలయందు పూవులు వియును. వెలుగక్కఱలేదు; ఎఱువక్కఱలేదు; మట్టియక్కఱలేదు. ఎట్లు విరియును?

ఈ రహస్యమంతయు నొక ఘుటికయం దున్నది. అది బొత్తు గుడ్డు వలె రెండంగుళముల పొడవును, ఒక అంగుళము లావును గలిగియుండును. వెల తక్కువయే.

కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయమునకు చెందిన డాక్టరు డబ్ల్యు. యస్. గెరిక్ గారు ఏడుసంవత్సరములు పరిశీలనము సల్పి ఈ విచిత్రఘుటికను తయారుచేసిరి. ఆ విశ్వవిద్యాలయమున అరబయటను, లోపటను, సుమారు ౨౧౧ రకములకు చెందిన దాదాపు ౨,౧౦౦ మొక్కలు ఏ నిర్ణీత దినముననైనను పూవులు పూచులాగున నేర్పాటు జరిగినదట.

౧. వేళ్లులేని రోజా మొక్కలు, 'ప్లాంట్ పిల్లు' చేర్చిన బుడ్లలో పెరిగినవి.

౨. తొమ్మిదివారములు వయసుగల కొలంబియా రోజా మొక్కలు. ఇవి ఎనిమిదిఅంగుళల ముక్కలనుండి పెరిగినవి. ఇవి ఎన్నడును నేల సోకినవి కాకున్నను వేళ్లు బాగా పెట్టియున్నవి.

చలికాలమున సైతము, ఇండ్లలో నుండు కొలది వేడిమికే ఘుటికలోనుండు రసాయనద్రవ్యముల ప్రభావమున మొక్కలు పెరిగి పూచుచున్నవి.

ఏడాది పెరిగి చచ్చు పైరులు సైతము ఇట్లేయే సమయముననైనను పూచునట్లు చేయవచ్చును. —'పాప్యులర్ మెకానిక్స్'

[మాడరన్ రివ్యూ డిసెంబరు, ౧౯౩౭]

ఇటలీలోని ఫాసిస్టు సైనికులు అనుసరింపవలసినపదియాజ్ఞలు

౧. శాంతి నిరంతరముగ నుండవలయు ననుమాట ఫాసిస్టు నమ్మరాదని జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును.

౨. చెరసాలలలో జీవితము ఎన్నటికిని అదృష్టహంతమే.

౩. ద్వారపాలకుడు ఒక్క గేసాలై ట్రాగిన్నైను కాపాడుచున్నను, జన్మభూమిని సేవించుటయే యది.

౪. తోడిసైనికుని సోదరునిగ జూచుకొనవలెను. దీనికి కారణములు రెండు: అతడు నీకు సహవాసి; నీయాలోచనలే యతని యాలోచనలు.

౫. తుపాకులను, తూటాలను మీకిచ్చినది క్రొవ్వురాచి మూలనుంచుటకు కాదు; అవసరము వచ్చినప్పుడు యుద్ధములో నుపయోగించుటకే.

౬. ప్రభుత్వము మిమ్ములను కష్టపెట్టుచున్నట్లు ఎన్నడును అనుకొనగూడదు కారణము,-మీరును ప్రభుత్వములో నొక భాగమే. అది యిచ్చిన సైనిక వేషమునే మీరు ధరించుచున్నారు.

౭. శిక్షణ ముండితీరవలయును. అది లేకున్న సైన్యమే లేదు. గంద్రగోళము, అపజయము మాత్రమే.

౮. ముస్సోలినీ అభిప్రాయము సర్వదా సరియైనదే.

౯. ఫాసిస్టులలో అవిధేయత అక్షమ్యమైన యపరాధము.

౧౦. అన్నిటికన్న నెక్కువగ బాటింపదగినయంశ మిది: ముస్సోలినీ జీవితము.

[౯-౧౧-౧౯౩౭ తేదీనాటి "పబ్లిక్ ఒపినియన్" పత్రిక నుండి.]

ముస్సోలినీగారి యాదర్శములు

బెనిటో ముస్సోలినీగారు తమ స్వీయచరిత్రమున నిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ముందుముందు మీ కార్య విధానమేమి? చిట్ట చివరకు మీరు చేయదలచుకొన్న దేమి?" అని నన్ను చాలమంది యడుగుచున్నారు.

వానికివియే నా సమాధానములు. నా కోసము నే నేమియు నడుగను. నా వారికోసము నే నేమియు నడుగను. భౌతికములగు నెట్టి యుపకారములు నా కక్కఱలేదు. ఏ గౌరవములు నాకు వలదు. యోగ్యతాపత్రము లేవియు నేను వాంఛింపను. నన్ను చారిత్రకపురుషు నొనర్చునట్లు కనబడెడి, నన్ను సమర్థించు, నేతీరుమానములను నేను కోరను. నా లక్ష్యము సరళమైనది. నా కోర్కె యిదియే: ఇటలీ గొప్పది కావలె; ఇటలీయన్న గౌరవము కలుగవలె; ఇటలీయన్న భయముపుట్టవలె. నా జాతిని పురాతనములను తన యున్నత సంప్రదాయముల కర్హమైదానినిగ నొనర్చుటయే నా కోరిక.

ఐతిహాసికముగ, నేటికించుమించొక నూరేండ్లనుండియు గోల్పోయినదానిని ఫాసిస్టుల పరాక్రమముతో మాజాతి మరల జయించవలయునని నాయభివాంఛ. అనన్య సాధారణమగు తన పరాక్రమము ప్రదర్శించిన పక్షము మాకోటసేన. యువకులపై నాకు నమ్మకమున్నది. వారి ఆధ్యాత్మిక భౌతిక జీవితములకు శ్రద్ధాపూర్వకములు, తీక్ష్ణములు, అతితరోత్సాహ పూర్ణములునగు వారి మనసులే యాధారము. పగవారినుండి వచ్చినను సరే

ముస్సోలినీ.

సలహాలను నేను నిరాకరింపను; వారు సరళహృదయులైన సరి. చాడీకోర్లు, దేశద్రోహులు, కపటబుద్ధులు, నపత్యవాదులు నగు శత్రువులను జూచిన నా కేవగింపు. ఆత్మగౌరవ భావమును, జాతీయైక్యమును, సర్వమాన

వ్యవసాయమునందలి శాస్త్రవిభాగమునకు చేరినవి: భూపరిశీలనము, విత్తనముల – యెరువుల యేర్పాటు, చీడపురుగు తెవుళ్ల నాశనము, పశుపోషణము, నవీన వ్యవసాయయంత్రముల–ఉపకరణముల యుపయోగమును. మన పెద్ద వ్యవసాయదారులు కొందరైనను దుక్కికిని, ఊడ్పునకును, కోతకును యీ పైపద్ధతుల ననుసరించి చేయుట యారంభింపవలయును. తమ నాగళ్లను, జలయంత్రములను, వ్యవసాయపు పనిముట్లను మరమ్మతు చేసుకొనుటకు తగునట్లు యంత్రనిర్మాణవిద్యయందు ప్రతి రైతును ప్రాథమికశిక్షను పొంది యుండవలయును. నేను చూచిన కొన్ని నాగరక ఐరోపీయ దేశములలో చిన్నకారు ప్రతిరైతును తన కితరవిధమైన విద్యుచ్ఛక్తి మొదలగు వాని సహాయము లభింపనప్పుడు, అధమ మొక ఆయిల్ ఎంజిన్ (తైల యంత్రము) నైన కలిగియుండును. ప్రతి పట్టణమునను, చాల గ్రామములలోను, ఏదో యొక రకపు పారిశ్రామిక పాఠశాల లుండును. ప్రతి పెద్ద నగరములోను పారిశ్రామిక కళాశాలలు గలవు. వ్యవసాయమును, యంత్రనిర్మాణవిద్యయు పరస్పరము ననుసరించి యుండవలసినవి. ప్రస్తుతము వ్యవసాయదారులు యంత్రవిద్య యందలి ఓనమాలనైన నెరుగరు; నీటిపారుదల పనులయందు సంబంధము గల యే కొలదిమంది ఎంజినీర్లో తప్ప తక్కినవారికి వ్యవసాయము తెలియదు. ఐరోపీయ దేశములలో వ్యావసాయిక యంత్రవిద్యా నిపుణులు ప్రత్యేకముగ నున్నారు. వ్యవసాయ విచారణ సంఘమువారు అమూల్యములగు సలహాలను పెక్కిటి నొసగిరి. కాని పల్లెటూరి వారలలో వ్యవసాయవిద్య యెక్కువగ వ్యాపింపజేసి బ్యాంకింగు సౌకర్యములను కలుగజేసి, సహకారమును స్వయం సహాయమును ప్రోత్సహించి, వారికి మంచిమార్గమును జూపెట్టనిదే ఆ సలహాలు ఉపయోగకరముగ కార్యరూపమును బొందజాలవు.

వింతవస్తువులు

భారతీయ జీవనమున కళ, మతము రెండును సర్వముఖముల ప్రవహించుచున్నవి. పనివాడు అను సామాన్యుడగు తన ప్రతిభతోడను, సహజకళా కౌశలముతోడను నిర్మించిన సుందరవస్తుజాలము కళాప్రియులకు సంతతోల్లాసము గూర్చుచున్నది. కేవలము విలాసప్రయోజనములకే కాక నిత్యజీవన ప్రయోజనములకు వినియోగపడు పీటలు, చెంబులు, ద్వారబంధములు, పాత్రసామానులు, ఆటవస్తువులు, తాంబూల కరండములు, తివాచులు, చాపలు, భోజనపాత్రలు, 'దేవుడు' సామానులు మున్నగు సామాన్యవస్తువులు సైత మీ గర్వములేని సంపదకు నిరూపకములై వెలయుచున్నవి. కాని అది అన్యసంపత్ వ్యామోహితులగు నేటి భారతీయుల యుపేక్షకు శోచనీయముగ గురియయి యున్నది. దీనికి ప్రబుద్ధులు నిష్కృతి చేయుచు, తమ పూర్వ వైభవములను, ప్రబోధములను స్మరించుచు పునరుద్ధరింప బూనుకొనుట యుక్తము. 'త్రివేణి' సంపాదకులు శ్రీయుతులు కోలవెన్ను రామకోటీశ్వరరావుగారు తమ పత్రికయందు ఇట్టి చక్కనిపనితనముతో నొప్పు వింత వస్తువుల ఛాయాచిత్రములు ముద్రించి యీపూర్వకళాసంపు మన దేశీయుల స్మరణకు తె నుద్యమించుట యెంతయు నాదరణీయము. ఈచిత్రముల నింక పునర్ముద్రింప మాకను మతి నొసంగినందులకు వారికి మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. ఇంకను వారి కిట్టివస్తువులగాని, వాని ఛాయాచిత్రములగాని యెవ్వరేని పంపినచో వారు వానిని తమ పత్రికయందు ప్రకటించి భద్రముగ త్రిప్పి పంపగలరు. వారి ఈ చక్కని ఆశయమును మనదేశీయు లాదరింతురు గాక!

—భారతి.

ఇంద్రాణీపూజ

శ్రీ రాజేంద్రకుమార శాస్త్రిగారు ఆశ్వినమాస ప్రవాసి పత్రికలో ఇటులు వ్రాయుచున్నారు.

భాద్రమాస సంక్రాంతినాడు వంగదేశమున పూర్వకాలమున ఇంద్రాణీపూజ చేయబడుచుండెడిది. ఇది కాలధర్మముచే మాసిపోయెను. ఇంద్రాణీపూజకుమాఱు పేరు రాటపుపూజ; రాటము నుద్దేశించియే ఈపూజ

జరిగెడిది. దీనికి కథాకల్పములు కలవు. స్త్రీలే దీనిని పూజించువారు. స్త్రీలే కథ చెప్పుకొనువారు. 'రాటముచే ధనధాన్యములు వృద్ధియగును' అని ఈకథ. బాఁపన పేదరాలొకతె రాటముచే ధనధాన్యముల సంపాదించి గ్రామమున గౌరవము పొందుట కథాశరీరము.

గాంధిమహాత్ముఁడు దీనిని ప్రచారము చేయుచున్నాఁడో ఈపూజవలన వంగరమణులు దానిని మాపుచున్నారు. ఇంగ్లీషువర్తకుల కోరికచే ఎపుడు సర్కారువారు రాటమును మూల పడవేయించిరో అప్పటినుండియే ఇంద్రాణీపూజ లోపింపదొడగెను. ప్రొద్దునస్నానముచేసి పూజాదినమున గృహద్వారమును అలంకరించి స్త్రీలు ముడికట్టుకొందురు. ఇంద్రాణీదేవిని చేసి పూజింతురు. స్త్రీలు తమంతతామే పూజచేసికొందురు. ఈపూజకు పురోహితుఁడక్కఱలేదు. ఇంద్రాణీదేవి అనుగ్రహమువలన ముదియయు, నిఱుపేదయు అగు బ్రాహ్మణి రాటముచే ఎట్లు చాలడబ్బు సంపాదించి దేశముచే పూజింపఁబడెనో ఆ విషయమును స్త్రీలు కథవలన ప్రచారము చేయుదురు. పూజాదినమున పూజ చేయక స్త్రీలు జలగ్రహణము చేయరు. నాఁడు ఇంటిరాటమును దులిపి తుడిచి తైలసిందూరములతో అలంకరింతురు. అంతటను ఇంద్రాణీదేవికి నమస్కరించునపుడు రాటమునకును నమస్కరింతురు. రాటమును కీర్తించుట ఈపూజలో రెండవపర్వము.

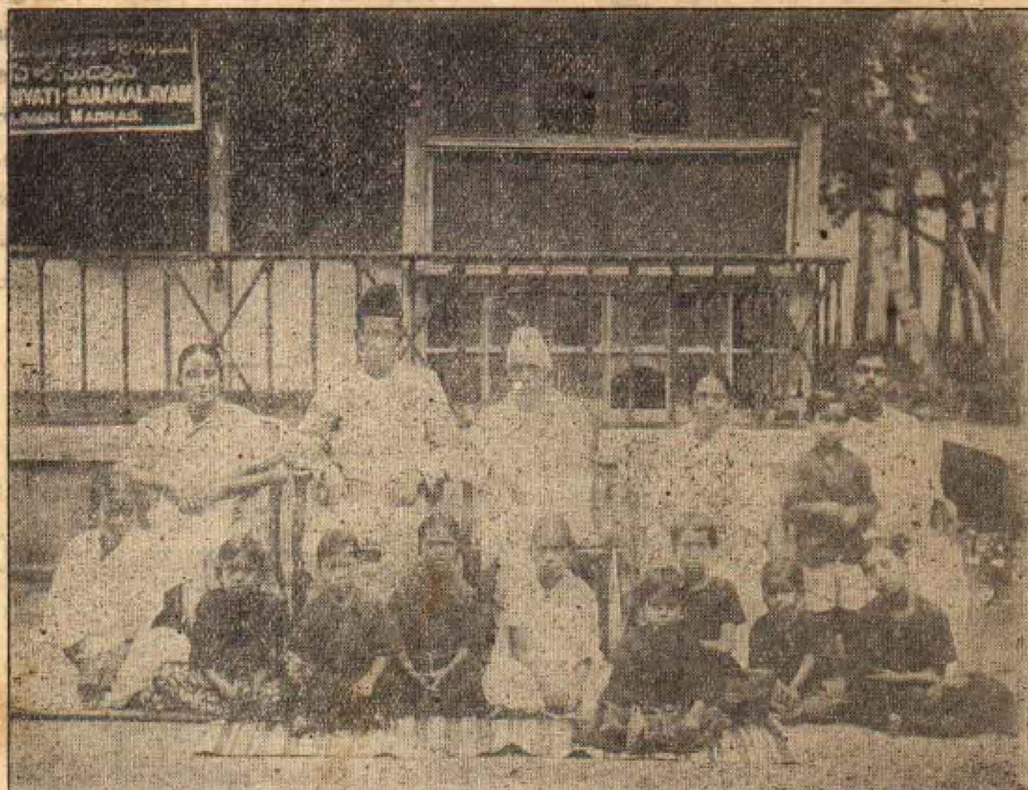
నేడు వంగదేశమున రాటము లేదు; రాటపుపూజయును లేదు. రాటముతోడుతోడుత ఇంద్రాణీదేవి పూజయు లుప్తమయి పోయెను. క్రొత్తగా అక్కడక్కడ రాటము చూడనగును గాని ఇంద్రాణీపూజ మఱి లేదు. ఇంద్రాణీదేవివరమున దరిద్రులు ఎట్లు ధనికులగుదురో అదియు మఱి చెప్పువారు లేరు. రాటము వంగదేశమునకు ఒక సిరిగా నుండెను. ఆసిరి యిపుడు లేచిపోయెను. రాటపునూలుతీయు స్త్రీలందఱు ఇపుడది లేదని సూదులతో అల్లికపని చేసిగాని, నాటకములు, నవలలు చదివిగాని కాలము గడపుచున్నారు. మనకు సిరిసంపత్తులు ఇఁక ఎటు లుండఁగలవు? మన స్వభావములో ఇంద్రాణీదేవి మనకు విముఖియాయెను. మనపూర్వులింద్రాణీపూజచేసి ఇంద్రాణీదేవి కృపచే సుఖముండిరి. ఈపూజలో ఒకచో దానివలన తయారయిన వస్త్రములును, రాటమునుండితీసిన కొంచెము నూలును పండ్లును, పూవులును ఇవన్నియు భోగాస్పదములయ్యెడివి. ఇంటివారందఱును పరమానందములో పూజాప్రసాదమును స్వీకరించువారు. రాజు మొదలుకొని బిచ్చగానివఱకు ఇండ్లయందు తమతమ శక్తికొలఁది ఈపూజ చేయుచుండెడివారు.

హిందూయువతీ శరణాలయము

దేవదాసీసంఘము స్త్రీప్రపంచమునకొక భాగము. ఈసంఘమువారి వృత్తి ప్రాచీనకాలము నుండియు దేవ

శరణాలయమున పోషణమును గాంచుచున్న శిశువు.

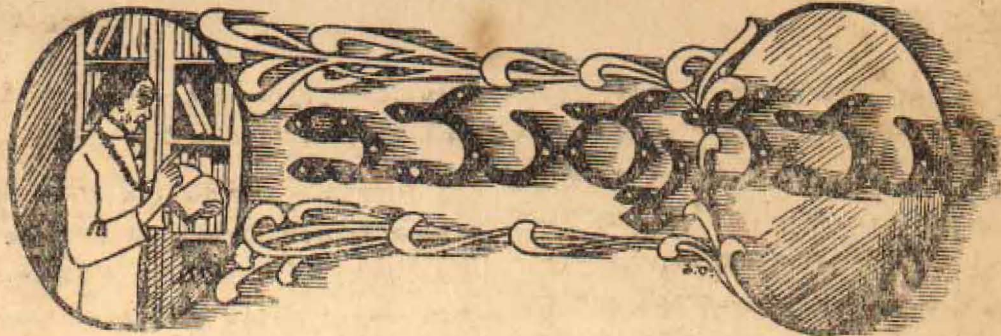
హిందూయువతీ శరణాలయ వార్షికోత్సవము - కీల్పాకము, చెన్నపురి.

ఇందు యామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారు ఎడమవైపున కూర్చుండియున్నారు.

దాస్యము. వీరు నృత్తగీతాభినయములచే దేవళ్ల నారాధించుచు నవివాహితలై పవిత్రముగ జీవితమును గడుపుకొనుచుందురు. దేవాలయములనంటి ఈసంఘమువారికి మళ్లు, మాన్యములు గలవు. వీరివలన గాంధర్వవిద్య, భరతశాస్త్రము నభివృద్ధిగాంచినవి. ఇట్టి పవిత్రసంఘము స్వార్థపరమగు పురుషప్రపంచముయొక్క దౌర్జన్యముచే క్రమముగ ప్రభ్రష్టమయి, నైతికమార్గదూరమయి, యీనాటి గౌరవమును గోలుపోయి నింద్యజీవనము పాలయినది. సంఘసంస్కరణప్రియుల మనువారి దృష్టి యీ పతితసంఘమువైపునకు మరలినదికాదు.

ఆసంఘమునకు చెందినవారగు శ్రీయామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారు పతితమయిన స్వసంఘమును ప్రబోధించి సన్మార్గప్రవర్తనను గావింప నెంచి ఆరేండ్లక్రిందట నీశరణాలయమును స్థాపించినది. అందామె మిగుల వ్యయప్రయాసములకోర్చి చిన్నవయసు వేశ్యాబాలికలను, తదితరులను, కొందరనుదెచ్చి వారి కుచితముగ నన్నపానాది సౌకర్యముల సమకూర్చి, విద్యాబుద్ధులుగరపి మంచిత్రోవకు త్రిప్పుచున్నది.

పవిత్రమగు దేవదాస్యముమాట ఎటులున్నను, ఈశరణాలయము పతితులయిన యీనాటి వేశ్యాసంఘమువారు మరల నైతికమార్గము నవలంబించి గౌరవముగ తమజీవితమును గడుపుకొనుట కెంతయు నుపకరింపజాలునని తలపనగును.

౧. సంభవ కాండము:— ఇది శైవప్రచారిణీ గ్రంథమాలయొక్క ౧౩వ కుసుమము. ఇది సులభమగు వచన రచనలో ఆంధ్రీకరింపబడిన శివరహస్య ఖండమునందలి సంభవకాండము. ఆంధ్రీకరించిన వారు విద్వాన్ బ్ర. శ్రీ. ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రి గారు. వెల రూ ౨-౮-౦ లు.

సైజు డెమ్మీ ౮. పుటలు ౧౮౬. గ్రంథములు దొరుకుచోటు:— మేనేజరు_శైవప్రచారిణీ గ్రంథమాల, వరంగల్, నైజాం.

అసలు శివరహస్యఖండము స్కాందపురాణములోని యొక భాగము. ఇది సంభవ, అసుర, వీరమహేంద్ర, యుద్ధ, దేవ, దక్షోపదేశకాండములని యేడు భాగములుగ నున్నది. అందు ప్రకృతమగు సంభవకాండము తొల్దొల్లటిది. దీనిని ఇదివఱకే అసలు సంస్కృతమునుండి ఇద్దరు ముగ్గురు కవులు తెలుగున రచించిరనియు, తాము ఆ తర్వాతివారనియు, రామాయణాదులకువలెనే ఎన్ని భాషాంతరీకరణములు వెలసినను వెలయవలసినదే యనియు సంపాదకులు వెలవిచ్చినారు. నిజమే! 'అధికస్య అధికంఫలం'_అన్నారు ఆచార్యులవారు అస్తు.

గ్రంథమునందలి శైలియును, భాషాంతరీకరణచాతుర్యమును చదువరులకు తెల్పుటకై ఈక్రింద నందుండి కొన్ని వాక్యములు ఈయబడుచున్నవి.

"అందఱు హిమవంతుని ప్రశంసించిరి. వాగింద్రుని యంగము లా వాక్యజాలము విని పులకితములైనవి. అతని లోచనము లానందాశ్రుపూరితము లాయెను. కంఠము గద్గదస్వరము వహించె. ఆతఁడు వాత్సల్యమునఁ దనపుత్రికారత్నమును కౌఁగిలించుకొని"— పేజి ౫౫. ఇత్యాదులు. [పం. అ.]

౨. శ్రీభాగవత హృదయము:— ఇయ్యది శ్రీమద్భాగవతాభిప్రాయము నివేదించు ౩౬౫ భాగవత శ్లోకములకు తెలుగు వ్యాఖ్యానము. తెలుగువ్యాఖ్యానమును శ్రీసుపర్ణ శ్రీనివాసరావుగారు రచించిరి. వారే దీనికి ప్రకాశకులు గూడనై యున్నారు. సైజు డెమ్మీ ౮. పుటలు ౧౯౭. వెల రూ ౧-౨-౦. గ్రంథములు దొరుకుచోటు:- శ్రీ సుపర్ణ శ్రీనివాసరావుగారు, రిటైర్డు డెప్యూటీకలెక్టరు, రామారావుపేట, కాకినాడ.

సాధారణముగా ముముక్షువులగు నార్యులెల్లరును భాగవత మహాపురాణమును చదివి భాగవతధర్మమును గ్రహించుచుండుట పరిపాటి. శ్రీమద్భాగవతము అష్టాదశపురాణములలో నొకటి యనుట యందఱెఱింగినదే. అట్టి యీభాగవత మహాపురాణము పైని సంస్కృతమునందు మతత్రయము వారును, ఇతరులును పెక్కులు టీకలును, వ్యాఖ్యానములును వారివారి యభిరుచుల ననుసరించి బహుధా ప్రపంచించి రచించియున్నారు. వానిలో కొన్ని విరళప్రచారమును మఱికొన్ని, బహుళప్రచారమును గాంచియున్నవి. కేవలము వ్యాఖ్యానములును టీకలు మాత్రమే గాక, భాగవతధర్మములను సంగ్రహముగా జ్ఞప్తియం దుంచుకొని మననము చేయుట కనువగు రీతిని కొందఱు కొందఱు పెద్దలు భాగవత ప్రతిపాదిత శ్లోకములను వర్గీకరించి సంక్షేపముగ నుద్ధారము సలిపినారు.

మఱి, ఇట్టులు సంగ్రహించి కూర్చిన సంధాతలలో శ్రీశ్రీ మధ్వాచార్యులు వారొక్కరు. వీరి సంధానమగు గ్రంథమునకు భాగవత తాత్పర్యమని పేరు. ఈ భాగవత తాత్పర్యమను గ్రంథముపై శ్రీ విజయధ్వజాచార్య

లను వారు టీక వ్రాసియున్నారట. పైజెప్పిన గ్రంథమును కూడ సంశోధించి, ౩౬౫ శ్లోకములతో * దినమున కొక్కశ్లోకము చొప్పున పఠించి తత్సారమును మననము చేయుట కనువగునట్లు ఎవ్వరో అవధూతలొక్కరు ఏర్పఱచి వారే స్వయముగా వానికి వ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లును, వారి యీ గ్రంథమునకు భాగవత సారోద్ధారమని పేరనియు, ప్రకృతము ఈ గ్రంథమునకే తెల్గున తాము టీకాతాత్పర్యాదుల వ్రాసితిమనియు శ్రీనివాసరావుగారు సెలవిచ్చిరి.

మొత్తమున నీగ్రంథము ౩౦ ప్రకరణములుగా విభజింపబడినది. ఒక్కొక్క ప్రకరణమునందును మూలశ్లోకములును, వానికి విజయధ్వజాచార్యుల టీక ననుసరించి తెలుగున ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములును, సమకూర్చి, శ్రీ శ్రీనివాసరావుగారు శ్లోకములకు అకారాదిగా అనుక్రమణికను, పీఠికను నయితము చేర్చి ముద్రించినారు. సంస్కృతము నధిగమింపలేని-అధిగమించినను అర్థముకాని-మాబోటి పామరులకు ఈ గ్రంథము చక్కగా అర్థజ్ఞానమును నేకూర్చి, తెలివితో నుపయోగించుకొన్నచో, మోక్షమును పైతము ఈయజాలియున్నది. తెలుగు టీక స్వరూప స్వభావాదులకై ఒక్కశ్లోకముదాహరణము:—

శ్లో. పథి చ్యుతం తిష్ఠతి దిష్టరక్షితం
గృహే స్థితం తద్విహతం వినశ్యతి।
జీవ త్యనాథోఽపి తదీక్షితో వనే
గృహేఽపి గుప్తోఽస్య హతో న జీవతి॥ ౬-౨-౪౦॥

దిష్టరక్షితం=దైవముచే రక్షింపఁబడినది, పథిచ్యుతం = మార్గమునందుఁ బడిపోయినను, తిష్ఠతి=నిలుచును, తద్విహతం=దైవముచేఁ గొట్టబడినది, గృహేస్థితం=ఇంటియందున్నను, వినశ్యతి=నశించును, అట్లే, అనాథోఽపి=తల్లి మొదలయినవారిచే విడువఁబడి, తదీక్షితో=దైవముచేఁ బ్రసన్నదృష్టిచేఁ జూడబడినయెడల, వనే=వనమునందైనను, జీవతి=జీవించును, అస్యహతః= దైవముచేఁ గొట్టబడినయెడల, గృహేగుప్తోఽపి=ఇంటియందు రక్షింపఁబడినను, నజీవతి=జీవించడు.॥౬౭॥

ఇ ట్లప్రయత్నముగా సంభవమైన కౌమారావస్థా దుఃఖమును గనఁబఱచి తదనంతర యౌవనావస్థయందు ప్రయత్నపూర్వకముగ దుఃఖము నేల కొనితెచ్చుకొనవలెనని యీ క్రింది యేను శ్లోకములయందు వివరింపఁబడినది. [సం. ఆ.]

Karna the Giver:— ఇది రావుబహదూరు పి. సంబంధం, (బి.యే., బి. యల్.)గారిచే రచియింపబడిన యొక తమిళ [అరవ] నాటకము. భారతమునందలి కర్ణునిచరిత్ర నాధారము చేసికొని యిది వ్రాయబడినది. ఇది డెమ్మిసైజున ౫౭ పుటలుగలది. వెల ౭ అణాలు. వలయువారు గ్రంథకర్తగారికి, Pammal Lodge; G. T. Madras అని వ్రాసిన బడయగలరు.

వ్రతకల్పము:—ఇది కృష్ణాజిల్లా అంగలూరు వాస్తవ్యులగు త్రిపురనేని గోపాలకృష్ణ చౌదరిగారిచే రచియింపబడినది. క్రౌనుసైజు ౪౬ పుటలు. వెల ౭ అ.

కవి ఆంధ్రపండిత బిరుదమును పొందినవారు. కథ గద్యపద్యాత్మకమై భక్తిరస పూరితమైన శ్రీమన్నారాయణోపదేశము.

లతాంగి:—ఇది ఏ. కృష్ణస్వామయ్య బి.యే. గారిచే రచియింపబడిన ౨౪ అధ్యాయముల సాంఘిక నవల. ఇది క్రౌనుసైజు ౩౧౩ పుటలు గలది. వెల ౨ రు.

ఇది యువకుల కొఱకును, విద్యార్థులకొఱకును ముఖ్యముగ నుద్దేశింపబడినదట. ఇందు సంఘజీవనమందలి సామాన్యవిషయములు, స్త్రీవిద్య, స్వతంత్రత, బాల్యవివాహము, బాలవితంతువులు, నగలపిచ్చి, భోగపు మేళములు మొదలగువాని మంచిచెడ్డలు దర్శింపబడినవి. స్త్రీల యభివృద్ధిని, అర్థములేని హిందూ ఆచారముల పిచ్చి

* పూర్వులగు అవధూతలు మన యిప్పటి ఆంగ్లసంఖ్య నూహించి వ్రాసినట్లున్నది. కాని వారు ఆసంఖ్య చొప్పున సే ౩౬౬ రోజులైన నప్పు డెట్లు సరిపెట్టుకొనవలెనో ఊహింపనట్లు తోచెడిని. [సం, ఆ.]

నమ్మకముల పోగొట్టుటకుగూర్చి యిందు యత్నము చేయబడినది. శైలికోమలమును స్పష్టమయి సరళముగానున్నది.

ఇది చెన్నపురి ఆనంద ముద్రాక్షరశాలవారివద్ద దొరకును.

భగీరథుఁడు:—ఇది బెజవాడ తాలూకా, పోరంకి నివాసులగు కొప్పరపు వెంకటరమణయ్యగారు వ్రాసినది. శ్రీమహాభాగవతములోని కథాంశమునే ప్రధానముగా తీసికొని యీకథ వ్రాయబడినదట. మధ్యమధ్య కొన్ని పద్యములను చేర్పబడినవి. బాలురకొఱకు ప్రత్యేకముగ నుద్దేశింపబడినది. క్రౌనుసైజు, ౮౮ పుటలు. వెల ౫ అణాలు.

శ్రీచందలూరు మహాలక్ష్మమ్మ శతకము:- ఇది నెల్లూరు జిల్లా దర్శి డివిజన్, పోలవరం కాపురస్థులు పో. సుందరి వెంకటశేషాచలపతిరావుగారిచే రచింపబడినది. ఫూల్‌స్కేపు చిన్నసైజు ౮౭ పుటలు గలది. వెల తెలియదు.

1. Charecter; 2. Student Life now and then.

[శీలము; విద్యార్థిజీవనము 'ఇప్పుడు, అప్పుడు'] శ్రీయుత కూచి నరసింహముపంతులుగారు ౧౯౦౯లోను, ౧౯౧౬ లోను కాకినాడ పిఠాపురము రాజావారి కళాశాలలో విద్యార్థుల కొసగిన యాంగ్లోపన్యాసము లివి. ఫూల్‌స్కేపు చిన్నసైజున ౨౭ పుటలు, ౨౦ పుటలు గలవి. వెల ౨ అ, ౩ అ.

వి.ఆర్.సి. ప్రెస్., విశాఖపట్టణమున ముద్రితము.

నీతికథారత్నాకరము:—౧, ౨, ౩-భాగములు. క్రౌనుసైజు ౭౫, ౧౦౩, ౧౧౯ పుటలు. వెల అ. ౬, ౮, ౯.

పిల్లలనీతికథలు:—౧, ౨-భాగములు. క్రౌనుసైజు ౫౯, ౬౩ పుటలు. వెల యొక్కొకటి అ. ౪.

ఈపై ౫ భాగములుగా వచ్చిన పైరెండు పుస్తకములును అనేక గ్రంథములనుండి యేర్చిన చక్కని నీతికథల సంపుటీకరణము. విద్యార్థుల కత్యంతోపయోగకరముగ నుండగలవు.

వైశంపాయనుడు:—ఇది శ్రీ కాదంబరీ మహాప్రబంధకథాసార సంగ్రహము. కేవల కథాంశము మాత్రము వచనమున వ్రాయబడినది. ఇదియును బాలురకొఱకుద్దేశింపబడినది. క్రౌనుసైజు ౭౫ పుటలు. వెల ౨ అ.

ఈపై గ్రంథములన్నియు తెలుగు సంస్కృతములయందు పండితులైనట్టి విద్వాన్ మంకాల శ్రీపతిగారిచే రచియింపబడినవి.

దొరకుచోటు: టి.వి. చెల్లప్పశాస్త్రి అండ్ సన్స్, ౫౫, ౫౬ నాటుపిళ్లయార్ కోవిల్ వీథి, చెన్నపురి.

అఖిలపక్షమహాసభా సంఘమువారి నివేదిక

(నెహ్రూసంఘ నివేదిక)

ఈ నివేదిక మొట్టమొదట ౧౯౨౮ సం॥ ఆగష్టు నెలలో వెలువడినది. తరువాత నాయా రాష్ట్రీయుల కాంగ్రెసు సంఘాధికారుల యాజమాన్యమున నాయా దేశభాషలలో దీనికి తర్జుమాలు వెలువడినవి. తెలుగు తర్జుమా ఈనడుమ ప్రకటింపబడినది. వలయువారు ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, నెం. ౬, తంబుశెట్టివీథి, మదరాసు- అను విలాసమునకు వ్రాసికోవలెను. పుస్తకము వెల రూ ౧-౦-౦ మాత్రమే.

గౌహతీ కాంగ్రెసు సమావేశము ముగిసిన తరువాత ౧౯౨౭ సం॥ మేనెలలో గూడిన అ. భా. దే. మ. ఉపసంఘమువారు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసంఘము, దేశములోని తక్కిన రాజకీయ పక్షములతో గూడబలుకుకొని, యొక స్వరాజ్య ప్రభుత్వవిధానమును నిర్ణయింపవలయునని తీరుమానము గావించిరి. తరువాత డిసెంబరు నెలలో చెన్నపురిలో గూడిన దేశీయమహాసభయు నిట్టి తీరుమానమునే మఱియొకదాని నామోదించెను. ఈ తీరుమానముల ఫలితమే అఖిలపక్ష మహాసభ. ఈ మహాసభచే నెహ్రూగారి యధ్యక్షతతో నియమింపబడిన యుపసంఘమువా రీ నివేదికను సిద్ధపరచినారు.

నెహ్రూసంఘనివేదిక వెలువడినది మొదలు నేటివఱకు దాని కనుకూలముగను, ప్రతికూలముగను, ఎన్నియో వాదములు బయలుదేరినవి. అనుకూలవాదమే యెక్కువ. మొత్తముమీద నీపక్షపు వాదమంతయు నొకేసిద్ధాంతముపై నాధారపడి యుండును: దేశములోని ప్రధాన రాజకీయ పక్షములన్నిటి యంగీకారమును సంపాదింపగలిగినది కాబట్టి యీ విధానమును కండరొప్పుకొని తీరవలయునని. ఇఁక ప్రతికూలపక్షపు వాద మెక్కు తెగకు

జెందినదికాదు. దానిలో స్వాతంత్ర్యవాదము, సాంఘిక వాదము, మున్నగు వాదము లెన్నియో కలవు.

ఇది క్లుప్తముగ నీ నివేదిక చరిత్ర.

ఈ వాదభేదములను గాని, నివేదికలోని యంశములనుగాని విమర్శించుట కిది తావు కాదు. అందుచే ముత్తముమీద నివేదిక స్వభావమును గూర్చి నాలుగైదు మాటలలో జెప్పి యంతటితో విరమించెదము.

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము, సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము, ఎన్నికహక్కులు మున్నగు నంశములను వేరువేరుగ విమర్శించి నెహ్రూనివేదికను చీల్చి పారవేయ దలచువారికి గావలసినంత యవకాశము కాని యీ సందర్భమున న్యాయ్యముగ బట్టదగిన దారి యదికాదు. ఇచ్చిపుచ్చుకొనగల యుదారభావముతో నీ నివేదిక నెల్లరు గ్రహింపవలయును. ఎన్నియో భిన్నాభిప్రాయములకు సాధ్యమయినంతదగ్గిర సమన్వయమిది యని గురుతింపవలయును. ఇందలి వివిధ నిర్ణయములు పరస్పరాధారములపై నిలిచియున్నవను మాట నేమరక మనసున నుంచుకొనవలయును.

పై మూడు సిద్ధాంతముల యాధారము మీదనే నెహ్రూసంఘ నివేదిక యేర్పడినది. ఈ సంపర్కమును పురస్కరించుకొని సంఘమువారు సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము, రాష్ట్రవిభజనము, స్వదేశసంస్థానములతో భారతప్రభుత్వపు సంబంధము మొదలగు క్లిష్టసమస్యలను సమర్థతతో జర్చించియున్నారు. అందుచే నిది భారతీయరాజ్యాంగ వ్యవహారములపై శ్రద్ధ గలవారందరు తప్పకచదువదగినది.

ఈ నివేదికను తెనిగించినవారు ఆంధ్రపత్రిక సంపాదకీయశాఖకు జెందిన శ్రీయుత ఓగేటి వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి (బి. ఏ.) గారు. క్లిష్టములగు నిట్టి సంగతులను వ్రాతలో బెట్టునప్పుడు శైలి యెంత జెట్టసరి పడియున్న, ఎంత ధారాళముగనున్న నంత మంచిది. మొత్తముమీద నింగుల సరళమై తేటతెల్లముగనున్న శాస్త్రిగారి తెనిగింపు పైసంగతిని బూర్తిగ బాటించినదని చెప్పవచ్చును. దీనికి శాస్త్రిగా రభినందనీయులు. (ప్ర. రం.)

The Beginnings of Local Takation in the Madras Presidency (ఇంగ్లీషు)

గ్రంథకర్త: మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు, యం. ఏ., అధ్యక్షులు, శ్రీవెంకటగిరి మహారాజాగారి కళాశాల, నెల్లూరు.

క్రౌను సైజున ౧౦౪ పుటలు; వెల తెలుపలేదు.

ఈగ్రంథ మాంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు ప్రథమప్రచురణము.

జాతకఫల మణిమంజరి, భా. ౧

గ్రంథకర్తలు: ఇవటూరి అయ్యన్న, మూర్తిరాజశర్మగార్లు. డిమ్మి ౧౬౨ పుటలు. వెల రు ౧-౮-౦.

విలాసము: ఇవటూరి మూర్తిరాజ శర్మగారు, బెజవాడ.

పరమభాగవతులు:— ఇది మండలీకముల వెంకటశాస్త్రి, బి.ఏ., యల్. టి. గారిచే రచియింపబడినది.

క్రౌనుసయిజు ౧౨౦ పుటలు, వెల ౧౨ అ.

ఇందు ధ్రువుడు, ప్రహ్లాదుడు, గజేంద్రుడు, బలిచక్రవర్తి, అంబరీషుడు వీరిచరిత్రములు చక్కనిశైలిలో వర్ణింపబడినవి. మధ్యమధ్య కొన్నిపద్యములుకూడ చేర్పబడియుండుట చదువువారి కింపుగొల్పును.

పలయువారు సుసర్ల వెంకటసన్యాసి, బి. యే., యల్. టి. గారికి (పర్లాకిమిడి, గంజాంజిల్లా) వ్రాయవలెను.

మార్కండేయ విజయము:— ఇది కొంతి శ్రీపతిశాస్త్రిగారిచే రచియింపబడిన అయిదంకములనాటకము. డెమ్మిసయిజు ౯౪ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

చిరంజీవియు, మృత్యుంజయుడునైన మార్కండేయునికథ యందరు లెరింగినదే యైనను నాటకరూపమున నది మరింత యింపుగూర్చును. ఈనాటకమున కనుబంధముగ కొన్నిపాటలును కూర్పబడినవి.

దొరకుచోటు: శాస్త్రిబ్రదర్సు, కాకినాడ.

భద్రసాలుడు:— భా. ౧. (నవల)

ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలా ప్రచురణము. అనువాదకులు కొండపెల్లి జనార్దనరావు, ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు గార్లు.

డెమ్మిసయిజు. వెల రు. ౧-౮-౦.

విలాసము: ఆంధ్రప్రచారిణీ. గ్రంథమాల, పిఠాపురము.

శృంగార సత్యభామా సాంత్వనము:—

నాల్గాశ్వాసముల ప్రాచీనప్రబంధము.

గ్రంథకర్త: లింగనమఖి కామేశ్వరకవి. క్రౌనుసయిజు ౨౬౪ పుటలు. కాగితము శైండు అందముగా నున్నది. వెల రు ౩-౦-౦.

ప్రకాశకులు: జి. యస్. శాస్త్రి అండు కో, తిపాలుపెట్టె నం. ౧౧౪, చెన్నపురి.

సాభిప్రాయ విశేషములు

ఈయేడు కాంగ్రెసుయాత్ర మూడునాళ్ల ముచ్చట గాక పదిదినముల ముచ్చటయైనది. సైమనుకమిషను దయవలన జాతీయగౌరవమునకు ప్రబోధము గలిగినది. సైమనుకమిషను బహిష్కరణము దేశమునందంతటను యథావిధిగ సాగుచున్నది. దేశహితపరాయణులు బహిష్కరణ ప్రచారమును జేయుచున్న విధమున స్వార్థపరాయణులు స్వాగతములను సమర్పించుటయందును వింతలేదు. ప్రఖ్యాతిమైన రాజకీయపక్షము లన్నియును సహకారమార్గమును వదలి బహిష్కరణమార్గము నవలంబించుచున్నవి. ప్రముఖులైన నాయకులందరును బహిష్కరణదీక్ష నవలంబించుచున్నారు. సైమనుకమిషను వెళ్లిన ప్రదేశములందు బహిష్కరణ దళములు నల్లజండాలతోను, నిర్గమనధ్వనములతోను ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. బహిష్కరణ ప్రచారము నిరంకుశవర్గమునకు కోపావేశమును గలుగజేయుచున్న విధమును వారి దౌర్జన్యవిధానము విశదము చేయుచున్నది. లాహోరునందును, లక్నోయందును, పోలీసువా రవలంబించిన దౌర్జన్యమార్గము బ్రిటీషుప్రభుత్వతత్త్వమును విశదము చేసినది. లాహోరునందు లాలాజి మొదలగువారును, లక్నోయందు జవాహరిలాలుగారు మొదలగువారును ననుభవించిన క్రూరవేటులు బ్రిటీషుప్రభుత్వ స్వభావమును విశదముచేసినవి. పాట్నాయందు రాజేంద్రప్రసాదుగారును, వారి అనుచరులును నవలంబించిన శాంతిమార్గము బ్రిటీషుదౌర్జన్యమును భేదింపగలిగినది. "అందితే జుట్టు, అందకపోతే కాళ్లు" అనెడి సామెత సార్థకమగుచున్నది. స్వయంకృతాపరాధమునకు ఫలము ననుభవించుట, పశ్చాత్తాపమును బొందుట మానవధర్మము. అపరాధపరంపరలను జేయుట యాసురధర్మము. బహిష్కరణమునకు గారకులు నిరంకుశవర్గముగాని భారతీయులు గారు. నిరంకుశవర్గము తామవలంబించిన మార్గమునకు ఫలము ననుభవించుట ధర్మముగాని యితరులను నిందించుట, దండించుట ధర్మము గాదు. ఇర్విను ప్రభువు కలకత్తాయందు జేసిన ప్రసంగమునందు నిరంకుశ హృదయమును విశదము చేసెను. బహిష్కరణవాదులను నిందించుటయును, యూరపియను సంఘమున కభయము నొసంగుటయును, సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులను బెదరించుటయును, సైమనుకమిషను ప్రయోజనమును ఇర్వినుప్రభువు వ్యక్తము చేసెను. ఇర్వినుప్రభువు యూరపియను సంఘసమక్షమున జేసిన ప్రసంగము రాయలుకమిషనువలనను గలుగనున్న ఫలమును సూచించుచున్నది. సైమనుకమిషను ప్రవర్తనము, ఇర్విను ప్రభువర్యుని ప్రసంగము భారతీయులకు జ్ఞానోపదేశమును జేయుటకు దగియున్నవి. భారతహృదయమునావరించిన పారతంత్ర్యవ్యామోహమును బోగొట్టుట కిట్టి స్వల్పకారణములు సాధనములు గాజాలవు. ప్రజా నాయకులు పారతంత్ర్యవ్యామోహమును విసర్జించు

టకు విశేషమైన దుఃఖానుభవ మవసరమని సహాకారహృదయము విశదము చేయుచున్నది. ఆత్మగౌరవమును, ఆత్మవిశ్వాసమును లేని ప్రజలకు మోక్షణోపాయము సాధ్యముగాదు. భారతీయుల కెప్పుడీభాగ్యము గలుగునో దురూహముగ నున్నది. నిరంకుశ వర్గముయొక్క చర్యలు భారతజాతీయైక్యమునకు వినియోగ పడుచున్న విధమును సకలపక్ష సమావేశము విశదము చేయుచున్నది.

*   *   *   *

సకలపక్ష సమావేశము

కలకత్తాయందు డిసెంబరు మాసాంతమునందు సమావేశమైన సకలపక్ష సమావేశము భారతస్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు నవ యుగారంభమును విశదము చేయుచున్నది. డాక్టరు అన్సారిగారి యాధిపత్యము క్రింద సన్నిపక్షములవారును గూడి భారత రాజ్యాంగవిధానమును నిర్ణయించుట భావి భాగ్యోదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. భరతవర్షము వివిధ మతములకు, జాతులకు, కులములకు, భాషలకు, సాంప్రదాయాచారములకు నిలయము. భరతవర్షమును మహమ్మదీయులు పాలించినను, క్రైస్తవులుపాలించినను, మరెవరు పాలించినను హిందూ దేశమున హిందువులు రెండు వంతులు గలరు. హిందువుల పూర్వాచారపరాయణత్వము హిందూసంస్కారమును చిరకాలము రక్షించినది. చిరకాల సంరక్షితమైన హిందూసంస్కారము ప్రతిక్షేపత్వమువలనను హిందూసంఘమునకును, మానవ సంఘమునకును నిరర్థకముగ నున్నది. హిందూసంఘము భావమునందువలె కార్యమునందును విశ్వజనీనత్వమును బూనవలసిన యవసరము వర్తమానకాలమునం దేర్పడినది. హిందువులు, సిక్కులు, మహమ్మదీయులు, పార్శీలు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు, బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు, యూరపియనులు వారివారి ప్రయోజనములకై పెనుగులాడునపుడు హిందూదేశము నామ మాత్రావశిష్టముగ నుండును. ఇతరు లేలాభములను గోరినను హిందువులు మాత్రము హిందూ దేశలాభములనుగోరవలసి యుందురు.

హిందూ ధర్మమును చిరకాలము గాపాడిన బ్రాహ్మణులు ముఖ్యముగ స్వప్రయోజనములను విసర్జించి మాతృదేశ ప్రయోజనములను సంరక్షించుట యవసరంబుగ నున్నది. హిందూ దేశమును సంరక్షింపవలసిన భారము హిందువులమీద ముఖ్యముగ నున్నది. సర్వపక్షసమావేశమునందు హిందువులు భారత భాగ్యసంరక్షణమునకు సంపూర్ణ త్యాగమును జేయవలసిన యవసరమును గ్రహింపవలసి యుందురు. మహమ్మదీయుల లక్ష్యము బాహ్యమునందుగల మహమ్మదీయ ప్రపంచమునందు లగ్నమగుచున్నటులు హిందూ దేశమునందు లగ్నముగాకున్నది. క్రైస్తవుల లక్ష్యము విదేశీయులమీద నాధారపడియున్నది. హిందూదేశమునగల సంఘములన్నియును బాగుపడుట హిందూ దేశక్షేమమునకు సాధనము. ఏసంఘము వెనుకబడినను హిందూ దేశము వెనుకబడుచున్నది. సకలసంఘములకును, మతములకును తల్లియైన భరతమాతకు దాస్యవిమోచనమైనపు డన్ని సంఘములును దాస్యవిమోచనమును బొంది వికసింప గలవు. సకలపక్షసమావేశమునం దన్ని పక్షములవారును, మతముల వారును పక్షాభిమానమును, మతాభిమానమును పరి

త్యజించి యథార్థమైన మాతృదేశాభిమానమును బూని దేశస్వాతంత్ర్యప్రాప్తికై పాటుపడవలసి యుందురు.

సకలపక్ష సమావేశారంభమునందు సేనుగుప్తగారు, అన్సారిగారు, మోతిలాలుగారు చేసిన ప్రసంగము లీమార్గమునె యవలంబించినవి. ఆలీసోదరులు చేయుచున్న హడావడి మాత్రము సంభ్రమమును గలుగ జేయుచున్నది. మహమ్మదీయమతము పేరట నేమేమియొ ప్రగల్భములను గొట్టుచున్నారు. కత్తులు, యుద్ధములు మాటిమాటికి ఎగిరిపోవుచున్నవి. గాంధి మహాత్ము డుపదేశించిన హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము, అహింసాతత్త్వము మూలబడినవి. మహమ్మదీయ ప్రాభవము, దౌర్జన్యము సర్వత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. ఆలీసోదరుల ప్రగల్భములు హిందువులకే కాక మహమ్మదీయులకును నసహ్యమును గలుగజేయుచున్నవి. హిందూదేశసౌభాగ్యమును దేశలక్ష్యముతో జూచుట ధర్మముకాని మహమ్మదీయ ప్రపంచలక్ష్యముతో జూచుట సమంజసముగాదు. ఆలీసోదరు లెంతపెద్ద దుందుభులను మ్రోగించినను హిందువులు మాత్రము ప్రశాంతమనస్కులై హిందూదేశమును, ప్రపంచశాంతిని నుద్ధరించుట ధర్మము. ప్రజ్ఞావంతులైన మోతిలాలునెహ్రూ అన్సారిగారల యాజమాన్యము క్రింద కాంగ్రెసు మహాసభయును, సకలపక్ష సమావేశమును స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు కాళికాదేవి ప్రసన్నురాలగునని నమ్ముచున్నాము. భారతీయులందరును లబ్ధావకాశములను సద్వినియోగము చేయుదురుగాత!

*   *   *   *

పండిత మోతిలాలు నెహ్రూ గారు

శ్రీయుత మోతిలాలునెహ్రూగారికి కలకత్తా నగరరాజము సమర్పించిన సుస్వాగతమపూర్వముగ నున్నది. ఏ సమ్రాట్టునకుగాని, రాజప్రతినిధికి గాని, నాయకునకు గాని ఇట్టియపూర్వమైన స్వాగతంబును కలకత్తానగరమొసంగియుండలేదు. ముప్పదినాలుగు శ్వేతహయములు గట్టిన రథము, జాతీయపతాకములు, జాతీయరక్షకభటులు, స్వాగతతోరణములు, స్వాగత జయఘోషములు, అపార ప్రజానివహములు, పుష్పవర్షములు, ప్రజలకు మోతిలాలుగారిపట్ల గల పరమ భక్తివిశ్వాసములకు నిదర్శనములు. మోతిలాలుగారికి ప్రజలు చూపిన భక్తి ప్రజా హృదయమునం దుప్పొంగుచున్న స్వాతంత్ర్యోత్సాహమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. నెహ్రూరిపోర్టు మోతిలాలుగారి ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. మోతిలాలుగారి బుద్ధికుశలత నెహ్రూరిపోర్టునందును, వారి వాదప్రతివాదములందును విశదమగుచున్నది. వివిధ రాజకీయ పక్షములను, హిందువులను, మహమ్మదీయులను నేకముచేయగల రాజ్యాంగవిధానము మోతిలాలుగారి ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. కలకత్తా కాంగ్రెసునకు నివేదికను సిద్ధముచేసిన పండిత మోతిలాలు నెహ్రూగా రధ్యక్షులుగ నుండుటయును శుభచిహ్నముగ నున్నది. ఒకవైపున నిరంకుశవర్గము, సైమనుకమిషను, స్వప్రయోజన పరాయణులు దేశమును సంక్షోభమయము చేయుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. ఒకవైపున సర్వపక్ష సమావేశము శాంతిని, సంయోగమును సమకూర్చుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది. సర్వపక్ష సమావేశమునకు

సూత్రధారుడైన పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ గారి ప్రయత్నములను సఫలము చేయుటకు స్వాభిమానమును విడిచి సకలపక్షముల వారును త్రికరణశుద్ధిగ పాటుపడుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుటకు దేశమంతయును వేడుట సహజము. అపూర్వమైన సర్వపక్ష సమావేశమునకును, కలకత్తా కాంగ్రెసునకును సమాల్యఫలము పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించుగాత!

*   *   *   *

రాజా రామా రాయణింగారు

శ్రీపానుగల్లు రాజా రామా రాయణింగారి ఆకస్మికమరణము వారి కుటుంబమునకే కాక, ఆంధ్ర దేశమునకును, చెన్నరాష్ట్రమునకును అపారమైననష్టమునుగలుగజేసినది. సామాన్యకుటుంబమునందు జనించినను రామారాయణింగారు స్వయంసహాయమువలన మహోన్నతస్థితి నధిష్ఠింప గలిగిరి. విద్యోపార్జనముచేసి ఎమ్. ఏ. పరీక్షయందు తీర్ణులై సంస్కృతాంధ్రాంగ్లములందు మంచి పాండిత్యమును గడించిరి. లక్షల రూప్యముల వసతుల నార్జించి సుస్థిరముగ రాజాబిరుదము నార్జించిరి. ఆరేండ్లు ప్రధానమంత్రిత్వమును వహించి చెన్నరాష్ట్ర రాజ్యాంగముల స్వహస్తగతముచేసికొన గలిగిరి. మంత్రిపదవి లేకపోయినను మంత్రులను, నిరంకుశవర్గమును వశపరచుకొని రాజ్యాంగములను వశపరచుకొనగలిగిరి. రామారాయణింగారి ఆంధ్రభాషాభిమానము, ఆంధ్రదేశాభిమానము, స్వపక్షాభిమానము, స్వాతంత్ర్యప్రియత్వము వారి శత్రువులకును, మిత్రులకును వారిమీద గౌరవమును గలుగజేసినవి. వారి నాశ్రయించి నమ్మినవారికి వారు బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరభేదము లేక ఉపకారమును జేయుచుండిరి. నిరంకుశవర్గమునకును రామారాయణింగారు పట్టుకొమ్మయై రక్షకులుగ నుండిరి. రాజ్యాంగతంత్రమునందును, సుబ్యోగుందును వారికి గల వివేచనశక్తిని వారు స్వవిషయమునందును, స్వపక్ష ప్రయోజనము

శ్రీ. శే. సర్ పానుగంటి రామారాయణింగారు,
కె. సి. ఐ. ఇ., యం. యల్. సి.,

నందును వలె దేశ ప్రయోజనమునందును వినియోగించగలిగి ప్రజాగౌరవమునకు పాత్రులైరి. ఆయుర్వేద వైద్య విషయమునను, దేశభాషలవిషయమునను, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ విషయమునను, ధర్మాదాయ దేవాదాయ విషయమునను వారు చూపిన పట్టుదల వాద ప్రతివాదములకు గారణమైనను వారి గాఢాభిమానమునకును, దూరదృష్టికిని నిదర్శనముగనున్నది. పరమేశ్వరుడు వారి యాత్మకును వారి కుటుంబమునకును శాంతిని ప్రసాదించుగాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, Thambu Chetty St., Madras